

Florentina Sâmișăian
Sofia Dobra
Monica Halaszi
Anca Davidoiu-Roman
Horia Corcheș

Limba și literatura română

Clasa a VIII-a

Acest manual este proprietatea Ministerului Educației și Cercetării.

Acest manual școlar este realizat în conformitate cu Programa școlară aprobată prin Ordinul ministrului educației naționale nr. 3393/28.02.2017.

119 – număr unic de telefon la nivel național pentru cazurile de abuz împotriva copiilor

116.111 – numărul de telefon de asistență pentru copii

Florentina Sâmișăian
Sofia Dobra
Monica Halaszi
Anca Davidoiu-Roman
Horia Corcheș

Limba și literatura română

Clasa a VIII-a

Manualul școlar a fost aprobat de Ministerul Educației și Cercetării prin ordinul de ministru nr. 4500/10.07.2025.

Manualul este distribuit elevilor în mod gratuit, atât în format tipărit, cât și în format digital, și este transmisibil timp de patru ani școlari, începând din anul școlar 2025-2026.

Inspectoratul Școlar
Școala/Colegiul/Liceul

ACEST MANUAL A FOST FOLOSIT DE:

Anul	Numele elevului	Clasa	Anul școlar	Aspectul manualului*			
				format tipărit		format digital	
				la primire	la predare	la primire	la predare
1							
2							
3							
4							

* Pentru precizarea aspectului manualului se va folosi unul dintre următorii termeni: **nou, bun, îngrijit, neîngrijit, deteriorat.**

- Cadrele didactice vor verifica dacă informațiile înscrise în tabelul de mai sus sunt corecte.
- Elevii nu vor face niciun fel de însemnări pe manual.

Referenți științifici:

prof. emerit Rodica Zafiu, Facultatea de Litere, Universitatea din București
prof. gradul I Monica Columban, Colegiul Național „Emil Racoviță”, Cluj-Napoca

Contribuție autori

Florentina Sâmișăian: Unitatea III
Sofia Dobra: Unitatea I
Monica Halaszi: Unitatea II, Recapitulare finală
Anca Davidoiu-Roman: Unitatea V
Horia Corcheș: Unitatea IV

Mulțumiri

Aducem mulțumiri tuturor celor care, cu amabilitate, ne-au pus la dispoziție materiale ce au fost integrate în versiunea tipărită și în cea digitală a manualului: Editura Humanitas, Grupul Editorial Art, Editura Polirom.

Coordonator redacție: Cătălin Georgescu
Redactare: Mădălina Vălcu
Corectură: Ana-Maria Stuparu
Tehnoredactare: Ioana-Silvia Ceriu
Ilustrații: Cristina Dandu
Layout: Faber Studio
Copertă, coordonare tehnică și prepress: Florin Paraschiv
Activități digitale interactive și platformă e-learning: B-Side Tech Ltd. Website: <https://bside-tech.com/>
Înregistrare sunet și postprocesare: ML Systems Consulting
Voce: Camelia Pintilie
Animații: Film Experience
Credite foto și video: Dreamstime, Wikimedia Commons

ISBN 978-630-358-017-3

Pentru comenzi puteți contacta Departamentul Difuzare
C.P. 12, O.P. 63, cod poștal 014880, sector 1, București
Telefoane: 021.796.73.83, 021.796.73.80
Fax: 021.369.31.99
www.art-educational.ro

Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate Editurii Art Klett.
Nicio parte a acestei lucrări nu poate fi reprodusă, stocată ori transmisă, sub nicio formă (electronic, mecanic, fotocopiere, înregistrare sau altfel), fără acordul prealabil scris al editurii.

© Editura Art Klett, 2025

Deșteaptă-te, române!

Versuri: Andrei Mureșanu

Muzica: Anton Pann

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!” strigă toți.

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertate și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ!

Instrucțiuni de utilizare a manualului digital

Varianta digitală a manualului este similară cu cea tipărită, având în plus **170** de AMII, activități multimedia interactive de învățare, cu rolul de a spori valoarea cognitivă.

Activitățile multimedia interactive de învățare sunt de trei feluri, simbolizate pe parcursul manualului astfel:

 activitate de ascultare activă și de observare dirijată a unei imagini semnificative

 activitate animată, filmuleț sau scurtă animație

 activitate interactivă, de tip exercițiu sau joc, în urma căreia elevul are feedback imediat

Alte butoane folosite în varianta digitală:

 Butonul **CUPRINS**

 Mod de afișare **2 pagini (tip carte)**

 Butonul **ECRAN COMPLET**

 Mod de afișare **pagină lată (pagină sub pagină)**

 Mod de afișare **digital responsive**

 Mod de afișare **comutare automată**

 Butonul **NOTIȚE**

 Secțiunea **AJUTOR**

 Navigare către pagina precedentă

 Navigare către pagina următoare

Ne-am propus să scriem un manual deopotrivă prietenos și serios, cu ajutorul căruia elevii să înțeleagă că a ști să comunice (adică să asculte, să vorbească, să citească și să scrie) înseamnă să poată descoperi o seamă de lucruri interesante despre lume și despre ei înșiși, dar și să fie performanți la orice disciplină școlară. Am dorit ca acest manual să le stârnească elevilor curiozitatea, să le dezvolte gândirea critică, creativitatea și sensibilitatea pentru frumos. Am încercat să creăm punți între școală și viață, astfel încât tinerii să descopere un sens în ceea ce învață și să-și asume această experiență de cunoaștere.

Structura manualului: Un pasionant

Structura unității de învățare: O abordare

Lectură

- texte de bază literare semnate de Mihai Eminescu, Lucian Blaga, Nichita Stănescu, Victor Ion Popa, Angela Baciuc, Mihail Sadoveanu, Ray Bradbury;
- texte de bază nonliterare
- texte auxiliare diverse, având atât autori români, cât și străini (*Noi pagini – alte idei*)

Interculturalitate

- temele propuse în programă
- proiecte

Comunicare orală

- strategii de ascultare activă și de producere a textelor orale

Structura lecției: Un parcurs de învățare

Metode complementare de evaluare utilizate: portofoliul, proiectul, observarea

Pentru început

Secvență care valorifică acele cunoștințe ale elevilor pe care se pot construi noile achiziții, urmărind în același timp să stimuleze interesul elevilor pentru temele abordate

Explorare

Rubrică în care se discută textele sau se rezolvă exerciții de familiarizare cu tema, bazate pe învățarea prin descoperire

Repere

Secvență care propune o sinteză teoretică a celor descoperite în *Explorare*

Prin tema *Reflecții asupra lumii*, propusă de programa de limba și literatură română pentru clasa a VIII-a, manualul încheie traseul de cunoaștere început în clasa a V-a, cu instrumentele specifice disciplinei limba și literatură română. Astfel, am ales o abordare interogativă, stimulând interesul elevilor pentru a căuta răspunsuri la întrebări precum *Unde găsim frumusețea?*, *Cum sunt ceilalți?*, *Cum descoperim lumea?*, *Unde găsim adevărul?*, pentru ca în final să le oferim acestora ocazia să privească în viitor și să-și imagineze *Încotro se îndreaptă lumea?*.

traseu de cunoaștere, în 5 unități de învățare

integrată a temelor, din perspectiva celor 5 domenii de conținut

Limbă română

- noțiuni de vocabular, fonetică, morfosintaxă, sintaxa frazei

Redactare

- etape și strategii de redactare a diferitelor tipuri de texte

Recapitulare

- folosirea în contexte noi a achizițiilor dobândite în unitatea de învățare

Evaluare

- teste la final de unitate
- metode complementare (portofoliu, proiect, observare sistematică a activității și a comportamentului elevilor, investigație, autoevaluare)

coerent și eficient, în 7 pași didactici

sistematică a activității și a comportamentului elevilor, investigația, autoevaluarea

Aplicații

Secvență care propune numeroase situații de exersare, asigurând transferul noilor achiziții în contexte cât mai diverse

Interpretare

Secvență din cadrul lecțiilor de lectură în care se discută semnificațiile textului

Provocări

Secvență care inițiază dialoguri interdisciplinare și punți spre realitate, solicitându-le elevilor gândirea critică și creativă

Evaluare/Autoevaluare/Portofoliu

Secvențe ce propun criterii de evaluare și sarcini de redactare relevante pentru urmărirea progresului în învățare al elevilor

	Lectură	Interculturalitate/ Proiect
Unitatea I Unde găsim frumusețea? 1.1, 1.2, 1.4, 1.5, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 5.1	L1. Textul liric. Versificația. Frumusețea naturii <i>O, rămâi... de Mihai Eminescu / 10</i> L2. Limbajul figurat. Aliterația / 12 L3. Semnificațiile textului / 13 L4. Textul liric. Frumusețea umană <i>Izvorul nopții de Lucian Blaga / 14</i> L5. Figurile de stil. Hiperbola / 16 L6. Semnificațiile textului / 17 L7. Textul liric. Frumusețea artei <i>Lecția de citire de Nichita Stănescu / 18</i> L8. Semnificațiile textului / 20 L9. Compararea textelor sub aspectul conținutului și al structurii / 21 L10. Noi pagini – alte idei <i>O pasăre înaltă de Dan Coman / 22</i>	L11. Valori culturale românești în lume / 24
Recapitulare și evaluare 48-50		
Unitatea II Cum sunt ceilalți? 1.4, 1.5, 2.1, 2.2, 2.4, 3.1, 3.3, 3.4, 4.1, 4.2, 4.4, 4.5, 5.1	L1. Textul dramatic <i>Take, Ianke și Cadâr de Victor Ion Popa / 52</i> L2. Textul dramatic. Structuri textuale / 58 L3. Timpul, spațiul, acțiunea, personajele / 60 L4. Semnificațiile textului / 63 L5. Textul nonliterar. Cronica de spectacol <i>Omenescul personajelor de Ștefan Popa / 65</i> L6. Noi pagini – alte idei <i>Nathan Înteleptul (fragment) de Gotthold Ephraim Lessing / 68</i>	L7. Relații culturale constructive. Noi și ceilalți / 70
Recapitulare și evaluare 94-96		
Unitatea III Cum descoperim lumea? 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2, 3.3, 4.2, 4.4, 4.5	L1. Textul literar, dincolo de clasificări <i>În Țara-Obiectelor-cu-Suflet de Angela Baciș / 98</i> L2. Lumea ficțională / 101 L3. Combinarea structurilor textuale / 103 L4. Semnificațiile textului / 105 L5. Textul discontinuu / 106 L6. Noi pagini – alte idei <i>Pescărușul Jonathan Livingston (fragmente) de Richard Bach / 107</i>	Proiect de grup. Limbi inventate / 109
Recapitulare și evaluare 128-130		
Unitatea IV Unde găsim adevărul? 1.3, 1.4, 2.1, 2.2, 2.4, 3.2, 3.3, 4.1, 4.3, 4.4, 5.1	L1. Textul epic <i>Iapa lui Vodă de Mihail Sadoveanu / 132</i> L2. Textul epic. Structuri textuale / 136 L3. Naratorii și personajele. Antiteza / 138 L4. Semnificațiile textului / 140 L5. Textul multimodal. Reclama / 142 L6. Noi pagini – alte idei <i>Hainele cele noi ale împăratului (fragment) de Hans Christian Andersen / 144</i>	Proiect de grup. Realizarea unei reclame / 146
Recapitulare și evaluare 160-162		
Unitatea V Încotro se îndreaptă lumea? 1.1, 1.2, 2.1, 2.3, 3.1, 3.4, 4.1, 4.2, 4.5, 5.2	L1. Textul epic <i>Fahrenheit 451 de Ray Bradbury / 164</i> L2. Textul epic de mare întindere / 170 L3. Structuri textuale / 172 L4. Personajele. Conflictul / 174 L5. Semnificațiile textului / 176 L6. Textul nonliterar. Textul de opinie <i>Când vei fi adult, e posibil să nu ai loc de muncă după Yuval Noah Harari / 178</i> L7. Noi pagini – alte idei <i>Prima lecție de geometrie (fragmente) de Ov.S. Crohmălniceanu / 181</i>	L8. Modele comportamentale în textele literaturii universale / 183
Recapitulare și evaluare 200-202		

Comunicare orală	Limbă română	Redactare
L12. Strategii de ascultare activă / 26	L13. Categorii semantice (actualizare) / 28 L14. Derivarea. Compunerea (actualizare) / 31 L15. Conversiunea. Familia de cuvinte / 34 L16. Împrumuturile / 36 L17. Registrele limbii / 38 L18. Fonetica / 40 L19. Organizarea coerentă a textului. Anafora / 42	L20. Etapele scrierii. Integrarea feedbackului / 44 L21. Rolul elementelor grafice în prezentarea unui text / 46
L8. Atitudini comunicative / 72	L9. Construcțiile active. Construcțiile pasive cu verbul <i>a fi</i> / 74 L10. Predicatul (actualizare) / 76 L11. Construcțiile cu pronume reflexive / 78 L12. Construcțiile impersonale / 80 L13. Subiectul (actualizare) / 82 L14. Construcțiile incidente / 84 L15. Fraza. Coordonarea / 86 L16. Fraza. Subordonarea / 88 L17. Enunțuri eliptice. Norme de punctuație / 90	L18. Cronica de film. Redactarea de mână și computerizată. Etica redactării: originalitatea / 92
L7. Textul argumentativ / 110	L8. Atributul. Apoziția / 112 L9. Atributiva / 115 L10. Complementul direct / 117 L11. Completiva directă / 118 L12. Complementul indirect / 120 L13. Completiva indirectă / 121 L14. Complementul prepozițional / 123 L15. Completiva prepozițională / 124	L16. Tipare textuale de structurare a ideilor: comparație, analogie / 126
L7. Comportamente nonverbale și paraverbale cu efect persuasiv / 147	L8. Circumstanțialul de loc / 149 L9. Circumstanțiala de loc / 150 L10. Circumstanțialul de timp / 152 L11. Circumstanțiala de timp / 153 L12. Circumstanțialul de mod / 155 L13. Circumstanțiala de mod / 156	L14. Tipare textuale de structurare a ideilor: pro-contra / 158
L9. Argumentare și persuasiune / 186	L10. Circumstanțialul de cauză / 188 L11. Circumstanțiala de cauză / 189 L12. Circumstanțialul de scop / 191 L13. Circumstanțiala de scop / 192 L14. Construcții concesive / 194 L15. Construcții condiționale / 196	L16. Modalități de exprimare a preferințelor și a opiniilor / 198

Competențe generale și specifice

1. Participarea la interacțiuni verbale în diverse situații de comunicare prin receptarea și producerea textului oral

- 1.1. Exprimarea unui punct de vedere propriu privind reprezentarea aceleiași teme în texte diferite, în vederea evaluării informațiilor, a intențiilor de comunicare și a atitudinilor comunicative
- 1.2. Prezentarea documentată a unei teme/a unui punct de vedere, citând sursele de informare, într-un text de tip argumentativ/in texte de diferite tipuri (de tip descriptiv, explicativ etc.)
- 1.3. Realizarea unei prezentări orale multimodale în fața unui public, corelând elementele verbale, paraverbale și nonverbale în cadrul unor strategii de argumentare
- 1.4. Participarea activă la dezbateri simple, formulând puncte de vedere și/sau continuând ideile celorlalți, exprimând un punct de vedere față de opiniile expuse de interlocutor(i)
- 1.5. Corectarea comportamentelor și a atitudinilor comunicative ineficiente sau inadecvate în activități de comunicare

2. Receptarea textului scris de diverse tipuri

- 2.1. Evaluarea informațiilor și a intențiilor de comunicare din texte literare, nonliterare, continue, discontinue și multimodale
- 2.2. Compararea a cel puțin două texte sub aspectul temei, al ideilor și al structurii
- 2.3. Argumentarea punctelor de vedere pe marginea a două sau mai multe texte de diverse tipuri, având în vedere posibilitatea unor interpretări multiple
- 2.4. Aplicarea constantă a unor strategii de corectare a comportamentelor și a atitudinilor de lectură

3. Redactarea textului scris de diverse tipuri

- 3.1. Redactarea unui text complex, în care să își exprime puncte de vedere argumentate, pe diverse teme sau cu referire la diverse texte citite
- 3.2. Redactarea, individual și/sau în echipă, a unor texte pentru a fi prezentate în fața unui public sau/și pentru a fi publicate
- 3.3. Aplicarea constantă a normelor privind etica redactării pentru crearea unor texte originale
- 3.4. Exersarea constantă în activitățile de redactare a strategiilor de corectare a comportamentelor și a atitudinilor ineficiente sau inadecvate

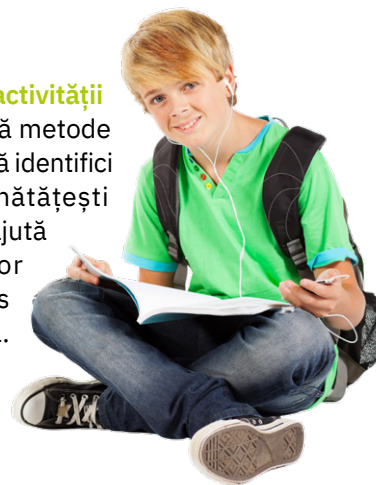
4. Utilizarea corectă, adecvată și eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise

- 4.1. Folosirea achizițiilor privind structuri morfosintactice complexe ale limbii române literare, pentru înțelegere corectă și exprimare nuanțată a intențiilor comunicative
- 4.2. Aplicarea achizițiilor lingvistice pentru înțelegerea și producerea unor texte diverse
- 4.3. Analizarea elementelor de dinamică a limbii, prin utilizarea achizițiilor de sintaxă, morfologie, fonetică, lexic și semantică prin raportare la limbile moderne
- 4.4. Valorificarea relației dintre normă, abatere și uz în adecvarea strategiilor individuale de comunicare
- 4.5. Dezvoltarea gândirii logice și analogice (analiză, sinteză, generalizare și abstractizare), prin utilizarea deprinderilor de comunicare corectă în limba română literară, în procesul de învățare pe tot parcursul vieții

5. Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii în context național și internațional

- 5.1. Exprimarea unui punct de vedere față de valori ale culturii naționale sau ale unei alte culturi, identificate în cărțile citite
- 5.2. Argumentarea unui punct de vedere privitor la elemente specifice ale culturii naționale și ale culturii altor popoare

Portofoliul și observarea sistematică a activității și a comportamentului elevilor sunt două metode complementare de evaluare, care te ajută să identifici aspectele pe care trebuie să le îmbunătățești pentru a-ți dezvolta competențele ce te ajută să comunici corect, clar și convingător și să devii un bun cititor. Găsești mai jos sugestii pentru cum poți folosi portofoliul. Despre felul în care profesorul îți va oferi feedback pe baza observării sistematice a activității și a comportamentului tău, citește explicațiile de la pagina 207.

Portofoliul este o mapă, un dosar, un biblioraft sau chiar o cutie în care incluzi lucrările pe care le-ai realizat, astfel încât să-l poți folosi când ai nevoie și să-l poți revizui. Este un fel de „carte de vizită” a ta, prin care poți demonstra ce ai lucrat pe parcursul unui an școlar și în ce măsură ai făcut progrese.

Timul de realizare

Vei realiza lucrările indicate în manual la rubrica *Portofoliu* pe parcursul întregului an școlar.

Modalitatea de realizare

Portofoliul tău este bine să aibă următoarea structură:

- o pagină cu numele tău, clasa și școala în care înveți;
- un scurt text în care să justifici alcătuirea portofoliului, mai precis: perioada de realizare, ce tipuri de lucrări conține, cum te-ai gândit să le organizezi (cronologic, în ordinea în care le-ai elaborat, în funcție de domeniul disciplinei – redactare, limbă, lectură, interculturalitate etc.), cum vor fi evaluate etc.;
- un cuprins cu lucrările din portofoliu pe care îl vei actualiza în funcție de lucrările incluse pe parcurs;
- lucrările propriu-zise;
- un grafic al revizuirilor portofoliului, făcute pe baza discuțiilor cu profesorul tău, însoțite de observații cu privire la ceea ce ai învățat sau ai schimbat ulterior în lucrările tale etc.;
- o scurtă autoevaluare a portofoliului, cu estimarea calificativului pe care l-ai putea primi, pe baza completării grilei de evaluare propuse mai jos.

CRITERII	Da	Nu	Parțial
Portofoliul meu conține piese variate.			
Piese sunt realizate pe întreaga perioadă stabilită pentru evaluare.			
Lucrările sunt originale.			
Exprimarea este clară, convingătoare și corectă.			
Așezarea în pagină este corectă, am folosit desene și culori pentru a sublinia anumite idei.			
Scrișul este citeț și frumos.			
Se vede un progres de la prima piesă până la ultima piesă.			

Evaluarea portofoliului

Este important să realizezi tu însuși/însăși o evaluare a portofoliului tău, pe baza criteriilor propuse mai sus.

Evaluarea finală se va face de către profesor pe o perioadă pe care o veți stabili împreună, feedbackul acestuia putând fi inclus în materiile din portofoliu.

Unitatea I

Unde găsim frumusețea?

Lectură

Textul liric. Versificația • Figurile de stil. Aliterația • Hiperbola • Compararea textelor sub aspectul conținutului și al structurii

Interculturalitate

Valori culturale românești în lume

Comunicare orală

Strategii de ascultare activă

Limbă română

Categorii semantice (actualizare) • Derivarea. Compunerea (actualizare) • Conversiunea. Familia de cuvinte • Împrumuturile • Registrele limbii • Scrierea și pronunțarea cuvintelor de origine străină • Organizarea coerentă a textului. Anaforă

Redactare

Etapile scrierii. Integrarea feedbackului • Rolul elementelor grafice în prezentarea unui text

Recapitulare

Evaluare

Lecția 1. Textul liric. Versificația. Frumusețea naturii

Pentru început

1. Ce loc frumos din natură îți amintește de copilărie? Ce crezi că îți dădea frumusețe?
2. Ce stări sau emoții îți produce tabloul de mai jos?

Nicolae Grigorescu
(1838-1907),
În pădure

3. Ascultă poezia alăturată în lectura profesorului tău.

Mihai Eminescu (1850-1889)

A fost considerat cel mai mare poet român; a scris și proză și teatru, fiind și un redutabil ziarist, ce s-a remarcat prin activitatea sa dintre 1877 și 1883 la ziarul *Timpul* din București, alături de Ioan Slavici și I.L. Caragiale. După debutul poetic la 16 ani, începe în anul 1870 colaborarea la *Convorbiri literare*, revista grupării „Junimea”, conduse de Titu Maiorescu,

care se va îngriji de unicul volum de versuri al poetului apărut în timpul vieții sale, în 1883.

Poezia *O, rămâi...*, publicată în revista *Convorbiri literare* la 1 februarie 1879, evidențiază relația om-natură în raport cu trecerea timpului.

Text de bază

O, rămâi...

de Mihai Eminescu

„O, rămâi, rămâi la mine,
Te iubesc atât de mult!
Ale tale doruri toate
Numai eu știu să le-ascult;

În al umbrei întineric
Te asemăn unui prinț,
Ce se uit-adânc în ape
Cu ochi negri și cuminți;

Și prin vuietul de valuri,
Prin mișcarea naltei ierbi,
Eu te fac s-auzi în taină
Mersul cârdului de cerbi;

Eu te văd răpit de farmec
Cum îngâni cu glas domol,
În a apei strălucire
Întinzând piciorul gol

Și privind în luna plină
La văpaia de pe lacuri,
Anii tăi se par ca clipe,
Clipe dulci se par ca veacuri.”

Astfel zise lin pădurea,
Bolți asupra-mi clătinând;
Șuieram l-a ei chemare
Ș-am ieșit în câmp râzând.

Astăzi chiar de m-aș întoarce
A-nțelege n-o mai pot...
Unde ești, copilărie,
Cu pădurea ta cu tot?

Impresii după prima lectură

1. Ce stare ți-a produs lectura poeziei?
2. Care dintre imaginile poetice ți-a plăcut cel mai mult? Justifică-ți alegerea.
3. De care alte poezii eminesciene ți-a amintit textul?
4. Precizează prin ce se aseamănă *O, rămâi...* și tabloul de la rubrica *Pentru început*.

Structura poeziei și caracteristicile textului liric. Versificația

Explorare

1. Identifică vocile ficționale din *O, rămâi...*. În câte fragmente ai putea împărți textul, în raport cu prezența acestora? Indică strofele asociate fiecărei voci.
2. Care ar putea fi cuvintele-cheie ale secvențelor identificate la exercițiul 1?
3. Cui îi este adresat monologul pădurii? Menționează rolul interjecției care deschide textul și al verbului la imperativ care urmează.
4. Precizează care este momentul din copilărie rememorat de adult în a doua parte a textului.
5. Care cuvinte și categorii gramaticale din ultimele două strofe evidențiază posterioritatea reflecțiilor adultului asupra momentului identificat la exercițiul precedent? Ce exprimă aceste reflecții?
6. Ce schimbări apar cu privire la spațiu în strofele finale? Indică motivul pentru care copilul iese de sub *bolțile* protectoare ale pădurii.
7. Motivează că *O, rămâi...* este un text liric, precizând sentimentele exprimate în fiecare parte a poeziei și care sunt mărcile lexico-gramaticale ale subiectivității.
8. Menționează tipul de strofă și măsura ultimelor patru versuri din poezie.
9. Ce fel de rimă are poezia *O, rămâi...*? Ce alte tipuri de rimă cunoști?

Repere

Textul liric exprimă în special stări, emoții, sentimente, dar și idei, aspirații, fiind caracterizat de subiectivitate, pentru că autorul imaginează un univers ce reprezintă percepțiile sale asupra lumii.

Vocea care enunță discursul poetic nu este a autorului ca persoană cu existență reală, ci reprezintă o construcție ficțională ce ilustrează diferite ipostaze umane (copilul, îndrăgostitul, admiratorul naturii, geniul, revoltatul etc.), putând lua și înfățișare obiectuală. Marca lexico-gramaticală cea mai puternică prin care se exprimă subiectivitatea este persoana I, singular. Subiectivitatea poate fi redată și prin celelalte persoane, prin interjecții, prin exclamații și interogații care nu așteaptă răspuns, prin verbe și substantive ce exprimă trăiri, aprecieri.

Versificația sau **prozodia** se referă la regulile de construcție a poeziei.

Textele în versuri pot fi lirice, epice sau dramatice.

Versul este un rând dintr-o poezie, sfârșit cu un spațiu gol.

Strofa este o grupare de versuri în număr variabil, despărțită de alte asemenea unități printr-un rând alb, numit **blanc**. Tipurile de strofe mai des întâlnite sunt distihul, terțina și catrenul.

Măsura reprezintă numărul de silabe dintr-un vers. Aceasta poate fi constantă sau poate varia în cursul unei poezii. Poate fi scurtă (5-6, 7-8 silabe), medie (9-11 silabe) sau lungă (12-18 silabe).

Rima constă în potrivirea sunetelor de la sfârșit de vers, începând cu ultima vocală accentuată. Tipurile de rimă din catren sunt: **împerecheată** (a a b b), **încrucișată** (a b a b), **îmbrățișată** (a b b a), **monorimă** (a a a a), **semirimă** (a b c b). Există și rimă imperfectă, când se potrivesc numai vocalele accentuate de la sfârșit de vers, consoanele fiind diferite (*creștet* – *veșted*).

Aplicații

1. Care este însușirea comună a pădurii din poezia *O, rămâi...* și din versurile de mai jos?
„Aș vrea să văd acuma natala mea vâlcioară
Scăldată în cristalul pârâului de-argint,
Să văd ce eu atâta iubeam odinioară:
A codrului tenebră, poetic labirint.”
Mihai Eminescu, *Din străinătate*
2. În lirica eminesciană, pădurea este mereu asociată cu un element acvatic. Compară formele în care apare apa în *O, rămâi...* și în strofele de la exercițiile 1 și 2, precizând prin ce se deosebesc acestea.
„— Hai în codrul cu verdeață,
Und-izvoare plâng în vale,
Stânca stă să se prăvale
În prăpastia măreață.”
Mihai Eminescu, *Floare albastră*
3. Precizează tipul de rimă din versurile de la exercițiile 1, 2 și de mai jos.
„La mijloc de codru des
Toate păsările ies,
Din huceag de alunș
La voiosul luminiș.”
Mihai Eminescu,
La mijloc de codru...
4. Stabilește măsura versurilor de la exercițiile 2 și 3.

Provocări

Poezia *O, rămâi...* este un monolog al pădurii către un copil, care, ajuns la maturitate, își amintește acest episod din existența sa. Crezi că textul are și caracteristici ale textelor dramatice sau epice? Motivează-ți răspunsul.

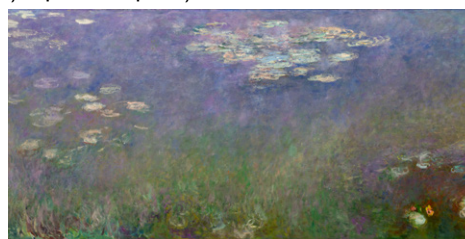
Lecția 2. Limbajul figurat. Aliterația

Explorare

1. Care este rolul ghilimelelor din text? Ce stări afective dezvăluie chemarea pădurii personificate?
2. Selectează, din poezia *O, rămâi...*, epitele referitoare la copil și la pădure, precizând tipurile acestora și ce sugerează fiecare.
3. În versurile de mai jos, Mihai Eminescu utilizează trei cuvinte din câmpul lexical al termenului *timp*. Precizează-le. Ce semnificație crezi că au comparațiile în care sunt folosite aceste cuvinte?
„Anii tăi se par ca clipe, / Clipe dulci se par ca veacuri.”
4. Identifică metafora din versurile date. Ce sugerează?
„Și privind în luna plină / La văpaia de pe lacuri...”
5. Selectează repetițiile din text. Comentează-o pe prima.
6. Repetiția și ritmul sunt des întâlnite în viața obișnuită: în bătăile inimii, în respirație, în sunetele pentru nevăzători de la stop, în aranjarea rondurilor de flori sau a arborilor pe străzi și în livezi. În textul literar, repetiția nu constă doar în reluarea cuvintelor, ci și a sunetelor.

Indică ce consoană se repetă în versul următor, arătând ce sugerează: „Și prin vuietul de valuri”.

7. În ce poziție din cuvânt se repetă consoana în versul de la exercițiul precedent?
8. Precizează ce consoane se repetă în exemplele de mai jos și din ce fel de text face parte fiecare.
 - „Mugur, mugur, mugurel, / Mugur, mugurel, / Ia fă-te mai măricel!” • Făt-Frumos i-a tăiat capul balaurului.
 - „Prea bun, prea ca la țară!” • Șapte șerpi șerpuiesc șerpuitor spre șesuri.

Claude Monet
(1840-1926),
Nuferi

9. Ce consoane se repetă cel mai des în rima poeziei *O, rămâi...*? Ce îți sugerează?

Repere

Personificarea este figura de stil prin care se atribuie însușiri omenești unor ființe necuvântătoare, unor lucruri, unor fenomene ale naturii. Apare prin combinarea substantivului cu un verb care indică o acțiune omenească sau un adjectiv ce arată o însușire umană și prin punerea substantivului la cazul vocativ.

Epitetul constă în determinarea unui substantiv sau a unui verb prin cuvinte ce evidențiază însușiri deosebite ale obiectului sau ale acțiunii. Poate fi adjectiv, adverb sau substantiv (nume de metale și pietre prețioase, materii).

Comparația exprimă un raport de asemănare între două persoane, obiecte sau acțiuni, cu scopul de a evidenția unul dintre termeni. Între cei doi termeni se află cuvinte de legătură (*ca, precum, cât, la fel ca* etc.).

Metafora este figura de stil prin care se trece de la semnificația obișnuită a unui cuvânt la o altă semnificație, pe baza unei comparații subînțelese. Metaforele pot fi explicite, când termenul la care se referă este amintit în text, sau implicite, când termenul la care se referă nu apare în text.

Repetiția constă în reluarea de două sau de mai multe ori a aceluiași sunet, cuvânt sau grup de cuvinte.

- + Aliterația** este figura de stil care constă în repetarea unei consoane sau a unui grup de consoane în succesiunea apropiată a cel puțin două cuvinte pentru a crea un efect imitativ sau expresiv. De obicei, consoana este plasată la începutul cuvintelor. Aliterația este folosită în poezie, dar se întâlnește și în reclame, în exercițiile de dicție, în cântece, în numele unor personaje.

Figurile de stil se pot combina între ele într-un text literar, oferindu-i expresivitate și sensuri multiple.

Aplicații

Identifică aliterațiile din versurile de mai jos, menționând ce crezi că sugerează în fiecare caz.

- a. „Trece-un cârd de corbi iernatici prin văzduh croncănitori.”

Vasile Alecsandri, *Sfârșit de toamnă*

- b. „Vâjâind ca vijelia și ca plesnetul de ploaie”

Mihai Eminescu, *Scrisoarea III*

- c. „Ce alb, ce negru de alb,
câte stele în stele și stele lângă stele în alb
și vine vârtejul și vine vântul și vine
suflare de aer
și ne suflă și smulge...”

Nichita Stănescu, *Ce alb, ce negru de alb*

Provocări

Repetiția este o figură de stil care poate amplifica sau diversifica o idee. Crezi că folosirea sa într-un text poate fi sau nu supărătoare? Cum o dozează scriitorii? Exemplifică-ți părerea cu un fragment dintr-o poezie eminesciană.

Lecția 3. Semnificațiile textului

Interpretare

1. În ultimele două versuri ale poeziei *O, rămâi...*, vârsta fericită a copilăriei este asociată cu pădurea. Ce reprezintă acest spațiu pentru copil: putere, vechime, protecție, altceva? Justifică-ți alegerea.
2. Numește elementele vegetale și animale din tabloul de natură descris în text. Ce caracteristici au acestea?
3. Peisajul surprinde atât planul terestru, cât și planul astral, în a cincea strofă a poeziei. Ce semnificație dai reunirii lor într-o singură imagine?
4. Atât pădurea, cât și copilăria sunt stâns legate de creștere. Prin ce crezi că se diferențiază creșterea, în cele două cazuri amintite?
5. Chemarea pădurii are accente ce îi exprimă dragostea, evidențiate de repetiția din primul vers și de superlativul din al doilea vers. Acest lucru este subliniat în text și de repetiția de trei ori a pronumelui personal *eu*. Lucrați în perechi. Identificați aspectele pe care pădurea consideră că numai ea i le poate dărua copilului și menționați o semnificație pe care acestea o au.
6. Descrie portretul pe care pădurea îl face copilului. Ce semnifică asemănarea acestuia cu un prinț?
7. Recitește strofa a treia și precizează ce taină îi dezvăluie copilului pădurea devenită un fel de inițiat, de persoană cunoscătoare a unui domeniu ce are și secrete.
8. **Ghid de învățare.** Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi. Stabiliți elevul care va fi raportorul grupei. Urmăriți animația din varianta digitală a manualului. Fiecare elev din grupă răspunde la cerințele din fișa de mai jos. Discutați împreună soluțiile. Apoi, raportorul va nota explicațiile cu care elevii din grupă sunt de acord și le va prezenta oral în fața clasei.

Explicați:

- de ce pădurea în chemarea ei își declară afecțiunea față de copil și de ce peisajul devine paradiziac;
- care este legătura dintre eternitatea naturii și spiritualitatea umană;
- ce influență are vraja pădurii asupra copilului.

9. Pădurea atotștiutoare și protectoare încearcă să împiedice ieșirea tânărului din vârsta fericită a copilăriei. Cum ți se pare chemarea ei, prin care vrea să-și mențină influența asupra lui: ispititoare, măgulitoare,

vicleană, disperată, ocrotitoare, altfel? Justifică-ți alegerea.

10. În strofa a patra, copilul poate fi asemănat cu Narcis, care își admiră imaginea din oglinda apei. Ce descoperă el în această imagine și ce ar putea rosti?

Michelangelo Merisi da Caravaggio
(1571-1610), *Narcis*

11. Răsfângerea luminii lunii în apă, văzută metaforic drept „văpaia de pe lacuri”, îi dezvăluie copilului un aspect nevăzut al lumii, posibilitatea de unire a cosmosului și a divinului cu umanul, la fel întâmplându-se și în poezia *Fiind băiet păduri cutreieram...*, în care apar „sclipiri pe cer, văpaie preste ape”. Ce crezi că se întâmplă în acel moment, în privința curgerii timpului?
12. Din ce motiv crezi că adolescentul se îndepărtează de pădure?
13. Caută într-un dicționar sensurile verbului *a şuiera*. Cu ce sens este folosit în penultima strofă a poeziei?
14. Ce simbolizează câmpul evocat în *O, rămâi...* și ce se întâmplă atunci când copilul iese în el răsând?
15. De ce adultul mărturisește că, și întors la pădure, nu o mai poate înțelege? Cum crezi că sunt oamenii care, în ciuda vârstei, preferă să nu se despartă de copilul din ei?

Portofoliu

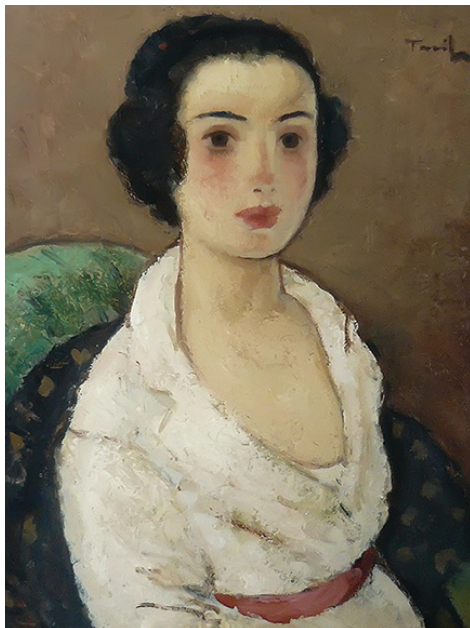
Tu cu cine ai dialoga, peste ani, când ți-ai aminti de copilăria ta? Poate fi o persoană, un element al naturii, un obiect etc. Redactează un text de minimum 100 de cuvinte în care să-ți imaginezi acest dialog.

Lecția 4. Textul liric. Frumusețea umană

Pentru început

1. Crezi că frumusețea umană ține doar de aspectul fizic? Ce altceva te poate impresiona la o persoană, pentru a o considera un om frumos?
2. Ce ți se pare mai atrăgător în portretul de mai jos?

Nicolae Tonitza (1886-1940), *Portret de tânără*

3. Ascultă poezia alăturată în lectura profesorului tău.

Lucian Blaga (1895-1961)

Poet, filozof, dramaturg și traducător, este una dintre personalitățile reprezentative ale culturii române din secolul al XX-lea.

A publicat volume de versuri, tratate de filozofie, texte dramatice, proză autobiografică în *Hronicul* și *cântecul vârstelor* și *Luntrea lui Caron*.

Poezia *Izvorul nopții* face parte din volumul de debut, *Poemele luminii* (1919).

Text de bază

Izvorul nopții

de Lucian Blaga

Frumoaso,
 ți-s ochii-așa de negri încât seara
 când stau culcat cu capu-n poala ta
 îmi pare
 că ochii tăi, adâncii, sunt izvorul
 din care tainic curge noaptea peste văi
 și peste munți și peste șesuri,
 acoperind pământul
 c-o mare de-ntunerice.
 Așa-s de negri ochii tăi,
 lumina mea.

Impresii după prima lectură

1. Ce ți-a plăcut cel mai mult în poezie?
2. La ce te-ai gândit când ai ascultat textul?
3. De ce ai fost surprins? Ce stare ți-a produs lectura?
4. Ascultă piesa muzicală *Izvorul nopții* de Florin Bogardo, inspirată de poezia lui Lucian Blaga. Menționează modificările făcute de compozitor în text. De ce crezi că a procedat așa?
5. Ce dans crezi că ar fi potrivit pentru poezia *Izvorul nopții*: balet, dans contemporan, vals, tangou, salsa, altceva?
6. Ce ți se pare că au în comun poezia *Izvorul nopții* și tabloul din stânga?
7. Unii poeți consideră că arta lor se apropie de muzică, de dans sau de artele plastice. Ești de acord cu aceste apropieri? Justifică-ți răspunsul, folosind și citatele de mai jos.
 - „Dacă proza este mers, poezia înseamnă dans.” (Paul Valéry)
 - „Poezia viitorului nu va fi decât muzică și imagine.” (Alexandru Macedonski)

Structura textului poetic. Cuvintele-cheie și versificația

Explorare

1. Poezia este construită ca o adresare către ființa iubită. Identifică, în text, substantivele care indică această adresare.

2. Analizează structura textului, având în vedere locul unde sunt plasate cele două substantive identificate la exercițiul 1. Alege dintre variantele de mai jos, justificându-ți opțiunea.
 - a. Textul are simetrie pentru a sugera două tipuri de frumusețe umană, fizică și morală.
 - b. Textul are în primul enunț substantivul la început pentru a sugera că frumusețea fizică este cea remarcată prima dată, întrucât este exterioară, iar în al doilea enunț are substantivul la sfârșit, pentru că frumusețea morală este interioară și se descoperă ulterior.
3. Ce adjective însoțesc substantivul *ochi*, apărut de trei ori în text? Menționează la ce grad de comparație sunt adjectivele respective și ce exprimă acestea.
4. Ce crezi că înseamnă expresia „lumina mea”, având în vedere că ochii ei sunt „așa de negri”? Ce rol are adjectivul pronominal posesiv?
5. Consideri că îndrăgostitul este mai atras de frumusețea fizică sau de misterul interior al persoanei iubite? Justifică-ți răspunsul cu un vers din text.
6. De ce crezi că în primul vers al poeziei apare un substantiv și nu un adjectiv? Alege dintre variantele de mai jos sau propune alta. Se folosește un substantiv pentru:
 - a. a preciza ființa căreia i se adresează mărturisirea;
 - b. a contura de la început o trăsătură deosebită a iubitei;
 - c. a accentua ideea că o calitate a persoanei poate fi echivalată cu persoana însăși;
 - d. a evidenția ce îl atrage la ființa iubită.
7. **Investigație.** Formați trei grupe: una a artiștilor, una a gânditorilor și una a detectivilor. Fiecare grupă primește setul de întrebări corespunzător, de mai jos. Discutați și notați pe un poster răspunsurile. Un reprezentant al grupei va prezenta concluziile voastre în fața clasei și profesorul va sintetiza soluțiile fiecărei grupe.

Grupa artiștilor	Grupa gânditorilor	Grupa detectivilor
- Poezia are muzicalitate, chiar dacă nu are rimă? Explicăți. - Care sunt cuvintele/îmbinările de cuvinte care ies în evidență prin dispunerea în pagină? Unde sunt plasate acestea? - Ce imagini vizuale ați reținut?	- Ce sentiment dominant apare în text? - Care sunt cuvintele-cheie ale textului? Care credeți că este cel mai semnificativ vers/sunt cele mai semnificative versuri? - Care este cea mai importantă idee pe care ați reținut-o după ce ați citit poezia? Formulați-o.	- Cui îi aparține vocea ficțională din poezie? - Indicați mărcile lexico-gramaticale ce exprimă subiectivitatea. - Care credeți că ar putea fi trăsăturile celui care rostește discursul liric? Ce fel de om întruchipează?

Repere

Identificarea **cuvintelor-cheie** este importantă pentru a ajunge la înțelegerea textului poetic. Acestea reprezintă elemente repetate în text sau asupra cărora se concentrează discursul liric.

Pentru a înțelege o poezie, un cititor poate pleca de la identificarea vocii ficționale din text și de la ceea ce reprezintă contextul, adică de la ce „se vede” și „se aude” când citește textul, stabilind locul, momentul și ceea ce evidențiază textul (cuvinte-cheie, așezare în pagină, idei). Detaliile dintr-un text pot avea mai multe înțelesuri, în funcție de ceea ce reține fiecare cititor, de asocierile pe care le face, de propriile cunoștințe, experiențe și lecturi.

În **poezia modernă**, versificația este mult mai liberă de constrângeri față de poezia din epocile anterioare, scriitorii exprimându-și gândurile sau trăirile cât mai apropiat de ritmul propriei reflecții, al înregistrării percepțiilor sau stărilor. Poeziile sunt puse în pagină altfel, versurile putând să fie scrise la început cu literă mică, nu numai cu literă mare și nefiind grupate în strofe sau având strofe cu alcătuire diversă. Apar noi tipuri de versuri:

- **versurile albe**, care păstrează ritmul și măsura, dar nu au rimă;
- **versurile libere**, care renunță la ritm și rimă și au măsură variabilă.

Aplicații

1. Lucrați în perechi. Discutați pentru a stabili care este tema poeziei *Izvorul nopții*. Puteți alege dintre variantele următoare, justificându-vă opțiunea: **a.** cunoașterea; **b.** frumusețea; **c.** iubirea; **d.** natura.
2. Poezia *Izvorul nopții* are versuri albe sau libere? Justifică-ți răspunsul.
3. Poezia nu are versurile grupate în strofe. Crezi că aceasta îți ușurează sau îți îngreunează lectura? Motivează-ți răspunsul.
4. Selectează, din text, termenii care aparțin câmpului lexical al cuvântului *întineric*.

Lecția 5. Figurile de stil. Hiperbola

Explorare

1. Ce element din portretul iubitei este evidențiat în poezia *Izvorul nopții* de Lucian Blaga?
2. Asociază fiecărui element din prima coloană, referitor la ochii iubitei, figura de stil prin care este evidențiat.

• „așa de negri”	• metaforă
• „izvorul”	• epitet
• „tainic”	• epitet cromatic
3. La ce se referă fiecare dintre figurile de stil de mai sus? Ce trăsătură a iubitei pune în valoare fiecare? Poți alege dintre următoarele variante: **a.** capacitatea de a transforma întregul univers al îndrăgostitului; **b.** frumusețea chipului; **c.** misterul frumuseții umane; **d.** profunzimea interioară.
4. Ce sugerează alăturarea unor forme de relief diferite în enumerația din versurile: „din care tainic curge noaptea peste văi / și peste munți și peste șesuri”?
5. În percepția subiectivă a îndrăgostitului, ochii iubitei acoperă pământul „c-o mare de-ntuneric”. Cum ți se pare această imagine: apăsătoare, banală, exagerată, originală sau altfel? Justifică-ți alegerea.
6. Care crezi că este scopul utilizării exagerării de mai sus în poezie? Ce figură de stil este combinată cu această exagerare?
7. Ai folosit vreodată în limbajul cotidian expresii care exprimă o exagerare? Dă două exemple.

Repere

Enumerația este figura de stil realizată pe baza înșiruirii mai multor termeni de același fel (substantive, adjective, verbe etc.), pentru a atrage atenția asupra aspectelor descrise, pentru a accentua ideea exprimată sau pentru a detalia imaginea prezentată.

Hiperbola este o figură de stil care constă în exagerarea intenționată a însușirilor unei ființe sau a caracteristicilor unui obiect, a desfășurării unei întâmplări, cu scopul de a-l impresiona pe cititor.

Prin hiperbolă, trăsăturile pot fi mărite sau micșorate în mod exagerat. Această figură de stil apare atât în vorbirea curentă, în expresii precum „arde de nerăbdare”, „frumoasă foc”, cât și în limbajul poetic.

Hiperbola este construită întotdeauna prin combinarea cu alte figuri de stil: epitete, comparații, metafore etc.

Aplicații

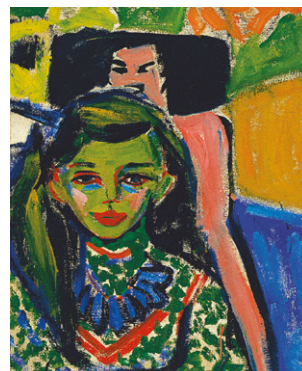
1. Indică tipul de superlativ folosit pentru descrierea ochilor în expresia „așa de negri”. Ce sugerează acest tip de evidențiere? Poți alege una sau mai multe dintre variantele următoare:
 - a. fascinația îndrăgostitului;
 - b. intensitatea trăirii îndrăgostitului;
 - c. percepția subiectivă a îndrăgostitului;
 - d. unicitatea ochilor iubitei.
2. Ce semnificație dai hiperbolei din poezie?
3. Lucrați în perechi. Identificați hiperbolele și enumerați-le din versurile de mai jos. Precizați figurile de stil care ajută la realizarea hiperbolei, în fiecare caz.
 - a. „Sălbatecul vodă e-n zale și fier
Și zalele-i zuruie crunte,
Gigantică poartă-o cupolă pe frunte
Și vorba-i e tunet, răsuflatul ger,
Iar barda-i din stânga ajunge la cer
Și vodă-i un munte.”
George Coșbuc, *Pașa Hassan*
 - b. „Ai pământ și ape multe, [...] Crapii-n ele-s cât berbecii,
În pomi piersici cât dovlecii,
Pepenii de zahăr roșu,
În grâu spicul cât cocoșu.”
Tudor Arghezi, *Mamă țară*
4. Construiește două enunțuri în care să incluzi câte o hiperbolă pentru a arăta că ai multe teme de făcut și că nu ți-ai văzut un prieten de mult timp.

Provocări

Privește cele două picturi și rezolvă apoi cerințele.

- a. Descrie jungla din pictura lui Henri Rousseau, folosind două hiperbole.
- b. Descrie chipul fetei din portretul realizat de Ernst Ludwig Kirchner, folosind o hiperbolă. Se aseamănă prin ceva cu poezia *Izvorul nopții*?

Ernst Ludwig Kirchner (1880-1938), *Frânzi în fața scaunului sculptat*

Henri Rousseau (1844-1910), *Femeie plimbându-se într-o pădure exotică*

Lecția 6. Semnificațiile textului

Interpretare

1. Poezia *Izvorul nopții* de Lucian Blaga se caracterizează prin concizia ideilor și prin simplitatea formei. Crezi că aceste trăsături se opun sau nu exprimării unor idei profunde? Explică.
2. Ochiul, dincolo de a fi un organ al percepției vizuale, simbolizează și lumina spirituală. În ce măsură crezi că poezia evidențiază acest aspect? Poți revedea răspunsurile pe care le-ai dat la exercițiul 5 de la pagina 16, rubrica *Explorare*.
3. Metafora *adâncii* este izolată prin virgule de restul enunțului, fiind echivalentă ca sens cu substantivul *ochi*. Precizează ce parte de vorbire este cuvântul *adâncii* în acest context. Identifică în poezie elementul natural care stă la baza comparației subînțelese ce a generat metafora.
4. Ce semnifică metafora ochilor-izvor? Ce înțeles dai, în acest context, *noptii* care curge tainic din acest izvor și care acoperă întreg pământul? Poți alege dintre variantele de mai jos sau poți propune alta.
 - a. Iubita se identifică, în percepția îndrăgostitului, cu natura sau cu întreg universul.
 - b. Iubirea poate deveni lumina călăuzitoare în viață.
 - c. Îndrăgostitul vede totul prin ochii iubitei.
 - d. Natura și universul întreg par a se naște din ochii iubitei.
5. Cum interpretezi faptul că „noaptea” din ochii iubitei curge „tainic”? Alege dintre variantele de mai jos sau propune alta.
Iubirea este:
 - a. ceva ce nu poate fi perceput de ceilalți;
 - b. o minune a lumii dezvăluită omului de divinitate;
 - c. un secret al celor doi îndrăgostiți;
 - d. un mister la care doar îndrăgostitul are acces.
6. Este iubirea ceva ce poate fi complet înțeles sau este un mister imposibil de descifrat? Argumentează, folosind un exemplu din poezia *Izvorul nopții*.
7. Care ți se pare cea mai potrivită semnificație de ansamblu a poeziei *Izvorul nopții* de Lucian Blaga? Alege dintre variantele propuse sau formulează o interpretare proprie.
 - a. Iubirea este un sentiment atât de puternic, încât poate schimba percepțiile despre lume ale celui îndrăgostit.
 - b. Frumusețea adevărată nu este cea care se vede, ci aceea care se lasă descoperită, dincolo de aparențe, în mintea și în sufletul unui om.
 - c. Iubirea înseamnă cunoaștere a lumii.
 - d. Frumusețea iubirii constă în comunicarea profundă dintre îndrăgostiți.
8. Îți amintește poezia de alte texte pe care le-ai citit? Dacă da, ce elemente te-au determinat să faci această conexiune?
9. Care dintre picturile de mai jos ți se pare mai apropiată de imaginea iubitei din poezia *Izvorul nopții* de Lucian Blaga? Justifică-ți răspunsul.

Nicolae Tonitza
(1886-1940),
Femeie în interior

Didier Lourenço
(n. 1968),
Chip și albastru

Provocări

Poezia poate fi transpusă și în alte limbaje artistice. Tu ce limbaj artistic ai alege: grafică, pictură, sculptură, dans, muzică, pantomimă, teatru, film, altceva? În funcție de răspunsurile elevilor din clasă, grupați-vă și realizați o interpretare creativă a poeziei *Izvorul nopții* de Lucian Blaga.

Lecția 7. Textul liric. Frumusețea artei

Pentru început

1. Numește artele ilustrate de imaginile de mai jos. Care dintre acestea te atrage cel mai mult? De ce?

2. Care este cea de a șaptea artă?
3. Crezi că arta cuvântului se poate învăța sau nu?
4. Ascultă poezia alăturată în lectura profesorului tău.

Nichita Stănescu (1933-1983)

Nichita Stănescu este unul dintre poeții de excepție ai secolului al XX-lea, aparținând generației anilor '60. A debutat editorial cu volumul *Sensul iubirii* (1960), urmat de volume precum *O viziune a sentimentelor* (1964), *11 elegii* (1966), *Necuvintele* (1969), *În dulcele stil clasic* (1970), *Epica magna* (1978), *Noduri și semne* (1982).

A primit numeroase premii în România și în străinătate. A scris și o carte pentru copii împreună cu bunul său prieten, poetul Gheorghe Tomozei, intitulată *Carte de citire, carte de iubire*.

Poezia *Lecție de citire* face parte din volumul *Măreția frigului* (1972).

Text de bază

Lecția de citire

de Nichita Stănescu

Scriere este totul.
Peștele e literă
în alfabetul mării.
O frază sunt păsările-n zbor.

Totul e scriere.
Totul este de citit.
Piatra poate fi citită, –
iar norii ne spun o poveste.

Triste, muncite alfabete,
înșiruind istorii vaste.
Chiar mâna mea ascunde-n sine
uitata scriere a unui imn¹.

Stau singur și în gânduri, Doamne,
iar gândurile litere îmi sunt.
Încerc să recompun o frază
dar timpul meu preschimbă scrisul.

O, de-aș putea să te citesc,
O, de-aș putea să deslușesc
aceste stranii alfabete...

¹ *imn* (s. n.) – poezie lirică închinată unei personalități, unei idei mărețe, unui sentiment nobil; poate fi și un cântec solemn de laudă a unei divinități sau care devine simbolul unui stat.

Impresii după prima lectură

1. Poezia *Lecția de citire* ți-a amintit de ceva trăit de tine? Dacă da, de ce anume?
2. Există enunțuri care ți se par de neînțeles?
3. Formulează o întrebare despre poezie pe care să i-o pui profesorului tău.

Limbajul poetic și versificația

Explorare

1. A cui crezi că ar putea fi vocea ficțională din poezie: a unui pictor, a unui scriitor, a unui om religios, a unui om obișnuit? Alege dintre variantele date sau propune alta, justificându-ți preferința.
2. Cui crezi că i se adresează cel care „vorbește”? Care este temerea celui care rostește discursul poetic?

3. Din ce elemente se compune lumea imaginată în text? Cum ți se pare acest univers față de cel real?
4. Menționează cuvintele care au câte trei apariții în text. Ce legătură ai putea stabili între acestea?
5. Precizează câte strofe are textul și cum se numesc aceste tipuri de strofe după numărul de versuri. Prin ce se evidențiază ultima strofă față de celelalte?
6. Stabilește măsura versurilor din strofa a doua și spune ce observi în privința rimei. Motivează dacă versurile sunt albe sau libere.
7. Lucrați în perechi. Notați pe o foaie mărcile lexico-gramaticale prin care este exprimată subiectivitatea în poezie, precizând și sentimentele descoperite în text.

Repere

La sfârșitul secolului al XIX-lea și în secolul al XX-lea, toate artele au trecut prin modificări radicale, abordând teme noi și înnoind mijloacele artistice de exprimare. De asemenea, s-a renunțat la regulile tradiționale, considerate constrângătoare, creându-se opere profund originale.

În ceea ce privește literatura, textul liric este scris mai ales în versuri, dar și în proză, accentuându-se subiectivitatea. Textul poetic suportă mai multe schimbări, astfel:

- se renunță la regulile clasice de prozodie;
- se folosește limbajul obișnuit în locul exprimării căutate;
- se descompun imaginile în elemente care funcționează singure, încât nu mai seamănă cu realitatea și devin misterioase, consecința la nivelul limbajului fiind o încifrare;
- sub influența concepțiilor moderne din artele plastice, se trece de la exprimarea sonorităților armonioase la valorificarea grafică a punerii textului în pagină; se pune în valoare, de exemplu, caligrama, care este o poezie sub forma unui desen ce reprezintă tema textului.

Aplicații

1. Identifică, în poezia *Lecția de citire*, cuvinte din câmpul lexical al literaturii.
2. Definește alfabetul și precizează care ar putea fi sensul din text al acestui cuvânt.
3. Câte alfabeturi cunoști? În ce limbi știi că se folosesc?
4. Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi. Priviți pictura de mai jos. Discutați și stabiliți ce reprezintă. Comparați interpretările grupelor. De ce credeți că sunt diferite?
5. Ar putea fi vorba de un „alfabet” nou, ca în poezia lui Nichita Stănescu?
6. **Predicție.** Cel care a făcut cunoscută caligrama a fost poetul francez Guillaume Apollinaire. Privește caligrama sa intitulată *Femeia cu pălărie* și fă o predicție asupra conținutului versurilor din desen. Vei afla dacă ai ghicit ascultând traducerea textului din varianta digitală a manualului.

Ion Țuculescu
(1910-1962),
Deplasare

Provocări

Scrive o caligramă despre unul dintre elementele cadrului din poezia *Lecția de citire*: peștele, pasărea, piatra. Cu lucrările obținute de toți elevii din clasă, un coleg va realiza o microexpoziție. Faceți un tur al galeriei, fiecare elev lipind un sticker pe caligrama preferată. Selectați cele mai apreciate trei lucrări. Câștigătorii le vor prezenta în fața clasei, din scaunul autorului.

Lecția 8. Semnificațiile textului

Interpretare

1. Privește cele trei imagini de mai jos, care ilustrează aspecte din realitatea actuală. Spune dacă descoperi în acestea elemente prezente în poezia lui Nichita Stănescu.

Automobil inscripționat

Căsătorie

Obiect decorativ

2. Identifică, în poezia *Lecția de citire*, metaforele asociate peștelui și păsărilor. Pe baza căror asemănări au apărut aceste metafore și ce semnificație le dai? Pentru a răspunde la întrebare, poți observa cu atenție alfabetul grecesc din activitatea multimedia asociată exercițiului 3 de la pagina 19, rubrica *Aplicații*.

3. În opoziție cu peștele și păsările, ființe vii, piatra reprezintă mineralul, ce înseamnă duritate și permanență, fiindcă de-a lungul timpului nu se schimbă. Ce sens ar putea avea, din această perspectivă, versul „Piatra poate fi citită”? Poți consulta informațiile din varianta digitală a manualului sau te poți informa despre ce simbolizează, în mod obișnuit, peștele, pasărea și piatra.

4. Prin ce figură de stil sunt prezentați norii? Ce crezi că simbolizează ei, raportându-te la plutirea lor și la faptul că le spun oamenilor „o poveste”?

5. Indică epitetul din strofa a treia a poeziei *Lecția de citire*, menționând câte o semnificație a acestora.

6. Explică felul în care se prezintă în poezie relația dintre literatură și viață. Alege dintre variantele de mai jos sau propune altele.

a. Transpunerea sunetelor în litere ce alcătuiesc cuvinte și apoi fraze înseamnă transformarea cuvântului într-o realitate cu viață proprie, opera literară desprinzându-se de creatorul ei.

b. Literatura ca artă aparține realității, chiar dacă este imaginată de scriitor, întrucât gândurile sale devin „litere”, adică opere, volume concrete.

c. Cuvântul nu are o durată limitată, fiindcă prin lectură trece în existența celui care l-a citit, tinzând astfel spre eternitate, ca universul.

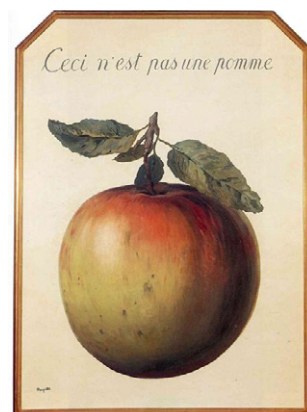
d. Arta care nu este mărginită de timp este mai durabilă decât piatra.

7. În penultima strofă din *Lecția de citire*, este înfățișat procesul complicat de creație. Artistul nu prezintă în opera sa realitatea așa cum este receptată prin simțuri, ci creează o imagine personală, subiectivă a

lumii, care devine un univers propriu, existent doar în spirit. Identifică, în strofa indicată, repetiția și cuvintele derivate care sugerează această idee, analizându-le semnificația.

8. Compară procesul de creație a poeziei cu imaginea alăturată, intitulată de pictor *Acesta nu este un măr*, explicându-i titlul.

9. Ai învățat la educație plastică despre importanța punctului de fugă în stabilirea perspectivei. Acesta este un punct fix de observație, proiectat pe linia orizontului, creând un câmp vizual de forma unui con, încât în plan bidimensional se dă impresia spațiului tridimensional. Privirea creatorului devine punctul de fugă care concentrează, reordonează și transformă realitatea în planul ideii. Care sunt fragmentele din penultima strofă care dovedesc acest lucru?

René Magritte (1898-1967),
Acesta nu este un măr,
din ciclul
Trădarea imaginilor (1964)

10. Versurile „Scriere este totul.” și „Totul e scriere. / Totul este de citit.” exprimă încercarea creatorului de a înțelege lumea în care trăiește, extrem de diversă și cu semnificații multiple, pentru ca în acest fel să o transpună în opera sa. Cum crezi că este lumea poeziei: o copie a realului sau o recompunere, o inventare a lui din ceea ce este mai important pentru artist?

11. Ce sens dai invocării divinității?

12. Interjecția repetată în ultima strofă este aceeași ca interjecția aflată la începutul poeziei *O, rămâi...*. Ce sentimente transmite folosirea acesteia în ambele poezii?

13. Ce exprimă verbele la modul condițional-optativ din ultima strofă?

14. Explică titlul poeziei.

Lecția 9. Compararea textelor sub aspectul conținutului și al structurii

Explorare

1. Ce aspecte crezi că pot fi avute în vedere când compari două sau mai multe texte?
2. **Investigație.** Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi. Grupele vor primi sarcini diferite, conform graficului de mai jos. Pentru a rezolva cerințele, recitiți poeziile

studiate în cursul acestei unități, verificând de fiecare dată dacă afirmațiile făcute de voi sunt confirmate de aspecte din textele analizate. Realizați un poster cu răspunsurile voastre. Observațiile făcute trebuie să urmărească în paralel cele trei texte, ca în modelul dat.

Cele trei texte au în comun apariția unui element acvatic din natură: marea în poeziile lui Lucian Blaga și Nichita Stănescu și lacul în cea a lui Mihai Eminescu. Acestea sunt diferite prin dimensiune, sugerând hiperbolic lumea în ansamblu, în primele două texte, și doar reflectarea imaginii ei în spațiul restrâns al lacului, în textul eminescian.

Grupa 1	Grupa 2	Grupa 3
• Precizați tipul de frumusețe la care se referă fiecare poezie. • Identificați elementele comune și diferite ale temelor celor trei poezii, raportându-vă la câmpurile lexicale. • Comparați vocile ficționale din cele trei texte, pentru a stabili ipostaza umană pe care o reprezintă fiecare. Notați asemănările și deosebirile dintre aceste înfățișări. • Menționați prin ce se aseamănă și prin ce se deosebesc ideile, trăirile, sentimentele, stările transmise de fiecare text.	• Comparați elementele de versificație din cele trei poezii, precizând în ce măsură respectă normele tradiționale de prozodie. • Alegeți textul care vi se pare cel mai muzical. Justificați-vă opțiunea. • Menționați cum sunt grupate versurile în pagină, pentru fiecare dintre cele trei texte. Care credeți că este poezia cea mai inovatoare în această privință? • În care dintre cele trei poezii relația formă-conținut vi se pare că este cea mai potrivită?	• Comparați figurile de stil din fiecare poezie, stabilind care predomină în fiecare text. • Precizați care figuri de stil vi se par mai importante, menționând ce evidențiază acestea în fiecare text: idei, sentimente, caracteristici ale ființelor sau ale naturii etc. • Menționați ce tip de imagini artistice (vizuale, auditive, olfactive, tactile, motorii) apar în fiecare poezie, indicându-le rolul. • Alegeți textul în care figurile de stil și imaginile artistice v-au atras atenția mai mult. Indicați prin ce v-au impresionat: concretețe, originalitate, capacitate de abstractizare etc.

3. Un elev sau o pereche din fiecare grupă va prezenta concluziile în fața clasei.

Repere

Compararea a două sau mai multe texte se realizează prin identificarea asemănărilor și a deosebirilor dintre acestea, care trebuie prezentate în paralel. Pentru a răspunde la o astfel de cerință se recomandă:

- identificarea criteriilor după care se stabilesc asemănările și deosebirile dintre texte;
- analiza și compararea aspectelor ce țin de conținut: idei, sentimente, temă, ipostaza umană din perspectiva căreia este enunțat discursul, câmpuri lexicale;
- analiza și compararea aspectelor ce țin de forma textului: organizare și dispunere în pagină a versurilor, sonoritate a textului (ritm, rimă, măsură, aliterații etc.), figuri de stil, imagini artistice.

Aplicații

Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi. Realizați o diagramă Venn cu trei cercuri, în care să notați asemănările în partea comună și, în părțile libere, deosebirile dintre cele trei texte de bază studiate în cadrul acestei unități. Justificați dacă tema frumuseții apare în toate poeziile.

Portofoliu

Alege poezia care ți-a plăcut cel mai mult dintre cele trei texte de bază studiate în această unitate. Caută o altă poezie a oricărui alt scriitor român care crezi că are o temă asemănătoare. Redactează o compunere în care să compari cele două texte.

Autoevaluare L1-L9

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare ...
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
- Cel mai dificil mi s-a părut ...

Lecția 10. Noi pagini – alte idei

Ai aflat în prima parte a secțiunii de lectură că frumusețea se poate găsi în natură, în artă, în comportamentul și înfățișarea umană. De asemenea, ai observat că normele de frumusețe s-au schimbat în timp. Frumusețea se poate manifesta însă în orice aspect al vieții cotidiene, așa cum vei observa în textul unui poet contemporan, Dan Coman (n. 1975), care, încă de la debutul cu volumul *Anul cârțiței galbene* (2003), a fost premiat de Uniunea Scriitorilor din România.

+ Citește poezia *O pasăre înaltă* din volumul *Insectarul Coman* (2017) și menționează care sunt cele două planuri ale existenței în care este descoperită frumusețea.

Text auxiliar

pe de o parte, rămâne frumusețea.
o fotografie cu tine la mare
luminând noapte de noapte
fața unui bărbat obosit,
aplecă peste ecran,
îndepărtând în răstimpuri musculița de casă
atrasă și ea de soarele puternic al litoralului
românesc.

frumusețea rămâne o fotografie de vară salvată-n
calculator.

nimic real, o femeie de mărimea unei lăcuste
îndepărtându-se pe nisip.
și o lumină roșcată
ieșind doar pe jumătate din monitor,
înconjurând fruntea ridată,
făcând-o să pară un ghiveci înflorit.

pe de altă parte, viața. soare blând de primăvară
încălzind orașul din nord. moralitatea,
grija față de cei dragi, cursurile de logică la
cel mai tare liceu.

firi sentimentale, dragoste,
respect și obișnuință. și o pasăre înaltă,
un fel de flamingo tăcut
planând îndelung deasupra celui ce
se întoarce acasă
ca deasupra unui loc părăsit.

Discutarea textului

- 1. Eseul de cinci minute.** Scrie, timp de cinci minute, un text în care să arăți ce te-a impresionat cel mai mult în versurile de mai sus. Dacă dorești, le poți citi colegilor tăi ce ai scris.
- Pe cine reprezintă vocea ficțională care emite discursul?
- Ce este frumusețea pentru bărbatul din poezie și cui i se opune aceasta?
- Poezia are două părți. Indică locuțiunile adverbiale care marchează această structurare a textului, precizând ce semnifică.
- Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi. Analizați nivelul sintactic al textului, având în vedere:
 - identificarea și precizarea predicatelor din prima parte a textului;
 - indicarea subiectului din ultimul enunț al primei părți;
 - explicarea lipsei predicatelor din primele două enunțuri din a doua parte a textului.
- Precizează diferența de construcție sintactică dintre prima și a doua parte a textului. Ce explicație îi dai?
- Menționează tipul de vers folosit, explicând absența majusculilor.

8. Fotografia este imaginea unei clipe fericite. Unde este păstrată imaginea și ce sugerează acest lucru?
9. Explică felul în care imaginea clipei trecute de fericire influențează existența ulterioară a „bărbatului obosit”.
10. Ce simbolizează „musculița de casă”? Care este valoarea diminutivului în acest context?
11. Alege, dintre variantele de mai jos, sensul afirmației că musculița este „atrasă și ea de soarele puternic al litoralului / românesc” și justifică-ți opțiunea. Poți propune și o altă interpretare.
 - a. Este o ironie la adresa amintirilor de vacanță.
 - b. Frumusețea fetei atrage și ființele mărunte.
 - c. Musculița este fascinată de lumea virtuală.
 - d. Numai musculița este interesată de viața lui.
12. Menționează la ce se referă cuvintele „nimic real”.
13. Interpretează semnificația figurilor de stil din următoarele fragmente: „femeie de mărimea unei lăcuste” și „fruntea [...] un ghiveci înflorit”.
14. De ce crezi că este păstrată tocmai o fotografie în care ea se îndepărtează pe nisip?
15. Menționează ce anume din existența sa cotidiană reține bărbatul în enumerația din ultima strofă a poeziei.
16. Precizează rolul acestei enumerații în text.
17. Păsările flamingo au o siluetă deosebit de elegantă și un surprinzător penaj roz. Cuplul de flamingo se formează doar pentru un singur sezon, având numai un pui pe care ambii părinți îl îngrijesc atent. După ce puiul crește, părinții se despart definitiv, găsindu-și în sezonul următor un alt partener. Ce crezi că simbolizează, prin prisma informațiilor anterioare, pasărea flamingo din finalul poeziei?
18. Ce semnificație dai ultimelor două versuri din text?
19. Numește sentimentul care domină finalul textului.
20. Dacă te întorci la primul vers, ce interpretare dai acum afirmației „rămâne frumusețea”?

Provocări

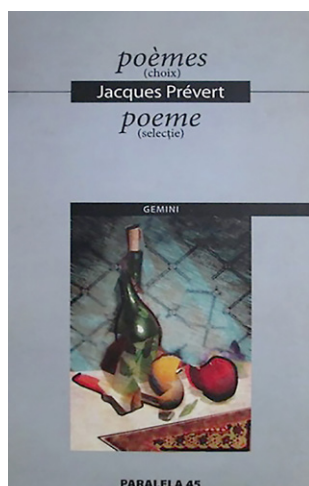

Încearcă să creezi și tu o poezie plecând de la cotidian. Scrie pe o foaie patru detalii despre o amintire a ta: un om întâlnit pe stradă, un obiect care ți-a atras atenția, un loc surprinzător, un sentiment care te-a copleșit cândva. Asociază-i o culoare și un sunet. Găsește două lucruri care ți-au plăcut și două care nu ți-au plăcut în momentul pe care ți l-ai amintit. Toate elementele notate pe foaie trebuie să se găsească în poezia ta. Pune-i un titlu. Dacă dorești, o poți citi colegilor tăi din *scaunul autorului*.

Biblioteci deschise

Pentru a descoperi și alte creații lirice din literatura română și universală, îți recomandăm două volume de poezie.

Volumul *Dublu CD* este o antologie a poeziilor lui Mircea Cărtărescu apărute până în 1998, care propun o perspectivă ironică și lucidă asupra existenței cotidiene. Este o lirică marcată de biografism și scrisă într-un stil degajat, ce combină diferitele varietăți de utilizare concretă a limbii, motiv pentru care a fascinat generațiile tinere.

Poeziile din acest volum al lui Jacques Prévert, scriitor născut la începutul secolului al XX-lea, dar afirmat după Al Doilea Război Mondial, surprind viața cotidiană, prezentând locuri din Paris și exprimând revolta față de literatura tradițională. Lirica lui Prévert este recunoscută pentru apropierea de viața omului obișnuit și pentru oralitatea stilului.

Lecția 11. Valori culturale românești în lume

Pentru început

1. Lucrați în perechi. Alegeți trei personalități românești care au contribuit la dezvoltarea patrimoniului cultural al lumii. Alcătuiți apoi un top trei al acestor personalități, având în vedere opțiunile voastre.
2. Completează, în caiet, tabelul de mai jos, asociind numele personalităților românești date cu domeniul în care s-au afirmat. În cazul în care întâmpini dificultăți, poți apela la profesorul tău. Știi și alte personalități românești din trecut sau contemporane care s-au afirmat pe plan mondial?

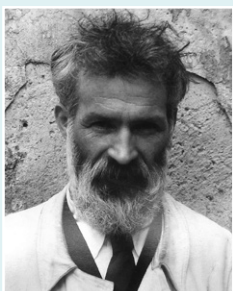
Literatură	Arte plastice	Muzică	Teatru	Medicină	Inginerie

Ana Aslan • Martha Bibescu • Constantin Brâncuși
 • Mircea Cărtărescu • Sergiu Celibidache • Liviu Ciulei • Henri Coandă • Hariclea Darclee • Carol Davila • Mircea Eliade • George Enescu • Eugen Ionescu • Elvira Popescu • Traian Vuia

Explorare

Citește informațiile de mai jos, despre două mari personalități culturale românești. Notează apoi, în caiet, aspectele pe care le consideri relevante pentru includerea lor în rândul marilor valori culturale ale umanității.

Constantin Brâncuși

S-a născut în 1876, la Hobița, județul Gorj, într-o familie numeroasă. Pleacă de mic de acasă pentru a urma cursurile Școlii Naționale de Arte și Meserii din București. Prima sa comandă, realizată la 27 de ani, este bustul generalului Carol Davila, care se găsește și astăzi

în curtea Spitalului Militar Central din București. În 1904, pleacă la Paris, unde va lucra o vreme în atelierul marelui sculptor Auguste Rodin, de care se va despărți însă din dorința de a-și găsi propriul drum. În scurt timp, se impune ca unul dintre marii sculptori ai secolului al XX-lea prin opere ca *Rugăciune*, *Sărutul*, *Cumințenia pământului*, *Muza adormită*, *Măiastra*, *Domnișoara Pogany*, aflate azi la loc de cinste în mari muzee ale lumii. Este unul dintre întemeietorii artei moderne. În 1938, finalizează complexul monumental de la Târgu Jiu, dedicat eroilor din Primul Război Mondial, care cuprinde *Masa tăcerii*, *Poarta sărutului* și *Coloana fără sfârșit*. Se stinge din viață la Paris, în 1957. În cadrul Centrului „Georges Pompidou” din Paris se află astăzi un spațiu muzeal care îi este dedicat și în care i s-a reconstituit atelierul.

George Enescu

S-a născut în 1881, la Liveni, județul Botoșani, manifestând din copilărie aplecare spre muzică. La cinci ani, „micul Jurjac”, cum îi spunea familia, a început să studieze vioara cu Eduard Caudella, profesor la Conservatorul din Iași. Își continuă studiile muzicale la Viena și

la Paris. Debutază în calitate de compozitor cu *Poema română* (1898). În 1901 și 1902, compune cele două *Rapsodii române*, creații muzicale moderne în care valorifică filonul folcloric românesc. Admirat de regina Elisabeta, este invitat frecvent la Castelul Peleş ca să execute piese pentru vioară, fiind și un excelent interpret. În perioada interbelică, are turnee în mai multe țări europene și în Statele Unite, unde dirijează mari orchestre. Ca pedagog, îndrumă viitori mari violoniști, precum Yehudi Menuhin și Christian Ferras. Creația sa capitală este opera *Oedip* (1936, Paris), compusă pe libretul scriitorului francez Edmond Fleg, care a reluat mitul antic grecesc. În România, a fost reprezentată prima dată în 1958, cu ocazia primului festival muzical internațional ce poartă numele compozitorului. În 1949, Enescu se stabilește la Paris, unde moare în 1955.

Repere

- Figură centrală în mișcarea artistică modernă, **Constantin Brâncuși** este considerat unul dintre cei mai mari sculptori ai secolului al XX-lea. Creațiile sale inspirate din folclorul românesc au făcut, în arta lumii, trecerea de la reflectarea realității ca o copie fidelă la surprinderea esenței obiectului prezentat.
- Despre activitatea sa muzicală, **George Enescu** spunea: „În lumea muzicii, eu sunt cinci într-unu: compozitor, dirijor, violonist, pianist și profesor. Cel mai mult prețuiesc darul de a compune muzică și niciun muritor nu poate poseda o fericire mai mare...”. Modern în concepție, marele compozitor și-a găsit inspirația, ca și Constantin Brâncuși, în folclorul românesc, așa cum se observă în cele două *Rapsodii române* sau în *Suita nr. 3 pentru orchestră* („Săteasca”).

Aplicații

1. Ascultă, din varianta digitală, un fragment din *Rapso-dia română nr. 1* de George Enescu și explică felul în care opera folclorică este transformată în cea cultă, referindu-te la instrumentele folosite, la schimbarea liniei melodice, la repetarea unor motive muzicale.
2. Constantin Brâncuși a creat peste 30 de sculpturi ce prezintă păsări, tema propriu-zisă fiind zborul. Citește fragmentul de mai jos, care înfățișează evoluția concepției artistice brâncușiene.

Măiastra (1912)

„Măiastra pare, privită de aproape, un urciur umplut cu lumină. Prelungirea aripilor și picioarele păsării alcătuiesc o bază îngustă pe care se sprijină trupul cu piept rotund: gâtul și capul au ceva de zburătoare din vremurile de început ale pământului, ceva din fascinanta înfățișare a unui șarpe sau balaur care poate ucide sau da viață cu privirea. Cam așa arată păsările în stilizările¹ de pe unele scoarțe românești. Cam așa arată și în basmele

ce vin din mari vechimi. *Măiastra* nu este o pasăre «în general»: ea este o anume *pasăre*, aceea căreia folclorul românesc i-a dat puteri fermecate. Parcă pentru a sublinia această identitate românească a păsării, în două variante ce datează din 1912 Brâncuși a așezat sculptura pe niște socluri ce reiau jocul de romburi al stâlpilor din cerdac din satele de sub munte. [...]

Artistul se afla în fața unei teme asupra căreia va medita îndelung, întreaga viață: capacitatea materiei inerte, bronz sau piatră, de a sugera ideea, de a cuprinde esența însăși a lumii organice, a vieții. [...]

«Nu lucrez păsări, ci zboruri», spunea Brâncuși. [...]

¹ stilizare (s. f.; în artele plastice) – acțiunea de a reproduce un obiect din natură în linii simplificate, esențiale.

Provocări

Mulți români care nu trăiesc în țară s-au afirmat în domenii culturale diverse. Alexandra Nechita, supranumită, în copilărie, „micuța Picasso”, fiindcă la numai opt ani a avut prima expoziție personală, este o pictoriță contemporană, născută în 1985 la Vaslui și stabilită în Statele Unite ale Americii. Caută informații despre creațiile sale, despre activitatea pe care o desfășoară și alcătuiește o prezentare de cel mult o pagină. Dacă dorești, prezintă-o colegilor tăi, din *scaunul autorului*.

Păsările brâncușiene, s-a spus, sunt «versiuni puternic raționalizate ale creaturii naturale». Linii de forță ale unei mișcări mereu verticale, ele sunt – în același timp – făpturi vii care lasă urmele trecerii lor prin văzduh. [...] Este aici o trăsătură fundamentală a culturii românești care se prelungește până la poezia noastră modernă: aspirația spre absolut, contopirea cu legenda sunt în permanență raportate la omul concret; persoana întâi a liricii românești are o valoare precisă, e plasată într-un mediu recognoscibil, abstracțiunea expresiei poetice provine dintr-o sublimare² a peisajului care se umanizează și el.”

Dan Grigorescu, *Album Brâncuși*

Pasărea în văzduh (1940)

3. Precizează, comparând imaginile date, schimbările pe care Constantin Brâncuși le face *Măiestrei* din 1912 până în 1940, când apare varianta *Pasărea în văzduh*, ce pare „un simplu semn grafic, o literă scrisă în aer, figurând înfrângerea gravitației, desprinderea de pământ”, redând ideea de zbor, așa cum arată Dan Grigorescu.
4. Identifică o legătură între poeziile studiate în această unitate și arta lui Constantin Brâncuși și cea a lui George Enescu.
5. Opera lui Constantin Brâncuși influențează și astăzi lumea. De exemplu, în 2016 designul unui hard-disk extern a fost conceput ca un omagiu adus operei artistului român. Filmul SF *Misiune pe Marte* (2000) al regizorului Brian De Palma folosește ca sursă de inspirație una dintre cunoscutele opere brâncușiene. Urmărește filmul și află care este această operă.

² sublimare (s. f.) – acțiunea de a trece o substanță din stare solidă direct în stare gazoasă; (aici) acțiunea de a trece din starea concretă direct în idee.

Alexandra Nechita
(n. 1985),
*Natură moartă
cu vioară*

Lecția 12. Strategii de ascultare activă

Pentru început

1. Ce îți place mai mult într-o conversație: să ascuți sau să vorbești? De ce?
2. În imaginile de mai jos sunt ilustrate cele patru tipuri de comunicare verbală. Care dintre situații crezi că sunt corespunzătoare celor trei texte studiate în această unitate?

Comunicare publică

Comunicare în grupuri mici

Comunicare interpersonală

Comunicare intrapersonală

3. În care dintre tipurile de comunicare verbală nu poate să apară ascultarea activă?

Explorare

1. Privește imaginile de mai jos și explică diferența dintre *a asculta* și *a auzi* când discuți cu cineva.

2. Precizează din ce rezultă că mama și prietena fetei din imaginile de mai sus nu ascultă activ.
3. Ce alte bariere în ascultare ar putea să apară, în afară de cele identificate la exercițiul anterior?
4. Care crezi că sunt barierele de ascultare activă în poezia *O, rămâi...* de Mihai Eminescu și în *Lecția de citire* de Nichita Stănescu? Au vreun element comun?
5. Care sunt semnele nonverbale ale unei ascultări active din partea receptorului?
6. Când este recomandabil să-ți exprimi opinia față de ceea ce spune interlocutorul? Alege dintre variantele următoare, justificându-ți opțiunea:

- în timpul intervenției vorbitorului;
- imediat după ce acesta termină;
- după ce ai pus întrebări, ai rezumat sau ai reformulat ce a spus emițătorul, pentru a te convinge că ai înțeles;
- la câteva ore sau zile după discuție.

7. Lucrați în perechi. Precizați care dintre strategiile de mai jos sunt eficiente pentru ascultarea activă. Exemplificați fiecare situație.

- Să fii concentrat în timpul discuției.
- Să întrerupi cuvântul vorbitorului.
- Să reacționezi nonverbal la discurs.
- Să întrebi vorbitorul pentru a-l înțelege.
- Să rezumi discursul, pentru clarificare.
- Să schimbi tema, să vorbești despre tine.
- Să arăți empatie față de vorbitor.
- Să privești pe fereastră sau la un ecran.

8. Tu cum dovedești că ai înțeles ceea ce ți s-a spus?
9. Menționează situații din viață în care ascultarea activă te poate ajuta să te dezvolti.

Repere

Ascultarea activă implică acordarea de atenție deplină spuselor vorbitorului, încurajarea lui prin întrebări sau prin semnale nonverbale și paraverbale, oferirea unui feedback ce probează că intervenția sa a fost înțeleasă.

Într-o ascultare activă, este necesar ca ascultătorul să parcurgă câteva etape.

1. Concentrarea atenției

Pentru că nu este suficient ca ascultătorul să audă pentru a înțelege ceva, el trebuie să înlăture din jur orice l-ar putea distra: telefon, televizor, calculator, ceas, căști etc. Este necesar să elimine orice zgomot deranjant, închizând ușa sau fereastra, schimbând locul scaunului pentru a fi mai aproape de vorbitor. Este bine să renunțe să se gândească la probleme personale, la amintiri produse de spusele vorbitorului, concentrându-se asupra discursului.

2. Încurajarea vorbitorului

Ascultătorul arată că este atent la vorbitor prin reacțiile nonverbale pe care le are. Astfel, trebuie să păstreze permanent contactul vizual cu vorbitorul, să se aplece ușor spre el și să nu stea cu brațele încrucișate și răsturnat în scaun, să nu întrerupă intervenția, amânându-și reacția, să confirme prin gesturi și mimică receptarea (zâmbetul, datul din cap, mișcarea mâinii pentru încurajare etc.), să dea semnale scurte că a înțeles prin interjecții (*ahal*, *hmm!*, *aaa!* etc.) care rămân în fundal, vorbitorul păstrând locul central.

3. Reflecția asupra spuselor vorbitorului

Ascultătorul trebuie să se asigure că a înțeles corect spusele vorbitorului. Pentru aceasta, este nevoie să pună întrebări de clarificare, să reformuleze cu propriile cuvinte ideile vorbitorului, să rezume discursul pentru a se încredința că nu a uitat ceva. Această amânare a răspunsului îi poate da încredere partenerului de discuție că a comunicat eficient, că a empatizat cu el.

4. Oferirea de feedback

Răspunsul ascultătorului trebuie să se refere la tema abordată de vorbitor, respectând opiniile acestuia, chiar dacă nu este de acord cu unele.

Ascultarea activă ajută la dezvoltarea personală, întrucât:

- construiește relații mai bune cu cei din jur;
- facilitează învățarea de noi cunoștințe în orice situație;
- eficientizează rezolvarea problemelor de zi cu zi.

Dacă tema discuției este dintr-un domeniu specializat (literatură, științe etc.), pentru a aplica eficient ascultarea activă este necesară documentare anterioară, în feedbackul oferit vorbitorului putându-se face referiri la păreri ale unor autorități din domeniu, la teorii despre problemele abordate etc.

Aplicații

Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi. Repartizați-vă pe grupe temele din chenar și discutați pe marginea acestora.

- Cum procedezi pentru a înțelege un text liric?
- În ce fel te pregătești pentru o oră de curs care ți se pare dificilă?
- Care sunt procedeele pe care le aplici, în calitate de vorbitor, pentru a stimula ascultarea activă a interlocutorilor?
- Cum poți să arăți că asculți activ într-o conversație telefonică sau online?

În fiecare grupă va exista un moderator și un observator. Fiecare membru al grupei – mai puțin observatorul – își va exprima opinia cu privire la tema primită, referindu-se la experiența personală sau la cunoștințele dobândite în urma unor lecturi.

Moderatorul va nota ideile importante în legătură cu tema și va prezenta concluziile în fața clasei.

Observatorul va evalua comportamentul de ascultător activ al celor din grupă în conformitate cu grila alăturată.

CRITERII

Concentrarea atenției

- Elevul a manifestat concentrare asupra spuselor vorbitorului pe parcursul fiecărei intervenții.
- A renunțat la orice obiect care i-ar fi putut distra atenția.
- Și-a notat ideile pe care le-a reținut.

Încurajarea vorbitorului

- Elevul a confirmat nonverbal că ascultă vorbitorul, reacționând prin gestică și mimică, scurte reacții verbale (interjecții, exclamații).
- A păstrat permanent contactul vizual cu vorbitorul.
- Nu a întrerupt vorbitorul.

Reflecția asupra spuselor vorbitorului

- Elevul a pus întrebări de clarificare.
- A reformulat cu propriile cuvinte ideile vorbitorilor.
- A rezumat intervențiile pentru a se asigura că nu a uitat ceva.

Oferirea de feedback

- Elevul și-a exprimat punctul de vedere față de ideile vorbitorilor.
- A manifestat respect față de orice opinie, chiar când nu a fost de acord cu aceasta.

Provocări

- Identifică, în imaginea alăturată, elevii care nu au o ascultare activă în timpul orei.
- Alcătuiește o listă cu pașii pe care este bine să-i faci înainte, în timpul și după ora de curs, pentru ca, ascultând activ, să ai rezultate mai bune la învățătură.

Lecția 13. Categorii semantice (actualizare)

Pentru început

1. Citește dialogul dintre cei doi prieteni care discută despre teme. Rezolvă, apoi, cerințele de mai jos pentru a-ți aminti categoriile semantice învățate.

Am de comentat o poezie despre frumusețe. Am crezut că e mai ușor. Ori, e foarte greu! Uf, și am termen până mâine! În plus, mai am de învățat și la chimie despre sodiu!

Fericitul!

2. Găsește câte un sinonim pentru cuvintele *foarte greu*, *uf* și *fericitul*. Ce te-a ajutat să stabilești sinonimul?

3. Citește poezia pe care băiatul o are de comentat. Menționează antonimele cuvintelor *neștiute*, *departe*, *frumusețe*.

„Și ce carte ciudată citeam eu la 7 ani
era o carte despre plante și animale
neștiute
unele chiar din adâncuri
era o carte despre departe
era despre cuvinte și nume
era despre luptă și supraviețuire
despre frumusețea ascunsă
despre lumea cea nepătrunsă.”

Simona Popescu, *Carte*

4. Ce sens are omonimul cuvântului *termen*? Dar cel al cuvântului *carte*?
5. Menționează trei sensuri ale cuvântului polisemantic *a comenta*.
6. Precizează confuzia paronimică din enunțul „Ori, e foarte greu!”.

Sinonimele și antonimele

Explorare

1. Identifică sinonimele din versurile de mai jos.

a. „Astfel zise lin pădurea...”

Mihai Eminescu, *O, râmâi...*

b. „... norii ne spun o poveste...”

Nichita Stănescu, *Lecția de citire*

2. Crezi că verbul *a îngâna* din versurile „Eu te văd răpit de farmec / Cum *îngâni* cu glas domol...” din poezia *O, râmâi...* poate intra în seria sinonimică a cuvintelor de la exercițiul precedent? Verbul are și un alt sens?

3. Indică un sinonim pentru substantivul *sodiu* din dialogul de mai sus. Prin ce se deosebește acest sinonim față de cel al verbului *a îngâna*, având în vedere posibilitatea de înlocuire în context?

4. Menționează un cuvânt și o expresie sinonime cu locuțiunea verbală scrisă colorat în enunțul de mai jos. Copilul i-a *râs în nas* unui coleg de clasă.

5. Găsește câte un antonim pentru cuvintele scrise colorat în versurile date.

a. „Ș-am ieșit în câmp *râzând*”;

b. „... ochii tăi, adâncii, sunt izvorul / din care tainic curge *noaptea* peste văi...”.

6. Formează antonime de la cuvintele de mai jos, cu ajutorul prefixelor.

• a califica • exactitate • a lipi • a săra • știut

7. Indică un cuvânt și o expresie antonime cu locuțiunea adjectivală *cu capul în nori*.

8. Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi. Precizați câte un sinonim pentru sensurile cuvântului polisemantic *drept* din îmbinările de mai jos. Construiți enunțuri cu antonimele acestui cuvânt pentru fiecare sens dat.

• apreciere dreaptă • câmpie dreaptă • fustă dreaptă
• împărțea dreaptă • linie dreaptă • mărturie dreaptă
• om drept • spate drept • traseu drept • zid drept

Repere

Sensul unui cuvânt se stabilește în **context**, care poate fi **verbal**, când este o îmbinare de cuvinte, o propoziție, o frază, un text, și **situational**, când este o situație de comunicare în care apare doar un cuvânt.

Sinonimele sunt cuvinte cu sens asemănător sau identic și cu formă diferită.

Acestea pot fi:

- **parțiale**, când se înlocuiesc doar în anumite contexte (*iute* – *repede*, *picant*);
- **absolute**, când se înlocuiesc în orice context (*potasiu* – *kaliu*).

Antonimele sunt cuvinte cu sensuri diametral opuse. Pot avea formă complet diferită (*frumos – urât*) sau se pot diferenția printr-un prefix (*atent – neatenț, a face – a desface, corectitudine – incorectitudine*).

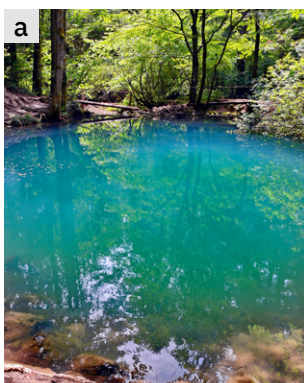
Sinonimele și antonimele sunt perechi de cuvinte care sunt aceleași părți de vorbire. Relațiile de sinonimie și de antonimie se pot stabili între două cuvinte, între o expresie și un cuvânt și între două expresii.

În cazul unui cuvânt polisemantic, sinonimele și antonimele se stabilesc pentru fiecare sens al acestuia.

Omonimele. Cuvintele polisemantice

Explorare

1. Identifică perechile de omonime sugerate de imaginile de mai jos.

2. Precizează ce tipuri de omonime sunt cele din enunțurile date.

- a. Lacul făcea *valuri* mici. Materialele de mătase erau înfășurate pe niște *valuri* lungi.

- b. Pietrele roz de la inel sunt *cristale* de cuarț. Mama are niște *cristaluri* în bufet.

- c. Pădurea a vorbit *lin*. Bunicul meu a pus strugurii în *lin*. Tata a pescuit un *lin*.

3. Care dintre cuvintele scrise colorat în enunțul următor sunt omonime? Explică.

Ea este foarte **veselă**, fiindcă își **ia veselă** nouă, **dar** speră să primească în **dar** de la bunica ei și un set de pahare.

4. Lucrați în perechi. În poezia *Izvorul nopții* de Lucian Blaga, ochii iubitei reprezintă metaforic lumina spirituală, nu numai organul de simț. Cuvântul *ochi* este polisemantic și are mai multe sensuri, apărute în enunțurile de mai jos. Precizați-le.

- a. Ea are ochi buni și poate citi un scris atât de mic.
- b. Fereastra avea două ochiuri de geam mate.
- c. În grădină, apăruse un ochi de apă lângă alea de trandafiri.
- d. Râul avea un ochi în care se învârtteau frunze uscate.
- e. Ana a scăpat un ochi de la fularul pe care îl tricota.
- f. A apărut un ochi de lumină printre nori.
- g. Am pus ibricul pe un ochi aprins al aragazului.
- h. La micul-dejun, am mâncat un ochi.
- i. A apărut un ochi la vița-de-vie din curte.
- j. Păunul avea un ochi mai mare pe coadă.

Repere

Omonimele sunt cuvinte cu aceeași formă și sensuri complet diferite.

Omonimele sunt:

- **lexicale**, când sunt aceeași parte de vorbire; acestea sunt:
 - ♦ **totale**, când cele două cuvinte au aceleași forme în vorbire (*broască* – animal, mecanism de închidere a ușii);
 - ♦ **parțiale**, când cele două cuvinte nu au aceleași forme în vorbire (*roman, romane* – narațiune de mare întințdere; *roman, romani* – locuitor al Imperiului Roman);
- **lexico-gramaticale**, când cele două cuvinte sunt părți de vorbire diferite (*car* – substantiv, „vehicul” și forma de indicativ, persoana I, singular de la verbul „a căra”).

Omofonele sunt cuvintele care se pronunță la fel. **Omografele** sunt cuvintele care se scriu la fel. Omonimele sunt obligatoriu omofone, având inclusiv accentul identic.

- ✚ **Cuvântul polisemantic** are două sau mai multe sensuri legate între ele. Se deosebește astfel de omonime, în cazul cărora nu există nicio legătură de sens între cele două cuvinte.

Paronimele

Explorare

1. Identifică paronimele din versurile date. Menționează sensul acestora.

„Eram student, era studentă
eram eminent, era iminentă
și erau steluțe în genele ei.”

Mircea Cărtărescu, *Steluțe în genele ei*

2. Precizează prin ce se deosebesc ca formă paronimele scrise pe imaginile florilor de mai jos.

Repere

Paronimele sunt cuvinte cu formă asemănătoare și cu sens diferit.

Acestea se pot deosebi printr-un sunet (*familiar* – „cunoscut, obișnuit”; *familial* – „care ține de familie”), prin două sunete (*a colabora* – „a lucra împreună”; *a corobora* – „a întări, a sprijini cu argumente, cu dovezi”) sau prin ordinea sunetelor (*a revela* – „a dezvălui”; *a releva* – „a evidenția”).

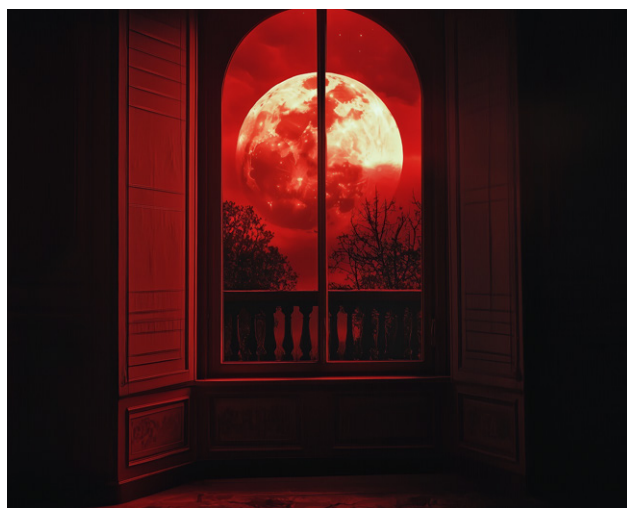
Paronimele sunt, în general, aceeași parte de vorbire, dar pot fi și părți de vorbire diferite (*alineat*, substantiv și *aliniat*, adjectiv). **Confuzia paronimică** este o greșală de exprimare, apărută din cauza necunoașterii exacte a sensului cuvintelor noi.

Aplicații

1. Menționează câte un sinonim pentru cuvintele scrise colorat în versurile de mai jos.

„Uite, e lună plină, îmi spui din cealaltă **cameră**.
Vino **să vezi**! Cu Lucas în brațe, tâgâdâm-tâgâdâm,
ajung în pas **voios** la fereastră. Miere și **foc**,
luna pare o jucărie **nouă**.”

Irina-Roxana Georgescu, *Lună plină*

2. Găsește omonimele cuvintelor *lună* și *pas* din versurile de la exercițiul precedent. Precizează ce fel de omonime sunt.
3. Construiește cinci enunțuri cu sensurile cuvântului polisemantic *braț*, precizându-le.

4. Indică formele diferite de plural ale omonimelor parțiale de mai jos și construiește enunțuri pentru fiecare sens.

• bob • calcul • cap • centru • colț • glob • lob • moț

5. Ce antonime au cuvintele scrise colorat în versurile de mai jos?

„Mai sunt **câteva** instincte care nu ncap în computer,
Câteva sentimente **necodificate**.
Sufletul **umblă** prin trup **ilicit**
Ca un râu **fără** margini trasate.”

Daniela Crăsnaru, *Ludică*

6. Lucrați în perechi. Grupați cuvintele și locuțiunile din seria **B** cu expresiile sinonime din seria **A**.

A. a călca în străchini • a lua la refec • a o lua la sănătoasa • plin de sine

B. a certa • a da cu bâta în baltă • a fugi • a gafa • a o lua la picior • a lua la rost • cu nasul pe sus • îngâmfat

7. Precizează cinci sensuri ale cuvântului polisemantic *masă* și construiește câte un enunț pentru fiecare. Găsește, apoi, două omonime ale acestui cuvânt.

8. Indică sensurile paronimelor de mai jos și construiește enunțuri cu fiecare paronim.

• adagio – adagiu • dependență – dependentă • fisă – fișă • a insera – a însera • literar – literal • orar – oral • original – originar • petrolifer – petrolier • talaz – taluz • virtuos – virtuos

Provocări

Identifică omonimia care face amuzant indicatorul rutier alăturat. Găsește 2-3 reclame bazate pe omonimia sau paronimia unor cuvinte și afișează-le pe un panou în clasă.

Lecția 14. Derivarea. Compunerea (actualizare)

Derivarea

Explorare

1. Lucrați în perechi. Grupați derivatele scrise colorat în versurile de mai jos în cuvinte formate cu sufixe și cuvinte formate cu prefixe. Încercuiți sufixele și prefixele.

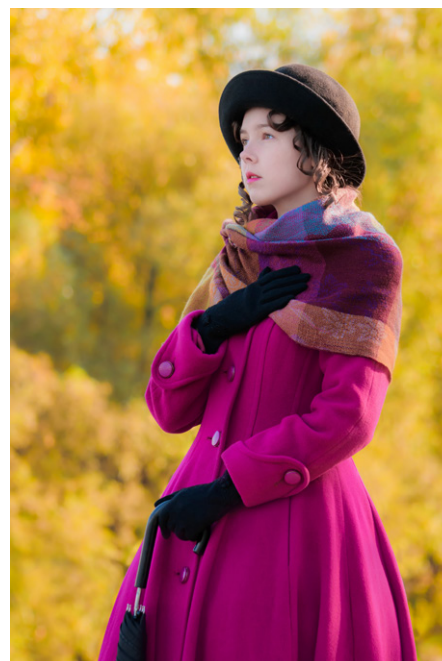
„Taina liniștei înalte să ne fure
Prin cotite **luminișuri** de pădure
Și la umbră să ne-mbie mai târziu
O **clopotniță** de aur străveziu,
Legănând deasupra **creștetelor** noastre
Licuricii înălțimilor albastre... [...]

Și, cum stai cu ochii-nchiși pe jumătate,
Soare galben printre ramuri **nemișcate**
Să-ți învăluie-n **tăcere** și-n lumină
Fruntea mică de **domniță** bizantină.”

G. Topîrceanu, *Sfârșit de vară*

2. Explică diferența dintre sufixele scrise colorat în cuvintele de mai jos.
• ochișor • stătea • găscan
3. Menționează sufixele, observând ce arată acestea. Precizează, pentru fiecare termen, ce parte de vorbire sunt cuvintele obținute prin derivarea cu sufixe.

Cuvinte derivate	Sufixe arată
• camionagi • croitor • florar • fotbalist • poștaş	autorul acțiunii sau meseriașul
• apărător • auriu • descurcăreț • domnesc • dornic • fricos • fugar • gălbui • mâncăcios • tomnatic	însușiri
• brădet • frunziș • ierbărie • porumbiște • prăfăraie • țărâtime	colectivități
• ascuțitoare • încălțător • umbrar	instrumente
• amorteală • copilărie • dorință • exactitate • hărnicie • învățătură • limpezime • singurătate	noțiuni abstracte
• cruciș • târâș • tinerește	modalitatea de desfășurare a acțiunii
• băcăuan • moldovean • olandez	originea
• frizerie • mustărie	locul
• a hămăi • a vămui • a zdrăngăni	acțiuni

• aolică • aripioară • buchețel • căluț
• foică • frumușel • frunzuliță
• ineluș • izvorăș • mătălică •
pălăriuță • roțiță • urâțică • vântuleț

micșorare
(diminutive)

• căsoaie • copilandru • măturoi •
puștan

mărire
(augmentative)

4. Precizează ce valoare stilistică au diminutivele din enunțurile de mai jos.
a. A îmbrăcat hăinuța nouă.
b. Ea are o mutriță nostimă.
c. Ploaia a creat o problemuță.
d. A scris și el o poezioară.
e. Am mâncat un bol cu floricele.
5. Indică prefixele din cuvintele din lista dată, precizând ce parte de vorbire sunt derivatele.
• apoetic • consătean • coreferent • a desăra • a desprinde • a dezrobi • ex-comunist • extraurban
• incorectitudine • negreșit • neregulă • a prefăce
• a răscoace • a reaminti • străbun • străvechi
6. Explică formarea cuvântului *străveziu* din versurile de la începutul lecției.
7. Menționează ce fel de derivat este verbul *a învălui* din versurile de la exercițiul 1.

Repere

Derivarea este mijlocul intern de îmbogățire a vocabularului prin care se formează cuvinte noi cu ajutorul sufixelor și al prefixelor.

Sufixe sunt sunetele sau grupurile de sunete adăugate după rădăcină. Acestea pot fi:

- **lexicale**, când formează cuvinte noi (*rămurică*);
- **gramaticale**, când creează forme gramaticale (*cântă*);
- **lexico-gramaticale**, când exprimă, simultan, un sens nou și o categorie gramaticală (*rățoi* – sufix moțional; *favorizare* – sufix de infinitiv lung; *ales* – sufix de participiu).

Sufixe pot forma substantive (*păduriște*), verbe (*a pietru*), adjective (*luminos*), adverbe (*prieteneste*), pronume (*mătălică*), interjecții (*aolică*).

Diminutivele pot exprima o micșorare, dar și simpatia, atenuarea, deprecieră, ironia, metaforizarea.

Prefixele sunt sunetele sau grupurile de sunete adăugate înaintea rădăcinii pentru a forma cuvinte noi.

Prefixele pot forma substantive (*incorectitudine*), verbe (*a reciti*), adjective (*neplăcut*), adverbe (*negreșit*).

⊕ Când baza unui derivat este un alt derivat, se formează **o serie derivativă** („dărnice” – format prin derivare cu sufixul „-ie” de la adjectivul „darnic”, derivat la rândul lui cu sufixul „-nic” de la substantivul „dar”).

Derivatele parasintetice sunt formate, în același timp, cu un sufix și un prefix (*a închipui*).

Pentru a stabili sufixele și prefixele unui cuvânt, se folosește numai forma de dicționar a acestuia.

Compunerea

Explorare

1. Identifică cuvintele formate prin compunere din versurile de mai jos, precizând procedeele prin care au fost obținute.

„Mi-a bătut azi-noapte Toamna-n geam,

Mi-a bătut cu degete de ploaie...

Și la fel ca-n fiecare an,

M-a rugat s-o las să intre în odaie.”

Ion Minulescu, *Cu Toamna în odaie*

2. Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi. Trasați, în caiete, un tabel ca acela de mai jos, în care să grupați cuvintele compuse din lista dată. Precizați apoi ce părți de vorbire sunt aceste compuse.

- astfel • bine-mersi • a binevoi • ca să • CEC • Cluj-Napoca • coate-goale • Curtea de Argeș • despre • niciunul • papă-lapte • patruzeci • pe la • a prostdispune • pursânge • regina-noptii • tic-tac • zgârie-nori

Cuvinte compuse prin		
alăturare	subordonare	abreviere

3. Menționează cum s-a făcut abrevierea în cuvintele: aprozar, aragaz, Distrigaz, ONU, STB, Tarom.

4. Indică elementele savante de compunere din cuvintele de mai jos. Menționează ce sens dau cuvintelor.

- aeroport • biosferă • filofrancez • germanofil • hidrobi-cicletă • insecticid • macrocosmos • politehnică • subacvatic • supracopertă • teleconferință

Repere

Compunerea este mijlocul intern de îmbogățire a vocabularului prin care se formează cuvinte noi, unind doi sau mai mulți termeni diferiți. Termenii din care se formează un cuvânt compus își pierd, de cele mai multe ori, sensul pe care îl au când există independent.

Procedeele de compunere sunt:

a. alăturarea, numită și parataxă sau juxtapunere, când termenii nu depind unul de altul (*decât, mobilă-tip, până la*);

b. subordonarea, când un termen al compusului depinde de celălalt (*a binecuvânta, domnia-sa, încurcă-lume, ochiul-boului*);

c. abrevierea sau prescurtarea, care se face cu:

- inițiale (*STB*);
- inițiale și fragmente de cuvinte sau cuvinte (*TAROM, aragaz*);
- fragmente de cuvinte (*aprozar*);
- fragmente de cuvinte și cuvinte (*Rompetrol*).

Compusele prin abreviere cu inițiale se scriu cu litere mari și fără punct de abreviere, nefiind permisă despărțirea acestora la capăt de rând. Aceste compuse nu trebuie confundate cu termenii luați din alte limbi (*GPS, CD, VIP*). De asemenea, nu trebuie considerate compuse prin abreviere prescurtările consacrate, precum *etc., a.c., nr.* sau altele făcute pentru a nota mai rapid ceva.

Cuvintele compuse pot fi ca părți de vorbire substantive (*bună-creștere, OZN*), verbe (*a binedispune*), adjective (*așa-zis*), pronume (*oricare*), numerale (*douăzeci*), adverbe (*deseori*), prepoziții (*de pe lângă*), conjuncții (*deoarece*), interjecții (*ei na*).

Există elemente de compunere cu circulație internațională, provenite din greacă sau latină. Acestea se atașează înaintea unui cuvânt (prefixoide: *pseudospecialist*) sau după un cuvânt (sufixoide: *fotofob*).

Aplicații

1. Indică sufixele și prefixele derivatelor din lista de mai jos.

- amorteală • bărbătește • bucătar • cerință • a deșuruba • frântură • gratargiu • librărie • naist • necinste • pământesc • a prefabrica • răzătoare • a realege • străinătate • umbrar • veșnicie • zilnic

2. Menționează procedeele de formare a cuvintelor compuse din lista dată.

- altceva • bun-platnic • ciuboțica-cucului • cuminte • deplin • ding-dang • după-amiază • floare-de-colt • ia uite • întrucât • lasă-mă-să-te-las • niciodată • BCR • până în • rozalb • zgârie-brânză

3. Precizează sensul pe care elementele de compunere din greacă sau latină îl dau cuvintelor de mai jos.

- automobil • bisilabic • fotografie • hemogramă • microclimat • multinațional • vermifug • zoolog

4. Identifică diminutivele din textul dat, precizând ce exprimă fiecare.

Piticii stăteau pe scăunele la o măsuță rotundă, în mijlocul căreia era o pâinică rumenită, înconjurată de lumânările și șervețele. În farfurioare, era ciorbiță de vacuță cu perișoare și într-un colț se lăfăia un platou cu minciunile și cornulețe. Unul mai tinerel, cu gropițe în obraji, îi rugase să-l aștepte un minutel, fiindcă el era un fel de croitoraș și avea de terminat un paltonaș pentru frățiorul său.

5. Explică formarea cuvintelor date mai jos.

- ardelenesc • butoiăș • călătorie • a desperechea • ex-președinte • florăreasă • a împământeni • neînsuflețitor • nemilos • oltenește • a reînființa • sânguincios • țărăncuță • vrăjitoresc

6. Identifică derivatele și compusele din versurile de mai jos, explicând formarea acestora ca în modelele date.

a. „Străbătând adâncimile, cutezător,
Gândul meu o ia înaintea minunilor lumii.
Ah! Ce amară e băutura asta
La care numai zeii, uneori, întârzie...”
Ștefan Augustin Doinaș, *Toamnă*

b. „Dacă cineva mi-ar da părul într-o parte
dacă mi l-ar ridica ușor de pe frunte
ca un diamant aurit s-ar ivi
orașul acesta
cu străzi singuratiche și case stângace.”
Denisa Comănescu, *Obsesia biografiei*

c. „Vai ce frumos e jocul acesta de-a Geneza –
până când reapare mărul roșu,
și vine tigrul galben cu sinuoase dungi
și ronțăie tot ce s-a scris de-atunci.”
Nina Cassian, *Literatură*

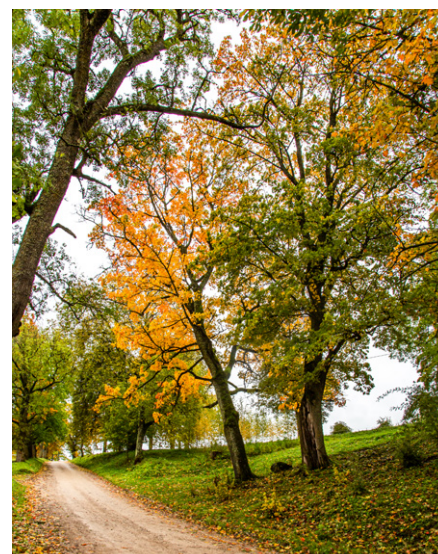
„a străbate” – format prin derivare cu prefixul „stră-” de la verbul „a bate”.

„numai” – format prin compunere prin alăturare din adverbul „nu” + adverbul „mai”.

Provocări

Poetul Nichita Stănescu a inventat cuvinte noi, folosind în mod original mijloacele de îmbogățire a vocabularului. Astfel, au apărut *necuvintele*, *tribulinzi*, *râsu'plânsu'*, termeni obținuți prin derivare sau compunere. Joacă-te și tu inventând cuvinte-valiză sau derivate trăsnete, cu ajutorul cărora să faci o descriere de 7-10 rânduri a peisajului autumnal din această pagină, utilizând modelele date.

Cuvinte-valiză	Cuvinte derivate
toamnă + nălucă → toamnălucă – o toamnă care trece repede ca o nălucă • arbore + reclamă • frunză + zăvor • ramură + răvaș	re- + copac → recopac – același copac întâlnit la mai multe plimbări prin parc • ne- + ploaie • răs- + a tuna • pre- + a fulgera

Lecția 15. Conversiunea. Familia de cuvinte

Conversiunea

Explorare

1. Precizează ce parte de vorbire sunt cuvintele scrise colorat în enunțurile de mai jos.

- a. Tabloul este **frumos**.
- b. El i-a răspuns **frumos**.
- c. „**Frumoaso**,
ți-s ochii-așa de negri...”
Lucian Blaga, *Izvorul nopții*

2. Compară forma cuvintelor de la exercițiul 1 cu forma cuvintelor derivate și a compusului din pictura fetei. Ce observi?

3. Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi. Precizați din ce părți de vorbire sunt obținute substantivele scrise colorat în perechile de enunțuri de mai jos.

- a. Cerul din tablou este **albastru**. Îmi place nuanța **albastrului** din tablou.
- b. Am **vizitat** un bun prieten. **Vizitatul** este un tânăr pictor.
- c. Mă bucur **de vizitat** cu prietenii o expoziție. **Vizitatul** unei expoziții cu prietenii este o bucurie.
- d. Am fost uimit de frumusețea tablourilor, **intrând** în muzeu. Spațiul expozițional avea **un intrând**.

e. Am văzut **ceva** interesant în noua galerie de artă. Acest tablou are **un ceva** atrăgător.

f. Stau **aproape** de un muzeu. Înțeleg sensibilitatea **aproapelui** meu.

g. Of, am uitat de întâlnire! El are **un of** mare.

4. Menționează din ce părți de vorbire sunt obținute adjectivele scrise colorat în perechile de enunțuri date.

a. Am **trasat** conturul unui desen. Liniile **trasate** sunt ondulate.

b. **Tremurând** de frig, Ela a îmbrăcat o jachetă. Ea pictează cu o mână **tremurândă**.

c. Bunicul meu cunoaște **bine** istoria picturii. El este un om **bine**.

5. Lucrați în perechi. Indicați părțile de vorbire din care sunt obținute adverbele din perechile de enunțuri date. Care vi se par mai expresive? Dați încă două exemple de adverbe obținute asemănător cu cel de la punctul d.

a. Ana a avut un discurs **convingător**. Dan a prezentat **convingător** proiectul.

b. Ioana i-a **șoptit** ceva. El vorbește **șoptit**.

c. **Dimineața** este răcoroasă. Îmi fac temele **dimineața**.

d. Ceasul din perete are **un cuc**. Pictând în atelier, el stă singur **cuc**.

6. Identifică părțile de vorbire din care s-au obținut prepozițiile din exemplele date. Precizează cazul cerut de fiecare prepoziție.

a. **Împrejur**, sunt multe case cu grădini. **Împrejurul** curții mele, am un gard acoperit de verdeață.

b. Fata are **o grație** desăvârșită. Ea pictează frumos **grație** talentului.

c. I-am **mulțumit** pentru ajutor. Am reușit **mulțumită** sprijinului său.

Repere

Conversiunea (sau schimbarea valorii gramaticale) este mijlocul intern de îmbogățire a vocabularului prin care se formează cuvinte noi prin trecerea de la o parte de vorbire la alta.

Această trecere se face fără a modifica forma cuvântului. Conversiunea se deosebește, astfel, de celelalte două mijloace interne de îmbogățire a vocabularului, fiindcă în cazul derivării se adaugă sufixe și prefixe, iar la compunere se adaugă cuvinte.

Cuvântul format prin conversiune se comportă ca partea de vorbire la care a trecut, articulându-se, dacă este substantiv, acordându-se, dacă este adjectiv sau fiind invariabil, dacă este adverb sau prepoziție. În enunț, cuvintele obținute prin conversiune au aceleași funcții sintactice ca partea de vorbire la care au trecut.

Prin conversiune, se pot obține:

- **substantive** din adjective, verbe la participiu, verbe la supin, verbe la gerunziu, pronume, adverbe, interjecții;

- **adjective** din verbe la participiu, verbe la gerunziu, adverbe;
- **adverbe** din adjective, verbe la participiu, substantive care denumesc anotimpuri, zile ale săptămânii, părți ale zilei sau care se află în construcții expresive;
- **prepoziții** din adverbe, substantive, verbe la participiu.

Substantivele obținute din participii denumesc persoane sau obiecte concrete, iar cele obținute din supin se referă la denumirea acțiunii, fiind abstracte, ambele având aceeași formă.

Familia lexicală

Explorare

1. Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi. Alcătuiți familia lexicală a cuvântului *floare*, completând, pe o planșă, tabelul alăturat. Explicați de ce cuvintele *floral*, *florentin*, *floretă*, *florilegiu* nu intră în familia lexicală a cuvântului *floare*, deși par a avea același radical. Căutați într-un dicționar sensul acestor cuvinte, dacă nu le cunoașteți.

Cuvinte derivate	Cuvinte compuse	Cuvinte obținute prin conversiune

2. Explică deosebirea dintre familia lexicală și câmpul lexical.

Repere

Familia lexicală (familia de cuvinte) cuprinde toate cuvintele obținute prin **derivare**, **compunere** și **conversiune** de la un cuvânt de bază.

- + În familia lexicală nu intră cuvintele preluate din alte limbi, chiar dacă au formă asemănătoare și un sens legat de cuvântul de bază. Familia lexicală cuprinde numai cuvinte formate în interiorul limbii prin toate cele trei mijloace de îmbogățire a vocabularului.

Câmpul lexical cuprinde toate cuvintele care se raportează la aceeași idee, indiferent de rădăcina acestora, având, pe lângă trăsăturile de sens comune, și trăsături care le deosebesc. Câmpul lexical este alcătuit din părți de vorbire de același fel, spre deosebire de familia lexicală, în care intră părți de vorbire diferite.

Aplicații

1. Identifică, în enunțurile de mai jos, cuvintele obținute prin conversiune, precizând din ce parte de vorbire s-au obținut.

- Copila a răspuns sfios la întrebarea despre tabloul preferat.
- Sfiosul n-a prea participat la discuție, deși sensibilitatea îi era dovedită de preferatul artei.
- Preferatul prietenilor mei este un pictor foarte tânăr.
- Răgușitul din cauza răcelii este neplăcut.
- Ana vorbește răgușit.
- Răgușitul a preferat să rămână acasă.
- Am cumpărat un nimic de la magazin, punându-l deasupra cărților din bibliotecă.

2. Explică formarea cuvintelor obținute prin conversiune din versurile de mai jos, după modelul dat.

- a. „Totul e scriere.
Totul este de citit.
Piatra poate fi citită, –
iar norii ne spun o poveste.”

Nichita Stănescu, *Lecția de citire*

- b. „Suntem ca malurile unui râu
Pe care apa veșnic le desparte
Și le unește strâns fără să vrea.”

Ileana Mălăncioiu, *Au să rămână plopii*

- „**totul**” – substantiv, obținut prin conversiune din pronumele nehotărât „tot”.

3. Formează familia lexicală a cuvântului *nor*.

4. Menționează cuvintele formate prin derivare, compunere și conversiune din versurile de mai jos, explicând cum s-au obținut.

- a. „Vreau să descopăr lumea, niciodată
n-am crezut, cum spun poezii, că-i frumoasă.
Însă astăzi, cu lumină pieptănată,
dimineața mi-a intrat în casă.”

Magda Isanos, *Dimineața*

- b. „Zadarnic cred că vremea cu anii a crescut
În fiecare toamnă reintru în trecut.

Copilăria-mi toată dă buzna la uluci,
Când stă la poartă coșul cu struguri și cu nuci.”

Ion Pillat, *Septembrie*

Portofoliu

Describe coșul cu fructe din imagine, folosind cel puțin trei cuvinte obținute prin conversiune. Extrage-le din text și explică formarea acestora.

Lecția 16. Împrumuturile

Ce sunt împrumuturile

Explorare

1. Notează, în caiet, un cuvânt care a fost preluat în limba română dintr-una din limbile străine pe care le studiezi. Spune-le colegilor tăi cuvântul notat.
2. Cuvintele din versurile alăturate, extrase din poezia *O pasăre înaltă* de Dan Coman, sunt organizate în trei liste. Precizează care listă cuprinde cuvinte moștenite din limba latină, care – cuvinte formate în interiorul limbii și care – cuvinte împrumutate din alte limbi.

„pe de o parte, rămâne frumusețea.
o fotografie cu tine la mare
luminând noapte de noapte.”

- a. pe • de • o • parte • rămâne
• cu • tine • la • mare • noapte
- b. fotografie
- c. frumusețea • luminând

Repere

În vocabular, unele cuvinte sunt:

- **moștenite** din limba latină; de exemplu: *an, a crede, drept, el, jos, lângă, să;*
- **formate în interiorul limbii** prin derivare, compunere sau conversiune; de exemplu: *străvechi, despre, ars;*
- **împrumutate** din alte limbi; de exemplu: *funcționar, inițial, a remarca.*

Împrumuturile lexicale sunt cuvinte luate din alte limbi și constituie **un mijloc extern de îmbogățire a vocabularului.**

- + **Cuvintele moștenite** trec din limba mai veche, latina, în limba nouă, româna, modificându-și, adeseori, atât sensul, cât și forma (aceasta din urmă, după niște legi clar definite de specialiști). Altfel spus, în cazul cuvintelor moștenite, există o continuitate între formele din latină și cele actuale din limba română, în timp ce cuvintele împrumutate au fost doar preluate într-un anumit moment și introduse în vocabular. Limba română moștenește cuvinte din latina populară, puțin deosebită de cea clasică (de exemplu: *ploaie* vine din cuvântul neatestat din latina populară *plovīa*, și nu din cel din latina clasică, *pluvia*). De asemenea, limba română moștenește cuvinte și din limba vorbită de daci, care nu a putut fi reconstituită.

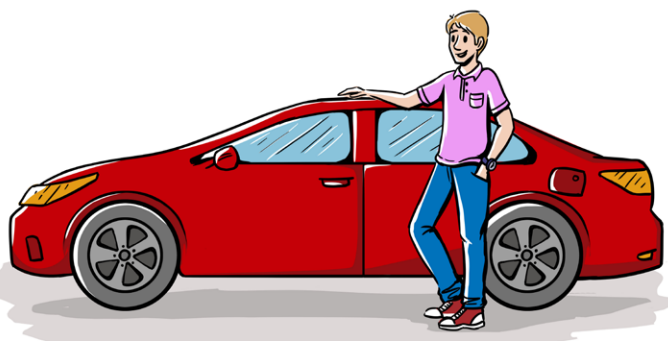
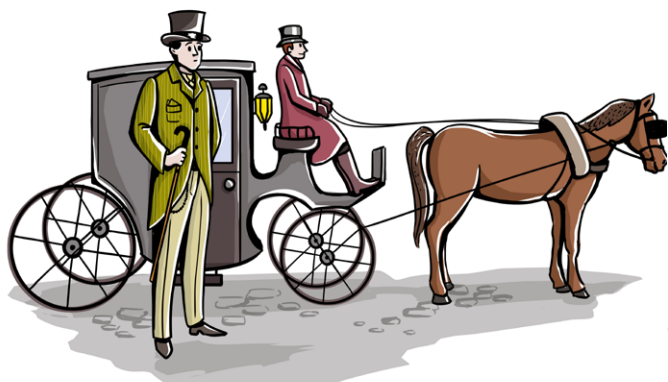
Împrumuturile apar în urma contactului dintre două limbi, fiind favorizate de mai mulți factori: conviețuirea unor populații în același teritoriu, vecinătatea geografică, raporturile culturale, economice, politice etc.

Împrumuturile pot fi făcute pe **cale directă**, prin contactul dintre vorbitori sau pe **cale indirectă**, prin intermediul lucrărilor scrise, deci al cunoașterii unei alte limbi decât cea maternă.

Tipuri de împrumuturi. Neologismele

Explorare

1. Asociază cuvintele împrumutate din lista de mai jos cu cele două desene, primul reprezentând un tânăr din secolul al XIX-lea și al doilea unul din secolul al XXI-lea.
 - baston • blugi • buzunar • catifea • ceas • ciorap • pantof • sacou • sneakers • șofer • tricou • vizitiu

2. Citește, mai jos, care este originea cuvintelor date la exercițiul precedent. Ce cuvinte crezi că sunt mai vechi în limbă și ce cuvinte crezi că sunt mai recente?
slavă: *ceas* • turcă: *catifea*, *ciorap* • maghiară: *vizitiu* • greacă: *buzunar* • franceză: *șofer*, *tricou* • engleză: *blugi*, *sneakers* • italiană: *baston* • germană: *pantof*, *sacou*
3. Cuvintele scrise italic în enunțurile următoare își au originea în adjectivul din limba latină *directus*. Care crezi că este moștenit și care crezi că a fost împrumutat în epoca modernă de către cei care știau latină?
a. Drumul era *drept*, fără niciun fel de curbe.
b. Drumul *direct* spre Brașov trece prin Ploiești.
4. Indică litera corespunzătoare seriei care conține doar împrumuturi noi.
a. *a escalada* • *mall* • *a privilegia* • *orar* • *tabletă*
b. *clemență* • *jovial* • *plastic* • *prieten* • *motorină*
c. *a aglomera* • *imens* • *nimic* • *standard* • *vehement*
5. Precizează mijlocul de formare a cuvintelor care nu sunt împrumuturi în listele de la exercițiul precedent.
6. Toate cuvintele din lista de mai jos sunt noi. Explică felul în care au apărut în limba română: prin mijloace externe sau interne de îmbogățire a vocabularului.
• apă-oxigenată • electric • nefavorabil • neogrecesc • sămănătorism

Repere

Împrumuturile pot fi:

- **vechi**, din slavă (*drag*, *a iubi*, *prieten*), din turcă (*ciulama*, *iaurt*, *murdar*), din greacă (*a agonisi*, *conopidă*, *tacticos*), din maghiară (*a făgădui*, *oraș*, *viclean*);
- **noi**, din franceză (*aliterație*, *hiperbolă*, *nostalgic*, *a soluționa*), din engleză (*design*, *volei*, *weekend*), din italiană (*adagio*, *pizza*, *scadență*), din germană (*crenvurst*, *rucsac*, *ștecăr*), din latină (*colocviu*, *etern*, *fabulă*).

Neologismele sunt cuvinte mai recente, **împrumutate** din alte limbi sau **create în interiorul limbii** prin derivare sau compunere, având obligatoriu un component nou.

Neologismele au pătruns în limba română începând cu primele decenii ale secolului al XIX-lea, în special din limba franceză și din latină, pe cale savantă, producând modernizarea limbii române. Astfel, acestea înlocuiesc multe cuvinte din turcă și din greacă: *epidemie* îl înlocuiește pe *molimă*, *arteziană* pe *havuz*, *rege* pe *rigă*, *casetă* pe *besacea*.

▶ În prezent, cele mai multe împrumuturi neologice sunt din limba engleză, unele adaptându-se la limba română (*miting*, *fotbal*), altele păstrându-și forma din limba de origine (*hobby*, *smartphone*).

Aplicații

1. Lucrați în perechi. Grupați cuvintele de pe etichete în împrumuturi vechi și noi.

altitudine arvună baclava belșug

chioșc cocs cojoc computer contabil

dovleac halva important interviu

opinie paradis plug succes

supermarket veac vreme

2. Menționează neologismele din strofele date.

a. „Sunt
asemenea
nisipului clepsidrei
care
poate fi timp
numai
în cădere.”

Ana Blandiana, *Condiție*

b. „Când inteligența face un
salt remarcabil, proștii
se pornesc imediat să
restabilească egalitatea.”

Horațiu Mălăele, *Poezii și vorbe-n vânt*

3. Indică enunțurile în care împrumutul neologic *a servi* este folosit greșit.
a. În acest local, chelnerii servesc ireproșabil.
b. O dată pe lună, servim masa la restaurant.
c. Obişnuiesc să servesc dimineața suc proaspăt.
d. În cofetăria din colț, servesc patru fete.
e. Serviți-vă cu încă o prăjitură, vă rog!
4. Alege forma corectă a împrumuturilor neologice date.
• asterix/asterisc • bleumaren/bleumarin • caserie/casierie • erbivor/ierbivor • genuflexiune/genoflexiune • itinerar/itinerariu • inopinat/inopinant • jurist-consult/jurisconsult • prerie/preerie • președenție/președinție • repercusiune/repercursiune • tango/tangou

Provocări

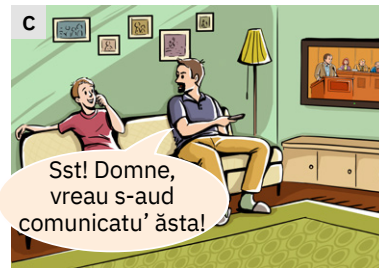
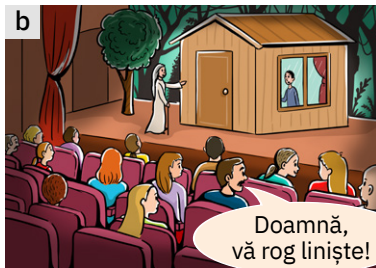
Găsește neologismele din strofa a treia a poeziei *Lecția de citire* de Nichita Stănescu, precizând originea acestora. Verifică-te consultând un dicționar.

Lecția 17. Registrele limbii

Variații de registru

Explorare

1. Menționează asemănările și deosebirile dintre enunțurile din desenele de mai sus, urmărind: vocabularul folosit, respectarea regulilor gramaticale și pronunția.
2. Explică diferențele dintre enunțurile următoare.
 - a. Am să-ți iau mâine cartea asta, că n-am timp acu'.
 - b. Îți voi lua mâine cartea aceasta, deoarece nu am timp acum.
 3. Unde crezi că apare limbajul cultivat (literar): în comunicarea orală sau în cea scrisă, în comunicarea curentă sau în cea oficială?

Repere

Registrele limbii sunt varietăți de utilizare concretă a acestora în funcție de situația de comunicare, ce implică trei componente: relația dintre participanții la interacțiunea comunicativă în funcție de statutul lor, în funcție de locul și de timpul în care aceasta se desfășoară.

În funcție de relația dintre participanții la comunicare, într-un anumit context, registrul poate fi:

- a. **solemn (oficial)**; apare în situațiile oficiale (relații diplomatice, ceremonii cu public, discursuri, prezentări etc.) sau între persoane cu poziții sociale sau culturale față de care se marchează respectul în vorbire, folosindu-se adresări precum *maestre*, *domnule academician*, *domnule profesor* etc.; vocabularul are termeni pretențioși, căutați; se respectă cu strictețe regulile gramaticale, iar enunțurile sunt ample, cu numeroase subordonări; pronunția este foarte îngrijită (de exemplu, se aude articolul hotărât *l*, ceea ce nu se întâmplă în limbajul curent și în cel familiar, în care funcția lui a fost preluată de vocala *u*);
- b. **standard (curent)**; reprezintă varianta literară a uzului general, folosit în condiții obișnuite, între emițător și receptor păstrându-se o distanță; are un vocabular uzual și respectă regulile gramaticale, conținând enunțuri scurte; pronunția este îngrijită;
- c. **familiar (colocvial)**; se folosește în discuții cu persoane apropiate sau între care nu există diferențe de statut; vocabularul cuprinde termeni mai puțin pretențioși (*profu'* în loc de *profesorul*); regulile gramaticale nu sunt respectate cu strictețe, enunțurile fiind scurte și construite mai mult pe baza coordonării, cu încărcătură afectivă dată de interjecții, exclamații etc.; pronunția nu este foarte îngrijită, apărând adeseori căderi de sunete (*domne*, *s-aud*, *cuvântu'*) și fiind preferate variantele mai scurte ale cuvintelor (*e* în loc de *este*).

În funcție de mijloacele de comunicare a discursului, toate cele trei registre pot fi **orale** sau **scrise** (cel familiar fiind folosit în scris doar în literatură, cu intenții expresive sau în comunicările scrise moderne dintre prieteni).

Nu este recomandabil amestecul de registre, fiindcă generează efecte comice.

Registrul solemn și cel standard sunt **limbaje cultivate** și **formale**, păstrând o politețe negativă între vorbitori. Cel familiar este mai puțin cultivat (putând fi chiar popular sau regional) și **informal**, între vorbitori manifestându-se o politețe pozitivă.

Argoul. Jargonul

Explorare

1. Menționează ce înseamnă cuvintele scrise colorat în dialogul purtat de doi elevi și reproduș alăturat.
 - **Diriga** ne-a zis că proiectu' ăsta e **bestial** și c-o să se termine **epic**.
 - Nu mi se pare **beton**. E cam **nașpa**.

- Precizează care dintre termenii scriși colorat în textul de la exercițiul 1 sunt împrumutați din alte limbi, care termen este obținut printr-o metaforă și care termeni au fost obținuți prin îndepărtarea unei părți din cuvânt.
- Precizează sensul cuvintelor scrise italic în textul alăturat. Menționează domeniul de activitate în care sunt folosite.

Copilul a deschis pe *desktop* o *fereastră*, a dat *click* dreapta folosind *mouse-ul* nou, apoi s-a răzgândit și a apăsă o *scurtătură* ca să schimbe limba de scriere pentru *tastatură*.

- Indică sensul cuvântului scris italic în replica dată.

„— *Parol!* chiar eu l-am cumpărat! zice tanti Mița.”

I.L. Caragiale, *D-I Goe...*

Repere

Argoul este un limbaj codificat elaborat de un grup social relativ închis, cu intenția de a nu fi înțeles de ceilalți vorbitori. Este utilizat de grupuri restrânse (răufăcători, dar și alte categorii), pentru a nu fi înțelese de cei din afara cercului lor; de exemplu, delincvenții spun *album* pentru „cazier”; elevii și studenții spun *blană* pentru „frumos, bun”. Vocabularul argotic se modifică frecvent, pentru că multe cuvinte își pierd repede caracterul secret și pentru că au numai circulație orală.

Termenii argotici apar prin:

- folosirea metaforei (*ecologist* pentru „vagabond”, *mansardă* pentru „cap”, *vrăjeală* pentru „prosteală”);
- împrumuturi din alte limbi (din romani: *mișto* pentru „bun”, *baftă* pentru „noroc”; din engleză: *bișniță* pentru „afacere”, *bos* pentru „conducător”; din germană: *fraier* pentru „prost”);
- derivare (*tunar*, „autor al unor furturi mari” de la *tun*, cu sensul de „furt, spargere, înșelătorie de mari proporții”, *bengos* cu sensul de „formidabil, excelent” de la cuvântul din limba romani *benga*, cu sensul de „drac”);
- trunchiere, adică suprimarea părții finale a unui cuvânt (*bac* pentru „bacalaureat”, *nașpa* din *nașparliu*, cu sensul de „ciudat, urât, rău”);
- utilizare de cuvinte vechi sau regionalisme (*aprod*, în trecut „dregător al curții domnești”, folosit argotic pentru „infractor tânăr”, *pârnaie*, regional „oală mare de pământ în care se păstrau alimentele mai mult timp” folosit argotic pentru „închisoare”).

Jargonul este un limbaj de specialitate cu mulți termeni tehnici sau științifici sau un limbaj cu multe cuvinte din alte limbi, uneori chiar deformate, folosit de persoane care vor să se distingă printr-o exprimare pretențioasă.

Există numeroase jargoane de specialitate: medical, lingvistic, matematic etc. Este recomandabil ca acestea să fie folosite doar între specialiști din același domeniu.

Aplicații

- Menționează în care dintre enunțurile de mai jos se folosește registrul standard, registrul solemn, registrul familiar și în care argoul.

- Domnule, aș vrea să vă spun ceva!
- Domnu', ia să-ți zic o chestie!
- Domnule inginer, aș vrea să vă sesizez ceva!
- Băi bos, mandea vrea să-ți ciripească!

- Clasifică, în caiet, adjectivele date, conform tabelului.

- extenuat • epuizat • frânt • obosit • prăpădit • rupt
- sfârșit • sleit • stors • trudit • vlăguit • zdrobit

Registru solemn	Registru standard	Registru familiar

- Precizează ce sens au, în limbaj argotic, termenii care denumesc animalele din ilustrațiile date.

- Identifică termenii argotici din textul de mai jos. Cu ce cuvinte din limbajul standard i-ai înlocui?

„Cei doi râdeau tare și de-abia după câteva minute robotul înțelesese că-și povesteau un film care le plăcuse grozav.

— Haios era, ce zici, suflete?

— Mișto, bă!

— Ce caft îi căpăcea la gioale. Te-ai prins?

— Sanchi. Ce? Aschimodia nu i-a trăsnet un flit între felinare?

— Ești nasol. Păi, nu i-a ginit moaca? Ce cărămidă avea!...

— Lasă-te de cioace...”

Mircea Sântimbreanu, *A se feri de umezeală!*

- Explică sensul termenilor de jargon scriși cu albastru și al celor de argou scriși cu roz în textul dat, folosiți în limbajul tinerilor.

Știi că Dan e **CEO** în **fam**, că are un **vibe** plăcut și că e **fire** mereu. Ieri, a fost **dead**, când, nefăcând un exercițiu **easy-peasy** la **mate**, i-a zis tatălui său, care n-a-nțeles nimic:

— **OK**, **Boomer**! Ești **GOAT**! Promit să-nvăț tot pentru **bac**.

Lecția 18. Fonetica

Sunetele și literele limbii române

Explorare

1. Identifică diftongii, triftongii și vocalele în hiat din versurile de mai jos, extrase din poezia *Toamnă* de Magda Isanos. Precizează felul diftongilor.

„Acum se cheltuia înalta oră
de lumină sonoră –
și de desăvârșire și tăcere
soarele putrezea în mere.

Moartea-ncepea în fructele prea coapte;
în prune se făcuse-aproape noapte,
în gutui îngheța lumina de zi
și nu puteau putrezi...”

2. Indică numărul de litere și de sunete din cuvintele *cheltuia*, *tăcere*, *îngheța*.

3. Menționează cuvintele în care apare un *i* „șoptit” în enunțul dat. Care este locul acestui sunet în cuvânt?

Toamna, suntem mulțumiți să avem din belșug pe orice masă struguri, mere, nuci, prune, pere.

Repere

Sunetele limbii române sunt **vocale**, **consoane**, **semivocale**. **Litera** este semnul grafic al unui sunet.

În general, în limba română o literă transcrie un singur sunet. Grupurile de litere pot nota:

- un sunet care este consoană – *č* (*ce*, *cî*), *ğ* (*ge*, *gî*), *k'* (*che*, *chî*), *g'* (*ghe*, *ghî*);
- două sunete – consoana *č/ğ/k'/g'* + vocala *e* sau *i*.

Grupurile de litere *ci*, *gi*, *chi*, *ghi* redau, adesea, la final de cuvânt, o consoană.

La sfârșit de cuvânt, după consoană apare, uneori, un *i* care nu este vocală și se numește *i* „șoptit”. Acest sunet poate să apară și în interiorul cuvintelor compuse, fiindcă este finala unui cuvânt din care s-a obținut noul termen: *oricând*, *oricât*, *câteșitrei*, *fieșicare* etc.

Diftongul este grupul de sunete alcătuit dintr-o vocală și o semivocală rostite în aceeași silabă. Diftongul poate fi:

- **urcător** (*ascendent*), alcătuit din semivocală + vocală (*tămnă*);
- **coborâtor** (*descendent*), alcătuit din vocală + semivocală (*rai*).

Unele pronume personale și unele forme ale verbului *a fi* se scriu cu litera *e* la inițială și se pronunță cu diftongul *ie* (*iel*, *iele*, *ieste*, *ieram* etc.). Uneori, aceste pronume formează triftongi: *ieș*, *ieș*.

Triftongul este grupul de sunete alcătuit dintr-o vocală și două semivocale pronunțate în aceeași silabă (*sușai*).

Hiatul apare între două vocale alăturate pronunțate în silabe diferite (*real*).

Scrierea și pronunțarea cuvintelor de origine străină

Explorare

1. Citește versurile de mai jos. Precizează cum se pronunță substantivul *e-mail*. De ce se scrie astfel?

„În fiecare dimineață sunt atacată de e-mailuri
Iar tăcerea noastră este singura forță antigravita-
țională
întinde mâna prin monitor
adu-mă înapoi.”

Ana Dragu, *Joacă-te cu mine*

2. Grupează, în caiet, cuvintele date în împrumuturi adaptate și neadaptate la limba română.

- aisberg • apropo • country • fotbal • lider • lied • look
- make-up • marketing • miting • play-back • vizavi

3. Menționează cum se pronunță litera *u* în cuvintele de origine străină: *alură*, *business*, *chewing-gum*, *ketchup*.

4. Numele culorii albastru-închis ca în costumele de marinar este *bleumarin*, cuvânt împrumutat din limba franceză. Spune cum se pronunță, precizând ce sunet nespecific limbii române apare în acesta.

5. Precizează cum se pronunță literele duble din substantivele proprii străine de mai jos.

• Aachen • Aaron • Bruxelles • Ottawa

6. Citește cuvintele de mai jos. În care dintre cuvintele citite consoana dublă nu se pronunță ca una simplă?

• intermezzo • pianissimo • pizza • watt

7. Menționează ce literă nu se citește în următoarele cuvinte: *ghanez*, *ohm*, *thailandez*.

8. Transcrie substantivele următoare în caiet, articulându-le hotărât: *bleu*, *click*, *gadget*, *party*, *trend*, *show*.

Repere

În limba română, există multe împrumuturi neadaptate, care se scriu și se pronunță ca în limba de origine. Pentru aceste situații nu se pot da reguli și de aceea trebuie consultate dicționarele normative, în special DOOM³.

+ Există situații când aceeași literă transcrie sunete diferite. De exemplu, *u* care în cuvintele de origine franceză se pronunță *ü* (*tul*), în cele de origine engleză se poate pronunța *u* (*outfit*), *a* (*upgrada*) sau *i* (*bussinesman*). Sunetele *ü* (*déjà-vu*) și *ö* (*a pasteuriza*) nu sunt specifice limbii române, dar apar în împrumuturi.

Literele duble transcriu în substantivele proprii un singur sunet. În cuvintele de origine italiană, *zz* transcrie sunetul *ț*.

Există și litere care nu se citesc în cuvintele de origine străină, de exemplu *h* din *thailandez*.

Articolul hotărât se atașează fără cratimă la împrumuturile neadaptate, atunci când acestea se termină într-o literă din alfabetul limbii române pronunțată ca în limba română (*basedowul*, *feedbackul*, *storyul*), dar se folosește cratima atunci când sfârșitul cuvântului prezintă deosebiri între scriere și pronunțare (*show-ul*, *standby-ul*).

Pentru scrierea și pronunțarea numelor proprii de persoană și de locuri străine, limba română folosește forma originală (New York, Shakespeare, Racine etc.) sau normele internaționale, dacă este vorba despre limbi care utilizează alte alfabetice decât cel latin (Beijing, Tolstoi etc.). Pentru unele nume de locuri străine folosite în limba română și în secole anterioare, există forme adaptate (Londra, Florența, Moscova, Salonic, Varșovia etc.).

Aplicații

1. Menționează sunetele corespunzătoare literelor scrise colorat în împrumuturile de mai jos.

• kosovar • ketchup • watt • weekend • western

2. Lucrați în perechi. Găsiți în ilustrația alăturată obiecte denumite de patru substantive care sunt împrumuturi neadaptate. Scrieți-le și pronunțați-le. Discutați cu o altă pereche și corectați-vă, dacă este cazul.

3. Identifică intrusul din fiecare serie de mai jos.

a. casting • job

• selfie • șezlong

b. dealer • ofsaid

• standby • T-shirt

c. ciné-vérité

• look • meci

• pas-de-deux

4. Precizează căror împrumuturi neadaptate la limba română de la exercițiul precedent li se atașează articolul hotărât cu ajutorul cratime.

5. Indică diftongii, triftongii și vocalele în hiat din versurile date. Menționează felul diftongilor identificați.

a. „Poezia,
când sub țeastă îți bubuie
singurătatea putrezită a fiecărei dimineți.

La etajul 5 al unui bloc
dintr-un celebru cartier proletar
poezia îți reface instinctul migrator
al păsărilor mici, cenușii.”

Mariana Marin, *La etajul 5*

b. „În spatele casei melancolice putem observa un buldozer care trage cu frânghii de sentimente casa în trecut. Pereții ei de nostalgie, plafonul din regrete și podeaua din remușcări sunt smulse într-un trecut imemorial cu o forță demnă de o cauză mai bună.”

Ion Stratan, *Casa melancolică*

c. „Târziu printre frunze de toamnă, de sânge, haina mea se lovea de a ta ca aripile unei păsări nătânge.”

Doina Uricariu, *Un mic luminis*

6. Precizează cuvintele care conțin un *i* „șoptit” din textele de la exercițiul 5.

7. Indică numărul de litere și de sunete pentru următoarele cuvinte: *celebru*, *melancolice*, *trage*, *nătânge*.

8. Asociază denumirile mâncărilor de mai jos cu imaginile potrivite. Precizează cum se pronunță fiecare cuvânt și dacă este împrumut adaptat sau neadaptat la limba română.

a. bruschetta b. cordon bleu c. paella d. sushi

A

B

C

D

Portofoliu

Alcătuiește două liste: cuvinte de origine străină adaptate și cuvinte de origine străină neadaptate. Pentru cea de-a doua listă, notează cum se pronunță fiecare termen. Model: *meci*, adaptat; *show*, neadaptat, pronunțat *șou*.

Lecția 19. Organizarea coerentă a textului. Anafora

Organizarea coerentă a textului

Explorare

- Un text este ca o clădire. Fiecare enunț este legat de celelalte, precum cărămizile prinse între ele cu ciment, pentru a realiza construcția solidă în ansamblu. Reconstituie textul de mai jos, ale cărui enunțuri au fost amestecate, stabilind ordinea acestora, începând cu primul, ca în imagine. Transcrie textul obținut în caiet.
 - Nu a avut însă timp să noteze ce i-a plăcut.
 - Aceasta a apreciat gustul Anei, dar și observațiile cu privire la text.
 - A doua zi, i-a arătat poezia și comentariile colegei sale Ioana.
 - Ana ține un jurnal de lectură.
 - Seara, după ce și-a terminat lecțiile, a copiat versurile care au emoționat-o și le-a comentat.
 - Ieri-dimineață, ea a citit o poezie de Mihai Eminescu.
- Menționează cuvintele care te-au ajutat să ordonezi enunțurile. La ce se referă acestea?
- În câte paragrafe ai ordonat textul? De ce?
- Care ar fi tema textului?
- Explică de ce exemplele de mai jos nu sunt logice.
 - Nichita Stănescu este un poet din secolul al XX-lea. Mama ei i-a făcut un cadou.
 - De la prima lectură i-a plăcut poezia. De când a citit poezia prima oară i-a plăcut.
 - Fratele meu face înot și a plecat pentru o săptămână la un concurs la Cluj-Napoca. I-a invitat mâine pe prietenii săi la noi acasă pentru a lucra împreună la un proiect.
 - Legendarul Narcis i-a trimis un SMS nimfei Echo, rugând-o să nu-l mai urmărească.
 - Poezia *Lecția de citire* de Nichita Stănescu exprimă procesul complex al nașterii operei de artă, ce reflectă realitatea „citită” de artist. Nu cred însă că această realitate poate fi surprinsă în totalitate, fiindcă și eu am încercat să scriu poezii și m-am referit doar la unele aspecte.

Repere

Coerența textului se referă la ansamblul de trăsături care asigură logica și înțelegerea acestuia.

Într-un text, există o ordine:

- **logică**, referitoare la sensul fiecărei secvențe care trebuie raportată la textul integral;
- **temporală**, privitoare la succesiunea acțiunilor redată prin timpurile verbale;
- **spațială**, relativă la ordonarea enunțurilor în pagină.

Pentru ca un text să fie coerent, nu trebuie să se îndepărteze de la subiectul abordat, fiind necesar ca fiecare enunț al lui să aducă un plus de informație, ideile să se înlănțuie logic, încât legătura dintre acestea să producă, în final, o semnificație globală. Se poate ca fiecare enunț să fie corect gramatical și semantic, adică să aibă coeziune, dar textul în ansamblu să nu aibă sens, fiindcă nu există legătură logică între enunțuri, adică nu are **coerență**. De exemplu, dacă într-o povestire care folosește timpul trecut se trece la narare la timpul prezent, dispăre coerența.

Pentru a asigura coerența textului, este nevoie să se respecte următoarele reguli:

- **regula continuității**, conform căreia enunțurile trebuie să aibă în comun un minimum de informație, marcată prin anumite reluări;
- **regula progresiei**, care cere ca fiecare enunț să aducă o informație nouă prin raportare la enunțul precedent, nefiind permisă repetarea informației cu alte cuvinte;
- **regula noncontradicției**, potrivit căreia enunțurile nu trebuie să prezinte informații contradictorii sau lucruri care nu se puteau petrece în trecut; nu trebuie schimbate persoana și timpul la care se narează o întâmplare sau se descrie ori se explică ceva într-o compunere.

Anafora

Explorare

- În textul pe care l-ai reconstituit la începutul lecției, substantivul *Ana* este reluat în enunțul următor prin pronumele personal *ea*: „*Ana* ține un jurnal de lectură. Ieri-dimineață, *ea* a citit o poezie de Mihai Eminescu.” Caută în același text reconstituit prin ce cuvinte au fost reluate substantivele *Ioana* și *comentariile*. De ce crezi că au fost folosite alte cuvinte?
- Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi. Identificați, în exemplele de mai jos, cuvintele reluate în al doilea enunț printr-un cuvânt sau un grup de cuvinte. Precizați ce parte de vorbire este cuvântul care îl reia pe cel din enunțul anterior.
 - Mama și tata mi-au cumpărat mai multe volume de poezii. Ai mei le-au pus în biblioteca din camera mea, sperând ca multe să fie citite de mine.
 - Am scris câteva poezii. Două au fost publicate în revista școlii.
 - Am citit la cenaclul școlii câteva povestiri. Acolo, m-am întâlnit la fiecare ședință cu elevi interesați de literatură care au apreciat creațiile mele literare.
 - A intrat în bibliotecă un băiat blond. Tânărul era vărul Ancăi.
 - O profesoară de română îndrumă elevii la cenaclu. Sfătuitoarea micilor artiști le citește creațiile și discută cu fiecare în parte înainte de lectura în fața colegilor de școală.
 - Mă însoțești la cenaclu?
– Da.
 - Ar fi putut comenta poezia. N-a făcut-o.

Repere

- Anafora** este fenomenul sintactic și semantic ce constă în reluarea într-un text a unui cuvânt, numit **antecedent**, printr-un alt cuvânt care îl înlocuiește, numit **anaforic**, și care se referă la aceeași realitate a textului. De exemplu: *Ana merge la cenaclu, pentru că ea scrie poezii*. Cuvântul *Ana* este antecedent și *ea* este anaforicul. Cu ajutorul anaforei, se elimină repetițiile supărătoare și se asigură reluarea informației, necesară pentru continuitatea logică a textului.
- Anaforicele pot fi, ca parte de vorbire, pronume, numerale cu valoare pronominală, adverbe, substantive sau grupuri nominale, adverbele *da* sau *nu* echivalente cu o propoziție, verbul *a face* determinat de un pronume personal sau demonstrativ cu valoare neutră.

Aplicații

- Stabilește ordinea logică a enunțurilor de mai jos, extrase din *Apă, praf și soare* de Adriana C. Grigore.

a „Făcură câțiva pași împotriva curentului, apoi Busuioc se aplecă după ceva ce arăta ca o creangă scurtă de aur.”

c „Busuioc fu cel care se aruncă în râu primul, iar Siminoc îl urmă, cu tălpile înghețate și încălțările pline de apă și nisip.”

e „După ce se dezmeticiră, văzură amândoi că nu era o creangă, ci mânerul unui pumnal ascuțit ca razele soarelui.”

b „De mâner era legată o batistă albă, cam plină de nisip, dar frumos brodată cu un fir de aur de-a lungul marginilor.”

d „Trase și trase de ea, dar părea înfiptă bine în pietre, așa că Siminoc veni la dreapta lui și, când traseră de ea deodată, ieși ca din praf.”

f „– Asta ce e? întrebă Siminoc, uimit, după ce rămăsese cu pumnalul în mână.”

- Identifică anaforicele cuvintelor scrise colorat.
 - Diana* a scris două **povestiri** care sunt amuzante și **se** laudă pe sine însăși, dacă prietenii ei **uită** s-o facă.
 - Tiberiu* a scris o **compunere** pe care i-a arătat-o **Mariei**. Ea a observat că lucrarea era plină de greșeli de ortografie și l-a rugat pe băiat să o corecteze. Fata a acceptat să discute apoi despre textul lui.
- Elimină repetițiile din textul de mai jos prin diferite anaforice.

Mihai a citit un volum de poezie, fiindcă Mihai îndrăgește literatura. Mihai consideră că literatura este un mijloc de cunoaștere a lumii.

Autoevaluare L13-L19

- Completează, în caiet, următoarele afirmații:
- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare ...
 - Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
 - Cel mai dificil mi s-a părut ...

Portofoliu

Redactează un text de 100-150 de cuvinte în care să justifici de ce îți place sau nu poezia lirică, folosind patru anaforice ale substantivului *text*. Subliniază-le.

Lecția 20. Etapele scrierii. Integrarea feedbackului

Pentru început

Un exercițiu util de redactare pentru examenul tău de sfârșit de gimnaziu este comentarea unor versuri. Îți amintim etapele unei bune redactări:

- pregătirea pentru scriere;
- redactarea primei variante pe cioră;
- revizuirea;
- editarea (transcrierea textului final);
- publicarea (prezentarea scrisă sau orală a lucrării).

Când îți revizuiești lucrarea, obișnuiești să te consulți cu un prieten, cu un coleg de clasă, cu cineva din familie care să-ți ofere o părere?

Completează, pentru profesorul tău, o fișă ca cea alăturată despre ce înseamnă pentru tine feedbackul celorlalți, adică revenirea la textul tău după discuția cu cineva, stabilind o conexiune inversă, făcând un pas înapoi, cum ar suna o traducere din engleză.

- Ce stări, ce trăiri îți provoacă părerea cuiva despre un text scris de tine? ...
- Ce te nemulțumește când primești feedback? ...
- Ce așteptări ai de la cineva care îți oferă o părere despre ce ai scris? ...
- Ții cont, de obicei, de sugestiile primite? ...

Explorare

- Lucrați în perechi. Fiecare rezolvă individual sarcina de redactare din fișa de mai jos, recitindu-și la final lucrarea. Apoi schimbați caietele între voi. Oferiți-vă păreri, sugestii, aprecieri despre lucrare, astfel încât partenerul să-și îmbunătățească redactarea. Pentru aceasta, folosiți grila de evaluare alăturată.

Redactează o compunere, de minimum 100 de cuvinte, în care să prezinți semnificația versurilor:

„Au vuit prelung ca vântul păsările migratoare
Peste casa părintească unde ieri m-am regăsit
Singular cu lumina, care galbenă venea din soare,
În odaia de-altădată să-mi ureze bun sosit.

Toamnă, iată-ne-mpreună, gospodină ce porți cheia
Ruginită, ca o frunză, a trecutului meu mort.
Toamnă, iată-ne alături, noi cu visul, pe alea
Nucilor ce ancorează pentru iarnă-n al tău port.”

Ion Pillat, *Toamnă*

Vei avea în vedere:

- prezentarea a patru elemente componente ale peisajului;
- interpretarea a două figuri de stil diferite, relevante pentru semnificația textului;
- precizarea unei emoții exprimate/a unui sentiment exprimat în textul poetic, justificându-ți alegerea;
- menționarea temei textului prin raportare la semnificația versurilor.

În redactare, vei urmări: marcarea paragrafelor, coerența textului, proprietatea termenilor utilizați, corectitudinea gramaticală, respectarea ortografiei și a punctuației.

Ordinea integrării reperelor în cuprinsul compunerii este la alegere.

Aspecte vizate	Calificativ			Sugestii
				
1. Conținutul compunerii				
Este respectată sarcina de lucru, compunerea neîndeptându-se de la subiect.				
Sunt abordate toate reperele date: sunt indicate patru elemente componente ale peisajului, sunt interpretate nuanțat două figuri de stil, este precizat(ă) un sentiment/o emoție transmis(ă) de poezie, este menționată tema prin raportare la semnificația versurilor.				
2. Organizarea textului compunerii				
Ideile se înlănțuie logic, textul fiind coerent, fiindcă sunt respectate regulile continuității, progresiei și nonconcordanței.				
Analiza poate fi urmărită cu ușurință, existând paragrafe distincte pentru fiecare idee nouă.				
Trecerea de la o idee la alta este realizată prin conectori potriviți.				
Nu apar repetiții supărătoare, folosindu-se anafora.				

3. Corectitudinea lingvistică a textului compunerii

- Exprimarea este corectă, termenii folosiți au sens propriu și sunt specifici unui comentariu literar.
- Este respectat registrul standard al limbii, folosindu-se doar persoana a III-a.
- Sunt respectate normele de ortografie și de punctuație (maximum o greșală de ortografie și două de punctuație).

4. Aspectul scrierii textului

- Alineatele sunt clar marcate.
- Scrisul este îngrijit și lizibil.

2. Notează, în caiet, cel puțin două sugestii oferite de partenerul tău de lucru pe care le vei integra în varianta finală a compunerii tale.

Repere

Feedbackul în redactare este procesul prin care observațiile și sugestiile despre o lucrare sunt folosite de către autorul ei pentru a o îmbunătăți.

Feedbackul este un mecanism ce sprijină autoreglarea, ajutându-l pe cel care-l primește să-și îmbunătățească performanțele. Este obligatoriu ca persoana care îl primește să-l înțeleagă, să-l interpreteze și să-l folosească.

Feedbackul este utilizat, pe baza acelorași principii, în mai multe domenii, nu doar în redactare, fiind foarte util în existența cotidiană. Cel care îl oferă trebuie să facă observații și sugestii concrete, într-un limbaj clar, pentru a-l ajuta pe cel care îl primește să știe la ce nivel se află, ce trebuie să facă ulterior pentru a atinge obiectivele stabilite, astfel căpătând încredere în sine.

Ofertarea feedbackului trebuie să țină seama de consecințele acestuia, astfel încât comentariile să-l mobilizeze pe autor pentru revizuirea textului. Aceasta înseamnă că:

- observațiile nu trebuie să fie excesiv negative, pentru a nu provoca o reacție emoțională nepotrivită;
- aprecierile trebuie însoțite de sugestii de modificare concrete, asupra cărora autorul să reflecteze pentru a le putea integra în lucrarea sa.

Evaluarea feedbackului primit presupune din partea autorului textului:

- să asculte cu atenție comentariile sau să le citească, în cazul unui feedback scris, fără să reacționeze negativ, chiar dacă unele sunt critice;
- dacă are neclarități, să-i pună întrebări celui care a făcut sugestiile/comentariile, pentru a înțelege exact ce remedieri sunt recomandate;
- să selecteze ceea ce crede că este util pentru îmbunătățirea textului său;
- să opereze modificări în varianta pentru care a primit feedback.

După integrarea feedbackului, lucrarea trebuie editată (corectată pentru ortografie și punctuație și scrisă pe curat) și apoi, prezentată.

Prezentarea textului în public poate fi pregătită dinainte prin:

- stabilirea pasajelor mai importante, ce pot fi evidențiate prin schimbarea tonalității sau a ritmului lecturii;
- lectura cu voce tare a textului acasă, în fața oglinzii sau a membrilor familiei;
- reluarea lecturii cu voce tare de mai multe ori, pentru a asigura fluența citirii.

Aplicații

1. Rescrie pasajele în care ai operat modificări în urma oferirii feedbackului de către colegul tău, ținând seama de observațiile reținute la exercițiul 2 de la rubrica *Explorare*. Dacă ai încă nelămuriri, pune întrebări colegului tău, discutați despre aspectele neclare, astfel încât forma finală a lucrării să fie mai bună.
2. Editează textul. Verifică ortografia, punctuația, așezarea în pagină. Scrie textul pe o foaie curată.
3. Prezintă-ți lucrarea din *scaunul autorului*, urmărind recomandările de la rubrica *Repere*.

Portofoliu

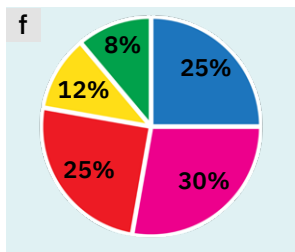
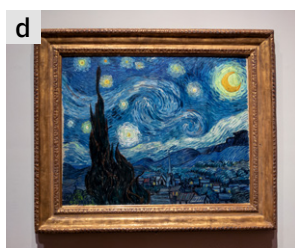
Include compunerea ta în portofoliu, însoțind-o de o fișă de autoevaluare pe baza grilei de la exercițiul 1 de la rubrica *Explorare*.

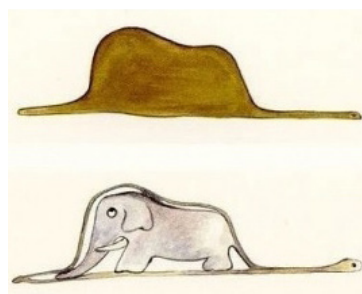
Lecția 21. Rolul elementelor grafice în prezentarea unui text

Explorare

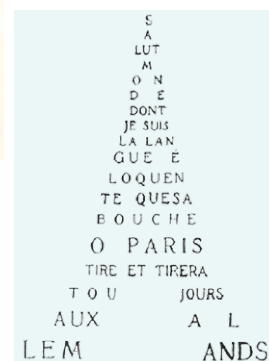
1. Îți amintești de cărțile ilustrate pe care le „citeai” când încă nu învățaseși alfabetul? Crezi că un copil care nu știe limba română ar înțelege narațiunea din aceste cărți? Justifică-ți răspunsul.
2. Privește imaginea alăturată. Ce profesie crezi că are femeia? Care sunt indiciile pe care te bazezi?
3. Stabilește ordinea în care ai observat elementele din imaginea de la exercițiul precedent: buretele, caietul, cărțile, persoana, pixul, tabla. Care sunt în prim-plan și care în fundal?
4. Pentru a fi mai ușor de înțeles sau pentru a impresiona, un text poate fi însoțit de imagini cu diferite funcții: să emoționeze, să informeze, să convingă, să amuze etc. Precizează ce tip de imagini sunt cele de mai jos și ce rol pot avea într-un text.

5. Menționează ce dimensiuni, ce culori, ce fundal are textul din banda desenată de la exercițiul precedent, pentru a atrage atenția.
6. Explică rolul imaginilor de mai jos și al legendelor acestora.

Imagini din *Micul Prinț*
de Antoine de Saint-Exupéry

Caligramă de
Guillaume Apollinaire
în forma Turnului Eiffel

7. Astăzi, prezentarea unui text poate fi făcută nu numai combinând textul și imaginea, ci folosind și videoclipuri, animații, înregistrări audio, adică elemente multimedia. Ce diferență este între acestea și imaginile care însoțesc un text dintr-o carte, un afiș, un poster, o reclamă etc.?

Repere

Elementele grafice sunt mesaje vizuale cu un limbaj universal, cu un cod propriu și cu diferite funcții: să emoționeze, să informeze, să convingă, să amuze etc.

Când se prezintă o planșă, un slide etc., este recomandat să se țină seama că lectura unei imagini presupune două procese ce se succed foarte rapid: identificarea și interpretarea. Într-o imagine, percepția se orientează mai întâi spre:

- elementele însuflețite (oameni, animale, plante) și apoi spre obiecte, simboluri etc.;
- ceea ce se află în prim-plan, apoi spre planul secund și în cele din urmă spre fundal;

- ceea ce este în stânga, sus (pentru cei care citesc pornind din această parte), apoi spre ceea ce este la dreapta, jos, vorbindu-se de o lectură în forma unui Z.

Textul unei prezentări însoțit de imagini trebuie să aibă o **dimensiune a literei** suficient de mare pentru a fi ușor de citit, o **culoare** și un **fundal** care să-l pună în evidență, o **lungime a mesajului** mică și o **poziționare** bună.

Imaginile care însoțesc un text pot fi **artistice** sau **utilitare**. Acestea pot fi: fotografii, picturi, benzi desenate, colaje, desene, diagrame, scheme etc.

Pentru a descifra corect o imagine, se face o raportare la context, legenda acesteia precizând titlul, autorul, sursa, anul apariției etc. În școală, a ști să citești o imagine ajută în procesul de învățare la toate disciplinele.

Pentru a orienta bine publicul când sunt create slide-uri de prezentare a unor lucrări, se recomandă să existe:

- titluri și subtitluri;
- evidențieri prin fonturi diferite, corp de literă (de minimum 24 de puncte), culoare, scris caligrafic (în cazul scrisului de mână);
- cuvinte-cheie, texte scurte relevante pentru subiect, de la acestea începându-se prezentarea orală, fără a se citi enunțurile și explicându-se relația dintre informațiile verbale și cele grafice;
- accentuări ale cuvintelor-cheie prin scriere, culoare, poziționare;
- elemente grafice potrivite, plasate optim în pagină/slide, în raport cu ceea ce se percepe mai întâi.

În lumea contemporană, prezentarea unui text este însoțită frecvent de elemente grafice care sprijină recepțarea. Acestea pot fi **statice** (pe suport de hârtie) sau **cinetice** (în mișcare, când sunt elemente multimedia: videoclipuri, animații, înregistrări audio). De exemplu, o prezentare în PowerPoint, Prezi, Canva etc. poate folosi înregistrări audio, imagini cu animații sau clipuri care să se constituie într-un tot ce aduce un plus de informație și de atractivitate prezentării.

Aplicații

1. Care dintre imaginile de mai jos crezi că ar fi mai potrivită pentru ilustrarea versurilor extrase din poezia *Toamnă* de Ion Pillat pe care le-ai analizat în lecția precedentă? Justifică-ți alegerea.

Giuseppe Arcimboldo
(1526-1593),
Toamna

Fotografie
din baza
de imagini
Dreamstime

2. Propune o altă imagine pentru versurile date sau realizează o prezentare în PowerPoint a versurilor, folosind și o melodie adecvată.
3. Prezintă câte o poezie despre toamnă de Mihai Eminescu, Vasile Alecsandri, George Bacovia, Nichita Stănescu și Ana Blandiana sub forma unui poster sau a unei aplicații în PowerPoint, Prezi, Canva etc., la care să adaugi imagini potrivite.

Pentru evaluarea prezentării, colegii tăi vor folosi grila de mai jos.

CRITERII			
Textele prezentate combină limbajul verbal cu elementele grafice, bine plasate în pagină sau în slide-uri.			
Există titluri și subtitluri ce sintetizează eficient subiectul.			
S-au făcut evidențieri prin corpul de literă, culoare, font, scriere caligrafică.			
Planșa/slide-urile a/au sintetizat eficient conținutul textelor.			
Prezentatorul a oferit oral alte informații legate de planșă/slide-uri.			

Portofoliu

Realizează o fișă de autoevaluare a prezentării tale, pe baza criteriilor din grila de mai sus. Pune-o în portofoliu, alături de planșă/prezentarea digitală.

Recapitulare

Citește poezia *Școala frumuseții* de Geo Dumitrescu și răspunde apoi la fiecare dintre cerințe.

Tu vei fi
școala frumuseții și a iubirii —
prin tine, bucuriile lumii le voi spori:
uite, îți încredințez acești fluturi,
o mie de fluturi tineri, frumoși —
ia-i și învață-i să zboare,
bănuit să zboare, în calde furtuni de culori,
în furtuni de culori neștiute, subțiri,
mereu schimbătoare și pure,
învață-i să zboare precum
freamătul fin al genelor tale
pe obrazul meu ars, de argilă.

Un pui de panteră am să-ți aduc,
să-l înveți
neprihănită, leneșă pândă felină,
spaimile crude, întunecoase, ale pădurii,
să-l înveți iscusința de-a ucide cu grație
îndelung alintându-și prada, fosforescent.

Am să-ți aduc apoi corcodușul, laleaua,
să-i înveți să-nflorească
iubindu-se prin nevăzute fire de pulbere.
Și stânca oarbă, informă, de marmoră
ți-o voi aduce — învață-o tu
taina tulburătoare
a rotunjimilor albe, trandafirii.

Am să-ți aduc deopotrivă
lacul verzui de sub munte,
să-l înveți tăcerile rodnice, adânci,
în care argintiu săgetează
făgăduite revelații, cântece, ori întrebări,
să-l înveți să lucească, să cânte sub lună
liniștit, pur, adânc, ca ochii tăi...

Édouard Manet (1832-1883), *Primăvara*

Tu vei fi
școala frumuseții și a iubirii,
prin tine, bucuriile lumii le voi spori:

voi, minuni și averi ale firii,
să fiți cuminți, să fiți silitoare!...

1. Ce ți s-a părut surprinzător în text? Ce stare ți-a produs lectura acestuia?
2. Versurile poeziei sunt albe sau libere? Justifică-ți răspunsul.
3. Precizează cărui registru al limbii îi aparține modul de adresare din text. Exemplifică două dintre caracteristicile acestuia, prezente în poezie.
4. Identifică aliterațiile din prima strofă. Ce rol au?
5. Cui crezi că îi aparține vocea ficțională din text?
6. Care sunt mărcile lexico-gramaticale care te ajută să identifici vocea ficțională?
7. La cine se referă persoana a doua din text?
8. Numește „elevii” aduși la „școala frumuseții” de cel care o va înființa. Ce aspecte ale realității reprezintă ei?
9. În primele cinci strofe, „elevii” acestei „școli a frumuseții” sunt elemente ale naturii, iar în ultima strofă devin „minuni și averi ale firii”. Care este semnificația metaforelor și a îndemnului din ultima strofă?
10. Explică afirmația „prin tine bucuriile lumii le voi spori”, stabilind din perspectiva cui este făcută: a îndrăgostitului sau a creatorului de poezie.
11. Justifică de ce se repetă primele trei versuri la sfârșitul textului, având în vedere simetria creată.
12. **Investigație.** Lucrați în patru grupe de câte 4-5 elevi. Trageți la sorți numărul grupei. Realizați un poster în care să rezolvați sarcinile următoare privind strofa care v-a revenit. Un reprezentant al grupei prezintă produsul vostru în fața clasei și, eventual, completează prezentarea cu sugestiile colegilor de clasă.

Grupa 1

Răspundeți cerințelor de mai jos privitoare la prima strofă a poeziei.

- Precizați ce simbolizează fluturii și ce semnifică epitetul dublu „tineri, frumoși”.
- Menționați care este semnificația metaforei „furtuni de culori”.
- Precizați ce sugerează epitetul în cumul „neștiute, subțiri, ... schimbătoare și pure”.
- Explicați care este rolul repetițiilor în această strofă.
- Justificați analogia dintre fluturi și genele iubitei.

Grupa 2

Răspundeți cerințelor de mai jos privitoare la strofa a doua a poeziei.

- Precizați ce simbolizează puiul de panteră, știind că toți reprezentanții acestei familii sunt prădători; ce semnifică epitele „neprihănită, leneșă” referitoare la pânda felinei.
- Menționați care este simbolul pădurii în text, alegând dintre: frica de pericole, de necunoscut, de rătăcire a drumului, de eșec. Justificați-vă opțiunea.
- Precizați ce sugerează epitetul dublu „crude, întunecoase”.
- Explicați ce semnificație are simbolul uciderii și cum se explică asocierea acesteia cu alintarea.

Grupa 3

Răspundeți cerințelor de mai jos privitoare la strofa a treia a poeziei.

- Precizați ce simbolizează corcodușul și laleaua.
- Menționați ce sugerează metafora „fire de pulbere”, raportată pe de o parte la flori și pe de alta la iubire.
- Explicați ce simbolizează stânca și ce semnifică epitele „oarbă, informă”.
- Numiți arta sugerată de prezența stâncii.
- Explicați semnificația epitetului „tulburătoare” referitor la taină.

Grupa 4

Răspundeți cerințelor de mai jos privitoare la strofa a patra a poeziei.

- Precizați ce semnifică lacul și muntele.
- Menționați ce sugerează „tăcerile rodnice, adânci”.
- Precizați ce semnifică fiecare termen al enumerației „revelații, cântece, ori întrebări”.
- Explicați ce rol are luna.
- Identificați semnificația comparației lacului cu ochii iubitei.

13. Crezi că în existența cotidiană frumusețea se găsește în afara omului, influențându-l? Sau în interiorul său, fiind proiectată asupra exteriorului reprezentat de natură? Motivează-ți punctul de vedere.

14. Din poezie se desprinde ideea că frumusețea care se găsește în natură și în sufletul omului se reflectă în creația artistului, devenită ea însăși frumoasă. Justifică această afirmație cu fragmente din text.

15. Compară această poezie cu textele de bază studiate în această unitate, indicând două asemănări și două deosebiri referitoare la tematica abordată, la versificație și la limbajul figurat.

16. Menționează câte un sinonim și câte un antonim pentru următoarele cuvinte din text: *frumusețe, iubire, voi spori, tineri, mereu, leneșă, sub*.

17. Precizează sensurile următoarelor omonime din text, indică felul acestora și construiește enunțuri pentru fiecare: *mie, fin, gene, fire*.

18. Indică minimum patru sensuri ale cuvintelor polisemantice *subțire* și *freamăt*, construind enunțuri pentru fiecare sens.

19. Precizează sensul paronimelor *a revela, a releva*.

20. Explică formarea următoarelor cuvinte din text: *frumusețe, încredințez, bănuie, neștiute, schimbătoare, ars, întunecoase, să-nflorească, trandafiri, deopotrivă, de sub, argintiu*.

21. Formează familia lexicală a substantivului *școală*.

22. Identifică împrumuturile neologice din strofa a doua a poeziei.

23. Precizează, din prima strofă, diftongii și felul acestora, triftongii și vocalele în hiat.

24. Lucrați în grupe de câte cinci elevi. Discutați, 5-7 minute, dacă frumusețea fizică este importantă sau nu. Un elev din grupă va fi observator și va evalua comportamentul de ascultător activ al celorlalți din grupă în conformitate cu grila de la pagina 27.

25. Redactează o compunere, de cel puțin 200 de cuvinte, în care să compari poezia *Izvorul nopții* de Lucian Blaga cu *Școala frumuseții* de Geo Dumitrescu. Vei avea în vedere:

- evidențierea asemănărilor și a deosebirilor dintre cele două portrete ale ființei iubite;
- compararea limbajului figurat al celor două texte, prin referire la cel puțin trei figuri de stil diferite din fiecare poezie;
- integrarea feedbackului dat de un coleg de clasă în compunere;
- respectarea normelor ortografice și de punctuație, așezarea textului în pagină, lizibilitatea.

26. Realizează o prezentare în PowerPoint sau printr-un poster pentru poezia *Școala frumuseții* de Geo Dumitrescu, în care să utilizezi elemente grafice.

Evaluare

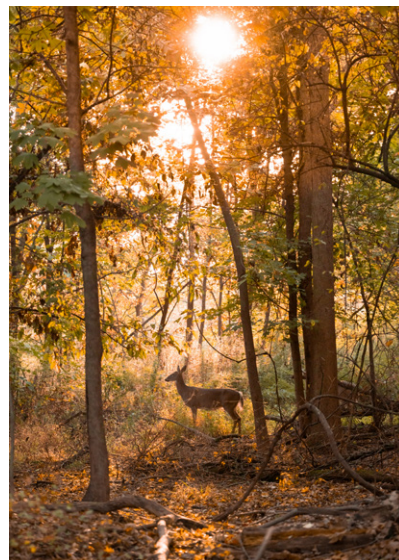

Citește poezia de mai jos. Rezolvă apoi cerințele, pe o foaie separată.

Minunea trosnește sub tălpile mele
Abia îmbrăcată în frageda formă
A crengilor ude,
Deasupra capului meu se dezlănțuie
Și picură-n mine,
Glasul ei limpede
Și neînțeleș se aude.
Ea curge pe pietre
Și le face frumoase,
Adoarme în fragi
Și le coace în somn,
Conul de brad i-e palat,
Leagăn ochiul de cârțiță,
Lumânare
Oricare pom.

În ea încap
Și fructele și rădăcinile,
Și fluturii și albinele,
Și răul și binele
Din cer și de pe pământ,
Și chiar și eu,
Nevrednica,
Nealungată
Niciodată
Din raiul
Pe care-am încercat
Să-l pângăresc
Pricepând.

Ana Blandiana,
Minunea

A. 60 de puncte

- Menționează câte un sinonim și câte un antonim pentru următoarele cuvinte din poezie: *deasupra*, *limpede*, *rai*. **6 puncte**
- Indică dacă afirmațiile de mai jos sunt adevărate sau false. **6 puncte**
 - Cuvintele *ea* și *cer* au omonime lexico-gramaticale.
 - Cuvântul *frag* este polisemantic.
 - Cuvintele *dentar* și *dental* nu sunt paronime.
- Explică formarea următoarelor cuvinte din text: *neînțeleș*, *binele*, *niciodată*. **6 puncte**
- Precizează diftongii, triftongii și vocalele în hiat din versurile: „Glasul ei limpede / Și neînțeleș se aude. / Ea curge pe pietre / Și le face frumoase.” **6 puncte**
- Identifică termenul argotic din enunțul următor, precizând sensul acestuia și registrul limbii în care este folosit: „Bănuiește că o cârțiță a reușit să intre printre oamenii săi și e foarte atent la orice afirmație făcută.” **6 puncte**
- Indică o figură de stil din text care exprimă frumusețea naturii. **6 puncte**
- Menționează șase elemente ale naturii din text în care omul descoperă frumusețea. **6 puncte**
- Comentează versurile de mai jos, a căror semnificație este subliniată prin apariția rimei. **6 puncte**
 - „Și fluturii și albinele,
Și răul și binele”
 - „Nealungată
Niciodată”
- Ce simte omul din text care întâlnește în natură crengi de copaci, pietre și fragi? Explică. **6 puncte**
- Precizează sensul verbelor din ultimele două versuri ale textului, explicând de ce rațiunea îl îndepărtează pe om de natură. **6 puncte**

B. 30 de puncte

Redactează o compunere, de cel puțin 200 de cuvinte, în care să prezinți semnificația poeziei *Minunea* de Ana Blandiana.

În redactarea textului tău, vei avea în vedere:

- prezentarea a patru elemente componente ale peisajului;
- interpretarea a două figuri de stil diferite, relevante pentru semnificația textului;
- precizarea unei emoții exprimate/a unui sentiment exprimat în textul poetic, justificându-ți alegerea;
- menționarea temei textului prin raportare la semnificația versurilor.

În redactare, vei urmări: marcarea paragrafelor, coerența textului, proprietatea termenilor utilizați, corectitudinea gramaticală, respectarea normelor ortografice și de punctuație, așezarea textului în pagină, lizibilitatea.

Ordinea integrării reperelor în cuprinsul compunerii este la alegere.

Notă. Se acordă 10 puncte din oficiu.

Unitatea II

Cum sunt ceilalți?

Lectură

Textul dramatic • Textul nonliterar.
Cronica de spectacol

Interculturalitate

Relații culturale constructive. Noi și ceilalți

Comunicare orală

Atitudini comunicative: flexibilitate,
asertivitate, disponibilitate la negociere

Limbă română

Construcții active • Construcții pasive cu
verbul *a fi* • Predicatul • Construcții cu pronume
reflexive • Construcții impersonale • Subiectul
• Construcții incidente • Fraza. Coordonarea.
Subordonarea. Elipsa

Redactare

Cronica de film • Redactarea de mână și
computerizată • Etica redactării: originalitatea

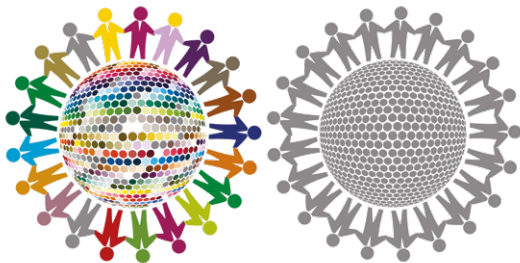
Recapitulare

Evaluare

Lecția 1. Textul dramatic

Pentru început

1. Desenează o stea cu cinci colțuri. Notează în fiecare colț câte o informație relevantă despre tine, de exemplu ce muzică asculți, ce arome preferi, ce culoare îți place mai mult, hobbyul tău, locul în care ai vrea să ajungi etc.
2. Așezați-vă în cerc și prezentați ce ați notat. Identificați asemănările și diferențele dintre voi, de exemplu faptul că vă place aceeași culoare, dar aveți preferințe muzicale diferite.
3. Privește cele două imagini. Ce reprezintă ele? Care îți place mai mult? Justifică-ți răspunsul.

4. Ascultă textul în lectura profesorului tău.

Text de bază

Take, Ianke și Cadâr

Comedie în trei acte

de Victor Ion Popa

PERSOANELE

CADÂR	IONEL
IANKE	ANA
TAKE	SAFTA
ILIE	Doi copii

ACTUL I

Vezi înaintea ochilor un șir de case ca și cum le-ai privi din stradă. Sunt acolo trei prăvălii¹ modeste, de târgușor provincial. Întâia este a lui Take, a doua este a lui Ianke și cea din urmă și micuță de tot a lui Cadâr. Casa lui Take și a lui Ianke sunt construite absolut la fel, numai că sunt cu totul altfel zugrăvite. De pildă, zidurile casei lui Take sunt roșii, iar tabla de pe acoperiș albă, pe când casa lui Ianke are zidurile albastre și tabla de pe acoperiș roșie. Firma lui Take, pe care-i scris doar: „La Take”, e neagră cu litere galbene, iar a lui Ianke e galbenă cu litere negre. Căsuța micuță a lui Cadâr și firma lui au luat de la fiecare câte o culoare. Așa, de pildă, zidurile sunt roșii, tabla neagră, firma galbenă cu litere albe. Take și Ianke țin mărfuri la fel, coloniale², un pic de fierărie și mărunțișuri de marchitanie³. Numai Cadâr are specialitatea nației lui: cafea, rahat și tot felul de dulciuri. E vreme de vară. Toate cele trei prăvălii au perdele în față, cât ține micul trotuar provincial – firește și ele deosebit colorate. E cald și zăpușeală. Ghicești apropierea serii – dar vipia⁴ nămezii s-a prelungit până aici. Poate să fie ora cinci. Ulița e pustie și nu se aude decât foarte departe – undeva – cântecul trist al unei flașnete⁵. Toți trei negustorii, ușor și comod îmbrăcați de vară, dormitează pe scaune înadins puse în față, fiecare la prăvălia lui.

SCENA 1

TAKE, IANKE și CADÂR

TAKE (somnoros și lehametit de căldură, își șterge nădușeala, oftând): Ooof, cald e!

IANKE: Și ce-mi spui asta mie?

TAKE: Dar cui să i-o spui?

¹ prăvălie (s. f.) – magazin.

² coloniale (s. f., inv.) – articole alimentare de băcănie (ceai, cafea etc.) provenite din țări exotice în trecut, adesea, din țări coloniale.

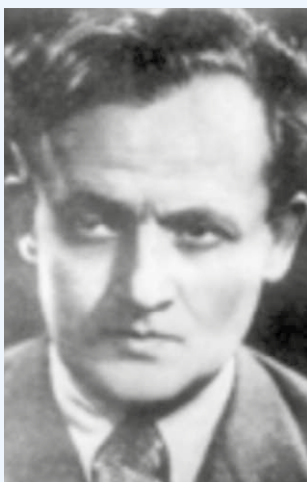
³ marchitanie (s. f., inv.) – mărfuri metalice mărunte, de uz casnic.

⁴ vipie (s. f.) – căldură mare, arșiță.

⁵ flașnetă (s. f.) – mică orgă mecanică portativă, acționată prin învârtirea unei manivele; caterincă.

Victor Ion Popa (1895-1946)

Prozator, dramaturg și cronicar dramatic, a activat în lumea teatrului și ca actor, pictor scenograf și regizor. A fost secretar al Societății Autorilor Dramatici, director al Teatrului Național din Cernăuți și al Oficiului Național Cinematografic.

În nuvelele și romanele sale, *Sfârlează cu fofează*, *Velerim și Veler Doamne*, *Floare de oțel*, a surprins atât viața din spațiul rural,

cât și atmosfera de pe frontul Primului Război Mondial, punând accent pe relațiile interumane și pe complexitatea sufletului omenesc. În textele sale dramatice, a pledat pentru valorile morale tradiționale, personajele sale luptând cu prejudecățile comunității pentru a-și atinge idealurile.

Premiera piesei *Take, Ianke și Cadâr* a avut loc în 25 martie 1932, pe scena Teatrului „Maria Ventura” din București.

IANKE: Ce mă interesează pe mine că ți-i cald? Dacă-i cald, du-te în casă și te răcorește! Ce? Eu pot să te răcoresc?

TAKE: Dar ce, te-am rugat eu să mă răcorești? Lasă-mă-n plata Domnului!

IANKE: Ei poftim! Acum eu nu-l las!

TAKE: Mă rog, ție nu ți-i lene să vorbești atâta?

IANKE: Și ce te privește pe tine dacă mi-i lene sau nu mi-i lene?

TAKE: Dacă ți-ar fi lene ai dormi. (*Pauză; se aude caterinca.*)

IANKE: Uuf! Mare căldură! Așa o căldură n-am avut toată vara!

TAKE: Și acum ce-mi spui mie asta?

IANKE: Dar ce, ție-ți spui?

TAKE: Atunci cu cine vorbești?

IANKE: Ce te privește pe tine cu cine vorbesc? Vorbeam cu Dumnezeu! (*Iarăși pauză și iarăși se aude caterinca, tare.*)

TAKE: Ia te uită, pe căldura asta, lui îi arde de cântat...

IANKE: Ei și ce, parcă el cântă? Cântă mașina.

TAKE: Da, dar el dă din mână.

IANKE: Ce ești dobitoc? El dă din mână încet și mașina cântă tare. (*Iar mică pauză. Cadâr sforăie.*) Nu sforăi că nu pot să dorm!

TAKE: Nu sforăi eu, turcu sforăie.

IANKE: Spune-i să tacă.

TAKE: Nu pot, că-l trezesc.

IANKE: Da, dar el de ce mă trezește pe mine? Ei, Cadâr! Acuși îi dau în cap cu un calup⁶ de săpun! Cadâr! Ce-ai luat-o așa turcește? Cadâr! Aista-i surd de tot când doarme. Du-te de-l trezește!

TAKE: Nu mă mișc de-aici nici mort.

IANKE: Dar ce, crezi că eu mă mișc? Mai bine stric un calup de săpun. I-auzi, domnule, cum sforăie! Aista nu mai este turc, aista-i curat harmasar⁷ persan! Cadâr! (*Ia o bucată de săpun și o zvârle în Cadâr. Cadâr, lovit, crapă un ochi, murmură ceva neînțeles, se răsucesc puțin în scaun, apoi se așază zdravăn și adoarme iar. Nu mai sforăie.*)

IANKE: Ei, așa! Dai un ban, dar face! (*Cadâr începe să sforăie iar.*)

TAKE (*râde*): Mai zvârle un calup.

IANKE: Dar ce, crezi că eu am fabrică de săpun? Spune-i că i-a venit un mușteriu, că pe mine nu mă crede.

TAKE: Fă-te repede că dormi, că vine baba Safta să cumpere ceva!

IANKE: Și ce-mi pasă mie? Ea nu cumpără de la ovrei. Fă-te tu că dormi. (*Dar și el închide ochii.*)

[După plecarea babei Safta, Take și Ianke discută despre zugrăvirea caselor, culoarea urmând a fi aleasă de copiii lor mai mari, studenți la Academia Comercială din București. Ionel sosește din spatele casei, de unde a urmărit trenul și își roagă tatăl, pe Take, să se îmbrace în haine curate.]

Secvență din spectacolul *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa, regia Horațiu Mălăele, Teatrul Bulandra București (2021)

SCENA 7

IANKE, IONEL, ANA

ANA (*se oprește, zâmbind la Ionel, apoi la Ianke*): Papa!

IANKE (*înlemnit*): Ce vorbești? Așa o surpriză... așa o surpriză... Ei, asta zău că se poate să-i zici o surpriză... (*Și-i așa de emoționat că nu poate să mai vorbească.*)

ANA: Ei! Papa... și nu mă săruți?

IANKE: Să te sărut? Cum să te sărut! Mi-i și rușine să te sărut, așa prost îmbrăcat cum sunt... Așa o cucoană ca tine... Mă duc să mă îmbrac... ca să am curaj...

ANA: Ei haide, lasă! Acu te iert! Te îmbraci după aceea... Hai, sărută-mă...

IANKE: Unde-i maică-ta să te vadă...

ANA (*înduioșată*): Papa!

IANKE (*lui Ionel*): Mă rog, sunt eu așa un dobitoc, ori e frumoasă de-a binelea?

IONEL: Îi frumoasă de-a binelea, nene Ianke.

ANA: Vai, Ionel! Înțeleg să-mi faci tata complimente, că nu m-a văzut de doi ani, dar tu...

IANKE: Ce vorbești? Ce complimente! Astea nu-s complimente... Ești așa de frumoasă – așa de frumoasă... ești mai frumoasă decât era maică-ta când eram eu logodit cu ea...

ANA (*înduioșată*): Papa!

IANKE: Mai frumoasă! Și ea era așa de frumoasă, că nu era alta mai frumoasă ca ea... Și-așa un copil am eu?... O fată așa de frumoasă... Spune! Tu ești a mea? A mea? Chiar a mea? Un ovrei bătrân și urât ca mine are o fată așa de frumoasă? Un biet negustor care vinde măsline – într-o mahala, a făcut așa o frumusețe... așa o comoară?

ANA (*înduioșată la culme*): Papa! [...]

IANKE: Ei, așa o bucurie face s-o împart și la alții... Hai, hai, să te vadă și păcătosul cela de Take, și Cadâr...

IONEL: Tata vine imediat.

ANA: Și ce mai face moș Cadâr?

IANKE: Ce să facă, doarme! Ce grijă are el?

ANA: Tot nu s-a însurat?

⁶ calup (s. n.) – bucată (de săpun, de brânză etc.).

⁷ harmasar (s. m.) – variantă regională pentru armăsar.

IANKE: Așa un păcătos să se însoare? Dar să nu-i zici de asta nimic – că asta-i mare durere la inima lui. *(Ana s-a oprit în fața prăvăliei lui Cadâr și bate în geam.)*

SCENA 8

IANKE, IONEL, ANA ȘI CADÂR

CADÂR *(iese în prag, o recunoaște și uluit și duios)*: Frumooooo estem! Ca un trandafir de la Eyub⁸ frumos estem! Frumos! Ana-Aniki. Înapoi venit! Dai voie Cadâr sarutam. *(O sărută printre lacrimi.)* Ana-Aniki!

ANA: Ana-Aniki a ta, moș Cadâr. I-a fost dor de tine... N-ai uitat-o, spune?

CADÂR: Uitat? Ana-Aniki în inimă, în casă ținut, cum ținut Coran. Asta fată, Ianke bre – tu făcut? Asta fată așa frumos? Halal bre! Asta soare în casa estem – asta soare la inima batrina estem... numai Cadâr singur estem... *(Și plânge.)*

ANA: Moș Cadâr! Ai să mă faci să plâng.

CADÂR: Asta mâna lui Allah! Asta comoară de la Allah! Ana-Aniki... iubeștem puțin moș Cadâr batrin... viața ridem puțin...

ANA: Dar te iubesc, moș Cadâr – te iubesc mult... Apoi de ce crezi că am venit eu aici? Hai? Să-mi dai coșulețul meu cu bomboane... Unde-i coșulețul meu cu bomboane?

CADÂR: Bomboane de la inimă dam... de la Allah! Ana-Aniki... iubeștem puțin moș Cadâr, suflet dam...

[Ana și Ionel își anunță tații că vor să se căsătorească. Aceștia se opun, înspăimântați de consecințele unei căsătorii interetnice.]

SCENA 17

IANKE, TAKE

TAKE: Ce facem acum, măi frate? Nu da din umeri. Gândește-te bine și spune... Aici ni s-a înfundat. Amândoi copiii nu știu de glumă. Sunt porniți să facă nebunii mari. Tinerețea nu se mai gândește la nimic – ea știe de ofurile ei. Nu-i pasă nici de oameni, nici de întâmplări, nici de Dumnezeu... știu că nu se poate, dar să amânăm, să căutăm... să vedem... Atât avem și noi pe lumea asta... și-ar fi păcat – mare păcat, mă frate... poate mai mare păcat decât să... *(Și lasă vorba neterminată.)*

[Cei doi tineri încearcă zadarnic să-i convingă pe Take și Ianke să se răzgândească.]

SCENA 21

ANA, IONEL, CADÂR

ANA: Ai auzit, moș Cadâr?

CADÂR: Sărac voi copii... rău oameni, rău viață...

ANA: Și acum ce facem noi? Spune-ne. Dumneata ai fost întotdeauna cu noi și ne-ai dat sfaturi și ne-ai mângâiat. Spune-ne. E păcat dragostea noastră?

Secvență din spectacolul *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa, regia Vitalie Rusu, Teatrul „Mihai Eminescu” din Chișinău (2009)

CADÂR: Unde dragoste este, Ana-Aniki, păcat nu este... Păcat este viața la om singur. Păcat la Allah.

ANA: Dar ce-o să facem?

CADÂR: Nu știe. Gândeștem. Cu dragoste la Ana-Aniki gândeștem, ca copil la el așa drag este. Ana-Aniki, nu plângem – Ana-Aniki așteptam. Așteptam de la Allah semn bun. Nu singur rămânem... Singur Cadâr rămas, păcat mare făcut. Și sărac Cadâr iubit odată fata frumoasă, creștin fost tata de la el – și sărac Cadâr nu priceput la dragoste semn de la Allah estem și el frică de fata creștin și lăsat și suferit și plâns mult avut... Și așa singur rămas. Și acum Cadâr batrin și singur estem. Frig la inima fost, frig la casa fost... frig în casa rămas. Ala tot degeaba! Asta păcat! Ana-Aniki asta păcat nu facem. Floare jos la vânt căzut, viața zburam. Ala om fără iubire, copac uscat estem, floare uscat estem – frate Cadâr estem...

[Ianke motivează refuzul de a accepta căsătoria fii-cei sale prin teama de gura lumii. Take începe să cânte Ada-ida-vavălă, un cântec evreiesc trist.]

ACTUL II

Se petrece într-o seară, după aprinderea lămpilor. Vezi spatele caselor lui Ianke și Take – tot așa de asemuitoare și pe aci ca și prin față. Ca un fel de prispă foarte largă și acoperită. Nu are balustradă, ci numai stâlpi subțiri de lemn. Aci se mănâncă vara pesemne, căci de la început se văd puse mesele. Pe stânga masa lui Ianke, în dreapta masa lui Take. Granița dintre cele două case o formează un fel de geamlâc cu ușile deschise. Și scaunele și mesele și tacâmurile sunt la fel, o simetrie perfectă. De la prispă până în față mai este puțin loc, atât cât să se vadă că aici sunt straturi de flori și că cele două curți sunt despărțite printr-un gârduleț de șipci, înalt până la jumătatea coapsei unui om. Dar imediat de lângă prispă e o portiță în gârduleț și portița e deschisă. Cele două curți sunt mărginite spre dreapta de un fel de spate al magaziei de scânduri din curtea alăturată și spre stânga de zidul întunecat al curții lui Cadâr. Au trecut numai câteva zile de la întâmplările de mai înainte.

[Cadâr se oferă să îi ajute pe cei doi tineri cu bani. Ana și Ionel sunt impresionați de gestul acestuia, dar suferă din cauza atitudinii lui Take și Ianke.]

⁸ *Eyub* – unul dintre cartierele Istanbulului.

SCENA 5

IONEL, ANA, IANKE, TAKE și cei DOI COPII MICI

ANA (*s-a întors cu mâncarea*): Gata masa, papa!

IANKE: Stai să vie și dobitocul cela de Take! (*Strigă.*)

Take! (*Toți stau la masă.*)

TAKE (*intră posomorât*): Poftă mare, jidane⁹. (*Ianke citește ziarul.*) Ei, n-auzi, mă frate? Poftă mare!

IANKE: Acu aud! Mulțumesc! Asemenea!

TAKE: Dar de ce mai ești posomorât?

IANKE: Bată-te mama lui Dumnezeu, iar începi?

TAKE: Ei ho! Că nu m-am gândit la ce te gândești tu...

IANKE: Nu isprăvești? (*După o lingură.*) Ai tras obloanele?

TAKE: Ce mai întreb degeaba?

IANKE: Nu întreb degeaba, întreb să-mi răspunzi! Le-ai tras?

TAKE: Dar lasă-mă odată în plata Domnului! De douăzeci de ani îmi scoți sufletul cu obloanele.

IANKE: Lasă că-i mai bine. Tot nu face parale! Mai bine așa, decât să-ți scoată hoții marfa din prăvălie...

TAKE: Și atunci știi bine că le-am uitat netrase din pricina neveste-mii...

IANKE: Din pricina prostiei le-ai uitat, nu din pricina nevestei... și nevasta s-a dus și prostia a rămas...

TAKE: Off! Că mult mai vorbești!

IANKE: Ce vrei să fac? Așa-i omul vădan¹⁰! Când trăia nevasta vorbea și ea. Acum trebuie să vorbesc pentru doi.

TAKE (*s-a uitat la mâncările de la masa lui Ianke*): Mă Ianke.

IANKE: Ce poștești?

TAKE: Eu nu poftesc nimic – dar vreau să știu dacă nu poștești tu din tocana asta. Știu că-ți place grozav.

IANKE: Mă păcătosule, iar vrei să mănânci știucă umplută?

TAKE: Dar nu, mă omul lui Dumnezeu!

IANKE: Nu spune minciuni! Vezi că tot tu poștești? Hai, dă o farfurie încoace!

TAKE: Nu, Ianke... eu...

IANKE: Taci din gură, că acum mă supăr și te cred pe cuvânt, și are să-ți pară rău. Ana, pune-i și lui o bucatică să guste. Ei, da pune-i o bucatică mai mare să guste bine. Ce? Vrei să n-aibă timp să vadă că-i bună?

TAKE: Mulțumesc!

IANKE: Poart-o sănătos. Dar ce, tocana n-o dai? Nu știi că nu dau pe datorie?

ANA: Uite că e aici, tată.

TAKE: Vezi mă?

IANKE: Nu văd, gust!

TAKE: Și-ți place?

IANKE: Deloc! Așa de ieftin nu vând! Ce mai ai acolo?

TAKE: Niște sarmale de purcel!

IANKE: Cu varză?

TAKE: Îhî!

IANKE: Ce vorbești? Ana, tu mănânci sarmale cu carne de porc?

ANA: De ce să nu mănânc?

IANKE: Ei, atunci adă încoace!

TAKE: Poftim, Ana!

IANKE: Ce, am zis s-o duci la Ana? Am zis: adă-ncoace!

TAKE: Nu se poate, mă, că se supără Dumnezeu!

IANKE: Ei, lasă-l să mai fie și el supărat!

TAKE: Va să zică tot supărat ești!

IANKE: Mă! (*Pauză mică.*) Dar plăcintă nu vrei?

TAKE: Nu!

IANKE: Și dacă vreau eu doi colțunași, ce-ar să fie?

TAKE: Am să ți-i dau!

IANKE: Și bine ai să faci!

TAKE: Altceva mai poștești?

IANKE: Du-te dracului, dar ce crezi c-am să mănânc toată mâncarea care ți-a rămas ție? Uite, îți vând două mere pe doi struguri, ca să nu zici că-s om rău și te rog să mă lași în pace.

ANA: Dar eu nu înțeleg, papa, de ce nu facem masa laolaltă...

IANKE: Ce vorbești așa o prostie? Se cade? Ovreiul să mănânce la masa lui ovreiască și creștinul la masa lui creștinească. [...]

ANA (*nici nu ascultă*): Ionel, ai mâncat?

IONEL: Da.

TAKE: Stai, măi băiatule, de mănâncă! Ce Dumnezeu? De când ai venit acasă nu mănânci nimic!

IONEL: N-am poftă de nimic, tată!

IANKE: Uite că și el îi cu nimic...

TAKE: Bine, mă băiatule, dar și fără poftă trebuie să mănânci, că slăbești!

IONEL: Ei, nu, eu vreau să am poftă, tată!

IANKE: Are dreptate, zău ai slăbit teribil. Ce-ai să zici că erai un flăcău ca floarea și acu... ce să mai vorbim... faci așa o concurență la lămâile lui Cadâr!

IONEL: Ce-am să zic? Am să-ți mulțumesc! [...]

TAKE: Ce spuneți voi acolo?

IONEL: Nimic! Glumim... Ei haide, Ana!

TAKE: Unde vă duceți?

ANA: Aci pe bancă. (*Pleacă.*)

IANKE: La tren... (*Copiii cei mici ies și ei.*)

SCENA 6

TAKE și IANKE

TAKE: Tare-o mai amărăști și tu, mititica.

IANKE: Dar cu ce o amărăsc? Ce i-am mai zis?

TAKE: Apoi dacă nu-ți bagi de seamă la ce spui, Dumnezeu să te mai înțeleagă, îi neagră inima în tine și-ți turuie gura așa ca la o mașină. Le trănțești cum îți vine.

IANKE: Ce vrei? Nărav de negustor...

TAKE: Eh! asta, parcă eu nu-s negustor?

IANKE: Da, dar tu ești negustor prost, și eu îs negustor bun! Și mă rog ce-am zis?

TAKE: Copiii ăștia plâng toată ziua și tu faci haz...

IANKE: Dar ce vrei să fac? Să plâng? Ei, nu mai pot să plâng; am plâns destul și mai rău a fost. Eu dacă nu vorbesc mă otrăvesc. Știu că nu fac bine, dar ce să fac?

⁹ jidan (s. m.) – termen depreciativ pentru „evreu”.

¹⁰ vădan (adj.) – văduv.

Ai văzut cum face peștele cu gura în apă? Vorbește el în limba lui acolo – și vorbește și trage aer în piept și mănâncă – odată toate... Așa-i și la mine vorba. Eu mă gândesc la una și gura spune ce pofteste ea... [...]

TAKE: Fă ca mine, nu răspunde!

IANKE: Crezi că pot?

TAKE: De ce să nu poți, că-i mai ușor!

IANKE: Vezi că habar n-ai! Cum mai ușor? Mai ușor să tac? Pentru mine e mai ușor să vorbesc decât să tac.

TAKE: Apoi atunci, nu te mai plânge...

IANKE: Ție îți vine ușor, că ești blagoslovit de Dumnezeu: ești prost pe dinafară, dar ești deștept pe dinăuntru. Dar eu... eu îs deștept pe dinafară.

[Cadâr apelează la un șiretlic, spunându-le, pe rând, lui Ianke și lui Take, că el este tatăl biologic al celor doi tineri. Baba Safta îl avertizează pe Take, iar Ilie, reprezentantul comunității evreiești, pe Ianke că oamenii au decis să nu mai cumpere de la ei dacă vor fi de acord cu căsătoria. Până la urmă, cei doi acceptă soluția propusă de Cadâr: tinerii să fugă de acasă, lăsându-le însă o scrisoare, dovadă a nesupunerii lor.]

Secvență din spectacolul *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa, regia Ion Sapdaru, Ateneul Național din Iași (2022)

ACTUL III

Ar fi tot decorul din actul al doilea, dacă toate câte se vedeau acolo n-ar fi date foarte în fund și nu li s-ar fi pus în față un gard. Este de fapt o vedere a celor două curți, din cărăriua care trece prin spatele lor, despărțindu-le de calea ferată, de care s-a tot vorbit până acum. Firește, fiecare curticică își are porțița ei, de-a dreapta și de-a stânga unui copac mare și bătrân – sădit pe linia gardurilor. În preajma și la umbra lui o laviță rudimentară de lemn. Dar curțile au ajuns până aci îngustându-se. Parcă ar porni toate – chiar și a lui Cadâr – din rădăcina copacului bătrân. Astfel și copacul, și banca aparțin celor trei curți deopotrivă. Va fi trecut o lună, două de la întâmplările povestite mai înainte. Pe dinafară nimic nu se vede schimbat. Dar bătrânii cei doi – Ianke și Take – care fumează și stau pe bancă, par ceva mai obosiți, pe gânduri și parcă mai triști. Poate unde se simt ceva mai singuri, de când le-au plecat copiii și, mai ales, de când au rupt prietenia cu Cadâr. E seară lăsată, și cu ea odată, liniștea aceea cuminte, caldă și primitoare a târgurilor noastre, în care inima se topește ca o apă și se prefiră încet-încet de tot

în larg, în cer, în noapte. Bătrânii, cu ochii duși, cântă ceva, destul de încet și de amărât, cum ar fi – știu eu? – poate acel dureros cântec ce este „Ada-ida-vavălă”...

[Take și Ianke așteaptă revenirea copiilor de la care primesc scrisori și se plâng de numărul scăzut de clienți, minunându-se de succesul afacerii lui Cadâr. Acuzat de cei doi, Cadâr recunoaște că i-a mințit pentru binele copiilor.]

SCENA 3

TAKE, IANKE, CADÂR, ANA și IONEL

IANKE (*când se întoarce, rămâne încrămenit*): Ce vorbești?

TAKE: Mă! Mă fugarilor, când ai venit?

IANKE: Dar ce? Crezi că degeaba am așteptat noi la tren? Uite c-au venit.

ANA: Am venit... dar ce credeți, că n-o să ne mai întoarcem?

IANKE: Și de ce v-ați întors?

IONEL: Ca să-l scăpăm pe moș Cadâr!

IANKE: Pe el să-l scape? Pe noi să ne scăpați dacă puteți.

TAKE: Da, zău!

ANA: Dar ce, papa, merge așa de rău?

IANKE: Ba nu! Îmi merge teribil de bine. Așa de bine, că stau toată ziua la tren! Să fie al dracului de tren, că a ajuns un personaj așa de important în familie, că imediat ce ai o supărare, îndată vrei să te duci la el... Ziceți mersi lui Cadâr de așa un faliment... ce-o să dau!

IONEL: Ei, nu-i nimic, tată! Câștigăm noi în schimb.

TAKE: Zău? Merge bine?

IANKE: Dar oricât de bine ar merge, credeți c-o să câștigați voi ce pierdem noi?

ANA: A, da!

IONEL: Asta sigur!

TAKE: Ce mai vorbiți degeaba...

IANKE: N-o să câștigați voi cât câștigă Cadâr.

ANA: Moș Cadâr! Săracul moș Cadâr!

TAKE: Săracul!

IONEL: Săracul! Așa-i cum spun eu! Nu câștigă nimic. Noi câștigăm.

IANKE: Cum câștigați voi? Ce înseamnă așa o vorbă? Tu înțelegi ceva, Take?

TAKE: Nu înțeleg nimic!

IANKE: Și de ce râdeți? Ce înseamnă așa un râs?

ANA: O, papa... te iubesc, te iubesc... că prost mai ești.

IANKE: Ei mersi, ca să-mi spui așa o vorbă mare nu era nevoie să vii de la București.

ANA: Apoi nici nu vin de la București...

IANKE: Acu pot să zic că se cunoaște! Dar atunci n-aveai decât să stai aici...

IONEL: Păi, aici am stat...

TAKE: Ce-i asta?

IANKE: Cum aici? Dar de unde veniți voi?

ANA: De alături de la moș Cadâr.

TAKE: Ce-i gluma asta?

IANKE: Ce spui așa o prostie?

ANA: Zău, de la moș Cadâr.

IONEL: Dar ce credeți dumneavoastră că aveam să cheltuim noi banii pe drumuri?

TAKE: Ei, asta m-a năucit de tot!

IANKE: La mine ce să mai năucească, că eram dinainte năuc! Mă rog, eu îs treaz ori m-a călcat trenul și-s leșinat? Ce vorbiți voi?

ANA: Foarte simplu, papa – dragule – am stat în cetate la moș Cadâr, tot timpul.

IANKE: Aici?

TAKE: Aici alături?

IONEL: Întocmai! Moș Cadâr, care n-a primit pe nimeni între zidurile ogrăzii lui, ne-a primit pe noi.

TAKE: Am răs noi de pușcăria lui Cadâr, dar tot a folosit la ceva.

IANKE: A primit el pe cineva în casă și n-a făcut explozie Mahomed. Și, mă rog, v-ați hrănit c-o singură porție de aer turcesc atâtea luni de zile?

IONEL: Ne plimbam în fiecare noapte... că nu era tipenie de om pe stradă.

ANA: Și dac-ai ști ce frumos era și ce bună pare până și mahalaua asta căinoasă... și ce înduioșător e să stai pe întuneric noaptea târziu, lângă un geam și să ascuți un papa bătrân și trist care sforăie.

IANKE: Ce vorbești! Și cu o așa muzică frumoasă te-ai distrat tu? Știam că eu prin somn fac o orchestră ceva teribil. Șuier și sforăi ca un „charleston”¹¹ american. Take, Take, am scăpat de grijă! Ziua mă vând ca placă de gramofon¹² și noaptea m-am inventat *haut-parleur*¹³ de radio!

TAKE: Și de ce ați stat aici?

ANA: Cum de ce? Dar trebuia să vedem și noi cum merg lucrurile pe aici după plecarea noastră.

IONEL: Și să facem economie.

ANA: Și când am văzut că dumneavoastră vă merge prost și că s-au hotărât să facă altul prăvălie, l-am hotărât pe moș Cadâr să se asocieze cu noi, și să facem noi sub firma lui – și n-a fost ușor să-l convingem, credeți-ne!

IONEL: Și așa am rămas aci până azi, măcar că noi eram hotărâți să plecăm după cununie.

TAKE: Care cununie?

IANKE: Ați făcut-o deja?

ANA: Se putea să n-o facem? Tot moș Cadâr ne-a ajutat și ne merge bine...

IONEL: Strașnic de bine... Și asta-i tot... [...]

ANA: Mai întâi trebuie să-i cereți iertare lui moș Cadâr – pentru ce i-ați făcut adineauri...

¹¹ *charleston* (s. n.) – dans american.

¹² *gramofon* (s. n.) – aparat pentru reproducerea sunetelor înregistrate pe o placă, prevăzut cu o pâlnie de rezonanță.

¹³ *haut-parleur* (în fr.) – difuzor.

TAKE: A, nu! Că tot vinovat rămâne.

IONEL: Nu! Nu suntem copiii lui.

IANKE: De ce v-a dat bani?

ANA: Ni i-a dat nouă cu împrumut – de la voi. Aveam nevoie de capital! Hai, cereți-i iertare! [...]

IANKE (*către Cadâr*): Du-te dracului, turc păcătos! Să nu te văd în ochi... Și iartă-mă!

TAKE: Ei, și-acum? Aveți să rămâneți aici?

IONEL: A, nu! Acum, că s-au liniștit lucrurile, și fiindcă le-am salvat cu acest sistem, aranjăm așa o mică asociație...

IANKE: Te rog! Nu! Că iar încep să mă cert cu Take... dacă-i Take ori Ianke...

TAKE: Nu! Să fie „Ianke și Take”...

IANKE: Ei, așa o delicatețe de la tine, nici nu m-aștep-tam! Dar să fie cum vrei tu: „Take și Ianke”!

TAKE: Ei nu, am spus: „Ianke și Take”!

IANKE: Să știi că zău mă supăr: „Take și Ianke”!

TAKE: Poți să te superi, dar: „Ianke și Take”!

IANKE: Ești un dobitoc! Ce râdeți? Nu se poate, nu se poate! Nu mă pot înțelege cu așa un prost bătrân ca el!

IONEL: Nu-i nimic, că aici intră și moș Cadâr în asociație.

IANKE: Și atunci, cum o să fie: „Cadâr, Take și Ianke”?

TAKE: Nu: „Cadâr, Ianke și Take”!

CADÂR: Nu, bre: „Take, Ianke și Cadâr”.

TAKE: Dar nu vreau...

ANA (*râzând*): Iar începe!

CADÂR: Stați, bre! Cadâr găsit, alta mai bun este! Ala creștin, ala ovrei, ala turc... Hai zicem la prăvălie „La Ierusalim”, acolo și turca și ovrei și creștin estem!

[Ionel anunță că el se va ocupa de noul magazin. Take și Ianke află că vor deveni buni.]

IANKE: [...] Dar ce faceți din copil?

ANA: Un om, papa! Mai departe să nu ne gândim!

IANKE: Dacă crezi tu că te poți gândi mai departe... Eh! Acu hai să stăm! Uite că putem de acu încolo să ne uităm liniștiți la tren!

TAKE: Uite-l că trece!

IANKE: Ei, și? De-acu pot nici să nu mă mai uit la el – că l-am degradat! Nu mai este personaj important în familie. (*Fata cea mică [a lui Ianke] îi arată lui Ianke trenul.*) Ei, ce-i? Ia te uită...

TAKE: Ce s-a întâmplat?

IANKE: Acu asta mică îmi arată trenul! N-am să scap odată de el!

TAKE: Ei, Ianke, cine știe! Băiatul cel mic crește... fetița asta uite, uite ce frumușică s-a făcut...

IANKE (*îi dă peste mână*): Du-te la dracul! Ce ești nebun? Abia s-a terminat! Iar începi?

Impresii după prima lectură

Notează primele tale impresii despre textul *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa, completând, în caiet, enunțurile din cele patru cadrane date.

Cel mai mult mi-a plăcut ...	M-a surprins că ...
Nu îmi este clar dacă ...	Textul mi-a adus aminte de ...

Lecția 2. Textul dramatic. Structuri textuale

Explorare

1. Grupează termenii de mai jos, aparținând câmpului lexical al *teatrului*, în termeni referitori la textul literar și termeni referitori la spectacol.

act	dialog	didascalii	scenă
actor	decor	efecte	scenograf
arlechin	culise	monolog	spectator
cortină	costumier	replică	sufleur

2. Din câte acte este alcătuit textul dramatic *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa?
3. În fragmentul reprodus în manual, există mai multe scene. În funcție de ce se face delimitarea lor? Ce diferență există între scena 1 și scena 8 din actul I?
4. Ce particularități grafice observi la indicațiile scenice? Dar în numerotarea actelor și a scenelor?
5. Identifică, în fragmentele din *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa, indicațiile scenice externe și pe cele interne.
6. Asociază termenului *comedie* un verb. Justifică-ți alegerea.
7. Ce informații oferă lista de personaje? Care crezi că a fost criteriul de ordonare a acestora?
8. Lucrați în grupe de câte șase elevi. Recitiți indicațiile scenice care detaliază decorul, din deschiderea actului I. Trei dintre voi vor face lectura textului, punându-se în ipostaza unui cititor specializat (regizor, scenograf, actor etc.), iar ceilalți trei, în ipostaza unui cititor obișnuit. Alegeți apoi varianta potrivită pentru situația în care v-ați aflat.
- a. Pe parcursul lecturii ne-am gândit la modul în care textul ar putea fi reprezentat, deci transformat

Secvență din spectacolul *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa, regia Lucian Sabadoș, Teatrul „Toma Caragiu” din Ploiești (2010)

în spectacol/ne-am imaginat spațiul în care se petrece acțiunea.

- b. Am receptat universul prezentat în fragmentul citit ca spațiu scenic, mobilat cu obiecte și ființe (actorii care vor interpreta rolurile personajelor)/ca lume fictivă, populată de personaje. Prezențați în fața clasei varianta aleasă.
9. Lucrați în grupe de câte trei elevi. Fiecărei grupe i se va asocia un număr, de la 1 la 10. Repartizați-vă rolurile personajelor din prima scenă a actului I. Elevii din grupele care au primit un număr par vor citi textul pe roluri, în timp ce elevii din grupele care au primit un număr impar vor interpreta rolurile în fața clasei, respectând indicațiile scenice.
10. Ce structură textuală ai identificat în indicațiile de decor din deschiderea actului I? Alege dintre variantele de mai jos.
- argumentativă • descriptivă • dialogată • explicativă
 - narativă
11. Recitește scenele 8 și 17 din actul I și precizează în care dintre ele există comunicare monologată și în care, comunicare dialogată.

Repere

Textul dramatic este scris cu scopul de a fi jucat pe scenă, deci reprezentat, și este divizat în secvențe de dimensiuni diferite.

Actul este subdiviziunea formală a unei piese de teatru, cu acțiune unitară. Actele sunt separate între ele printr-o pauză, marcată, în general, de lăsarea cortinei și de posibilitatea spectatorilor de a-și părăsi locurile.

Scena sau **tabloul** este subdiviziunea unui act, delimitată, în general, prin ieșirea sau intrarea unui personaj sau prin modificarea locului și a timpului acțiunii. Între scene, spectatorii nu își părăsesc locurile din sală.

Actele sunt notate cu cifre romane, iar scenele cu cifre arabe.

Textul dramatic are două componente: indicațiile scenice (didascalii) și replicile personajelor.

Indicațiile scenice oferă informații despre cum trebuie transpus textul pe scenă. Ele se află atât înaintea textului dialogat, cât și în interiorul acestuia, atunci fiind plasate, de regulă, între paranteze rotunde. De cele mai multe ori, indicațiile autorului sunt reliefate grafic prin scrierea cu italice.

Indicațiile scenice se împart în două categorii: **externe (inițiale)** și **interne (funcționale)**.

Lista personajelor este o indicație scenică externă. Ordonarea personajelor în listă se face după diverse criterii: importanța în acțiune, poziția socială sau genul (mai întâi bărbații, apoi femeile). Uneori, numele personajelor sunt însoțite de scurte caracterizări. În cadrul piesei, numele personajelor, plasate în fața replicilor corespunzătoare, se scriu cu majuscule și aparțin indicațiilor scenice interne.

Textul dialogat este alcătuit din replicile personajelor.

Dialogul este principala modalitate de comunicare a personajelor dintr-un text dramatic. Rolul acestuia este de a evidenția trăsăturile personajelor și acțiunea.

Monologul dramatic este o intervenție amplă a unui personaj, în prezența sau în absența altui personaj.

Atât în indicațiile scenice, cât și în textul dialogat se pot combina diverse structuri textuale.

Comedia este un text dramatic care provoacă râsul prin surprinderea unor tipuri umane sau a unor situații neașteptate. Într-un text dramatic, modalitățile de a stârni râsul sunt diverse: înfățișarea personajelor, comportamentul și limbajul acestora sau anumite situații.

Aplicații

1. Găsește un titlu potrivit pentru fiecare act redat în manual.
2. Ce cuvânt-cheie ai asocia fiecărei scene?
3. Ilustrează, cu câte un exemplu din textul dramatic *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa, următoarele roluri ale indicațiilor scenice:
 - indică gesturile personajelor;
 - indică destinatarul replicii;
 - indică starea sufletească a personajului;
 - indică ieșirea din scenă a personajului;
 - indică sunetele care se aud pe scenă;
 - indică momentele de liniște.
4. Care dintre secvențele de mai jos, extrase din actul I, se adresează scenografului? Justifică-ți răspunsul.
 - a. „Firma lui Take, pe care-i scris doar: «La Take», e neagră cu litere galbene, iar a lui Ianke e galbenă cu litere negre.”
 - b. „Take și Ianke țin mărfuri la fel, coloniale, un pic de fierărie și mărunțișuri de marchitanie. Numai Cadâr are specialitatea nației lui: cafea, rahat și tot felul de dulciuri.”
 - c. „E cald și zăpușeală. Ghicești apropierea serii – dar vipia nămezii s-a prelungit până aici.”
5. Recitește scena 1 din actul I. Dialogul dintre Take și Ianke este conflictual sau nu? Motivează-ți răspunsul.
6. Ce aspecte din text provoacă râsul? Alege dintre următoarele variante, justificându-ți alegerea cu un exemplu din text:
 - a. aspectul fizic al personajelor;
 - b. comportamentul personajelor;
 - c. limbajul personajelor;
 - d. situațiile în care se află personajele.
7. Precizează structurile textuale existente în replicile de mai jos.
 - a. „CADÂR: Nu știe. Gândeștem. Cu dragoste la Ana-Aniki gândeștem, ca copil la el așa drag este. Ana-Aniki, nu plângem – Ana-Aniki așteptam. Așteptam de la Allah semn bun. Nu singur rămânem... Singur Cadâr rămas, păcat mare făcut. Și sărac Cadâr iubit odată fata frumoasa, creștin fost tata de la el – și sărac Cadâr nu priceput la dragoste semn de la Allah estem și el frică de fata creștin și lăsat și suferit și plâns mult avut... Și așa singur rămas. Și acum Cadâr batrin și singur estem.”

Scenă din spectacolul *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa, regia Laurian Oniga, Teatrul Clasic „Ioan Slavici” din Arad (2015)

- b. „IANKE: Dar ce vrei să fac? Să plâng? Ei, nu mai pot să plâng; am plâns destul și mai rău a fost. Eu dacă nu vorbesc mă otrăvesc. Știu că nu fac bine, dar ce să fac? Ai văzut cum face peștele cu gura în apă? Vorbește el în limba lui acolo – și vorbește și trage aer în piept și mănâncă – odată toate... Așa-i și la mine vorba. Eu mă gândesc la una și gura spune ce poștește ea...”

Provocări

Urmărește, folosind aplicația YouTube, scena 1 din actul I al piesei *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa, fie din spectacolul din 1976, în regia lui Ion Finteșteanu, fie din cel din 2001, regizat de Grigore Gonța. Redactează apoi o notă de jurnal în care să prezinți impresiile tale, evidențiind în ce măsură spectacolul a corespuns modului în care ți-ai imaginat tu reprezentarea scenică.

Lecția 3. Timpul, spațiul, acțiunea, personajele

Timpul, spațiul, acțiunea

Explorare

1. Cât crezi că ar dura reprezentația textului *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa? Alege dintre variantele de mai jos.
 - a. două ore;
 - b. trei ore;
 - c. patru ore;
 - d. cinci ore.
2. Accesează aplicația YouTube și verifică durata celor două reprezentații ale piesei menționate la rubrica *Provocări* de la finalul lecției anterioare.
3. Precizează când se petrec întâmplările din textul studiat. Pe ce perioadă se întind evenimentele prezentate? Justifică-ți răspunsul.
4. Unde este plasată acțiunea din textul dramatic *Take, Ianke și Cadâr*? Ce informații din text te-au ajutat în formularea răspunsului?
5. Recitește indicațiile de decor asociate fiecăruia dintre cele trei acte. Ce observi referitor la spațiu?
6. Completează, în caiet, schema de mai jos, notând evenimentele care au loc între cele două situații din textul dramatic *Take, Ianke și Cadâr*.
7. Precizează ce anume a generat neînțelegerile dintre personaje.

Take
și Ianke
discută.
Cadâr
doarme.

Take
și Ianke
se împacă.

Repere

Timpul în teatru are două semnificații: durata și momentul. Durata se referă la timpul reprezentației, în timp ce momentul se referă la timpul ficțiunii.

Spațiul teatral are două forme: pe de o parte, spațiul-scenă (al reprezentării), iar pe de altă parte, spațiul ficțiunii, spectatorul fiind pus în situația de a-și imagina scena ca un fragment de lume.

Acțiunea dramatică este constituită din succesiunea de evenimente prezentate sau povestite pe o scenă și care permit să se treacă de la situația inițială la situația finală.

Conflictul dramatic reprezintă înfruntarea dintre personaje, idei, situații diferite, cauzată de interese sau de sentimente opuse. Conflictul este un element fundamental al construcției acțiunii dramatice.

Personajele

Explorare

1. Câte personaje apar în textul dramatic *Take, Ianke și Cadâr*?
2. Imaginea alăturată reprezintă afișul spectacolului *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa, regizor Mc Ranin (Mihai Constantin Ranin), montat la Teatrul „Tony Bulandra” din Târgoviște în 2017. Asociază chipurile de pe afiș cu numele personajelor.
3. Identifică personajele care nu sunt trecute pe afiș. De ce crezi că lipsesc acestea?
4. Ce relații există între personajele de mai jos? Selec-tează dintre variantele următoare: antipatie, complicitate, egalitate, iubire, prietenie, rudenie, subordonare.

• Take, Ianke, Cadâr;	• Ionel, Ana, Cadâr;
• Ionel, Ana;	• Ionel, Take.
5. Lucrați în perechi. Completați lista personajelor cu câte o informație despre fiecare dintre acestea, utilă regizorului, respectiv cititorului.
6. Precizează mijloacele de construcție a personajului, identificate în fragmentele de mai jos.
 - a. „Toți trei negustorii, ușor și comod îmbrăcați de vară, dormitează pe scaune înadins puse în față, fiecare la prăvălia lui.”

- b. „IANKE: [...] Un ovrei bătrân și urât ca mine are o față așa de frumoasă? Un biet negustor care vinde măslina – într-o mahala, a făcut așa o frumusețe... așa o comoară?”
- c. „ANA: Și dac-ai ști ce frumos era și ce bună pare până și mahalaua asta căinoasă... și ce înduioșător e să stai pe întuneric noaptea târziu, lângă un geam și să asculți un papa bătrân și trist care sforăie.”
7. Atât indicațiile scenice, cât și textul dialogat permit identificarea unor trăsături ale personajelor. Ce trăsături ale lui Ianke reies din schimbul de replici alăturat?

„IANKE: Dar ce, crezi că eu mă mișc? Mai bine stric un calup de săpun. I-auzi, domnule, cum sforăie! Aista nu mai este turc, aista-i curat harmasar persan! Cadâr! (*Ia o bucată de săpun și o zvârle în Cadâr. Cadâr, lovit, crapă un ochi, murmură ceva neînțeles, se răsuște puțin în scaun, apoi se așază zdravăn și adoarme iar. Nu mai sforăie.*)

IANKE: Ei, așa! Dai un ban, dar face! (*Cadâr începe să sforăie iar.*)

TAKE (*râde*): Mai zvârle un calup.

IANKE: Dar ce, crezi că eu am fabrică de săpun? Spune-i că i-a venit un mușteriu, că pe mine nu mă crede.”

Repere

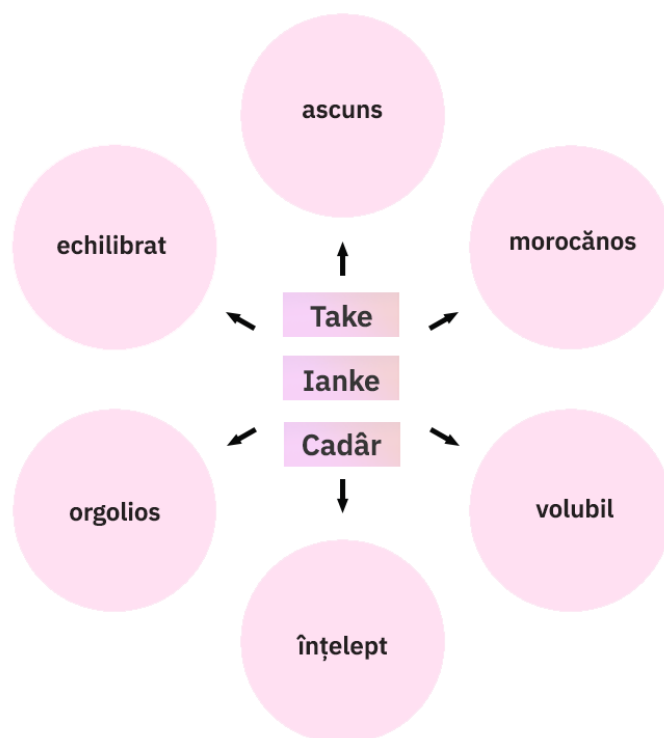
Personajul dramatic are o dublă natură: este rodul imaginației autorului, o ființă ficțională întruchipată, pe scenă, de o persoană reală, actorul.

Ca ființă ficțională, personajul are trăsături distinctive: un statut social, o vârstă, trăsături fizice, o istorie personală și un nume.

Mijloacele de construcție a personajului dramatic sunt diverse. Trăsăturile unui personaj dramatic pot fi prezentate direct, de către autor (în indicațiile scenice), de către alte personaje sau de personajul însuși, prin auto-caracterizare. De asemenea, trăsăturile unui personaj pot reieși indirect, din indicațiile scenice (care evidențiază acțiunile, gesturile, comportamentul), din modul în care vorbește și din replicile sale, adică din ceea ce spune.

Aplicații

1. Lucrați în grupe de câte șase elevi. Realizați un desen cu imaginea de ansamblu a spațiului acțiunii, valorificând indicațiile scenice referitoare la decorul fiecărui act, care propun o lărgire a perspectivei.
2. Imaginează-ți că faci parte din echipa de teatru a școlii, care pune în scenă comedia *Take, Ianke și Cadâr*. Recitește indicațiile scenice referitoare la decorul fiecărui act, urmărind precizările despre timp. Prin ce mijloace ai putea sugera momentul zilei în care se desfășoară evenimentele?
3. Lucrați în cinci grupe. Notați pe câte un bilet numele personajelor Take, Ianke, Cadâr, Ana, Ionel și trageți la sorți personajul care îi revine fiecărei grupe.
4. Asociază fiecărui personaj câte două trăsături din organizatorul grafic de mai jos, având în vedere cum vorbește și ce spune. Justifică-ți alegerile.

Nume	
Stare civilă	Profesie
Naționalitate	Religie
Replică relevantă	

- Prezentați fișa de identitate în fața clasei.

5. Recitește replicile lui Cadâr din scena 8, actul I și identifică particularitățile de limbaj ale personajului, atât la nivel fonetic, cât și la nivel gramatical. De ce crezi că vorbește Cadâr astfel?

6. Ce trăsătură a lui Ianke se desprinde din replica de mai jos? Caută alte două replici relevante pentru trăsătura identificată.

„IANKE: Are dreptate, zău ai slăbit teribil. Ce-ai să zici că erai un flăcău ca floarea și acum... ce să mai vorbim... faci așa o concurență la lămâile lui Cadâr!”

7. Scena 6 din actul II se încheie cu replica lui Ianke: „Ție îți vine ușor, că ești blagoslovit de Dumnezeu: ești prost pe dinafară, dar ești deștept pe dinăuntru. Dar eu... eu îs deștept pe dinafară.” Care este semnificația acestei afirmații? Ce mesaj încearcă să transmită Ianke despre sine? Dar despre Take?

8. Lucrați în perechi. Citiți următorul schimb de replici, extras din scena 13 a actului I, apoi rezolvați cerințele de mai jos.

„TAKE: Să vedem, să chibzuim!

IANKE: Ce să mai vezi? N-ai văzut? Și ce să chibzuiești? Ai ceva de chibzuit?

CADÂR: Chibzuim Ianke bre, chibzuim!

IANKE (se strâmbă): Chibzuim! Bine c-ai deschis și tu gura odată.

CADÂR: Cadâr nu știi vorbeștem. Cadâr știi audem și vedem. Cadâr puțin vorbeștem, Ianke mult vorbeștem. Adunam și dam în doi.”

- a. În intervenția sa, Take îndeamnă la reflecție, la analiza atentă a situației înainte de luarea unei decizii. Cum reacționează celelalte două personaje la acest îndemn?

- b. Precizați o trăsătură a lui Take, care se desprinde din replica sa.

- c. Prima replică a lui Ianke este alcătuită dintr-o succesiune de enunțuri interogative. Ce sugerează acestea referitor la starea sufletească a personajului? Ce atitudine manifestă față de Take?

- d. Ce atitudine manifestă Ianke față de Cadâr? Motivați-vă răspunsul, referindu-vă atât la replica sa, cât și la indicația scenică.

- e. Identificați trăsăturile dezvăluite de Cadâr, prin autocaracterizare, în ultima replică din fragment.

- f. Explicați ce mesaj transmite Cadâr despre sine și despre Ianke prin afirmația: „Cadâr puțin vorbeștem, Ianke mult vorbeștem. Adunam și dam în doi.” La ce se referă atunci când propune realizarea calculului matematic?

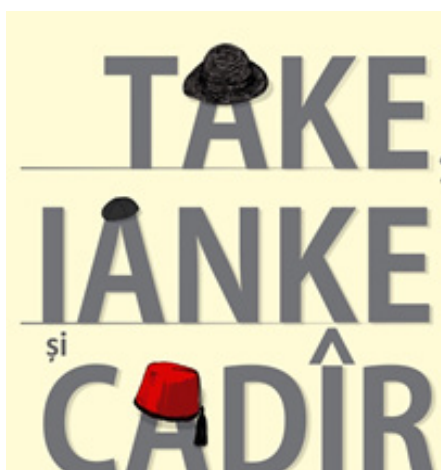
9. Take și Ianke iau masa la aceeași oră, fiecare pe propria prispă și nu ezită să-și ofere unul altuia din mâncare, comportându-se aproape ca o familie. Cu toate acestea, atunci când Ana își exprimă nedumerirea că nu iau masa împreună, Ianke reacționează. Identifică, în scena 5 din actul II, replica lui Ianke în care își dezvăluie prejudecățile etnice.

10. Caută, folosind internetul, informații despre regulile evreiești referitoare la alimentație. Ce poți deduce despre Ianke, având în vedere că a acceptat mâncarea oferită de Take?

11. Privește imaginile de mai jos, care cuprind detalii din două afișe pentru spectacolul *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa. Observă modul în care este evidențiată identitatea etnică a celor trei personaje.

Detaliu din afișul spectacolului *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa, montat la Ateneul din Iași de Ion Sapdaru (2019)

Detaliu din afișul spectacolului *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa, montat la Teatrul Clasic „Ioan Slavici” din Arad, în regia lui Laurian Oniga (2015)

Provocări

Pe două treimi dintr-o foaie A4, desenează personajul preferat din textul dramatic *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa, așa cum ți-l imaginezi tu. În partea de jos a foii, explică, în aproximativ 100 de cuvinte, motivul pentru care îl preferi pe acesta și nu pe celelalte.

Portofoliu

Caută cât mai multe informații despre tradițiile culturale, lingvistice și religioase ale comunităților evreiești și turcești din România. Realizează o hartă conceptuală pentru fiecare dintre aceste comunități.

Lecția 4. Semnificațiile textului

Interpretare

1. Textul dramatic se intitulează *Take, Ianke și Cadâr*, însă în lista personajelor, ordinea este alta. Cum explici această situație?
2. Atât în prima scenă a comediei, cât și în ultima, Take și Ianke se află în așteptare, dar această stare este dublată inițial de o aparentă indiferență, apoi de tensiune. Analizează cele două scene, având în vedere stările manifestate de personaje, referindu-te la subiectul așteptării, la motivele care declanșează tensiunea și la contrastul dintre modul în care se manifestă Take și Ianke, pe de o parte, și Cadâr, pe de altă parte.
3. Take și Ianke sunt prieteni de treizeci de ani, o prietenie confirmată de modul în care își duc viața, identitățile lor părând reflectate într-o oglindă. Prezintă similitudinile dintre cele două personaje, valorificând atât indicațiile scenice, în special cele referitoare la decor, cât și textul dialogat. Ai în vedere:
 - a. cromatica prăvăliilor, produsele comercializate, instituția la care studiază copiii lor, partea din spate a casei, inclusiv mesele și tacâmurile;
 - b. replicile celor două personaje;
 - c. destinul lui Ionel și al Anei, valorificând și următoarea replică, extrasă din scena 3, actul II:

„ANA: [...] Ah! Toate și-au dat mâna să ne aducă aici! Tu fără surori, eu fără frați... mamele noastre care au murit odată... din devotamentul uneia pentru alta... și asta e o legătură pe care ne-am îngrozit de-am adânci-o. Școala noastră împreună... casele astea... și nu știu cum să-i zic, fericirea sau nefericirea noastră, să nu fi avut până azi niciunul o dragoste... o amăgire măcar în afară de noi... toate astea la un loc au făcut din tine ceva care nu mai este deosebit de mine. Sunt eu și ăsta, eu, trupul ăsta, e același lucru cu tine. O singură ființă, dar două înfățișări.”
4. Cadâr se individualizează de Take și de Ianke prin mai multe aspecte. Notează diferențele dintre Cadâr și prietenii săi, referindu-te la produsele comercializate, la casa acestuia, la povestea lui de viață, la atitudinea și la mentalitatea sa.
5. Cadâr este omul soluțiilor. Datorită șiretlicului său, Take și Ianke acceptă relația celor doi tineri. El îi ajută pe Ionel și Ana, găzduindu-i în propria locuință și tot el găsește cel mai bun nume pentru noua prăvălie. Caută informații despre Ierusalim, oraș din Israel, și explică semnificația pe care o are denumirea prăvăliei nou înființate, valorificând și justificarea lui Cadâr: „acolo și turca și ovrei și creștin estem!”
6. Deși sunt prieteni, Take și Ianke se împotrivesc căsătoriei dintre copiii lor. Ce alt motiv în afară de diferența religioasă generează această atitudine?
7. Cadâr este singurul dintre cei trei negustori care susține fără rezerve iubirea Anei și a lui Ionel. De ce crezi că își asumă rolul de protector al celor doi? Alege dintre variantele de mai jos sau propune tu alta.
 - a. Cadâr îi cunoaște pe Ana și pe Ionel dintotdeauna, îi percepe ca pe propriii copii și le dorește binele.
 - b. Deși îi iubește pe cei doi tineri, Cadâr își dorește doar să se poziționeze contra celor doi negustori și profită de această situație.
 - c. Cadâr empatizează cu cei doi îndrăgostiți, el însuși trăind în tinerețe o poveste de dragoste asemănătoare, pe care nu a avut curajul să și-o asume.
 - d. Cadâr crede că iubirea este un sentiment pe care îndrăgostiții trebuie să și-l asume, indiferent de consecințe.
8. Comentează replica Anei, din următorul schimb de replici, comparând mentalitatea tatălui și a fiicei:

„IANKE: [...] Dar ce faceți din copil?
ANA: Un om, papa! Mai departe să nu ne gândim!”
9. Trenul care trece prin spatele caselor lui Take, Ianke și Cadâr este un personaj simbolic al piesei, absent fizic, dar prezent în replicile personajelor. El este simbol al revenirii și al evadării, obiect al contemplației, simbol al speranței și al așteptării. Citește replicile de mai jos, extrase din ultima scenă a comediei și prezintă motivele schimbării perspectivei lui Ianke asupra trenului.

„IANKE: Să fie al dracului de tren, că a ajuns un personaj așa de important în familie, că imediat ce ai o supărare, îndată vrei să te duci la el...”
„IANKE: Ei, și? De-acu pot nici să nu mă mai uit la el – că l-am degradat! Nu mai este personaj important în familie.”
„IANKE: Acu asta mică îmi arată trenul! N-am să scap odată de el?”

10. Ce interpretare dai scenei finale, în care Take și Ianke, de mână cu copiii lor mai mici, privesc trenul? Poți face referire și la ultimul schimb de replici.

11. Formulează o semnificație a comediei *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa.

12. Redactează un text de cel puțin 150 de cuvinte, cu titlul *Diferiți, dar asemănători*, în care să compari cele trei personaje, evidențiind ideea că, în ciuda diferențelor etnice, religioase, a prejudecăților și a stereotipurilor, Take, Ianke și Cadâr se aseamănă, sentimentele pe care le trăiesc fiind profund umane.

13. În indicația ce detaliază decorul ultimului act al textului dramatic *Take, Ianke și Cadâr*, este prezent un copac ce pare a unifica cele trei locuințe și cele trei vieți, sub acesta aflându-se „o laviță bătrână de lemn”. Comentează semnificația prezenței acestui copac în actul final, având în vedere următoarea afirmație: „Avându-și rădăcinile înfipte în pământ și crengile înălțate spre cer, arborele este îndeobște socotit ca un simbol al raporturilor ce se stabilesc între pământ și cer.” (Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*)

14. Lucrați în grupe de câte șase elevi. Dezbateți următoarea idee: *Este important să trăiești împreună cu ceilalți, nu doar alături de ei.* Fiecare grupă va prezenta colegilor, printr-un raportor, concluziile sale.

15. După însușirile și comportamentul lor, oamenii se pot grupa în următoarele categorii: analiticul, diplomatul, santinela (sau paznicul) și exploratorul. Citește, cu atenție, caracteristicile celor patru categorii și precizează în care dintre acestea s-ar putea încadra fiecare dintre cele trei personaje centrale ale textului. Justifică asocierea sa cu categoria respectivă, într-un text de cel puțin 100 de cuvinte.

Analiticul

- Are o gândire strategică.
- Este capabil să găsească soluții inovatoare în situațiile de criză.
- Este dornic să dezbată.
- Are o minte ascuțită.
- Pune la îndoială majoritatea faptelor.
- Are un plan pentru orice.
- Se raportează cu luciditate la situațiile cu care se confruntă.

Diplomatul

- Este empatic și comunicativ.
- Se dedică adesea cauzelor umanitare.
- Încearcă să creeze armonie în relațiile cu ceilalți.
- Are capacitatea de a înțelege emoțiile și valorile umane.
- Este creativ.
- Îi inspiră pe ceilalți.
- Găsește mereu un motiv pentru a zâmbi.

Santinela

- Este stabil și responsabil.
- Este o persoană de încredere.
- Respectă tradițiile. Este considerat un reper în comunitatea din care face parte.
- Are abilitatea de a crea și de a menține relații armonioase.
- Protector, este pregătit mereu să-i apere pe cei dragi.
- Are simț practic.

Exploratorul

- Este pragmatic și aventuros.
- Îi place să se implice în activități practice și în rezolvarea de probleme.
- Are spirit antreprenorial și este mereu gata să experimenteze ceva nou.
- Este recunoscut pentru spontaneitatea, ingeniozitatea și flexibilitatea în gândire.

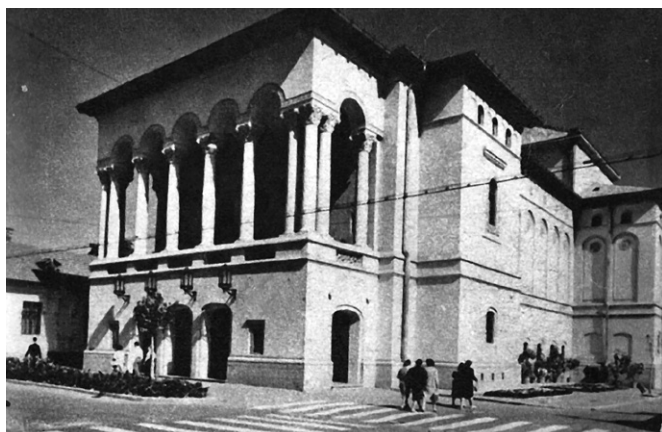
Provocări

Lucrați în grupe de câte șase elevi. Fiecare își va asuma un rol: de actor, de regizor, de scenograf etc. Alegeți una dintre scenele incluse în manual din comedia *Take, Ianke și Cadâr* și transpuneți-o scenic. Reprezentați scenele în fața colegilor.

Lecția 5. Textul nonliterar. Cronica de spectacol

Pentru început

1. Ai citit vreodată un articol de ziar, de revistă sau de blog care comentează evenimente culturale de actualitate, de exemplu premiera unui spectacol de teatru sau a unui film ori lansarea unui album muzical? Dacă da, cu ce scop? Dacă nu, explică motivul.
2. Despre ce crezi că ar putea fi vorba într-un text intitulat *Omenescul personajelor*?
3. Citește textul alăturat.

Teatrul „Alexandru Davila” din Pitești, în 1969

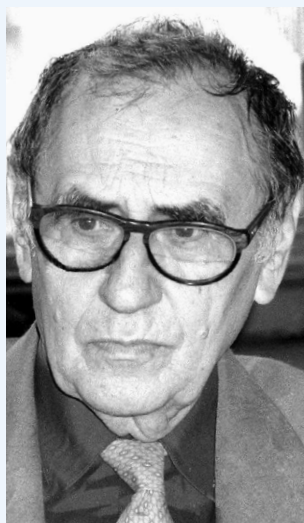
Ștefan Aug. Doinaș (1922-2002)

Ștefan Aug. (Augustin) Doinaș este pseudonimul literar al lui Ștefan Popa, poet, eseist și traducător român.

A publicat peste zece volume de poezii, dintre care se remarcă *Omul cu compasul* (1966), *Seminția lui Laokoon* (1966), *Vânătoare cu șoim* (1985), *Lamentații* (1993), volume de critică literară și a tradus poezie și proză din literaturile italiană, germană și franceză.

Ștefan Aug. Doinaș a publicat cronici de spectacol în revista „Teatru”, unde a lucrat între 1956 și 1957, semnându-le cu numele real.

Cronica *Omenescul personajelor* a fost publicată în revista „Teatru”, nr. 2, anul I, din iunie 1956.

Text de bază

Omenescul personajelor

de Ștefan Popa

Comedia *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa dovedește o dată mai mult că orice piesă implică o secțiune în realitate, operată într-un punct nodal. În felul acesta, desfășurarea faptelor, oricât de simplă, este surprinsă în dramatismul ei, într-o zonă unde cel mai mic gest este revelator pentru caracterul personajelor.

Doi prieteni și vecini – un român și un evreu – își văd tulburată mărunta existență de o viață întreagă datorită dragostei înfiripate între copiii lor. Nici *Take*, nici *Ianke* nu se simt în stare a se elibera de prejudecățile timpului și ale etniei lor: căsătoria între un român și o evreică li se pare o problemă insolubilă¹. E nevoie de intervenția celui de-al treilea prieten și vecin, turcul *Cadâr*, care, sub aparența unui fatalist² pasiv, se dovedește un om ingenios și hotărât. Mințindu-i, rând pe rând și diferit, pe *Take* și pe *Ianke*, el îi va convinge să consimtă la plecarea și căsătoria celor doi tineri, va obține de la părinți banii necesari pe care îi va investi în propria sa negustorie – înfloritoare acum, deoarece se bucură de clientela românului și a evreului, renegați de mahala și de comunitate – și va da adăpost tinerilor căsătoriți.

Pe scena Teatrului de Stat din Pitești (care, reluând această savuroasă comedie a unui autor român nejuțat în ultimii ani, a dat un exemplu demn de a fi urmat de către celelalte teatre din țară), regia lui Ion Olteanu are meritul de a fi făcut din cele trei acte tot atâtea planuri în adâncime, ca trei straturi ale vieții materiale și sufletești a personajelor, vizibile chiar în decor (Lucu Andreescu). Primul act se petrece în fața celor trei prăvălii, dintre care două îngemănate (a lui *Take* și a lui *Ianke*): este stratul superficial al relațiilor cotidiene cu clientela și cu corpul de prejudecăți ale mahalalei și comunității, în care domină valoarea banului. În planul acesta, însoțirea lui Ionel și a Anei pare o imposibilitate. Cei trei negustori discută, firește, dar rămân pe cât cu puțință în spațiul prăvăliei proprii.

Omenia personajelor, abia schițată până acum, se dezvăluie în actul și planul al doilea: pridvoarele și curțile interioare ale clădirilor. Aici totul este mai

¹ *insolubil* (adj.) – de nerezolvat.

² *fatalist* (s. m.) – persoană care crede în puterea absolută a destinului.

cald, mai apropiat, despărțitura este o simplă convenție gospodărească, peste care vecinii își trec reciproc gustările; păstrându-și individualitatea economică, românul și evreul se comportă ca membrii unei singure familii. În această zonă, personajele au mai multă spontaneitate și adâncime sufletească, se invectivează³ reciproc și se împacă; ecourile mahalalei și ale comunității pătrund desigur și aici, însă riposta este, de data aceasta, promptă și categorică: invențiile lui Cadâr, menite să rezolve conflictul, sugerează legăturile intime dintre cele două familii; limbajul negustoresc, îndeosebi al lui Ianke, rămâne un simplu tic verbal, fără acoperire: sub el se dezvăluie omul adevărat, integru și vibrant.

În sfârșit, zona cea mai profundă (actul III) este aceea a grădinii comune: gardul despărțitor a dispărut; în locul lui se află lavița pe care cei doi tineri se refugiază în dragostea lor, atunci când, în fața prăvăliilor, părinții rămâneau ancorați în conflicte și interese etnice care nu le erau proprii. Este un plan adânc, nediferențiat, în care a dispărut orice minciună și convențional, în care personajele își descoperă fibrele fine ale vieții lor sufletești: sub vulgaritate – gingășia, sub interes – generozitatea, sub disimulare – sinceritatea.

Justețea unei asemenea viziuni se însoțește de o înțelegere și potențare a implicațiilor umaniste ale piesei. Pe linia unei comedii ușoare, regia a subliniat licărul de simpatie care se întrevade în satira lui Victor Ion Popa. Refuzul de a specula efectele, de a se lăsa antrenat spre melodramă⁴, ni se pare cu deosebire indicat. Singura noastră rezervă este că viziunea

³ a se invectiva (vb.) – a se ocări, a-și arunca vorbe ofensatoare.

⁴ melodramă (s. f.) – creație dramatică în care acțiunea complicată, neverosimilă, cu scene de groază, alternează cu scene comice, convenționale, rezervându-se un loc însemnat neprevăzutului.

de care aminteam n-a fost dusă până la ultimele ei consecințe, rămânând mai mult sugerată, după cum ritmul în cadențe egale a prezentat un conflict static, dat dintru început, lipsit de evoluție.

În rolul lui Ianke, Gheorghe Leahu a creat o foarte bună mască de o agilitate spirituală deosebită. Prezența scenică a personajului nu vine numai din pasta verbală (la finele actului II, interpretul a pierdut puțin din culoare și spontaneitate), ci mai ales din căldura interioară a omului. Sub vulgaritatea injuriei⁵ se întrevade curățenia sufletească, bunătatea, ca o materie limpidă⁶ pe care propriile sale cristale o deformează. Interpretul a dat viață rolului tocmai prin scoaterea în relief a acestei discrepante⁷ dintre substanță și expresie.

Distanța care se cascadează între interpretul principal și restul distribuției – din care menționăm silueta lui Ilie (Cristian Șerbănescu) – dăunează spectacolului. Problema dublurilor, îndeosebi în teatrele care întreprind turnee în perioada iernii, trebuie să se bucure de întreaga atenție a regizorilor. Cazul Teatrului de Stat din Pitești care joacă *Take, Ianke și Cadâr* cu trei titulari înlocuiți nu trebuie să se repete. Un spectacol nu trebuie să fie numai prilejul unei performanțe artistice a câtorva interpreți, ci o chestiune care privește întregul colectiv – și atâta timp cât cortina se ridică, seară de seară, ea trebuie să dezvăluie de fiecare dată nivelul artistic real al teatrului respectiv.

⁵ injurie (s. f.) – jignire, insultă, invectivă.

⁶ limpid (adj.) – limpede.

⁷ discrepantă (s. f.) – nepotrivire sau deosebire izbitoare între două lucruri, două aspecte, două fenomene etc.

Impresii după prima lectură

Notează primele tale impresii despre textul *Omenescul personajelor* de Ștefan Popa, completând enunțurile din cele patru cadrane date.

M-a surprins ...	Cel mai mult mi-a plăcut ...
Textul mi-a amintit de ...	Am nelămuriri referitoare la ...

Explorare

1. Cui crezi că i se adresează textul *Omenescul personajelor*? Alege dintre variantele de mai jos sau propune tu altele. Textul se adresează:

- artiștilor care au creat spectacolul
- publicului care a văzut spectacolul
- potențialilor spectatori
- persoanelor interesate de teatru, inclusiv celor specializate în acest domeniu
- directorilor de teatre

3. **Investigație.** Lucrați în grupe de câte șase. Fiecare dintre membrii grupei își va asuma unul dintre rolurile de mai jos și sarcina de lucru aferentă, care vizează textul *Omenescul personajelor*.

➤ **Lingvistul.** Notează cuvintele din câmpul lexical al teatrului.

➤ **Arheologul.** Caută patru aspecte ale artei spectacolului la care face referire textul.

2. Cu ce scop a fost scris acest text?

- ↪ **Redactorul.** Formulează câte un titlu care ar putea sintetiza fiecare dintre primele șapte paragrafe ale textului.
 - ↪ **Detectivul.** Identifică, în text, două opinii și două fapte.
 - ↪ **Analistul.** Menționează un punct tare și un punct slab al spectacolului, în viziunea lui Ștefan Popa.
 - ↪ **Evaluatorul.** Precizează mesajul ultimului paragraf, menționând punctajul pe care l-ar fi primit spectacolul pe o scală de la 1 la 5.
4. După rezolvarea sarcinii de lucru, completați împreună, pe o foaie, rubricile fișei alăturate și comparați-o cu fișele celorlalte grupe.

Cuvintele din câmpul lexical al teatrului	Titluri	Opinii	Puncte tari
	1.		
	2.		
Aspecte ale artei spectacolului	3.		
	4.	Fapte	Puncte slabe
	5.		
	6.		
	7.		
Mesajul ultimului paragraf			Punctaj

Repere

Textul nonliterar se referă la aspecte ale realității. Acesta poate avea scopul de a informa, de a convinge, de a amuza etc.

Cronica de spectacol este un comentariu de specialitate, un text scris imediat după punerea în scenă a unui spectacol. Cronica ia în discuție oricare element de bază al spectacolului, de la text la realizarea artistică. Cronica de spectacol acoperă o arie largă de aspecte examinate de cel care o redactează: regie, scenografie, coregrafie, jocul actorilor, decor, costume, coloană sonoră, efecte speciale, atmosferă generală. De cele mai multe ori, la finalul cronicii, autorul formulează un punct de vedere referitor la valoarea spectacolului.

Cronica de spectacol este un **text de opinie**, cu un grad mare de subiectivitate, semnat de cele mai multe ori de o personalitate și având o anumită regularitate în apariție (în cadrul aceleiași publicații, ca zi a săptămânii etc.).

Cronicile de spectacol pot fi publicate în reviste de specialitate sau pe bloguri.

Aplicații

- Primul paragraf al textului reprezintă introducerea. Asupra cărui element al textului dramatic și, implicit, al spectacolului teatral se concentrează autorul?
- Următorul paragraf conține un rezumat al textului dramatic *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa. Ce informație importantă din text evită să ofere autorul cronicii?
- De ce crezi că a apelat autorul la parantezele din al treilea paragraf? Dar la celelalte paranteze din text?
- ↪ Recitește fragmentele referitoare la cele trei acte ale comediei. Care dintre ideile formulate de autor corespunde informațiilor prezente în clar în comedia *Take, Ianke și Cadâr*? Care dintre informațiile din această parte a cronicii reprezintă interpretarea autorului?
- Precizează în care parte a cronicii accentul cade pe realizarea spectacolului teatral.
- Explică alegerea titlului pentru cronica semnată de Ștefan Popa.

Secvență din spectacolul *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa, regia Grigore Gonța, Teatrul Național din București (2001)

Portofoliu

Caută pe internet o cronică a unui spectacol pe care nu l-ai văzut încă și, în funcție de puterea de convingere a textului de opinie, explică de ce ai fi/n-ai fi interesat/ă să-l vezi.

Autoevaluare L1-L5

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare ...
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
- Cel mai dificil mi s-a părut ...

Lecția 6. Noi pagini – alte idei

Comedia *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa este o pledoarie pentru prietenie, iubire, toleranță și acceptare a aproapelui. Filozoful și dramaturgul Gotthold Ephraim Lessing (1729-1781) încearcă să demonstreze în piesa *Nathan Înteleptul* (1779) că frumusețea caracterului uman nu este conferită de apartenența la o anumită religie.

Acțiunea se petrece în Ierusalim, în secolul al XII-lea, în timpul celei de-a treia cruciade. Un cavaler templier se îndrăgostește de Reha, o tânără pe care o salvase dintr-un incendiu, fiica adoptivă a evreului Nathan, supranumit „Înteleptul”. Cei doi tineri află că sunt frate și soră, fiind copiii lui Assad, fratele sultanului Saladin și ai unei nobile germane, și că au fost separați în copilărie.

În actul III, sultanul Saladin îl întreabă pe Nathan care este credința adevărată: creștină, musulmană sau evreiască, iar Nathan îi răspunde, povestindu-i parabola celor trei inele, pe care o poți citi mai jos.

Text auxiliar

Scena 7

Saladin și Nathan

[...]

NATHAN

Demult, demult, cândva, trăia un om
În răsărit, care din mână dragă
Primi un scump neprețuit inel.
Piatra juca-ntr-o sută de culori
Și-avea puterea tainică de-a face
Pe cel ce îl purta plăcut în fața
Lui Dumnezeu și-a semenilor săi.
Nu-i de mirare că răsăriteanul
Nici când din deget nu mi-l lepăda.
Și hărăzi¹ pe veci în casa sa
Inelul, și-anume- așa, că fiul
Cel mai iubit al său îl moșteni,
Și de la-acesta iarăși fiul cel mai
Iubit, ca totdeauna, fără a
Se ține seama cătuși de puțin
De rândul nașterii, cel mai iubit
Doar prin puterea ce i-a dat inelul
Să fie capul, principele casei.
Mă înțelegi, sultane, nu-i așa?

SALADIN

Te înțeleg. Vorbește înainte!

NATHAN

Astfel inelul de la fiu trecu
La altul, pân' ce-ajunse la un tată
Cu trei feciori, tustrei fiindu-i cu
Supunere deopotrivă și
Pe care tatăl îi iubea la fel.
S-a întâmplat, cum prea firesc era,
Ca fiecare câteodată singur
Cu el să fie, să se bucure
De revărsarea caldă-a sufletului
Său. Astfel, cum se potrivea, când unul,
Când cellalt îi părea mai vrednic de-a
Primi inelul ce din slăbiciune

Evlavioasă, părintească, el
Fieștecărui-a-l făgăduise.
Povestea-a mers pe cât a mers. Pe urmă
S-apropia pe-ncetul ceasul morții.
Și bunul tată-ajunse-n îndoială.
Foarte-l dorea să amărase astfel
Pe doi din fiii săi care-n cuvântul
Său se-ncredeau. Ce-ar fi putut să facă?
La un dibaci meșteșugar trimise
În taină, ca să facă după chipul
Inelului său alte două-ntocmai,
Nici osteneli și nicio cheltuială
Cruțând. Aurarul izbutește. Când
Inelele i se aduc, nici tatăl
Modelul nu-l mai recunoaște. Vesel
Își cheamă fiii, fiecare-n parte,
Pe fiecare-l binecuvântează
Și-i dă inelul. Apoi moare. Asculți,
Sultane?

SALADIN

(care, emoționat, și-a întors fața de la el)

Aud, aud. Mai ai

Mult pân-a-ți încheia povestea?

NATHAN

Sunt la

Sfârșit. Căci ce urmează de la sine
Se înțelege. Și de-abia murise
Tatăl, iată-i că vin, fieștecare
Cu-al său inel. Și fiecare vrea
Să fie principe al casei. Se
Zbat cercetând, se ceartă oamenii,
Se tânguiesc, pârându-se. Zadarnic.
Inelul cel adevărat nu are
Dovezi, nu se vedește.
(După o pauză, în timpul căreia el așteaptă
răspunsul sultanului.)

¹ a hărăzi (vb.) – a stabili (ceva) dinainte, cu un scop; a destina.

Așa cum
Nu se vădește-acum nici pentru noi
Credința cea adevărată.

SALADIN

Cum?
Ăsta-i răspunsul la-ntrebarea mea?

NATHAN

Iertare doar voiam, că nu mă-ncumet
Deosebire să descopăr între
Inelele pe care tatăl le-a

Făcut se pare într-adins așa
Să nu mai poată fi deosebite.

SALADIN

Inelele! Nu te juca glumind.
Cred că religiile, pe care le-am
Numit, se pot deosebi prea bine,
Pân' la veșmânt, mâncare, băutură!

NATHAN

Nu însă în temeiurile lor.

Traducere din limba germană de Lucian Blaga

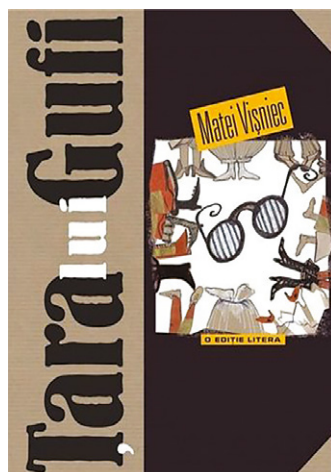
Discutarea textului

1. Ce semnificație are plasarea acțiunii în Ierusalim?
2. Precizează punctul cardinal ce corespunde spațiului în care se petrec evenimentele din parabola lui Nathan.
3. Rezumă oral parabola celor trei inele, povestită de Nathan lui Saladin.
4. Inelul are un efect puternic asupra purtătorului. Care este acesta?
5. Ce trăsătură a primului proprietar al inelului se desprinde din refuzul lui de a și-l da jos? Alege dintre variantele următoare și justifică-ți opțiunea: **a.** avariție; **b.** egoism; **c.** orgoliu/vanitate; **d.** narcisism.
6. Menționează cui îi este destinat inelul și ce statut îi revine posesorului odată cu primirea acestuia.
7. Tatăl cu trei fii nu respectă tradiția. De ce?
8. Replica lui Saladin: „Aud, aud. Mai ai / Mult pân-a-ți încheia povestea?” și indicația autorului „(care, emoționat, și-a întors fața de la el)” dezvăluie o trăsătură a personajului. Care este aceasta?
9. Alege una dintre interpretările de mai jos, aparținând unor elevi de clasa a VIII-a care au citit textul dramatic *Nathan Înteleptul* de Lessing. Redactează un răspuns sub forma unei postări pe blog, care să reprezinte punctul tău de vedere referitor la interpretarea aleasă.
 - a.** „Niciunul dintre cele trei inele nu este cel adevărat, fiindcă nici în lume nu există un singur adevăr. Prin urmare, fiecare religie își are adevărul ei, dar niciuna nu este mai presus decât cealaltă, fiindcă toate se bazează pe iubire.”
 - b.** „Omului nu îi este dat să cunoască adevărul absolut, deci nici cei trei fii nu vor ști niciodată care este inelul original, nici Saladin nu va găsi răspunsul la întrebarea sa. Până la urmă, important este ca oamenii să-și manifeste iubirea față de ceilalți, demonstrându-și credința în valorile umanității.”

Biblioteci deschise

Îți propunem două cărți ce surprind complexitatea relațiilor dintre oameni și efectele pe care le au asupra destinului acestora atât intoleranța, cât și toleranța excesivă.

Romeo și Julieta, poate cel mai cunoscut text dramatic scris de William Shakespeare, are în centru povestea de dragoste a doi adolescenți care, la fel ca Ana și Ionel din piesa *Take, Ianke și Cadâr*, luptă pentru iubirea lor, împotriva prejudecăților, a urii dintre familiile lor și chiar împotriva destinului.

Textul dramatic în trei acte *Țara lui Gufi* de Matei Vișniec este o parabolă despre oameni, despre efectele negative pe care toleranța excesivă le are asupra ființei umane. Gufi este un rege care desființează culorile și își obligă supușii să nu vadă, convingându-i că astfel sunt feriți de deziluzii.

Lecția 7. Relații culturale constructive. Noi și ceilalți

Pentru început

Imaginea alăturată corespunde adverbului *împreună* sau adverbului *alături*? Dezbateți în clasă.

Explorare

Lucrați în grupe de câte șase elevi. Citiți textele de mai jos, primul, extras din volumul de memorii *Lumea prin care am trecut*, în care Ioan Slavici prezintă comunitatea din satul său natal, Șiria, iar al doilea, referitor la compozitorul Béla Bartók. Rezolvați apoi cerințele date.

- „Pretutindeni pe unde mă duceam, oamenii mă îmbrățișau cu dragoste, încât minune nu-i dacă m-am pătruns în curând de gândul că lumea e alcătuită din oameni care mă iubesc și pe care am decis să-i iubesc și eu.

Abia acum, la zile de bătrânețe, îmi dau seama că această iubire obștească se mărginea la români. Orișicâtă silință mi-aș da, nu reușesc să-mi aduc aminte vreun praznic, vreo ospetie ori vreo petrecere de orișice fel la care luau parte și unii dintre cei ce nu erau români.

Nu trăiau românii împreună, ci alătura cu ceilalți, ce-i drept în bună pace, dar nu împreună.

Nu tot așa și eu, deși mama stăruia cu multă hotărâre în gândul ca cu străini din același blid să nu mănânci.

Casele părinților mei se aflau adecă în drumul Aradului, la colțul unei uliți ce cobora spre imașul sau bătătura de la marginea despre câmp a satului.

Peste drum de noi stetea feldșherul¹ Moldovinyi, un armean căsătorit cu sora medicului Cordina, care era italian și avea doi băieți cam de vârsta mea.

La dreapta feldșherului, sus pe deal, se aflau casele încăpătoare ale grofiței² Königseg, care era măritată după secuul Bartha și avea trei băieți și două fete.

Dincolo locuia post-maiorul Valerian, un ceh, care avea doi băieți și-o fată.

La stânga feldșherului locuia un oarecare Koinok, maghiar, al cărui băiat îmi era un fel de mentor într-ale ștregăriei, iar vecin cu Koinok era Voinovici, un turtelar³ sârb.

În cellalt colț se afla primăria maghiară și notarul Löbel, în urmă Künfy, avea o casă plină de copii, toți evrei, ca părinții lor.

În dosul caselor noastre ne era vecin Zorad, un slovac, iar în fundul grădinii, pe ulița ce cobora spre

bătătură, ne erau vecini Pârvu și Bucălan, iar mai departe se afla partea șvăbească a satului.

Aceasta este cea mai apropiată parte a lumii în care mi-am trăit primii ani de copilărie.”

- Béla Bartók (1881-1945) este un compozitor și pianist maghiar, reprezentant de seamă al muzicii moderne. Se naște în Sânnicolaul Mare (astăzi, oraș în județul Timiș), iar primele lecții de pian le primește de la mama sa. Între 1899 și 1903, studiază la Academia de Muzică din Budapesta. Începând cu 1905, Béla Bartók este interesat tot mai mult de muzica populară – maghiară, românească și țigănească – și compune piese inspirate din folclorul acestor comunități. Este fascinat de colindele românești și începe să culeagă creații de acest gen în vara anului 1909, iar în ianuarie anul următor revine în localitatea natală, de unde se întoarce cu alte colinde. De altfel, călătorii cu scopul de a culege muzică românească va face și în anii următori.

Dansuri populare românești este o suită de șase piese scurte compuse de Béla Bartók în 1915, orchestrate, după doi ani, pentru ansamblu mic. Piese au la bază șase melodii pentru vioară culese de Bartók în călătoriile sale prin satele din Transilvania: jocul cu bâta, brăul, pe loc, buciumeana, poarga românească și mărunțelul.

Béla Bartók în 1927

¹ *feldșher* (s. m., înv. și pop.) – variantă pentru *felcer* (s. m.), medic la sat.

² *grofiță* (s. f., reg.) – soția unui grof, moșier maghiar cu titlul de conte.

³ *turtelar* (s. m., reg., înv.) – cofetar.

Béla Bartók are legături strânse cu lumea muzicală românească. Prietenia lui cu George Enescu este bine-cunoscută. În toamna lui 1914, Bartók este așteptat la București de Enescu însuși, care îl invită la el acasă. Repetând împreună *Sonata pentru vioară și pian* care îi aparține și pe care o vor cânta în cadrul concertului organizat de Societatea Compozitorilor Români, Bartók remarcă execuția perfectă, la prima vedere, de către Enescu, a dificilei partituri.

Un alt prieten român al lui Bartók este muzicologul Octavian Beu, căruia, într-o scrisoare din 1931, îi mărturisește viziunea sa artistică: „Creația mea, tocmai pentru că provine din trei surse (maghiară, română, slovacă), ar putea fi considerată întruchiparea conceptului de integrare [...]. Ideea principală de care m-am lăsat ghidat de când sunt compozitor este

frăția dintre oameni, frăție în ciuda tuturor războaielor și a tuturor conflictelor. Încerc – cu toate puterile mele – să dezvolt această idee prin muzica mea [...]!”

- Realizați o hartă a vecinilor familiei lui Slavici și notați etnia acestora.
- Care sunt caracteristicile comunității din Țiria?
- Precizați revelația pe care o are Slavici la bătrânețe.
- Menționați de când începe să fie interesat Béla Bartók de muzica populară românească.
- Prezentați modul în care muzica populară românească se reflectă în creația lui Béla Bartók.
- Explicați în ce constă integrarea la care se referă compozitorul maghiar.

Repere

► **Comunitățile multiculturale** se caracterizează prin conviețuirea grupurilor aparținând unor culturi diferite în același spațiu social dat, care nu-și propun realizarea de schimburi culturale.

Comunitățile interculturale sunt grupuri etnice sau religioase care trăiesc în același spațiu și interacționează în sensul respectării valorilor, a tradițiilor și a modului de viață al celuilalt.

Schimbul între culturi are loc prin interacțiunea dintre oameni, prin influențele exercitate mai întâi la nivelul unui grup mai mic și asimilate ulterior la nivelul unui grup mai larg.

Relațiile culturale constructive se caracterizează prin păstrarea identității etnice, în ciuda preluării unor elemente culturale de la o altă comunitate.

Contactul dintre comunitățile culturale a fost dominat permanent de percepția „celuilalt” și de raportarea la propria imagine, de cele mai multe ori influențată de stereotipuri.

Aplicații

- Asociază fiecare dintre adverbele *împreună* și *alături* unui tip de comunitate: multiculturală, respectiv interculturală.
- Ce tip de comunitate exista în Țiria? Justifică-ți alegerea.
- Explică semnificația afirmației: „Nu trăiau românii împreună, ci alături de ceilalți, ce-i drept în bună pace, dar nu împreună”.
- Prezintă diferența de viziune dintre copilul Slavici și mama sa față de tipul de comunitate în care vor să trăiască.
- Modul în care Béla Bartók valorifică muzica populară românească ilustrează principiul relațiilor culturale constructive. Prin ce anume?
- Caută informații despre alți oameni de cultură a căror creație a fost influențată de contactul cu alte comunități culturale, de exemplu Franz Liszt, Constantin Daniel Rosenthal, Vladimir Cosma, Goran Bregović.
- Tu trăiești într-o comunitate multiculturală sau interculturală? Prezintă-ți punctul de vedere, argumentându-l.

Provocări

În două articole semnate în 2002 în revista *Secolul 21*, Ștefan Aug. Doinaș afirma următoarele:

- „Întâlnirea cu Celălalt este proba de foc a existenței noastre.”
- „Suntem permanent – din copilărie până la bătrânețe – și din toate părțile – familie, trib, societate etc. – confrunțați cu Celălalt și obligați să ne recunoaștem pe noi înșine numai în măsura în care suntem altfel decât semenii noștri.”

Alege una dintre afirmații și explică semnificația ei.

Lecția 8. Atitudini comunicative

Pentru început

Imaginează-ți următoarea situație: ai un prieten/o prietenă care întârzie în mod constant 20-25 de minute la întâlnirile cu tine. Cum reacționezi? Alege dintre variantele de mai jos.

- Te enervezi, îi reproșezi lipsa de punctualitate și decizi să nu te mai întâlnești cu el/ea.
- Accepți situația fără să-i spui prietenului tău/prietenei tale ceva, pentru a nu risca vreun conflict.
- Îi spui că apreciezi prietenia voastră și că ai dori să respecte ora de întâlnire, fiindcă întârzierile sale te deranjează.
- Fixezi ora de întâlnire cu 20 de minute mai devreme, astfel încât să ajungă la timp, fără să-și dea seama.

Explorare

Lucrați în grupe de câte trei elevi. Citiți pe roluri fragmentul extras din scena 5, actul I din comedia *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa, apoi răspundeți la cerințele date, referitoare la atitudinea personajelor.

„IONEL: Tată, ia du-te de te îmbracă.

TAKE: Dar ce, nu-s îmbrăcat?

IONEL: Ba da, dar nu-mi place cum ești îmbrăcat. Ai haine berechet, poți să umbli mai curat. Când trăia mama umblai altfel.

IANKE: Aha! Bine faci, bine faci! Adă-i aminte! Face o concurență teribilă lui Matei care cerșește pe podul pescăriei!

TAKE: Ia lasă-mă în pace, mă, că nici tu nu umbli mai curat!

IANKE: Păi, de ce să umblu curat? Dar așteaptă tu să vie fata și să vezi curățenie. Ce, vrei să-i fie rușine cu un tată ca mine?

TAKE: Dar ce, tu crezi că lui fiu-meu îi e rușine cu un tată ca mine?

IANKE: Păi, cum să nu-i fie rușine! Uită-te la așa o floare de flăcău și uită-te la tine, parcă ești adunat de la gunoi.

IONEL: Vorba lungă, tată. Hai, du-te și te îmbracă!

TAKE: Ia te uită cum poruncește! Mă țâncule, tu m-ai făcut pe mine ori eu te-am făcut pe tine?

IONEL: Asta a fost odată! Acuma, gata, suntem făcuți amândoi!

TAKE: Uite, uite!

IANKE: Bravo, bravo!

IONEL: Hai, că te rog eu. Am motivele mele să te rog.

TAKE: Ei, așa da! Asta-i altceva! Că ai dreptate, îs cam ponosiți pantalonii ăștia! Mă gândeam și eu să-i schimb.”

- În a doua sa replică din text, Ionel își exprimă o dorință. Care este aceasta?
- Identificați o replică aparținând lui Take, prin care acesta demonstrează că se adaptează situației.
- Alegeți varianta potrivită.
În replica adresată lui Ionel „Ia te uită cum poruncește! Mă țâncule, tu m-ai făcut pe mine ori eu te-am făcut pe tine?”, Take se dovedește: • amabil • autoritar • indiferent • manipulator.
- Ce atitudine manifestă Ianke în intervențiile sale?
- Deși Ionel și Take au puncte de vedere diferite față de schimbarea ținutei vestimentare, până la urmă tatăl cedează. De ce?
- Care dintre personaje vi se pare că manifestă empatie? Motivați-vă răspunsul.

Fiecare grupă va prezenta în fața clasei răspunsurile.

Secvență din spectacolul *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa, regia Vitalie Rusu, Teatrul „Mihai Eminescu” din Chișinău (2009)

Repere

În comunicare, oamenii manifestă atitudini diferite. Flexibilitatea, asertivitatea și disponibilitatea pentru negociere sunt atitudini ce favorizează comunicarea eficientă.

Flexibilitatea se manifestă prin capacitatea vorbitorului de a se adapta contextului comunicării (subiectului, interlocutorilor, momentului etc.).

- ▶ **Asertivitatea** presupune exprimarea clară și fermă a dorințelor, a emoțiilor, a părerilor și a intereselor, fără a-i deranja pe ceilalți, fără a manifesta dezinteres, dispreț și ostilitate, susținerea cu fermitate a punctului de vedere personal, fără a deveni agresiv. Comunicarea asertivă se caracterizează prin convingerea că toate persoanele sunt egale, că drepturile, sentimentele, nevoile, dorințele celorlalți sunt la fel de importante ca ale vorbitorului.

Atitudini opuse asertivității

Pasivitate	Agresivitate	Pasivitate agresivă	Manipulare
Se caracterizează prin atitudinea excesiv de amabilă în orice situație.	Se exprimă prin constrângere și intimidare, prin utilizarea unui ton autoritar și ostil în comunicarea propriilor dorințe și nevoi.	Se manifestă prin rezistență indirectă la solicitările celorlalți și prin incapacitate de exprimare a nemulțumirii.	Se realizează prin evitarea exprimării punctului de vedere și prin determinarea celorlalți de a simți compasiune sau de a se simți vinovați.

Negocierea este o acțiune voluntară, bazată pe dialog susținut cu scopul armonizării unor puncte de vedere divergente, iar **disponibilitatea** pentru negociere se manifestă prin dorința interlocutorilor de a găsi soluții reciproc acceptabile. În negocierea unui punct de vedere, un rol important îl reprezintă inteligența emoțională a interlocutorilor, capacitatea acestora de a-și conștientiza, controla și manifesta emoțiile și de a gestiona relațiile interpersonale într-un mod empatic.

Aplicații

- Împărțiți-vă în două grupe. Reprezentatul primei grupe se află în situația elevului care are niște căști noi, de care este foarte mândru, iar reprezentantul celei de-a doua, în ipostaza celui care vrea să împrumute căștile de la colegul său. Primul elev trebuie să manifeste, timp de un minut, o atitudine comunicativă asertivă și să refuze împrumutarea căștilor, iar al doilea trebuie să folosească în comunicare orice metodă pentru a încerca să le obțină. Rolurile se schimbă pentru încă un minut. La final, cei doi descriu cum s-au simțit atunci când au cerut căștile și atunci când refuzau să le împrumute. Ceilalți elevi vor răspunde la întrebările de mai jos, referitoare la dialogurile urmărite.
 - Ce exemple de comportament asertiv ai văzut?
 - Ce s-ar fi întâmplat dacă unul dintre interlocutori ar fi fost agresiv sau manipulator?
 - Ai descoperit modalități noi de a refuza, fără să devii agresiv? Care sunt acestea?
- Precizează cum vei comunica asertiv în situațiile date.
 - Colegul tău de bancă îți ia pachetul cu mâncare fără să-ți ceară acordul, iar ție îți este foarte foame.
 - Tocmai ai aflat că persoana pe care o considerai cel mai bun prieten a divulgat unor colegi un secret pe care i l-ai împărtășit.
 - Ai stabilit cu verișorii tăi să mergeți la un spectacol, dar ei au decis să nu mai vină, fără să te anunțe. Tu ai fost la sala unde avea loc spectacolul și i-ai așteptat.
- Joc de rol.** Jucați situațiile de mai jos, manifestând în comunicare flexibilitate, asertivitate și disponibilitate pentru negociere.
 - Maria își roagă părinții să o lase să doarmă peste noapte la colega ei de bancă, dar aceștia nu sunt de acord.
 - Trei prieteni decid să își petreacă ziua de sâmbătă împreună și fiecare propune altă activitate.

Evaluați atitudinea comunicativă a colegilor voștri conform grilei de mai jos.

CRITERII DE EVALUARE	😊	😐	😞
S-a adaptat la situația dată.			
Și-a exprimat clar dorința, emoțiile sau părerile, fără agresivitate.			
A manifestat respect față de interlocutor.			
Și-a manifestat disponibilitatea de a ajunge la o soluție reciproc acceptabilă.			

Provocări

- Prezintă o situație din viața ta în care ai comunicat asertiv și una în care ai avut o atitudine agresivă în comunicare.
- Notează două situații din filmele pe care le-ai văzut în care personajele au manifestat atitudine asertivă și disponibilitate pentru negociere și două situații în care personajele din film au adoptat în comunicare atitudini opuse asertivității.

Lecția 9. Construcții active. Construcții pasive cu verbul *a fi*

Pentru început

1. Dintre adjectivele *activ* și *pasiv*, pe care l-ai asocia cu atitudinea comunicativă asertivă? Motivează-ți răspunsul.
2. Privește imaginile alăturate. Alege tipul de încălțăminte pe care l-ai asocia unui comportament activ, respectiv unui comportament pasiv. Argumentează-ți alegerea.

Construcțiile active. Construcțiile pasive cu verbul *a fi*

Explorare

1. Indică subiectul fiecărei propoziții de mai jos.
 - a. Scenograful proiectează decorurile.
 - b. Decorurile sunt proiectate de către scenograf.
2. Lucrați în perechi. Alegeți varianta potrivită.
 - A. În prima propoziție, subiectul identificat numește:
 - a. autorul acțiunii exprimate de verb;
 - b. obiectul care suportă acțiunea făcută de autorul ei.
 - B. În a doua propoziție, subiectul identificat numește:
 - a. autorul acțiunii exprimate de verb;
 - b. obiectul care suportă acțiunea făcută de autorul ei.
- C. Comunicarea pune accent pe autorul acțiunii:
 - a. în prima propoziție; b. în a doua propoziție.
- D. Accentul cade pe obiectul care suportă acțiunea:
 - a. în prima propoziție; b. în a doua propoziție.
- E. În a doua propoziție, substantivul *scenograf* precedat de prepoziția compusă *de către* denumește autorul acțiunii verbului și obiectul care suportă acțiunea exprimată de verb.
3. Predicatul propozițiilor este exprimat prin verbul *a proiecta*. În ce constă diferența de formă a verbului?

Repere

Într-o **construcție verbală activă**, subiectul este autorul acțiunii exercitate asupra unui obiect: *Andrei scrie o compunere. Echipa noastră va confecționa decorurile. El a recitat poezia.*

Într-o **construcție verbală pasivă**, subiectul suportă acțiunea făcută de autorul ei: *Compunerea este scrisă de Andrei. Decorurile vor fi confecționate de echipa noastră. Poezia a fost recitată de el.*

Construcția pasivă este o construcție sintactică alcătuită dintr-un subiect (exprimat sau neexprimat), o formă verbală pasivă și un complement de agent.

Forma verbală pasivă este alcătuită din verbul auxiliar *a fi* + participiul verbului de conjugat: *este scrisă*.

subiect (exprimat sau neexprimat)

formă verbală pasivă

complement de agent

Compunerea

a fost scrisă

de (către) Andrei.

verb auxiliar *a fi*

participiul verbului de conjugat

Participiul își schimbă forma după genul și numărul subiectului: *Replica este rostită de (către) Ana. Replicile sunt rostite de (către) Ana.*

Verbul auxiliar *a fi* are forme pentru toate timpurile și modurile, cu excepția imperativului, iar dintre formele verbale nepersonale, doar pentru gerunziu (*Fiind chemat de Andrei, a lăsat totul baltă și a plecat.*) și infinitiv (*Visul de a fi aplaudat de spectatori i s-a împlinit.*).

- + Complementul de agent** este un tip special de complement prepozițional care denumește autorul acțiunii dintr-o construcție pasivă și se exprimă printr-un substantiv, pronume sau numeral în cazul acuzativ, precedat de prepoziția *de către* sau *de*: *Ana este apreciată de către public., Ana a fost admirată de noi., Ana va fi felicitată de doi dintre prietenii ei.*

Complementul de agent poate fi exprimat sau neexprimat.

Transformări ale construcțiilor active în construcții pasive și invers

Explorare

1. Care dintre verbele din enunțurile date poate să apară și într-o construcție pasivă? Motivează-ți răspunsul.
 - a. Ana a sosit.
 - b. Ana a trimis un mesaj.
 - c. Copiii vor crește.
 - d. Copiii vor deschide poarta.

2. Lucrați în grupe de patru elevi. Citiți enunțurile de mai jos, apoi răspundeți la fiecare dintre cerințele formulate.

Ionel așteaptă trenul.

Trenul este așteptat de către Ionel.

- În care dintre enunțurile date există o construcție activă? Dar una pasivă?
- Ce funcție sintactică are substantivul *Ionel* în primul enunț? Dar în al doilea?

- Ce funcție sintactică are substantivul *trenul* în primul enunț? Dar în al doilea?

- Care dintre cuvintele din al doilea enunț nu se regăsesc în primul?

- La ce mod și la ce timp este verbul din primul enunț? Dar verbul auxiliar *a fi* din al doilea?

Comparați răspunsurile grupelor.

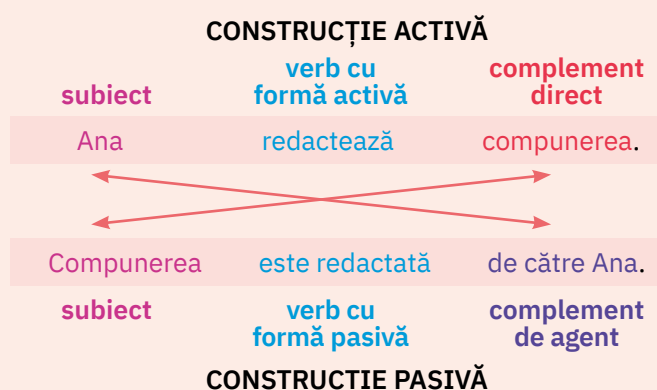
Repere

O construcție activă alcătuită din subiect, verb și complement direct poate fi transformată într-o construcție pasivă.

Trecerea de la construcția activă la construcția pasivă se realizează astfel:

- complementul direct din construcția activă devine subiect în construcția pasivă;
- subiectul din construcția activă devine complement de agent în construcția pasivă, legându-se de verb prin prepozițiile *de către* sau *de*;
- forma verbului din construcția activă se modifică, în construcția pasivă, într-una compusă, alcătuită din auxiliarul pasiv *a fi* + participiul verbului, acordat cu subiectul; auxiliarul păstrează modul și timpul.

O construcție pasivă poate fi transformată, la rândul său, într-o construcție activă.

Aplicații

1. Transformă construcțiile active din propozițiile de mai jos în construcții pasive.

• Adrian cumpără bilete la spectacol. • Vântul a împrăștiat frunzele din grădină. • Colegii tăi învățaseră definiția. • Fratele meu va alege abonamentul cel mai bun.

2. Transformă construcțiile pasive din propozițiile de mai jos în construcții active.

• Afișul este apreciat de către Adrian. • Costumele au fost admirate de spectatori. • Trei dintre călători erau fascinați de tren. • Desenele de pe asfalt vor fi șterse de ploaie.

3. Identifică enunțurile care conțin construcții pasive și indică litera corespunzătoare acestora.

- Curtea castelului este îngrijită de grădinarul cel nou.
- Cerul este înnorat.
- Fiind selectată în echipa de teatru, am început să particip la repetiții.
- Am fost copleșită de atenția voastră.
- Nimeni nu fusese apreciat atât de mult.

- În cameră aerul era închis.

- Pâinea era mucegăită.

4. Găsește complementele de agent din propozițiile de la exercițiul 2 și analizează părțile de vorbire prin care se exprimă.

5. Completează, în caiet, enunțurile de mai jos cu câte un complement de agent.

- Tabloul a fost pictat ...

- Personajul principal din filmul văzut aseară a fost interpretat ...

- În excursie, copiii au fost însoțiți ...

Portofoliu

Construiește trei enunțuri care să conțină trei reguli adresate elevilor dornici să pună în scenă un text dramatic, în care să existe construcții pasive, iar complementul de agent să fie exprimat prin substantiv.

Lecția 10. Predicatul (actualizare)

Explorare

- Identifică predicatele verbale din fragmentele de mai jos, extrase din comedia *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa.
 - „BABA SAFTA: La urma urmei, nu-s copiii mei...
IANKE: Uite că a băgat de seamă!”
 - „IANKE (când se întoarce, rămâne încremenit): Ce vorbești?
TAKE: Mă! mă fugarilor, când ai venit?
IANKE: Dar ce? Crezi că degeaba am așteptat noi la tren?”
- Prin ce parte de vorbire se exprimă fiecare dintre predicatele verbale identificate?
- În care dintre enunțurile de mai jos verbul *a fi* îndeplinește funcția sintactică de predicat verbal? Justifică-ți răspunsul.
 - Cozonacul este copt, putem să-l scoatem din cuptor.
 - Cozonacul este copt cu grijă de către bunica.
 - Cozonacul copt de bunica este pe masă.

- Lucrați în perechi. Recunoașteți predicatele nominale din textul de mai jos și precizați partea de vorbire prin care se exprimă numele predicativ.

Cristian este fiul vecinilor mei și ia în fiecare zi lecții de percuție. Pentru el, repetițiile nu înseamnă un chin. Visează să ajungă celebru, dar asta nu îl face să neglijeze învățătura. Anul trecut a luat premiul I și acum vrea să devină din nou primul din clasă. Dirigintele lui a rămas surprins de ambiția lui Cristian, fiindcă el pare interesat doar de unele materii.

Repere

Predicatul este componentul central al unei propoziții.

Predicatul este de două feluri: predicat verbal și predicat nominal.

Predicatul verbal arată ce face subiectul și se exprimă prin:

- verb predicativ, având categoria modului – *Copiii cântă.*, inclusiv atunci când face parte dintr-o construcție pasivă cu verbul *a fi* – *Echipa noastră a fost ajutată de voluntari.*;
- locuțiune verbală, în structura căreia verbul are categoria modului: *Băiatul și-a luat inima în dinți.*;
- interjecție predicativă: *Uite că nu mai plouă!*

Predicatul nominal arată o calitate sau o caracteristică a subiectului și este alcătuit din verb copulativ + nume predicativ.

Verbele copulative sunt *a fi*, *a deveni*, *a ajunge*, *a ieși*, *a se face*, *a rămâne*, *a însemna*, *a părea*.

Numele predicativ este:

- simplu** – când este alcătuit dintr-un singur termen: *Cerul este senin.*
- multiplu** – când este alcătuit din doi sau mai mulți termeni: *Ana este simpatică și prietenoasă.*

Numele predicativ se exprimă prin diverse părți de vorbire:

substantiv	în cazul nominativ	Ionel este <i>fiul</i> lui Take.
	în cazul acuzativ, cu prepoziție	Rochia ei este <i>de mătase</i> .
	în cazul genitiv, cu prepoziție	Ei sunt <i>contra prejudecăților</i> .
locuțiune substantivală	în cazul nominativ	Gestul lui este <i>o bătaie de joc</i> .
pronume (personal, personal de politețe, posesiv, demonstrativ, nehotărât, interogativ, relativ, negativ)	în cazul nominativ	Adevărul este <i>altul</i> .
	în cazul acuzativ, cu prepoziție	Cine este autorul comediei?
	în cazul genitiv, cu prepoziție	Florile sunt <i>de la noi</i> . Maria este <i>împotriva alor noștri</i> .
adjectiv propriu-zis	în cazul nominativ	Amintirile ei păreau <i>triste</i> .
adjectiv provenit din verb la participiu	în cazul nominativ	Câmpul este <i>înverzit</i> .

numeral cardinal cu valoare pronominală		în cazul nominativ	Ei sunt <i>doi</i> , noi suntem <i>patru</i> .
numeral ordinal cu valoare pronominală		în cazul nominativ	Ana a ieșit <i>prima</i> la tragerea la sorți.
verb la forme verbale nepersonale	infinitiv	-	Visul lui este <i>de a primi</i> acest rol.
	supin	-	Voința lui este <i>de admirat</i> .
adverb de mod		-	Caietul lui este <i>altfel</i> .

Un predicat verbal exprimat prin verbul predicativ care face parte dintr-o construcție pasivă cu auxiliarul *a fi* se poate confunda cu un predicat nominal, alcătuit din verbul copulativ *a fi* și un nume predicativ exprimat prin adjectiv provenit din verb la participiu.

→ *Bicicleta este stricată în mod repetat.* – permite apariția unui complement de agent (*de către băiat*); *este stricată* = predicat verbal;

→ *Florile sunt îmbobocite.* – nu permite apariția unui complement de agent; *sunt îmbobocite* = predicat nominal.

Aplicații

1. Precizează felul fiecărui predicat din textul de mai jos.

„În faza ei primitivă, adică atunci când comedia era mai mult o țeșătură de bufonerii, numărul actorilor nu constituia o preocupare; el putea fi deopotrivă și mare, și mic, după cum cereau variațiile jocului sau fantezia autorilor. Când însă comedia a început să constituie un gen dramatic și mai ales când cheltuielile de reprezentare au trecut pe seama statului, limitarea actorilor a devenit o necesitate.”

Ion Zamfirescu, *Istoria universală a teatrului*

2. Lucrați în perechi. Identificați predicatele din enunțurile de mai jos. Notați într-o coloană predicatele verbale exprimate prin verbe care fac parte dintr-o construcție pasivă și în altă coloană predicatele nominale cu nume predicativ exprimat prin adjectiv provenit din verb la participiu.

- Florile sunt udate zilnic.
- Florile sunt ofilite.
- Fetele din echipa adversă erau aclamate.
- Fetele din echipa adversă erau hotărâte.
- Dan a fost oprit pe scara blocului.
- Dan a fost însetat după orele petrecute în soare.

3. Construieste câte un enunț în care verbele *a fi*, *a ajunge*, *a rămâne*, *a însemna* să aibă funcția sintactică de predicat verbal și câte un enunț în care să fie folosite ca verbe copulative, intrând în alcătuirea unui predicat nominal.

4. Identifică predicatele din fragmentele următoare și analizează părțile de vorbire prin care se exprimă.

a. Hai să luăm bilete la spectacolul de teatru care va avea premiera săptămâna viitoare! Piesa este

interesantă, a fost scrisă de un dramaturg cunoscut, iar costumele au fost create de doi dintre cei mai buni creatori de modă din tânăra generație! Bag de seamă că îți surâde ideea.

b. „Nu îndrăznesc să vă spun ce este teatrul pentru că risc ca niște nebuni să vină să facă exact opusul a ceea ce cred eu despre teatru și, de fapt, ceea ce vor face ei să fie tot teatru.”

Matei Vișniec, *Iubirile de tip pantof*.

Iubirile de tip umbrelă...

c. „Demult, demult, cândva, trăia un om
În răsărit, care din mână dragă
Primi un scump neprețuit inel.
Piatra juca-ntr-o sută de culori
Și-avea puterea tainică de-a face
Pe cel ce îl purta plăcut în fața
Lui Dumnezeu și-a semenilor săi.”

Gotthold Ephraim Lessing,

Nathan Înteleptul

Provocări

Redactează un dialog între predicatul verbal și predicatul nominal, în care fiecare să-și prezinte atuurile. Subliniază predicatele folosite și precizează felul lor.

Lecția 11. Construcțiile cu pronume reflexive

Explorare

1. Identifică pronumele reflexive din textul de mai jos și precizează cazul acestora.

Colegii mei din echipa de teatru a școlii se pregătesc pentru premieră. Își doresc ca spectacolul să aibă succes și se gândesc la bucuria resimțită atunci când publicul se va ridica în picioare și îi va aplauda. Își spun că totul va fi conform așteptărilor și se încurajează reciproc.

2. Ce parte de vorbire însoțește fiecare pronume reflexiv identificat la exercițiul anterior?
3. În enunțul „Actorii își repetă rolurile.”, pronumele reflexiv însoțește verbul *a repeta*, dar se află în relație și cu un alt cuvânt. Identifică-l, precizând ce parte de vorbire este.
4. Notează ce parte de vorbire este cuvântul de care depinde pronumele reflexiv *-mi* din enunțul: *Mă gândesc la viața-mi*.
5. Din ce fel de locuțiune fac parte pronumele reflexive din enunțurile de mai jos?
 - a. Mi-am dat seama că este prea târziu să vin la tine.
 - b. Nu mă voi da bătut niciodată.
6. Lucrați în perechi. Reluați pronumele reflexiv din enunțurile date printr-o formă accentuată, apoi înlocuiți reflexivul cu un pronume personal, după model.

Ana se laudă. → Ana se laudă *pe sine*. → Ana *ne* laudă.
 Ana *își* pregătește un ceai. → Ana *își* pregătește *sieși* un ceai. → Ana *ne* pregătește un ceai.

- Copilul s-a îmbrăcat cu grijă.
- Fratele meu și-a impus un mod de viață sănătos.
- Adrian se apără de acuzații.
- Ea își coase o rochie nouă.

a. Ce funcție sintactică are pronumele personal care a înlocuit pronumele reflexiv?

b. Ce funcție sintactică credeți că are pronumele reflexiv? Justificați-vă răspunsul.

7. În anumite situații, pronumele reflexiv care însoțește un verb sugerează reciprocitatea. Asociază fiecare enunț din prima coloană cu grupul pronominal corespunzător din a doua coloană.

Băieții se salută.	unii altora
Alin și Paul se întâlnesc în fața școlii.	unii pe alții
Copiii își zâmbesc.	unul cu altul

8. Alege răspunsul corect.

În enunțul „Ana își calcă rochia.”, pronumele reflexiv poate fi reluat fie printr-un pronume personal, fie printr-un adjectiv pronominal posesiv: „Ana își calcă rochia *ei/sa*.”, exprimând:

- a. posesia;
- b. reciprocitatea.

9. Lucrați în perechi. Încercați să reluați pronumele reflexiv din enunțurile care urmează, după modelul de la exercițiul 6. Ce constatați?

- a. Ana se uită pe fereastră.
- b. Ea își închipuie că am uitat-o.
- c. Bunica s-a mirat la auzul veștii.
- d. Colegul meu și-a revenit repede.

10. Ce funcție sintactică are substantivul scris cu italice în enunțul de mai jos?

Rolurile se distribuie *de către regizor*.

Repere

Construcțiile cu pronume reflexive sunt cele în care forma neaccentuată (cliticul) a pronumelui reflexiv aflat în cazul acuzativ sau dativ însoțește un verb (*se spală*, *își spune*) sau, în caz excepțional, un substantiv (*viața-mi*).

Uneori, construcția cu pronume reflexiv conține și forma accentuată a pronumelui reflexiv: Nu numai pe noi, ci și *pe sine* se amăgește.

+ Pronumele reflexiv poate intra și în componența unor locuțiuni verbale: *a-și bate joc*, *a se face de râs*.

Construcțiile cu pronume reflexive sunt de două feluri:

- **construcții în care pronumele reflexiv nu are funcție sintactică**, acesta intrând în structura verbului, neanalizându-se separat: Ana *se gândește* la tine.

• **construcții în care pronumele reflexiv are funcție sintactică:**

- de complement direct, când este în cazul acuzativ: Ionel **se cunoaște** destul de bine.
- de complement indirect, când este în cazul dativ: Ionel **își atribuie** un rol nemeritat.
- de complement posesiv, când este în cazul dativ și se află într-o structură ternară, însoțind un verb, dar depinzând și de un substantiv: Ana **și-a pregătit** costumul.
- de atribut pronominal în dativ, când este adjunctul unui substantiv: Mă imaginez la casa-**mi**., situație foarte rar întâlnită în limba română vorbită.

În construcțiile în care pronumele reflexiv nu are funcție sintactică, acesta nu poate fi reluat prin forma accentuată sau nu poate fi înlocuit printr-un pronume personal. *Ana se gândește*, dar nu *Ana ne gândește*.

În construcțiile în care pronumele reflexiv are funcție sintactică, verbul acceptă:

- înlocuirea pronumelui reflexiv cu un pronume personal: Ana **se supraestimează**. / Ana **ne supraestimează**;
- reluarea pronumelui reflexiv printr-o formă accentuată: Ana **se supraestimează pe sine/pe ea**.
- reluarea pronumelui reflexiv care exprimă reciprocitatea printr-o locuțiune pronominală – *unii pe alții, unul cu altul, unii altora* etc.: Copiii **se felicită unii pe alții**. Ei **s-au certat unul cu altul**. Copiii **și-au trimis mesaje unii altora**.
- reluarea pronumelui reflexiv aflat în structură ternară cu un pronume personal sau cu un adjectiv pronominal posesiv: Ionel **își pregătește** temele **lui/sale**.

Există situații în care pronumele reflexiv însoțește un verb care permite apariția unui complement de agent, exprimat sau neexprimat: Fișele **se împart de către profesor**.; Fișele **se așază pe bancă (de către elevi)**. Aceste **construcții** se numesc **pasiv-reflexive**.

Aplicații

1. Lucrați în perechi. Identificați construcțiile cu pronume reflexive din enunțurile și din fragmentul de mai jos. În care dintre acestea pronumele reflexiv are funcție sintactică și în care nu are funcție sintactică?

- Pisica s-a jucat cu ghemul de lână. • Adrian se lingusește zilnic pe lângă bunica. • Vecina mea se văicărește toată ziua. • Nu m-aș fi descurcat, dacă nu erai lângă mine. • Corina și-a spus că e mai bine să te implice și pe tine în proiectele ei. • Bogdan s-a însănătoșit și a venit la școală. • Prietena mamei și-a renovat casa. • Se gândește la excursia pe care o vom organiza. • Mihai s-a codit să-mi răspundă. • Fetița s-a rușinat în fața atâtor oameni.
- „Nici Take, nici Ianke nu se simt în stare a se elibera de prejudecățile timpului și ale etniei lor. [...] Omenia personajelor, abia schițată până acum, se dezvăluie în actul și planul al doilea: pridvoarele și curțile interioare ale clădirilor. Aici totul este mai cald, mai apropiat, despărțitura este o simplă convenție gospodărească, peste care vecinii își trec reciproc gustările.”

Ștefan Popa, *Omenescul personajelor*

2. Copiază tabelul în caiet și completează-l cu pronumele reflexive corespunzătoare, extrase din enunțurile de mai jos.

Complement direct	Complement indirect	Complement posesiv

- Bunicul și-a spălat mașina și a dus-o în garaj. • Copilul se șterge cu prosopul albastru. • Eu îmi voi așeza lucrurile în ordine, iar tu îți vei șterge biroul de praf.
- Vărul meu își va cumpăra un bilet pentru spectacol. • În tabără, ne-am recunoscut ușor. • Își cumpără tot ce dorește, fără să își impună vreo restricție.
- Ne vom instala cortul în luminiiș. • Oamenii se privesc înainte de a-și vorbi. • Mă voi prezenta singur în fața clasei.

3. În care dintre enunțurile următoare există construcție pasiv-reflexivă?

- a. Cărțile se vor returna la bibliotecă. b. Fetele se vor întâlni la bibliotecă.

Portofoliu

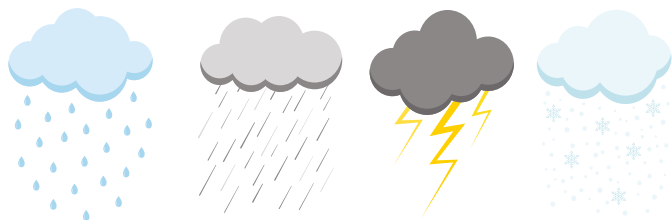
- Redactează un text de cel puțin 50 de cuvinte în care să prezinți o întâmplare la care ai participat și în care să folosești cinci construcții verbale cu pronume reflexive. Subliniază aceste construcții și notează dacă pronumele reflexiv are sau nu are funcție sintactică.
- Cât de des se folosește pronumele reflexiv în comunicarea orală? Ascultă cu atenție ceea ce spun cei din jurul tău și scrie o notă de jurnal în care să prezinți ce ai observat.

Lecția 12. Construcțiile impersonale

Explorare

1. Ce verb ai asocia fiecăruia dintre semnele convenționale meteorologice de mai jos?

2. Verbele identificate pot avea subiect? Motivează-ți răspunsul.

3. Există subiect în enunțurile de mai jos?

• Îi pasă de tine. • Îmi pare rău de acest rezultat. • Îi arde de glume. • Pe mine mă cheamă Ana, dar pe tine?

4. Identifică cuvintele prin care se face referire la persoană în propozițiile de la exercițiul 3. Precizează ce parte de vorbire sunt și ce funcție sintactică au.

5. Lucrați în perechi. Citiți propozițiile de mai jos și răspundeți apoi la cerințele date.

• Este noapte. • A fost frig. • Era întuneric. • Va fi soare. • Mi-e foame. • Îmi fusese dor de voi.

a. Care este subiectul fiecărei propoziții? Denumeste acesta o persoană?

b. Unde este situat subiectul în raport cu verbul?

c. Fiecare dintre propozițiile date are predicat verbal. Care este verbul prin care sunt exprimate aceste predicate?

d. Ce funcție sintactică au pronumele personale din ultimele două propoziții?

6. Menționează subiectul propoziției: *S-a întâmplat un eveniment neplăcut*. Denumeste o persoană sau nu?

7. Identifică verbele cu funcție de predicat din propozițiile de mai jos și precizează felul lor. Prin ce parte de vorbire se exprimă subiectele acestora?

• Îmi convine situația. • Îmi place teatrul. • Mă doare genunchiul. • Îmi trebuie cărțile. • Îmi vine a plânge. • Se aude tunând. • Este ușor a critica.

8. Construcțiile scrise colorat în enunțurile: *I-a fost dat a suferi.* și *Se știe interesul său.* permit complement de agent? Care este partea de vorbire ce însoțește verbul evidențiat din al doilea enunț?

9. Transformă propozițiile, după model:
Ionel citește mult. → Se citește mult.

Ana întârzie mereu.

Copiii vorbesc tare.

a. Ce parte de propoziție ai îndepărtat?

b. Ce parte de vorbire ai adăugat verbului? Poate fi aceasta dublată prin clitice?

c. Are subiect propoziția nou creată?

10. În transformarea enunțului *El cunoaște rezultatul.* în *Este cunoscut rezultatul.*, subiectul primei propoziții a fost îndepărtat, complementul direct a devenit subiect și a fost folosit verbul auxiliar *a fi*. Noua propoziție permite apariția complementului de agent?

Repere

Există verbe a căror acțiune nu este făcută de o persoană și care se numesc **verbe impersonale**. **Construcțiile impersonale** sunt organizate în jurul unor verbe impersonale.

Există verbe și construcții verbale care sunt întotdeauna impersonale și verbe și construcții verbale care devin impersonale în funcție de context.

Verbe și construcțiile verbale întotdeauna impersonale pot fi:

↪ fără subiect

- când exprimă fenomene ale naturii: *tună, plouă, burnițează, se înserează, se înnoptează*;
- când referirea la o persoană se face printr-un complement direct (*Mă ustură în gât.*) sau printr-un complement indirect (*Îmi pasă de rezultatele echipei naționale.*);
- când se referă la denumirea unei persoane (*Mă cheamă Matei.*).

↪ cu subiect

- când verbul din cadrul construcției este copulativul *a fi* urmat de un adverb sau de locuțiune adverbială; în acest caz, subiectul este plasat după verb și se exprimă prin forme verbale nepersonale (*Este bine a face sport.*);
- când verbul predicativ *a fi* este însoțit de substantive care denumesc stări fiziologice/sufletești (*Mi-e dor.*) sau are sens existențial (*E noapte.*);
- când verbele permit subiect nonuman (*Îmi place literatura.; Îmi trebuie un caiet nou.*).

Verbe și construcții verbale care devin impersonale în anumite contexte:

- prin adăugarea cliticului reflexiv *se* unui verb dintr-o construcție activă (*Se aleargă în parc.*);
- prin adăugarea cliticului reflexiv *se* unui verb dintr-o construcție activă, obținându-se astfel o construcție impersonală reflexiv-pasivă (*El știe rezultatul./Se știe rezultatul.*);
- prin folosirea verbului auxiliar *a fi*, specific construcțiilor pasive (*El știe rezultatul./Este știut rezultatul.*).

Aplicații

1. Transformă construcțiile personale în construcții impersonale, ca în modelul dat.

El ascultă muzică. → Se ascultă muzică.

- a. Ei știu noutatea.
- b. Elevii învață cântecul cel nou.
- c. Colegii mei vor organiza o expoziție de fotografie.
- d. Ei pot rezolva problema de fizică.

2. Notează, în caiet, verbele impersonale și construcțiile verbale impersonale din enunțurile de mai jos.

- a. Este greu de separat macul de nisip.
- b. Îmi place tricoul acesta, dar mi se pare decolorat.
- c. În fața avizierului, se așteaptă afișarea rezultatelor.
- d. Mi-a ajuns antrenamentul de azi.
- e. Mi-este teamă de fulgere.
- f. Îți mai arde de joacă după nota primită la istorie?
- g. Nu mă mai doare măseaua.
- h. Mi se zice Anuța.
- i. S-a înserat și mi s-a făcut frig.
- j. Se simte o aromă plăcută de prăjitură cu mere.
- k. Se spun multe despre elevii de azi.
- l. Este o căldură insuportabilă.
- m. Era întuneric afară.
- n. Este indicat a respecta instrucțiunile de folosire a aparatului.
- o. Ne avantajează decizia colegilor tăi.
- p. Mi-ar trebui un laptop nou.

3. Identifică verbele și construcțiile impersonale din fragmentele date, extrase din textul dramatic *Furtuna* de William Shakespeare. Care dintre acestea sunt întotdeauna impersonale?

- a. „Furtună. Tună și fulgeră. Se vede puntea de mijloc a unei corăbii bătute de talazurile mării. Intră căpitănelul și șeful echipajului.”

Scenă din spectacolul *Furtuna* de William Shakespeare, regia Alexander Morfov, Teatrul Național „I.L. Caragiale” București (2014)

- b. „Insula. Un platou stâncos, înverzit, cu o potecă ce coboară printr-un crâng de tei, sub un perete de stâncă; în față se vede deschizătura unei peșteri înalte, perdeluite. Miranda privește spre mare; Prospero, înfășurat în mantia-i de vrăjitor, iese din peșteră cu un toiag în mână.”
- c. „Un platou sterp. Vreme posomorâtă. Intră Caliban, cu o legătură de lemne. Se aud tunete.”
- d. „PROSPERO [...]
Dacă pe tine, care ești doar duh,
Te-nduioșează starea lor, pe mine,
Care li-s semen și-am aceleași patimi,
Cum ar putea să nu mă miște-adânc?”
- e. „GONZALO
Fii pe pace, nu-mi pierd eu cumpătul așa de lesne...
(Se culcă.) Ce-ar fi să mă adormiți cu râsetele voastre, că mi-e tare greu capul?”
- f. „TRINCULO
Mă doare mai mult decât că m-am udat. Și mai zici, căpcăune, că-i o zână cumsecade!”
- g. „PROSPERO
Printr-o ciudată întâmplare, soarta —
Acum iubita mea — mi i-a adus
Pe-ai mei dușmani pe insula aceasta. [...] Mai mult nu întreba. Ți-e somn, îmi pare.”

Provocări

Imaginează-ți că participi la un concurs inedit de rețete culinare, inspirate de personajele din piesa de teatru *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa. Alege unul dintre personajele comediei și scrie o rețetă de preparat care să-i poarte numele. Folosește cât mai multe verbe și construcții verbale impersonale.

Lecția 13. Subiectul (actualizare)

Explorare

1. Lucrați în perechi. Citiți fragmentele de mai jos, extrase din comedia *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa și răspundeți apoi la cerințele formulate.

- „Take și Ianke țin mărfuri la fel, coloniale, un pic de fierărie și mărunțișuri de marchitanie. Numai Cadâr are specialitatea nației lui: cafea, rahat și tot felul de dulciuri.”
 - „TAKE: Nu sforăi eu. Turcu sforăie.
IANKE: Spune-i să tacă.”
 - „TAKE: Ia lasă-mă în pace. Eu vorbesc serios și ție îți arde de glumă.”
- Identificați subiectele exprimate din primele două fragmente și precizați dacă sunt simple sau multiple.
 - În al doilea fragment, există două subiecte neexprimate. Care sunt acestea? Numiți felul lor și explicați prin ce se diferențiază.
 - Câte subiecte sunt în ultimul fragment? Ultimul predicat poate avea subiect? Justificați-vă răspunsul.

- Teatrul se află în centrul orașului. • Îl copleșesc părerile de rău. • Ei vor veni cu noi, ceilalți au renunțat.
- Dumnealui va sosi mâine. • Ai noștri au jucat în finală.
- Unii au călătorit cu avionul. • Nu este nimeni în curte.
- Cine a adus costumele? • Toți au aflat cine a fost autorul farsei. • Două dintre biletele cumpărate de Ana erau pentru părinții mei. • Al treilea era unchiul meu.
- A călători prin lume este visul meu. • Se aude bubuind.
- Este imposibil de negociat cu ei.

2. Numește partea de vorbire prin care se exprimă subiectul în fiecare dintre enunțurile de mai jos.

3. Care este poziția subiectului în raport cu predicatul în enunțurile de la exercițiul 2?

Repere

Subiectul este partea principală de propoziție care arată cine face acțiunea exprimată de un predicat verbal sau cui i se atribuie o însușire, o caracteristică sau o identitate exprimată de numele predicativ al unui predicat nominal. Subiectul poate fi exprimat sau neexprimat.

Subiectul exprimat poate fi:

- simplic**, când are un termen;
- multiplu**, când are doi sau mai mulți termeni coordonați între ei.

Subiectul poate fi exprimat prin diferite părți de vorbire, conform tabelului:

substantiv		în cazul nominativ	Soarele strălucește.
locuțiune substantivală			Aducerile aminte ne fac nostalgici.
pronume (personal, personal de politețe, posesiv, demonstrativ, nehotărât, negativ, interogativ, relativ)		în cazul nominativ	Tu ai greșit, tu să-ți ceri scuze! Dumneavoastră veți intra prima. Ai tăi au cumpărat ultimele bilete. Aceștia vor ajunge la timp. Fiecare își dorește o notă bună. Nimeni nu a spus ceva. Care dintre voi vine cu mine? Știu cine va veni.
numeral cardinal sau ordinal cu valoare pronominală		în cazul nominativ	Doi au întrebare de tine. Al treilea va primi o carte.
verb și locuțiuni verbale la forme verbale nepersonale	- la infinitiv	–	A citi este important. A ține seama de sfaturi este bine.
	- la gerunziu (în construcții rare, urmând unor verbe de percepție: se aude, se simte, se vede)	–	Se vede răsărind soarele.
	- la supin	–	De promis nu este greu.

Subiectul exprimat poate sta atât în fața predicatului, cât și după acesta. Subiectul nu se desparte prin virgulă de predicat.

Subiectul neexprimat poate fi:

- subînțeles, când a fost exprimat anterior în enunț, verbul apărând la persoana a III-a, singular sau plural;
- inclus, când poate fi dedus din desinența verbului la persoana I și a II-a, singular sau plural.

Aplicații

1. Precizează felul subiectelor din enunțul de mai jos.

Spectacolul de teatru la care am fost aseară mi-a plăcut și, mai ales, am apreciat scenografia.

2. Notează, în caiet, subiectele din enunțurile date și explică poziția lor în raport cu predicatul și indică locul lor față de predicat.

a. Îi trebuie un încărcător pentru telefon.

b. Se simte adierea vântului.

c. Mă bucură reușita surorii mele.

3. Găsește subiectele din enunțurile de mai jos și precizează partea de vorbire prin care se exprimă.

a. Nu i-a trecut prin gând această posibilitate.

b. Ai noștri sunt deja în sală.

c. Se va afla adevărul.

d. Le este dor de zilele de vară.

e. Îi priește vacanța.

f. A minți nu este o soluție.

g. Ce se aude?

h. Dan a aflat vestea bună de la mine.

4. Construiește patru enunțuri, în care subiectul să fie exprimat, pe rând, prin substantiv propriu, pronume demonstrativ de depărtare, numeral ordinal și verb la supin.

5. Completează, în caiet, spațiile libere, cu subiecte exprimate prin partea de vorbire indicată între paranteze.

a. Pe cine au invitat ... (pronume personal de politețe)?

b. Am auzit câinele ... (pronume relativ) lătra.

c. E ușor ... (verb la supin) invitații.

d. ... (verb la infinitiv) este o bucurie.

6. Identifică subiectele din textele de mai jos și analizează părțile de vorbire prin care se exprimă.

a. — Despre ce este vorba în piesa *Furtuna* de William Shakespeare?

— Prospero, ducele Milanului, este detronat de fratele său, Antonio, și de Alonso, regele din Napoli.

Corabia pe care se află cei doi naufragiază pe insula lui Prospero, unde acesta a descoperit, între timp, puterea magiei. Nimic nu este însă întâmplător: naufragiul a fost creat de Prospero, care își pune astfel în aplicare planul de răzbunare.

— E greu de citit?

— Nu, dar ar merita de văzut și spectacolul.

b. „E interesant de revăzut spectacolul, fie și doar pentru a vedea cum va evolua acest Prospero. [...] Caliban, în schimb, e tot o poezie, o metaforă vie. De la machiajul excelent realizat și costumul care-i devine mască și până la felul cum se raportează continuu la partenerii de joc, Caliban deține cheia acțiunii. El devine motorul schimbării [...]”

Nona Rapotan, *Între ochiul de veghe și focul (ne)stins al creației* – „Furtuna” lui Gábor Tompa, bookhub.ro

Scenă
din spectacolul
de teatru *Furtuna*
de William
Shakespeare, regia
Gábor Tompa
© Teatrul Național
Cluj-Napoca (2019)

c. „Piesa este despre dualitatea ființei umane. Pentru că se duce o luptă în interiorul acestui personaj și nu numai, ci, într-un fel, al tuturor personajelor. Niciunul dintre noi nu este născut bun sau rău. Toți avem o șansă egală. Așa ne-a creat Dumnezeu. Totul depinde de cum destinul și noi înșine ne administrăm aceste forțe.”

Afirmatie a regizorului Gábor Tompa, în Maria Gabriela Constantin, „Furtuna” – apele care scaldă țărnul conștiinței, revista-amfiteatru.ro

Provocări

Redactează un dialog alcătuit din patru replici, având drept „interlocutori” subiectul și predicatul, în care fiecare să-și prezinte importanța în comunicare. Subiectul va folosi în replicile sale cât mai multe subiecte, iar predicatul, cât mai multe predicate.

Lecția 14. Construcțiile incidente

Explorare

1. Lucrați în perechi. Schimbul de replici de mai jos aparține unei conversații dintre două prietene. După ce îl citiți, răspundeți la fiecare dintre cerințele formulate.

— Am citit astăzi, la școală, din *scaunul autorului*, tema la română, **nu știu dacă ți-am spus despre ea**, era în manual la rubrica *Provocări*: o rețetă culinară, inspirată de un personaj din piesa de teatru *Take, Ianke și Cadâr*. Colegii m-au aplaudat (**drăguț din partea lor**) și, **firește**, m-am bucurat foarte mult.

— **Ei bine, Didi**, nu mă mir, toată lumea știe cât ești de creativă! Și — **dacă-i vorba** — cred că știi și tu.

a. Structurile scrise colorat în schimbul de replici oferă informații legate sintactic de comunicarea de bază sau nu? Motivați-vă răspunsul.

b. Grupați structurile în următoarele categorii: cuvinte, grupuri de cuvinte, propoziții și fraze.

c. Prin ce semne de punctuație sunt despărțite structurile colorate de restul enunțului?

2. Prin frecvența și diversitatea lor, structurile identificate la exercițiul anterior sunt o caracteristică a comunicării populare și familiare. Pe care dintre ele le folosești și tu?

3. Citește replicile de mai jos, extrase din comedia *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa. Care sunt cuvintele sau grupurile de cuvinte a căror prezență nu este legată sintactic de comunicarea de bază?

a. „BABA SAFTA (*încet lui Ionel*): Mai ieftin nu se poate, maică?”

b. „IANKE (*sare în sus*): Ei comedie! Dar cum se poate să vă gândiți la o așa prostie?”

c. „TAKE: Bine, mă flăcăule, tu nu vezi că lumea îi prost croită și că se uită urât la lucruri de astea!”

4. De ce crezi că autorul a folosit astfel de cuvinte și grupuri de cuvinte în comedia *Take, Ianke și Cadâr*?

5. Precizează ce reprezintă propoziția scrisă colorat din enunțul: — *Ești foarte ingenioasă, **mi-a spus***.

Repere

Construcția incidentă reprezintă o comunicare suplimentară inserată în interiorul unui enunț, de care nu este legată sintactic și care nu este esențială pentru înțelegerea mesajului.

Construcțiile incidente pot fi:

- cuvinte: *Vai*, nu pot să cred!
- grupuri de cuvinte: *Vecina mea, de treabă femeie*, m-a ajutat să deschid ușa.
- propoziții: *Străbunicul, Dumnezeu să-l ierte*, a fost veteran de război.
- fraze: *Vom repeta mâine, le-a șoptit regizorul, înainte să plece*.

Din categoria construcțiilor incidente fac parte:

formulele de adresare	Ana, nu uita! Nu cred, <i>domnule director</i> ! Dragă, nu te grăbi! Tu, închide fereastra! Măi, oprește-te la semafor!
grupul verbal care prezintă contextul comunicării	— Ai văzut? <i>a întrebat Ana</i> .
adverbe și locuțiuni adverbiale care exprimă necesitatea, probabilitatea sau aproximarea	Am fost, <i>fără îndoială</i> , iertat. Va veni, <i>probabil</i> , și Ana. Au fost, <i>pe undeva</i> , două sute.
cuvinte sau expresii prin care sunt transmise stări și sentimente	<i>Aoleu!</i> Ce multă lume e aici! <i>Bună treabă!</i> Felicitări! Sper, <i>Dumnezeu să ne ajute!</i> , să reușim.

cuvinte sau construcții ce reprezintă automatisme verbale

Chiar așa, *frate*, de ce strigi?
Zău, ai recitat extraordinar!
A spus că, *din păcate*, nu mai vine.
Am fost acolo și, *știi*, era închis.
Deși voiam să merg cu ei, era ceva, *nu știu dacă mă înțelegi*,
care mă oprea.
Are, *ca să zic așa*, talent actoricesc.
Este, *să ne-nțelegem*, o piesă foarte bună.
Le-a ieșit bine reprezentația, *gen*.
E, *zic și eu*, timpul să plecăm.

- În vorbire, construcția incidentă are o intonație specială.
Construcția incidentă este separată de restul enunțului prin virgule, linii de pauză sau paranteze rotunde.
Construcțiile incidente reprezintă un fenomen de oralitate populară sau cultă. Ele sunt folosite în textele literare ca mijloc de reproducere a vorbirii.

Aplicații

- Notează, în caiet, construcțiile incidente din enunțurile de mai jos și precizează din ce sunt alcătuite (cuvinte, grupuri de cuvinte, propoziții sau fraze).
 - Am întâlnit-o aseară, la teatru (deși nu cred că e bine că îți spun asta).
 - Ai discutat cu părinții tăi despre apropiata plecare în excursie, nu?
 - Maria era, nu știu cum să spun, mai implicată decât de obicei.
 - Ah! Nu credeam că mă vei păcăli, ștregarule...
 - Ar fi bine să folosiți și varianta digitală a manualului, i-a sfătuit dirigintele.
 - Ce surpriză mi-ai făcut, bată-te norocul să te bată!
 - Fata – simpatică foc – l-a ajutat să completeze formularul.
- Explică punctuația construcțiilor incidente identificate.

Secvență din spectacolul *Pescărușul* de Anton Pavlovici Cehov, regia Andrei Șerban, colaborare între Teatrul Național „I.L. Caragiale” București și Unteatru (2019)

- Recunoaște construcțiile incidente din textele următoare. De ce crezi că au fost utilizate?
 - „SORIN (*sprîjinindu-se în baston*): Eu nu mă simt în apele mele la țară, dragul meu, și se înțelege de la sine că n-am să mă obișnuiesc niciodată aici. Aseară m-am culcat la zece și m-am trezit azi la nouă, cu senzația că de-atâta somn mi s-a lipit creierul de fundul capului și altele de soiul ăsta. (*Râde.*) După masă, nu știu cum, dar iar m-a furat somnul și acum mă simt frânt! E un fel de coșmar, cum s-ar zice...”
Anton Pavlovici Cehov, *Pescărușul*
 - „SORIN (*tușind*): Mi se pare că-ți sunt cam plânși ochisorii... Ehe-he, nu e bine!
NINA: Vezi că... Abia mai pot să respir. Plec peste o jumătate de oră. Trebuie să ne grăbim. Nu pot, nu pot! Pentru Dumnezeu, nu mă faceți să întârziu! Tata nu știe că sunt aici.
TREPLEV: Într-adevăr, ar trebui să începem. Să chemăm toată lumea!
SORIN: Mă duc să-i chem, ca să zic așa.”

Anton Pavlovici Cehov, *Pescărușul*

- „Veți descoperi o traducere modernă a *Pescărușului*, [...] – și un jurnal de repetiții atipic, căci e mai mult personal decât tehnic. Un melanj periculos care sau vă trezește curiozitatea, sau, poate, vă taie elanul de a merge în sala de teatru. În momentul în care am scris jurnalul de repetiții eram mai mult decât novice în ale teatrului. Nu văzusem niciodată repetiții, nu stătusem niciodată atât de multe zile alături de o echipă de actori. Nu le știam backgroundul personal (cel care vine din caracterul fiecăruia), nu le știam adevăratele calități artistice (căci nu mă interesează etichetele pe care le pun criticii).”

Cristina Bazavan, *Un melanj periculos*

Provocări

- Ascultă cu atenție cum vorbesc oamenii din jurul tău. Folosesc în comunicare construcții incidente? Realizează un top 5 al celor mai utilizate.
- Identifică automatismele verbale utilizate de colegii tăi.

Lecția 15. Fraza. Coordonarea

Fraza

Explorare

1. Subliniază predicatoarele din textul de mai jos. Desparte fraza în propoziții.

Colegele mele au creat costumele pentru spectacol, ni le-au prezentat și au așteptat reacțiile noastre, iar noi le-am aplaudat pentru creativitatea dovedită.

2. Câte predicatoarele există în frază? Dar propoziții?
3. Identifică predicatoarele din frazele de mai jos. Câte propoziții crezi că sunt în fiecare dintre aceste fraze? De ce?
 - a. Take se află în fața prăvăliei sale și Ianke, în prăvălia învecinată.
 - b. Am fost ieri la repetiții, dar tu, nu.
 - c. Biletele pentru spectacol au fost rezervate de Ana și plătite de mine.
 - d. Regizorul era celebru și scenografa, debutantă.

Repere

Fraza este un enunț complex alcătuit din două sau mai multe propoziții. Numărul de propoziții dintr-o frază este egal cu numărul de predicatoarele.

Într-o frază, predicatoarele verbale pot fi subînțelese. În această situație, în locul predicatului se pune virgulă sau linie de pauză. De exemplu: Anca stă la birou¹/și Cătălin, în fotoliu²./

Dacă predicatul celei de-a doua propoziții este exprimat prin același verb la forma negativă, acesta se poate realiza doar prin adverbul care este marcă de negație, fie că este predicat verbal, fie că este nominal. De exemplu: Ea citește,¹/ iar el, nu.²/ Ea este cuminte¹/ și el – nu.²/

În cazul verbelor pasive, predicatul din a doua propoziție poate fi exprimat doar prin participiul care intră în structura verbului. De exemplu: Bluza a fost spălată de bunica¹/ și călcată de mama.²/ Predicatul nominal din a doua propoziție poate fi exprimat doar prin numele predicativ. De exemplu: Ea este blondă¹/ și el, brunet.²/

Relațiile de coordonare în frază

Explorare

1. Desparte frazele de mai jos în propoziții și precizează prin ce mijloace se realizează relația de coordonare dintre acestea.

Am citit comedia *Take, Ianke și Cădâr* de Victor Ion Popa și am discutat despre semnificațiile ei. Vom căuta și alte creații ale dramaturgilor români, le vom și citi, iar după aceea le vom mărturisi colegilor experiențele noastre de lectură. Vom face un rezumat scris sau vom pregăti un material digital mai elaborat. Suntem încântate de planul nostru, deci urmează punerea lui în aplicare.

2. Precizează prin ce părți de vorbire se realizează relația de coordonare în frazele de la exercițiul anterior.

3. Explică folosirea virgulei în frazele de mai jos.
 - a. Mi-a plăcut personajul Ianke, dar l-aș juca oricând pe Cădâr.
 - b. Fie mergem la spectacolul de sâmbătă, fie stăm acasă.
 - c. Astăzi am repetat scena 2, iar mâine vom repeta scena următoare.
 - d. Voi veni la spectacol, doar că va trebui să-mi reprogramerez orele de dicție.
4. Încercuiește grupurile de cuvinte scrise colorat în textul de mai jos cu câte o conjuncție. Ce valoare morfologică crezi că au grupurile de cuvinte scrise colorat?

Am stabilit data spectacolului, precum și zilele de repetiție. Am învățat bine replicile, numai că în fața spectatorilor aș putea avea trac.

Repere

Relațiile de coordonare din frază se realizează prin:

- **juxtapunere**, care constă în alăturarea unor propoziții de același fel; este marcată de virgulă sau de punct-și-virgulă – *El citește, ea desenează.*;
- **joncțiune**, care constă în marcarea relației sintactice prin anumite cuvinte de legătură numite conectori sau elemente de relație – *El citește, iar ea desenează.*

Elementele de relație prin care se realizează coordonarea sunt conjuncțiile și locuțiunile conjuncționale coordonatoare. Conjuncțiile coordonatoare pot fi de patru feluri:

copulative	disjunctive	adversative	concluzive
<i>și, nici</i>	<i>sau, ori, fie, ba</i>	<i>dar, iar, însă, ci, or</i>	<i>deci</i>
Conjuncția <i>și</i> nu este precedată, în general, de virgulă, în timp ce conjuncția <i>nici</i> este precedată de virgulă: Nu vorbește, <i>nici</i> nu cântă.	Conjuncțiile <i>sau</i> și <i>ori</i> nu cer virgulă înaintea lor când nu sunt în pereche. Se pune virgulă între propozițiile sau părțile de propoziție coordonate disjunctiv când amândouă încep prin conjuncțiile perechi: <i>Sau</i> înveți, <i>sau</i> mergi la plimbare.	Toate conjuncțiile coordonatoare adversative cer înaintea lor virgulă: Am învățat, <i>dar</i> n-am știut răspunsul.	Conjuncția <i>deci</i> cere înaintea ei virgulă. Când este așezată în interiorul propoziției nu se izolează prin virgulă de aceasta: A învățat, <i>știe deci</i> bine.

Locuțiunea conjuncțională este grupul unitar de cuvinte care se comportă ca o conjuncție. Exemple de locuțiuni conjuncționale:

copulative	adversative	concluzive
<i>precum și, cât și</i>	<i>numai că, doar că</i>	<i>așa că</i>

Aplicații

- Desparte frazele date în propoziții, precizând prin ce modalități se realizează coordonarea.
 - Colegii mei discută despre textele citite, își recomandă unii altora cărți, își fac fișe de lectură și le prezintă în fața clasei.
 - Liana este ziaristă, sora ei a devenit profesoară și fratele lor, avocat.
 - Dinu a mers la spectacol, Maria, nu, dar a stat acasă și a citit piesa.
 - Adina a fost întrebată de prietena ei despre rezolvarea temei și ascultată de mulți colegi de clasă, însă nu a terminat explicația până la sosirea profesorului.
 - Am comandat dulciuri de la mai multe magazine online, iar unele au sosit deja.
 - Vrei ciocolată cu stafide sau o preferi pe cea simplă?
- Precizează felul conjuncțiilor coordonatoare prin care s-a realizat joncțiunea în frazele de la exercițiul anterior.
- Construiește fraze în care să existe relații de coordonare, asociind fiecare propoziție din lista **A** cu o

propoziție din lista **B**. Scrie, în caiet, fiecare dintre frazele construite și adaugă virgule unde este cazul.

A

Adrian preferă textele dramatice
Ana a fost lăudată de Mihai
Eu am scris compunerea
Ori primesc rolul Anei

B

ori nu voi juca în piesa montată de voi.
iar sora lui, poeziile.
dar regizorul a criticat-o.
deci mie îmi revin felicitările.

Portofoliu

Compară enunțurile de mai jos, apoi indică litera corespunzătoare celui pe care îl preferi. Explică alegerea făcută.

- Dan și-a chemat prietenii. Ei au venit cu trotinetele. Vor organiza un concurs.
- Dan și-a chemat prietenii, ei au venit cu trotinetele și vor organiza un concurs.

Lecția 16. Fraza. Subordonarea

Subordonarea

Explorare

- Care dintre propozițiile din frazele de mai jos au sens de sine stătător și care dintre ele depind ca sens de un cuvânt din altă propoziție? Identifică aceste cuvinte.
 - Prima prăvălie îi aparține lui Take,^{1/} a doua este prăvălia lui Ianke^{2/}.
 - Ianke afirmă^{1/} că este un biet negustor^{2/} și că are o fată frumoasă^{3/}.
 - Ianke vrea^{1/} să îl trezească pe Cadâr,^{2/} care sforăie.^{3/}
- Identifică propozițiile din frazele de la exercițiul 1 aflate în relație de coordonare, precizând prin ce se realizează.

Repere

După rolul în frază, propoziția este:

- principală**, când are sens de sine stătător;
- secundară** sau **subordonată**, când depinde ca sens de un cuvânt dintr-o altă propoziție, care pentru aceasta constituie un centru.

Fraza poate fi alcătuită fie numai din propoziții principale, fie atât din propoziții principale, cât și din propoziții secundare/subordonate. O frază are cel puțin o propoziție principală.

Relațiile de subordonare din frază se stabilesc între un cuvânt și o propoziție subordonată care depinde sintactic de acesta.

- + Cuvântul de care depinde o propoziție subordonată se numește **element regent**, iar propoziția în care se află se numește **propoziție regentă**. Propoziția regentă poate fi principală sau secundară.

Într-o frază, **relațiile de coordonare** se stabilesc între propoziții de același fel, fie că sunt principale sau secundare/subordonate.

Subordonarea prin conjuncții

Explorare

- Transcrie, în caiet, frazele de mai jos. Subliniază predicatul, încercuiește elementele de relație, desparte fiecare frază în propoziții și indică felul acestora.

Am fost anunțați că repetițiile vor avea loc în sala de sport și că Adrian a decis să accepte un rol secundar.
Nu am aflat dacă spectacolul se va juca în ultima zi de școală.
- Menționează ce parte de vorbire este elementul de relație prin care sunt introduse propozițiile secundare.
- Înlocuiește grupurile de cuvinte scrise colorat în frazele de mai jos cu câte o conjuncție. Ce crezi că sunt aceste grupuri de cuvinte?

Voi merge la spectacolul de mâine, **pentru că** am citit că viziunea regizorală este inedită.
Cu toate că am mai văzut spectacolul, voi veni cu tine la reprezentația de sâmbătă seara.
Nu a venit la premiera spectacolului, **din cauză că** nu a primit la timp invitația.

Repere

- ▶ Într-o frază, relațiile de subordonare se realizează prin joncțiune, marcată prin **conjuncții și locuțiuni conjuncționale subordonatoare** sau prin alte părți de vorbire cu rol de elemente de relație.

Conjuncțiile subordonatoare apar doar în frază, spre deosebire de cele coordonatoare, care pot să apară atât în frază, cât și în propoziție.

Locuțiunile conjuncționale subordonatoare pot lega numai propoziții secundare de regentele lor.

Conjuncții subordonatoare	<i>că, să, dacă, de, deși, încât, ca ... să, căci, deoarece, fiindcă etc.</i>
Locuțiuni conjuncționale subordonatoare	<i>cum că, precum că, până când, până să, până ce, în timp ce, cât timp, ori de câte ori, după cum, ca și cum, fără să, pe măsură ce, pentru că, din cauză că, din moment ce, odată ce, pentru ca să, în caz că, cu toate că, măcar să, chiar dacă etc.</i>

Subordonarea prin alte părți de vorbire

Explorare

1. Ce părți de vorbire sunt cuvintele scrise colorat în frazele de mai jos?
Nu știu¹/ **cine** a regizat spectacolul.²/
Am aflat¹/ **care** actor va interpreta rolul lui Cadâr.²/
Mihaela va cumpăra bilete¹/ **pentru oricine** îi va cere.²/
Vom repeta¹/ **orice** scenă vrei.²/
2. Notează ce tip de relație crezi că realizează adverbele scrise colorat în replicile extrase din textul *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa.
 - a. „Aista-i surd de tot¹/ **când** doarme.²/”
 - b. „**Oricum** aş face,¹/ tot nenorocire iese.²/”
 - c. „O aşez¹/ **unde**-mi place!²/”
 - d. „Noi facem¹/ **cum** vrem noi!²/”
3. Precizează funcția sintactică îndeplinită, în propozițiile pe care le introduc, de cuvintele scrise colorat în exercițiile anterioare.

Repere

Propozițiile subordonate pot fi introduse și prin:

- **pronume și adjective pronominale relative și nehotărâte:** *Fetele¹/ **care** au realizat decorurile²/ sunt creative.¹/*
- **adverbe relative** (*unde, când, cum, cât*), cu rol de a lega propoziția subordonată de regenta ei; uneori, aceste adverbe sunt precedate de prepoziții: *Merge¹/ **până unde** l-ai trimis.²/*
- adverbe compuse cu adverbe relative, numite **adverbe nehotărâte:** *oriunde, oricum, oricând, oricât.*

Atât pronumele și adjectivele pronominale relative și nehotărâte, cât și adverbele relative și nehotărâte îndeplinesc funcție sintactică în propoziția pe care o introduc.

Aplicații

1. Citește textul de mai jos, iar apoi rezolvă cerințele.
„ION [...]: Nu mai știu – se împletesc atâtea bucurii în mine, că nu știu pe care să ți-o spun mai întâi, dar simt, cred, sunt sigur că o să fie așa de bine, acolo, în casa noastră de departe...”
G.M. Zamfirescu, *Idolul și Ion Anapoda*
 - a. Subliniază predicatele.
 - b. Încercuiește elementele de relație dintre propoziții.
 - c. Desparte fraza în propoziții.
 - d. Indică felul propozițiilor: principale sau secundare/ subordonate.
 - e. Precizează ce parte de vorbire sunt elementele de relație.
2. Completează spațiile libere din frazele date, utilizând conjuncții subordonatoare.
 - ... Alexandra este interesată de astronomie, părinții ei i-au cumpărat un mic telescop. • Sper ... ninsoarea se va opri în curând ... putem ... mergem pe pârtie.
 - ... aş bea o ciocolată fierbinte, m-aş încălzi. • Cren-gile copacilor nu s-au rupt, ... a căzut zăpadă din plin.
3. Asociază fiecare propoziție din seria **A** cu o propoziție din seria **B** pentru a forma o frază. Indică locuțiunile conjuncționale subordonatoare.
 - A. Meciul de fotbal a fost amânat, • Nicoleta face câteva exerciții de gimnastică, • N-am prins începutul filmului, • Nu m-am putut abține din răs, • Așez cărțile în bibliotecă,
 - B. cu toate că Andrei se lovise rău din cauza căzăturii pe gheață. • îndată ce se trezește. • pentru că terenul era îmbibat de apă. • după cum vreau. • cu toate că am plecat foarte devreme de acasă.
4. Transformă frazele alcătuite din propoziții principale în fraze alcătuite dintr-o principală și o subordonată, introducând un element de relație subordonator potrivit și punând semnele de punctuație necesare.
 - a. Trenul nu a sosit încă; are întârziere.
 - b. Am pregătit ținuta pentru spectacol; mama mi-a cumpărat-o.
 - c. Voi porni spre casă; aş mai rămâne la voi.
 - d. Am luat o notă bună; m-am pregătit riguros.
5. Menționează prin ce elemente de relație sunt introduse propozițiile subordonate din frazele de mai jos.
 - Mi-a plăcut poezia¹/ pe care ne-a citit-o Maria.²/
 - Monitorul de schi s-a îndreptat¹/ spre ce copil l-a strigat.²/
 - Sorina oferă ajutor¹/ oricui are nevoie.²/
 - Cumpăr¹/ ce carte vreau.²/
 - Pisica doarme¹/ unde dorește ea.²/
 - Citeam¹/ când a venit mama de la serviciu.²/
 - Desenul a fost făcut¹/ cum a cerut profesorul.²/

Lecția 17. Enunțuri eliptice. Norme de punctuație

Enunțuri eliptice

Explorare

1. Identifică, în dialogul de mai jos, secvențele omise pe care le poți recupera din context, ca în exemplul dat.

Exemplu: Ana a mers la teatru,^{1/} iar Mihai, la o expoziție de pictură.^{2/}

În propoziția 2, este omis predicatul „merge”, în locul căruia apare virgula.

Am auzit că tu citești piese de teatru, iar Doru, proză scurtă.

— Așa e. Dar vouă ce vă place să citiți?

— Mie îmi plac romanele istorice, dar fratelui meu îi plac de aventuri.

2. În secvențele identificate la exercițiul 1 sunt omisiuni ale verbelor sau ale substantivelor?

3. În schimbul de replici de mai jos există propoziții din care lipsesc secvențe care pot fi recuperate din context. Care sunt aceste propoziții?

— Sora mea citește poezii, dar eu nu. Ție îți plac poeziile?

— Desigur. Și filmele.

— Care este filmul tău preferat?

— *Dune*.

— Îți plac și filmele de animație?

— Da.

4. Grupează propozițiile identificate la exercițiul 3 în următoarele categorii:

a. propoziție inclusă într-o frază, din care s-a păstrat doar partea care conține o informație nouă;

b. propoziție care reprezintă un răspuns la o întrebare, păstrându-se doar răspunsul așteptat;

c. propoziție care reprezintă un răspuns la o întrebare, alcătuit dintr-un adverb echivalent cu o propoziție.

5. Câte propoziții sunt în frazele de mai jos? Motivează-ți răspunsul.

Elevii din clasa a IV-a s-au așezat lângă părinții lor, elevii de gimnaziu, lângă diriginții lor.

Sala de clasă este luminoasă, băncile – noi, manualele – interesante.

Repere

- ▶ În limba vorbită, apar frecvent construcții eliptice. **Elipsa** reprezintă omisiunea unor secvențe recuperabile din context, fiind exprimate anterior. Există mai multe tipuri de elipsă.

Elipsa verbală presupune omiterea completă sau parțială a predicatului exprimat anterior: *Eu am fost în parc și tu, la film. Eu am fost în parc și tu [ai fost] la film.*

Omiterea predicatului sau a verbului copulativ nu afectează înțelegerea și existența propoziției, predicatul fiind recuperabil din context: *Mihai a sosit primul^{1/}, Andrei, al doilea^{2/}./; Regizorul este talentat,^{1/} scenograful, ingenios^{2/}.*

Elipsa nominală presupune omiterea unui substantiv (eventual, însoțit de cuvinte subordonate) recuperabil din context: *În antrac, eu am vrut o prăjitură cu ciocolată, iar Ioana a vrut cu fistic. Eu am vrut o prăjitură cu ciocolată, iar Ioana a vrut [o prăjitură] cu fistic.*

Propozițiile fragmentare constituie o formă de elipsă specifică exprimării orale, care apare în diverse structuri:

- a. în structuri coordonate, când din a doua propoziție se pot omite părțile comune, păstrându-se doar partea care conține o informație nouă.

Dan preferă spectacolele de teatru, iar Mihai nu. Dan preferă spectacolele de teatru, iar Mihai nu [preferă spectacolele de teatru].

- b. în răspunsuri la întrebări, păstrându-se doar partea de vorbire corespunzătoare cuvântului interogativ.

— *Ce ai prima oră?* — *Matematică* [am prima oră].

— *Când va avea loc premiera?* — *Vineri* [va avea loc premiera].

- c. când răspunsurile la întrebări se pot înlocui integral prin adverbe ca *da, nu, ba da, desigur, bineînțeles, poate, nicidecum* etc.

— *Vii cu mine la teatru?* — *Da/nu/bineînțeles/poate.*

— *Nu vii cu mine la teatru?* — *Ba da.*

Norme de punctuație

Explorare

- Explică utilizarea virgulei și a liniei de pauză în enunțurile de mai jos.
 - Pisica doarme. Câinele, și el.
 - Astăzi ne vom întâlni cu coregraful; mâine – cu regizorul.
- Construiește un enunț în care să existe o elipsă verbală sau nominală. Citește-l cu voce tare. Prin ce este evidențiată elipsa în vorbire?

Repere

Elipsa verbală se marchează în scris prin virgulă sau prin linie de pauză.

În vorbire, elipsa se marchează printr-o pauză.

Aplicații

- Precizează ce caracteristici ale frazei construite în limba vorbită apar în replicile copiilor din imagine.

- Ce tip de elipsă ai identificat în dialogul de la exercițiul 1?
- Identifică enunțurile eliptice din următoarele schimburi de replici extrase din *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa.
 - „IANKE: Dă zece lei încoace.
TAKE: Pe ce?
IANKE: Pe bucata de săpun.”
 - „IANKE: [...] Ce mai ai acolo?
TAKE: Niște sarmale de purcel.
IANKE: Cu varză?
TAKE: Îhî!”
 - „IANKE: [...] Ce faceți cu copiii?
IONEL: Facem doi...
IANKE: Deodată?
IONEL: Da – unul pentru tata, unul pentru dumneata.”
 - „TAKE: Ce spuneți voi acolo?
IONEL: Nimic! Glumim... Ei haide, Ana!
TAKE: Unde vă duceți?
ANA: Aci pe bancă. [...]
IANKE: La tren...”

- Împarte în propoziții fraza din replica de mai jos, precizând felul acestora și relațiile dintre ele.

„DECEBAL: Acuma nu mai mi-e teamă. Nici de tine, nici de frate-meu, de niciunul dintre cei care-mi știți secretul.”

Tudor Mușatescu, ... *Escu*

- Desparte frazele de mai jos în propoziții. Analizează-le în caiet, după modelul dat.

a. „OCTAV: [...] I-am lăsat o carte de vizită cu mesajul¹/ **că** mă găsește aici până diseară²/, **dacă** are nevoie.³/ Când veneam încoa, peste drum de cafeneaua lui Cărapeanu, m-am întâlnit cu Tache Voinea și l-am întrebat de Moceanu... Și Tache Voinea mi-a spus că-l văzuse pe Moceanu în trăsură pe la statuia lui Plăvănescu...”

Victor Ion Popa, *Ciuta*

b. „GELU: [...] Să nu uităm că acest om, acest simplu țăran, aproape analfabet, s-a spetit muncind ca să ne crească, să ne hrănească, să ne îmbrace și să ne dea la învățătură. Toamna, când erau drumurile desfundate, ne ducea la școală, în spinare, pe amândoi.”

Ion Băieșu, *Boul și vițeii*

P1 – propoziție principală

P2 – propoziție subordonată substantivului „mesajul” din propoziția regentă P1, introdusă prin conjuncția simplă subordonatoare „că”.

Autoevaluare L9-L17

MINITEST

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare ...
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
- Cel mai dificil mi s-a părut ...

Lecția 18. Cronica de film. Redactarea de mână și computerizată. Etica redactării: originalitatea

Pentru început

1. Ce informații ai dori să afli despre un film, înainte de a-l vedea?
2. Precizează patru dintre informațiile pe care ai dori să ți le ofere o cronică de film.

Explorare

1. Citește cronică de film de mai jos.

„*The Little Prince* (*Micul Prinț*) este o animație în regia lui Mark Osborne. Scenariul este scris de Irena Brignull, având la bază romanul cu același nume al lui Antoine de Saint-Exupéry. Vocile personajelor aparțin actorilor Jeff Bridges, Rachel McAdams, Riley Osborne, Paul Rudd, Marion Cotillard, James Franco, Benicio del Toro, Ricky Gervais, Bud Cort, Paul Giamatti, Albert Brooks și Mackenzie Foy. [...] Cea mai nouă ecranizare a romanului este adaptată zilelor noastre, dar reușește să rămână fidelă poveștii originale despre confruntarea copilăriei cu deziluziile maturizării.

Animația spune povestea unei fete a cărei mamă îi ordonează viața în cele mai mici aspecte pentru ca aceasta să poată studia la prestigioasa academie Werth [...]. Pentru a se asigura că fiica sa trece examenul cu succes, mama îi organizează un program de studiu foarte strict pentru vacanța de vară, iar fetei nu îi rămâne aproape deloc timp liber. Cu toate acestea, ea se împrietenește cu vecinul lor, un bătrân excentric considerat de toți ca fiind ciudat. El este un fost aviator și îi spune fetei povestea sa, despre un băiat numit Micul Prinț. Aviatorul îi povestește cum l-a întâlnit pe Micul Prinț în deșert atunci când avionul său s-a prăbușit. Mama fetei află de prietenia dintre fiica sa și bătrânul aviator și îi interzice acesteia să îl mai vadă [...].

Ceea ce mi-a plăcut a fost faptul că animația respectă ideea centrală a operei lui Saint-Exupéry – de a privi lumea din perspectiva copilului, din care, uneori, ceea ce pare a fi o pălărie poate fi, în realitate, un șarpe boa care a înghițit un elefant. [...]

Aviatorul îi arată fetei o lume nouă, cea în care totul este posibil, și îi împărtășește povestea fascinantă a micului prinț. Datorită acestei povești, fetea își redescoperă copilăria și învață că ceea ce este cel mai important în viață poate fi văzut doar prin ochii sufletului. Mama îi interzice fiicei sale să îl mai vadă pe aviator, însă va putea fetea să uite atât de repede povestea micului prinț? Va putea ea să renunțe la bătrânul aviator? Va uita din nou magia copilăriei și va continua să

urmeze planul strict al mamei sale de a o face un adult responsabil? Toate aceste răspunsuri le puteți descoperi în această magică animație.

Micul Prinț (2015), care este un omagiu adus lui Saint-Exupéry, a avut premiera la Festivalul de la Cannes, în luna mai [...].”

După Raluca Gârbea, „*The Little Prince*”, povestea magică a Micului Prinț, www.starfilme.ro

2. Din câte paragrafe este alcătuit textul? Precizează ce informații oferă fiecare dintre acestea.
3. Dezvăluie cronică în ce constă punctul culminant sau care este deznodământul filmului? De ce?
4. Care este semnificația filmului, în viziunea autoarei cronicii?
5. Ce informație din cronică îți stârnește interesul pentru a vedea filmul?

Repere

Cronica de film este un text scris după vizionarea filmului, care examinează diverse aspecte ale produsului cinematografic: regie, scenariu, jocul actorilor, coloană sonoră, efecte speciale etc. Autorul unei cronici poate formula puncte de vedere personale referitoare la film.

O cronică nu oferă toate detaliile privitoare la acțiune, tocmai pentru a încuraja cititorii să vadă filmul respectiv.

Înainte de a redacta o astfel de cronică, trebuie să urmărești filmul cu atenție, inclusiv genericul, să-ți iei notițe în timpul vizionării și să răspunzi la câteva întrebări:

CE?

Ce film ai văzut? **Ce** titlu are în original? (dacă este cazul)? În **ce** gen se încadrează filmul? **Ce** semnificație are filmul? **Ce** premii a obținut? **Ce** detalii nu ar trebui divulgate?

CINE?

Cine este regizorul filmului? **Cine** este scenaristul? **Cine** este actorul principal? Dar actorii din rolurile secundare? **Cui** aparțin vocile (în filmele de animație)? **Cine** crezi că va fi interesat să vadă filmul?

CÂND ȘI UNDE?

Când a fost produs filmul și de către cine? **Când** și **unde** a avut premiera? **Când** are loc acțiunea și care este durata evenimentelor? **Unde** se petrece acțiunea?

CUM?

Cum ți s-a părut filmul? **Cum** ți s-a părut jocul actorilor? **Cum** ți s-a părut coloana sonoră? **Cum** ți s-a părut lungimea filmului? **Cum** te-ai simțit în timpul vizionării? **Cum** crezi că ar reacționa alți spectatori?

Cronica de film poate fi redactată de mână sau poate fi editată la calculator.

Indiferent de modul de redactare ales, acordă atenție ortografiei și așezării în pagină. În cazul scrisului de mână, ai în vedere ca acesta să fie lizibil, iar în cazul redactării computerizate, respectă regulile generale de tehnoredactare și de estetică a paginii, despre care ai învățat în clasa a VII-a, la orele de informatică.

+ Este esențial să respecti normele de etică a redactării. Lucrarea ta trebuie să fie originală; dacă vrei să preiei păreri ale altor persoane despre film, va trebui să le notezi între ghilimele și să precizezi sursa.

Aplicații

1. Urmărește în clasă, împreună cu colegii tăi, scurtmetrajul de animație *Snack Attack* (2012), produs de studiourile Pixar. Pe durata vizionării sau imediat după aceea, notează câteva aspecte despre film, răspunzând la întrebările de mai jos.

- Ți-a plăcut filmul? Motivează-ți răspunsul.
- Care sunt personajele filmului?
- Despre ce este vorba în film? Povestește-l pe scurt.
- Ce detalii nu ar trebui să oferi pentru a nu strica surpriza unui viitor spectator?
- Care este mesajul filmului?
- Cărei categorii de public crezi că i-ar plăcea filmul?

2. Privește încă o dată genericul pentru a nota numele regizorului, al scenaristului, ale actorilor cărora le aparțin vocile personajelor.

3. Începe redactarea cronicii filmului *Snack Attack*, dezvoltând cinci paragrafe, astfel:

- în primul paragraf, notează informații generale despre film: titlul original, genul, numele regizorului, al scenaristului, ale actorilor etc.;
- în al doilea paragraf, include o prezentare pe scurt a filmului, precizând locul și spațiul acțiunii, cine sunt personajele, ce relație există între ele, fără să divulgi punctul culminant și finalul;
- în al treilea paragraf, precizează dacă ți-a plăcut sau nu filmul, motivându-ți reacția;
- în al patrulea paragraf, notează care este mesajul filmului și morala acestuia;
- în ultimul paragraf, notează ce studio a produs filmul și anul, eventual locul lansării și premiile obținute.

4. După redactarea fiecărui paragraf, recitește ce ai scris și reformulează, unde este cazul.

5. Verifică dacă ai folosit ghilimele și ai precizat sursa, în cazul în care ai preluat vreo afirmație referitoare la film formulată de altcineva.
6. Formulează un titlu potrivit, care să conțină și titlul filmului.
7. Rescrie cronică pentru etapa de publicare, de mână sau la calculator, respectând regulile de redactare.
8. Evaluează cronică de film pe care ai scris-o, pe baza grilei de mai jos.

CRITERII	😊	😐	😞
Titlul cronicii include și titlul filmului.			
Primul paragraf oferă informații generale despre film: titlul original, genul, regizorul, scenaristul.			
Al doilea paragraf conține rezumatul filmului, fără să dezvăluie punctul culminant sau deznodământul.			
Al treilea paragraf conține punctul tău de vedere despre film (dacă ți-a plăcut, dacă nu ți-a plăcut, de ce).			
Al patrulea paragraf se referă la mesajul/semnificația filmului, la felul în care ai interpretat filmul.			
Al cincilea paragraf conține informații despre producător și anul lansării.			

Recapitulare

Citește fragmentul de mai jos, extras din textul dramatic *Citadela sfărâmată* de Horia Lovinescu, și răspunde apoi la fiecare dintre cerințe.

Vara 1943. Interior de casă burgheză, în care nimic nu indică bogăție, ci numai bunăstarea. Holul are un pian, fotolii bătrânești, acoperite cu scoarțe¹, un divan, covoare românești pe jos, tablouri cu care cu boi, castele, felii de pepene verde, făcute de vreo mătușă în tinerețe. În fund, despărțită cu geamuri mate, sufrageria. O scară, care duce la încăperile de sus. Fereastră, ușă de intrare în casă și uși spre interior.

Irina, singură, în picioare lângă pian, fredonează o melodie, apoi încearcă, fără să izbutească, să o cânte la pian. E veselă, dar din când în când ridică o privire gânditoare în sus, spre scară. De sus, de pe palierul scării, se aude o ușă trântită, râsete și glasul lui Petru.

PETRU: Da, da, nu-ți permit, ce te umflă râsul? Începând de ieri nu mai sunt Kuki, ci domnul Petru Dragomirescu. Înțelegi? Dom-nul! Cu cravată, guler tare și, dacă vreau, cu barbete² și baston. (Râsete.)

IRINA (care a ascultat amuzată, strigându-l cu glas îngroșat, profesoral): Kuki!

PETRU: Prezent! (Coboară în fugă, aproape de-a berbeleacul.)

IRINA: Cum e tema din *Aufschwung*³? (Fredonează.)

PETRU: Aș! (O cântă la pian.) Asta e, domnișoară... Dar cu urechea ta muzicală...

IRINA: Nu fi răutăcios. Ia uitate câte flori am pus în vase în cinstea ta.

PETRU (bufon): Știu, toate gândurile tale sunt pentru mine. O să-i scriu lui Dan că are o logodnică necredincioasă.

IRINA (lovită): Ce vrei să spui? (Stăpânindu-se cu un râs silit:) Ești un caraghios!

PETRU (dezolat, naiv): Te-am supărat? Dar ce am zis?

IRINA (grăbită): Nimic, nu m-ai supărat. Ți s-a năzărit.

PETRU: Cu atât mai bine. (Expansiv:) Irina, sunt fericit azi, îmi vine să râd de orice, să chiui, să fac tumbe, să spun toate tâmpeniile din lume. Iu-hu! (Se repede la Irina, o ia în brațe și se învârtă cu ea prin odaie, strigând ca un sălbatic, până se împiedică și cad amândoi jos, râzând.) Țista a fost dansul de bucurie al Vulturului Argintiu când a regăsit-o pe Raza de Soare, pe care o furaseră Fetele Palide.

IRINA (continuând un joc, care le este pesemne familiar): Priiile foșneau în jurul lor...

PETRU: În depărtare se auzi ca un tunet galopul unei turme de bizoni...

IRINA: Apoi, liniștea se întinse netulburată. Erau singuri, departe de urâtenia lumii, de frământările

oamenilor, numai ei doi. Fericiți și puternici.

PETRU: Stop! Nu mă joc așa. Nu poți să-ți dai seama dacă ești puternic decât în mijlocul oamenilor. Aici trebuie să se audă un nechezat de cal, urmat de o împușcătură. Pana din părul Vulturului Alb căzu, retezată de un glonț...

IRINA: Nu-mi plac romanele de aventuri.

PETRU: Și mie, cele sentimentale. Auzi, fericire! (Parodiind:) Singuri, departe de lume, iubit, iubite, numai noi doi, nimic nu mai există în jur. Suntem buricul pământului. (Cu haz:) Două burice, pământul tău are două burice.

IRINA: Ești un prost!

PETRU: Pentru mine, astăzi începe viața, auzi, Irina, viața!

IRINA: Nu mai spune, domnule bacalaureat⁴! Și ce-i viața?

PETRU: Nu știu. Dar o simt. Ea e acolo (arată cu degetul afară) și eu aici, după niște ziduri. Casa asta e ca o cușcă. Am văzut un tablou de Grigorescu. O bătrână care coase într-o încăpăre întunecoasă și mohorâtă, în vreme ce dincolo de pragul ușii deschise e o explozie de lumină, de verdeață, de aur. Eu nu vreau să rămân pe prag. De azi înainte sunt liber.

IRINA (arătând în jur): Și zidurile?

PETRU (cu un gest exploziv). Pfff! (Cântându-și cuvintele:) O să evadez, o să evadez! (Comic:) Adio, papă, adio, mămă, adio, iubită tante Adèle, băiețușul dumneavoastră e grăbit. E așteptat. (Arată cu degetul afară.)

IRINA (cu un jind teribil): Să evadezi!

PETRU (mirat): Și tu?

IRINA: Îți închipui că, dacă ai scăpat de cataloage și de numărul de pe mânecă⁵, totul s-a schimbat? Că ai descoperit viața, cum spui tu? Tot în închisoare rămâi. Chiar dacă nu i se văd zidurile. Și te sufoci!

PETRU (cu superioritate adolescentă): E drept că între noi este o diferență, tu ești femeie. Și, de fapt, ce dorești?

IRINA (cu ironie): O nimica toată. Să fiu fericită.

PETRU: Irinucă, ce e cu tine, nu ești fericită?

Nicolae Grigorescu
(1838-1907),
Bretonă lucrând
(La fereastră)

¹ scoarță (s. f.) – covor de lână.

² barbete (s. f.) – smoc de barbă lăsat să crească pe părțile laterale ale feței.

³ *Aufschwung* (germ.) – *Avântul*, piesă muzicală aparținând compozitorului german Robert Schumann (1810-1856).

⁴ *bacalaureat* (s. m.) – aici, persoană care a promovat examenul de bacalaureat.

⁵ Aluzie la numărul matricol, o bucată dreptunghiulară de pânză sau de stofă pe care se indica școala la care învăța un elev (și numărul sub care era înscris) și pe care acesta o purta, la uni-forma școlară, prinsă de braț.

1. Lucrați în perechi. Recitiți indicația scenică de la începutul fragmentului și răspundeți cerințelor.
 - a. Ce rol au aceste indicații scenice?
 - b. Care dintre elementele componente ale casei se află în prim-planul scenei?
 - c. Precizați tipul de secvență textuală dominantă.
 - d. Menționați ce informație despre personajul feminin oferă indicația: „E veselă, dar din când în când ridică o privire gânditoare în sus, spre scară”.
2. Ilustrează, cu exemple din fragmentul dat, indicațiile scenice care se referă la: gesturile personajelor • tonul vocii personajelor • ritmul vorbirii personajelor • atitudinea personajelor.
3. **Investigație.** Lucrați în grupe de câte șase elevi. Realizați fișa comparativă a celor două personaje, completând în caiet sau pe o foaie informațiile solicitate mai jos. Puteți avea în vedere statutul social al personajelor, preferințele literare, idealurile etc.

Irina	Petru
Diferențe	Diferențe
Asemănări	

4. În prima sa replică, tânărul cere să nu i se mai spună Kuki, ci domnul Petru Dragomirescu. Ce eveniment stă la baza acestei solicitări și când a avut loc?
5. Menționează atitudinea lui Petru care se desprinde din replicile:

„PETRU: Aș! (*O cântă la pian.*) Asta e, domnișoară... Dar cu urechea ta muzicală...”
6. Alege varianta pe care o consideri corectă și motivează-ți alegerea.

Jocul celor doi este inspirat de subiectul unui roman:

 - a. istoric; b. de călătorie; c. fantastic; d. de aventuri.
7. De ce crezi că Petru refuză să mai continue jocul pe care chiar el îl inițiasese?
8. Ce simbolizează intenția lui de a-l ucide, în joc, pe Vulturul Alb?
9. Dorința lui Petru este de a fi liber. Unde consideră el că va găsi libertatea?
10. Comentează următoarea replică a Irinei, evidențiind ce trăsătură dezvăluie: „Îți închipui că, dacă ai scăpat de cataloage și de numărul de pe mânecă, totul s-a schimbat? Că ai descoperit viața, cum spui tu? Tot în închisoare rămâi. Chiar dacă nu i se văd zidurile.”
11. Ce crezi că este mai important în viață: libertatea sau fericirea? Formulează-ți punctul de vedere, într-un text de cel puțin 80 de cuvinte.
12. Ce atitudine comunicativă identifici în replicile celor două personaje?

a. „PETRU: Stop! Nu mă joc așa. Nu poți să-ți dai seama dacă ești puternic decât în mijlocul oamenilor.”

b. „IRINA: Ești un prost!”

13. Transformă următoarea construcție activă în construcție pasivă, explicând cum ai procedat: „Am văzut un tablou de Grigorescu.”

14. Identifică, în replica de mai jos, construcția pasivă; adaugă-i un complement de agent potrivit contextului.

„PETRU (*cu un gest exploziv*). Pfff! (*Cântându-și cuvințele:*) O să evadez, o să evadez! (*Comic:*) Adio, papá, adio, *maman*, adio, iubită *tante* Adèle, băiețușul dumneavoastră e grăbit. E așteptat. (*Arată cu degetul afară.*)”

15. Precizează construcțiile verbale reflexive din fragmentul de mai jos. Pronumele reflexiv are sau nu funcție sintactică?

„PETRU: Stop! Nu mă joc așa. Nu poți să-ți dai seama dacă ești puternic decât în mijlocul oamenilor.”

16. Transcrie, în caiet, replica de mai jos, subliniază cu o linie verbul impersonal și notează funcția sintactică a cuvântului scris colorat.

„PETRU: Da, da, să-ți permit, ce te umflă *râsul*?”

17. Identifică predicatele și subiectele din replica dată. Analizează părțile de vorbire prin care se exprimă.

„PETRU: Nu știu. Dar o simt. Ea e acolo (*arată cu degetul afară*) și eu aici, după niște ziduri. Casa asta e ca o cușcă. Am văzut un tablou de Grigorescu. O bătrână care coase într-o încăpăre întunecoasă și mohorâtă, în vreme ce dincolo de pragul ușii deschise e o explozie de lumină, de verdeță, de aur. Eu nu vreau să rămân pe prag. De azi înainte sunt liber.”

18. Transcrie, din textul dat, două construcții incidente.

19. Desparte frazele de mai jos în propoziții. Menționează-le felul, ce tip de relații se stabilesc între acestea și ce parte de vorbire sunt elementele de relație.

a. „Ăsta a fost dansul de bucurie al Vulturului Argintiu când a regăsit-o pe Raza de Soare, pe care o furaseră Fețele Palide.”

b. „Nu poți să-ți dai seama dacă ești puternic decât în mijlocul oamenilor.”

c. „Știu, toate gândurile tale sunt pentru mine.”

20. Vizionează una dintre producțiile cinematografice de mai jos și scrie cronica filmului ales. În cazul în care nu reușești să vezi/nu ți-a plăcut niciunul dintre aceste filme, poți alege tu alt film care să abordeze tema toleranței.

• *Oblio/The Point* (1971); • *Ian* (2018);

• *Hugo* (2011); • *Inside Out 2* (2024).

În redactare, vei avea în vedere recomandările primite pentru scrierea cronicii filmului *Snack Attack* (ex. 3, rubrica *Aplicații*, p. 91).

Evaluare

Citește fragmentul de mai jos. Rezolvă apoi cerințele, pe o foaie separată.

Scena II

[...]

ION (*cârpa cu care intenționa să curețe covorul i-a rămas în mână și nu știe ce să facă, unde s-o pună. În cele din urmă, o ascunde în buzunar*): Azi, pe unde am fost, ce-am făcut, numai ponoase... și pagubă... și certuri... (*Trist, pe un scaun.*) Sunt tare supărat, madam Stavăr! De nu mi-ar fi rușine că sunt om în vârstă, aș plânge ca un copil. [...]

Scena III

ION, STĂVĂROAIA

STĂVĂROAIA (*cu replica aproape în continuare*): Ești pur și simplu extraordinar! Te ascunzi, ca un ipocrit, sub masca unui copil nevinovat [...] și-i arunci omului în față cele mai mari obrăznicii! Asta, să fim înțeleși, ți-o spun fără supărare.

ION (*ascunde surâs amar*): Bine, cel puțin, că mi-a rămas și mie o mângâiere. (*Sincer dornic să fie înțeles în ade-văr.*) Vezi, madam Stavăr, asta mi-a fost spaima și grija de fiecare clipă: să nu-i supăr pe oameni, să nu las, pe unde trec, o umbră strâmbă! M-am lăsat umilit, uneori; am tăcut, când nu m-ar fi putut nimeni opri să mă supăr; am dat ultimul gologan ca să scap

un om, oricare, dintr-un necaz sau să-l salvez pe un amic dintr-o mare încurcătură. [...] Care mi-a fost folosul și unde am ajuns? Unii mi-au scos ponosul că sunt om anapoda, alții mă fac prost și imbecil când le spun adevărul – dar nu-mi dau voie să mă apăr –, iar Frosa – pentru că nu am luat-o niciodată la rost, ca Valter... și nu am luat-o pentru că eu nu am curajul să umilesc o făptură umană – mă ia peste picior și strigă la mine! (*Vrea să pară nepăsător.*) Asta n-ar fi nimic, că ai spus adineauri: fără supărare! Sunt însă momente când se umple paharul și nu mai poți să rabzi, așa cum sunt zile blestemate când te urmărește o pacoste la fiecare pas. Nu, cucoană, nu sunt nici ipocrit și nici imbecil. Sunt trist numai, că am avut numai pagube azi și amărăciuni și m-au pândit pacostele la fiecare pas: am luat galoșii, ca să se strice la comandă frumusețe de vreme, era să mă calce tramvaiul pe bulevardul Ferdinand, aici am murdărit covorul și am spart o minune de plăci, iar la birou, colac peste pupăză, m-am supărat pe Valter, fără să i-o spun și am primit un avertisment în scris [...], pentru neglijență...

G.M. Zamfirescu, *Idolul și Ion Anapoda*

A. 60 de puncte

- Notează o construcție pasivă selectată dintr-o indicație scenică și adaugă-i un complement de agent potrivit contextului. **6 puncte**
- Transcrie prima și ultima construcție reflexivă din text, precizând, în fiecare situație, dacă pronumele reflexiv are sau nu funcție sintactică. **6 puncte**
- Identifică subiectul fiecărei propoziții din fraza următoare, precizând felul acestuia: „De nu mi-ar fi rușine că sunt om în vârstă, aș plânge ca un copil.” **6 puncte**
- Notează două construcții incidente existente în text, menționând ce exprimă fiecare. **6 puncte**
- Transcrie propozițiile subordonate din fraza dată, precizând ce părți de vorbire sunt elementele de relație: „Am dat ultimul gologan ca să scap un om, oricare, dintr-un necaz sau să-l salvez pe un amic dintr-o mare încurcătură.” **6 puncte**
- Menționează rolul indicației scenice „Vrea să pară nepăsător”. **6 puncte**
- Precizează unde are loc acțiunea, utilizând informațiile din textul dat. **6 puncte**
- Ilustrează un mijloc direct de caracterizare valorificat în construcția personajului Ion. **6 puncte**
- Precizează ce tip de atitudine comunicativă manifestă Ion în dialogul cu doamna Stavăr, din scena III. **6 puncte**
- Notează litera corespunzătoare răspunsului corect.
Ion consideră că este un om: **a.** lipsit de noroc, fiind urmărit mereu de ghinion și de neplăceri; **b.** supus, fiindcă nu are niciodată reacții față de semenii săi; **c.** conciliant, fiindcă dorește să trăiască în bună înțelegere cu semenii săi. **6 puncte**

B. 30 de puncte

Redactează un text de cel puțin 200 de cuvinte, care să reprezinte o cronică succintă a filmului tău preferat sau a ultimului film pe care l-ai văzut. În redactarea textului tău, vei avea în vedere:

- să formulezi titlul cronicii;
- să prezinți, pe scurt, conținutul filmului;
- să-ți exprimi punctul de vedere despre film;
- să ai o organizare logică a ideilor;
- să respecți normele ortografice și de punctuație;
- să scrii lizibil.

Notă. Se acordă 10 puncte din oficiu.

Unitatea **III**

Cum descoperim lumea?

Lectură

Textul literar care combină diverse structuri textuale • Textul discontinuu

Proiect

Proiect de grup – limbi inventate/
limbi artificiale

Comunicare orală

Textul argumentativ

Limbă română

Atributul. Apoziția • Atributiva • Complementul direct • Completiva directă • Complementul indirect • Completiva indirectă • Complementul prepozițional • Completiva prepozițională

Redactare

Tipare textuale de structurare a ideilor:
comparație, analogie

Recapitulare

Evaluare

Lecția 1. Textul literar, dincolo de clasificări

Pentru început

1. Imaginează-ți că unul dintre obiectele din camera sau din casa ta are suflet. Care ar fi acela? Discutați în perechi și prezentați-vă apoi în fața clasei, în câteva cuvinte, obiectele însuflețite.
2. Ai inventat vreodată o limbă pe care s-o cunoască doar alți câțiva prieteni? Dacă da, explică regulile limbii inventate și scopul pentru care ai creat-o.

3. Ascultă textul *În Țara-Obiectelor-cu-Suflet* de Angela Baciuc în lectura profesorului tău.

Angela Baciuc (n. 1970)

Fotografie de Simona Andrei

Poetă, prozatoare și publicistă, membră a Uniunii Scriitorilor din România. A publicat peste 20 de cărți, printre care *Maci în noiembrie* (1997), *Tinerețe cu o singură ieșire* (2004), *Mic dejun la Frida* (2020). A scris, de asemenea, literatură pentru copii și două piese de teatru, împreună cu Nora Iuga.

Ca formator, organizează ateliere de scriere creativă pentru copii, adolescenți și adulți.

Textul *În Țara-Obiectelor-cu-Suflet* a fost scris pentru volumul *Cum să inventezi o lume* (2025).

Text de bază

În Țara-Obiectelor-cu-Suflet

de Angela Baciuc

Poate că da! În lumea asta deșteaptă, AI¹ face cărțile. Le face și le desface. Le înnoadă și le deznoadă. N-are nevoie de emoție, bani, facturi și emoticoane. Poate că da, AI știe să facă orice: cumpărături la mall și online, să gătească precum un *masterchef*² la un restaurant de cinci stele Michelin³, să deseneze, să predea cursuri de *creative writing*⁴, să defileze pe un *catwalk*⁵ cu un câine (firește, tot robot) în brațe, să numere ultimele balene albastre, să picteze, chiar să citească ziarul. Ce știri avem azi? Să vedem: un hoț a spart casa unui britanic și și-a făcut o băutură, inventatorul monedei Bitcoin⁶ a devenit foarte bogat, o tânără a strâns vreo 60 000 de dolari pentru un cerșetor care a ajutat-o cu 20 de dolari când a avut nevoie, s-a creat o rochie de mireasă de 63 de kilograme, în Belgia copiii le citesc povești pisicilor, iar cineva ar vrea să facă o fabrică de bere în spațiu. Am citit și despre câinele Dixie care s-a revăzut cu stăpânul lui după doi ani de căutare... Sau despre povestea pisicii care și-a înscenat propria moarte și s-a întors după șase ani...

Gata, m-am săturat! Ce lume cu susu-n jos! Spuneam că poate face orice AI?! Dar curățenie pe birou poate? Ei, ce spuneți? Sau în dormitorul Fetei cu codițe? Și toți din jurul meu s-au întors mirați, de parcă tot Universul depindea acum de curățenia... de pe birou. Și de ce să te apuci mai întâi? Codițele sunt gata împletite, șorțul pe care scrie *to the fight*⁷ e legat la spate cu o fundă uriașă, iar în mâini își fac culcuș

¹ AI – prescurtare pentru *Artificial Intelligence* (în română, acronimul folosit este IA – inteligența artificială). Se referă la inteligența mașinilor, spre deosebire de inteligența naturală, a oamenilor și a animalelor. Termenul „inteligență artificială” este utilizat pentru a descrie mașinile care imită funcțiile minții umane, cum ar fi „învățarea” și „rezolvarea problemelor”.

² *masterchef* (cuvânt compus, din engl. *master* cu sensul „maestru” și fr. *chef*, pronunțat *șef*, cu sensul „bucătar”) – maestru bucătar.

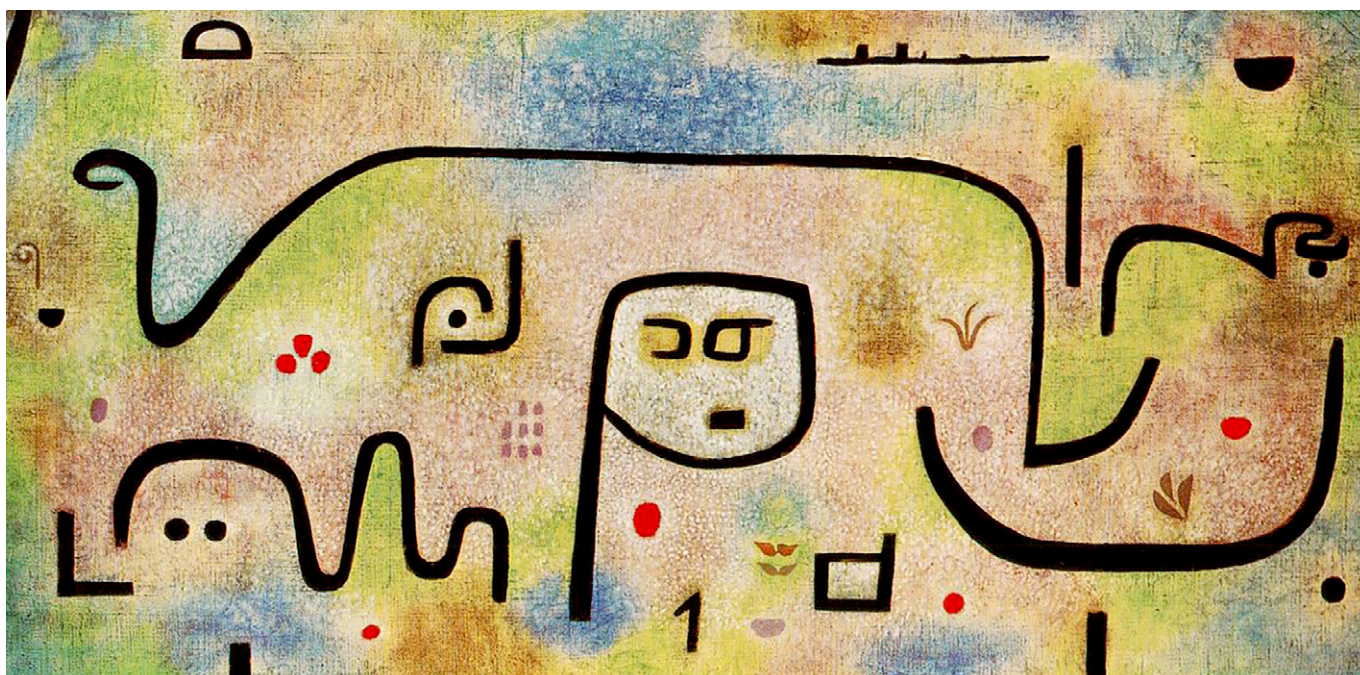
³ stele Michelin – simboluri ale excelenței culinare acordate restaurantelor, în funcție de calitatea mâncărilor pe care le oferă; un restaurant poate primi maximum trei stele Michelin.

⁴ *creative writing* (engl.) – scriere creativă, bazată pe imaginație.

⁵ *catwalk* (engl.) – podium pe care defilează modelele care prezintă moda.

⁶ Bitcoin – sistem descentralizat de plată electronică și monedă digitală (criptomonedă).

⁷ *to the fight* (engl.) – „La luptă!”

Paul Klee (1879-1940), *Insula Dulcamara*

cele mai mari mănuși galbene de cauciuc... Fetița cu codițe și pistrui colorați pare hotărâtă, ochii ei mari și mirați cuprind toată frumusețea lumii, iar zâmbetul și întregul ei chip par a spune:

— Sunt aici! Eu voi salva Obiectele-cu-Suflet.

Și totul prinde viață. Un Trifoi-cu-Patru-Foi stă cuminte alături de pixuri, creioane, o riglă pătată de cerneală roșie. Astăzi nu vorbește. Este în grevă japoneză⁸, pentru că vrea să aibă cinci foi și nu îi mai dă nimeni una. Ar vrea chiar și de împrumut. Dar unde să o găsească?! Foarfecele-Verde-de-Hârtie râde pe înfundate, a tăiat tot ce a găsit și crede că nu o să-l descopere nimeni. Minciuna are picioare scurte! O vază cu spice de grâu îmbrăcată în sfoară îmi amintește că e Toamnă deja. Precum buchetul de crizanteme primit ieri în piață.

Unde mă aflu?

În **Țara-Obiectelor-cu-Suflet**, mi se șoptește și întorc ușor privirea.

Cine mi-a vorbit? An de an am grijă să îmi așez calendarul pe perete (și unul mic pe birou), să nu uit, Doamne-fereste, în ce zi suntem.

Fotografiile fac parte din viața mea: așa că am una cu T. (făcută la Târgul de Crăciun din Brașov), una cu mama (tata nu e, pentru că el făcea fotografia) și una cu colegii mei (când mă enervez, o ascund în sertar). În Țara-Obiectelor-cu-Suflet totul are Rost. Fiecare își cunoaște locul din casă. Și Nimeni nu deranjează pe Nimeni...

Ce mai e pe birou?! Harta-unei-Minți-Curate, e de pe vremea când eram studentă și mâncam pe ea felia de pâine cu magiun sau cele mai bune eclere (dar ce-mi veni?); mai am și un coș roșu, cu un ren desenat

cam strâmb, „cu de toate”, precum shaorma: bănuți vechi, șervețele, zahăr brun, o ascuțitoare electrică de la Mara, cartea poștală de la Alina, crema de mâini, o scoică umplută cu lavandă și Scoica-Mica pe care am salvat-o la digul din 2 Mai⁹. Nu râdeți, toate aceste lucruri chiar mi s-au întâmplat...

Și pentru că avem atâtea de povestit, în Țara-Obiectelor-cu-Suflet vorbim limba AFCA. Cum, n-ați auzit de ea? Am inventat-o acum mulți, mulți ani!... Prietenii mei o vorbesc la perfecție. Ba îi învață și pe alții! Ce înseamnă? Să nu căutați în dicționare, nu o veți găsi. AFCA înseamnă Azi-Fericire-Culoare-Armonie. De pildă, puteți lua toate cuvintele și literele și le puteți amesteca fără nicio noimă, le puteți desena, picta, puteți face și colaje. Nu-i așa că vă simțiți bine? Ați vrea să faceți și filmulețe? De ce nu? Imaginația nu are limite. Iar limba AFCA, pentru că a luat naștere în armonie, poate fi vorbită oriunde pe Planetă. A, și am uitat să vă spun ceva important: am un truc să o învățați mai repede, adică puteți face și exerciții de dicție (desigur, folosiți chiar și un creion sau un dop de plută, e mai distractiv așa!)

Ei, și pentru că v-am lămurit, să mergem mai departe. În țara mea mai găsești și o tavă cu Prăjituri proaspăt scoase din cuptor (Clătitele s-au terminat deja, știți!) și două Mere așezate fix în mijlocul biroului. „Mănâncă-ne!” le aud și nu le bag în seamă, în speranța să se mai coacă puțin... Nu știu de ce, dar îmi aduc aminte de *Alice în Țara Minunilor*... Și vouă?!

Deasupra Jurnalului-Roșu (cu un om de zăpadă pe copertă), se odihnește și Lupa-cu-Mâner-de-Lemn, azi zice că n-are chef de citit și deslușit, lasă toată treaba

⁸ *grevă japoneză* – grevă a salariaților care se face publică prin arborarea unei brasarde la brațul fiecărui salariat, fără a recurge la încetarea lucrului.

⁹ 2 Mai – localitate din sudul litoralului românesc, situată între Mangalia și Vama Veche, aproape de granița cu Bulgaria. În comunism, era frecventată mai ales de artiști și de intelectuali, dar și de nonconformiști care preferau un loc mai liniștit și mai sălbatic, diferit de stațiunile aglomerate de pe litoral.

pe mâine. E cam leneșă! Apoi, Capsatorul-Orbu e cam neliniștit, mă întreabă de ce nu îi dau nimic de capsat, lui îi e foame și nu poate sta degeaba. E cam aiurit și agitat. Penarul-Funcționarul tot își mișcă fermoarul, când la dreapta, când la stânga. Îi stă în coastă un creion proaspăt ascuțit și nu îl lasă să se închidă la haină. „Ce mă fac dacă vine ploaia, ce mă fac?” se tot întreabă, deranjându-i pe ceilalți din Țara-Obiectelor-cu-Suflet. Am uitat de Mărțișorul-cu-Mesaj. N-ați mai auzit? E un mărțișor din lemn, pictat cu margarete albe, pe care am scris niște versuri de-ale mele: „pe glezna indiencei / o jumătate de fluture”. Atât. Îl poți prinde în piept, la rever, la poșetă, îl poți folosi chiar și în loc de cerce. Lângă sticluta cu scoici, un scotch moțâie liniștit în portofelul albastru pe care scrie „Thessaloniki”¹⁰. Pe colțul mesei stă uitat și un medalion cu pietricele maro: Ochi-de-Tigru. L-am primit de la T. de ziua mea. Se spune că e un talisman puternic, ca un „ochi atotvăzător, atotștiutor”. Nu, nu face farmece! Doar mă ascultă când plâng. Îmi șterge lacrimile și îmi citește poezii de Shel Silverstein...

La noi în casă e liniște. Obiectele se odihnesc de prânz. Am și eu timp să șterg praful, fără să le deranjez. Și nici ele să nu mă înnebunească cu „de ce”-uri interminabile. Șterg praful de pe coronița cu flori de câmp rămasă de la Ziua Iei¹¹, șterg și ceștile albastre de ceai și cele două inimi. „De ce ai două inimi?” se repede Piatra-Tata, adusă tocmai din Alanya¹². O salvasem de la înec, se așezase pe ea o meduză violet și era gata-gata s-o sufoce. Ce v-am spus eu... „de ce”-uri! N-am scăpat! În camera mea am o inimă-de-pluș care spune „te iubesc” și mai am o inimă de fetru pe care

¹⁰ Thessaloniki – cunoscut, în limba română, sub denumirea Salonic, este al doilea oraș ca mărime din Grecia, fiind capitala districtului Macedonia.

¹¹ Ziua universală a iei se sărbătorește în 24 iunie, odată cu Sânzienele. Ia este cămașa tradițională a costumului popular românesc. Se confecționează din pânză albă din bumbac, în sau borangic și este împodobită, de obicei, cu broderie la mâneci și la gât.

¹² Alanya – oraș din Turcia, situat pe litoralul Mării Mediterane.

scrie „acasă”. Sunt ale mele. „Și inima ta unde e?” mă întreabă și Piatra-Mama. Pe ea am găsit-o chiar în Țara-Obiectelor-cu-Suflet. Îl aștepta pe Tata să construiască Muntele Copilăriei... Și l-au făcut.

— „Acasă e acolo unde e inima ta!” se zice. *Acasă sunt Eu!*

— Și eu! strigă Fetița cu codițe.

— Și eu! strigă și Piatra-Tata.

— Și eu! ne îmbrățișează Piatra-Mama.

— Și noi! strigă în cor Trifoiul-cu-Patru-Foi, Foarfecele-Verde-de-Hârtie, Harta-unei-Minți-Curate, Scoica-Mica, Merele, Jurnalul-Roșu, Lupa-cu-Mâner-de-Lemn, Capsatorul-Orbu, Penarul-Funcționarul, Mărțișorul-cu-Mesaj, Ochi-de-Tigru... Desigur, vorbind toți în limba AFCA.

— Chiar trebuie să facem curat și azi? mă întreabă Cheia-din-Ușa-Secretă. Nu putem face Joi? Sau Miercuri-înapoi?

Și deschide larg ușa, ca toți cei din Țara-Obiectelor-cu-Suflet să poată merge la casele copiilor și să le povestească despre Biscuitul-din-Lemn ce așteaptă Crăciunul sau despre Iepurele-cu-o-Ureche care vânează ciuperci și ouă de ciocolată și, desigur, despre Cerbul-Falnic vorbitor a cinci limbi străine... Dar, despre asta, într-o altă Poveste!...

Și Fetița cu codițe și șorț pe care scrie *to the fight* se apucă de treabă. Nimic nu îi scapă. Șterge totul cu grijă și răbdare, fără să strice nimic. Totul e așezat la locul lui în Țara-Obiectelor-cu-Suflet. „Podul de piatră s-a dărâmat, / A venit apa și l-a luat. / Vom face altul pe râu în jos, / Altul mai trainic și mai frumos...” îmi tot răsună în urechi vocea caldă a mamei Liz... E iar liniște...

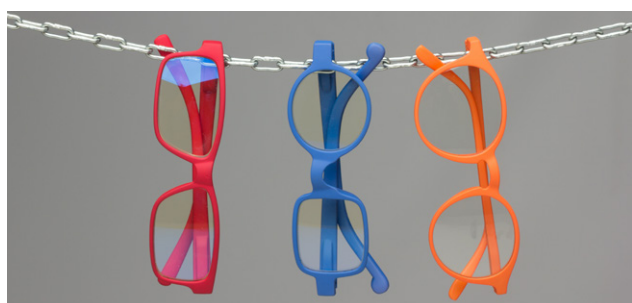
Acum așez creioanele colorate pe stânga. Pixurile pe dreapta. Jurnalul-Roșu în față. Radiera chiar lângă penar, s-o am la îndemână.

Aprind veioza. Mi-am adus și un ceai de portocale. Încă e fierbinte... Dar... stiloul, unde să pun Stiloul?!...

Impresii după prima lectură

1. Notează primele tale impresii despre textul *În Țara-Obiectelor-cu-Suflet*, completând enunțurile din cele patru cadrane.

Cel mai mult mi-a plăcut ...	M-a surprins ...
M-a emoționat ...	Textul mi-a adus aminte de ...

2. Ai regăsit, printre Obiectele-cu-Suflet din text, vreunul dintre obiectele prezentate de tine sau de colegii tăi la exercițiul 1 de la rubrica *Pentru început*? Dacă da, ce aspecte comune sau diferențe ai observat între felul cum v-ați imaginat voi acel obiect și cum și l-a imaginat autoarea?
3. Ai observat, probabil, că *În Țara-Obiectelor-cu-Suflet* are atât trăsături ale textului epic, cât și trăsături ale celui liric. Discutați în perechi despre aceste caracteristici. Notați câte o trăsătură a textului epic, respectiv a celui liric pe care le-ați regăsit în textul Angelei Baciuc.
4. Privește pictura de la pagina 99. Ce legături poți face între aceasta și lumea din Țara-Obiectelor-cu-Suflet?
5. Dacă scriitoarea Angela Baciuc ar fi invitată în școala ta, ce întrebare i-ai pune despre textul *În Țara-Obiectelor-cu-Suflet*?

Lecția 2. Lumea ficțională

Explorare

1. Cui îi aparține vocea naratorului din text? Este a unui copil sau a unui adult? A unei persoane de gen feminin sau masculin? Justifică-ți răspunsul.
2. Cum explici folosirea inițialei majuscule pentru Obiectele-cu-Suflet menționate în text? Pot fi considerate și ele personaje în această poveste?
3. Precizează activitatea casnică prezentată în text în jurul căreia se țese povestea.
4. De ce crezi că o activitate banală precum curățenia se transformă în povestea inventării unei lumi? Alege dintre variantele de mai jos sau propune un alt răspuns.
 - a. Oamenii pot face două lucruri deodată (de exemplu, pot înota și, în același timp, se pot gândi la ce vor ei).
 - b. Atunci când facem activități mecanice, ca să nu ne plictisim, ne putem aminti sau imagina o mulțime de lucruri.
 - c. Dacă știm să privim în jurul nostru cu atenție, putem descoperi în lucrurile mărunte și în cele mai comune împrejurări o poveste care este doar a noastră.
 - d. Oamenii își folosesc imaginația în fiecare moment al existenței lor.
5. Crezi că inteligența artificială este dotată cu imaginație, la fel ca oamenii? Are IA nevoie de emoție? Recitește primul paragraf al textului pentru a răspunde la această întrebare și explică de ce ești sau nu de acord cu poziția enunțată în text.
6. La ce se referă constatarea din al doilea paragraf: „Ce lume cu susu-n jos!”? Prin comparație cu ce este această lume una sucită?
7. Lucrați în perechi. Descrieți Țara-Obiectelor-cu-Suflet. Faceți un inventar al obiectelor menționate și grupați-le apoi în categorii (de exemplu, categoria cea mai largă este cea a articolelor de papetărie).
8. În ce categorie ați inclus Harta-unei-Minți-Curate? Explicați.
9. Fetița cu codițe este hotărâtă, așa cum spune ea însăși, să salveze Obiectele-cu-Suflet. Cum face acest lucru? Crezi că reușește? Explică.
10. Numește anotimpul menționat în text și florile cu care este asociat. La ce te duce cu gândul acest anotimp? Compară-ți răspunsul cu ale colegilor de clasă.
11. Pornind de la răspunsurile de la exercițiul 10, formulează, împreună cu colega/colegul de bancă, o concluzie privind felul în care percepe fiecare dintre voi anumite aspecte din realitate.

Joan Miró (1893-1983), *Metamorphoză*

12. De ce crezi că, spre deosebire de ce se întâmplă în lumea reală, în lumea ficțională un trifoi ar putea avea cinci foi și restaurantele ar putea primi cinci stele Michelin?
13. Scriitorul, ca orice artist, își folosește imaginația pentru a crea o lume. Privește pictura-colaj *Metamorphoză* a lui Joan Miró și răspunde la întrebările de mai jos.
 - a. Ce legătură poți stabili între acest tablou și textul *În Țara-Obiectelor-cu-Suflet*?
 - b. Ce fel de transformări surprind textul și pictura?
 - c. Ce elemente sunt însuflețite cu ajutorul imaginației în fiecare?
 - d. De ce crezi că, în pictura lui Miró, unele elemente sunt colorate, iar altele doar schițate?
14. Privește și pictura lui Paul Klee, intitulată *Prestidigitator*, de la pagina următoare. Poate fi comparat un scriitor cu un prestidigitator precum cel din pictura lui Klee? Explică pe ce s-ar putea baza o astfel de comparație.
15. Care dintre cele două picturi crezi că se potrivește mai bine cu textul Angelei Baciuc? Justifică-ți răspunsul.
16. Gândește-te la un personaj din cărțile citite de tine pe care-l poți compara cu fetița din textul *În Țara-Obiectelor-cu-Suflet*. Explică, într-un text de minimum 100 de cuvinte, care sunt aspectele comune și cele diferite ale celor două personaje.
17. Ce texte preferi să citești? Cele în care autorul construiește o lume asemănătoare cu cea reală sau cele care înfățișează lumi și creaturi fantastice? Motivează-ți opțiunea.

Repere

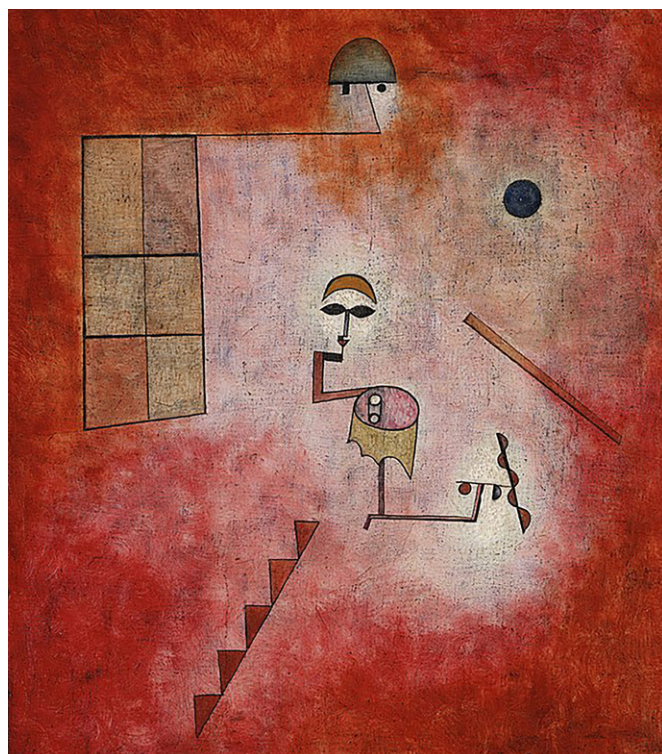
- ▶ **Ficțiunea** (din lat. *fictio*, „născocire”) este o reprezentare produsă de imaginația cuiva. Apare în arte, în filme sau în jocuri video, toate având în comun invenția, prezentarea unor evenimente și personaje imaginare. În sens restrâns, termenul se referă la narațiunile în proză, fiind adesea folosit ca sinonim pentru roman.

Ficțiunea literară este o lume inventată, construită cu ajutorul limbajului, care poate fi mai apropiată sau mai îndepărtată de realitate. Când intră într-o lume ficțională, cititorul face un pact, acceptând că nu trebuie să se aștepte să găsească în text o lume reală, adevărată, ci o lume inventată, prin care autorul îi comunică ceva despre felul în care percepe sau înțelege lumea.

Într-o ficțiune literară, limbajul este cel care creează lumea. Alegerea cuvintelor, modul în care acestea se combină în enunțuri, organizarea în paragrafe, așezarea în pagină a textului, ortografia, punctuația, toate acestea influențează felul în care cititorul va înțelege lumea ficțională.

Aplicații

1. Care sunt, după părerea ta, aspectele din text care semnalează că este vorba despre o lume ficțională?
2. Probabil te-a surprins că autoarea folosește scrierea cu majusculă după alte reguli decât cele pe care le-ai învățat. Consideri că această abatere de la regulile obișnuite constituie o modalitate potrivită de a construi Țara-Obiectelor-cu-Suflet? Justifică-ți răspunsul.
3. Identifică denumiri ale Obiectelor-cu-Suflet care se bazează pe rimă. Care dintre acestea ți se pare cea mai sugestivă? Explică.
4. Lucrați în perechi. Fiecare dintre voi desenează în caiet un tabel cu două coloane; în stânga notează obiectele menționate în text și în dreapta – aspectele (o trăsătură, un loc, o carte, o poveste) asociate fiecăruia. Pliază apoi foaia caietului, astfel încât să se vadă doar coloana din dreapta și schimbă caietul cu colegul/colega de bancă. Acesta/aceasta va trebui să ghicească obiectele, pe baza a ceea ce ai notat despre ele.
5. În text există două planuri: unul dezvăluie perspectiva unui adult, celălalt gravitează în jurul personajului Fetița cu codițe. Distincția dintre cele două planuri se realizează, la nivelul limbajului, prin folosirea persoanei I și a persoanei a III-a. Selectează, din text, două pasaje ilustrative pentru fiecare plan.
6. La nivelul structurii, *În Țara-Obiectelor-cu-Suflet* are două părți: prima corespunde primului paragraf, a doua cuprinde restul paragrafelor. Propune un titlu pentru fiecare. Care dintre aceste părți conține informații ce pot fi verificate și care se bazează în primul rând pe invenție, pe imaginație?

Paul Klee (1879-1980), *Prestidigitator*

7. Lucrați în grupe de câte 3-4 elevi. Fiecare elev recitește câte o secvență a textului pentru a descoperi trăsături ale naratoarei (fire, preferințe, calități etc.). Discutați-le. Notați-le pe o foaie și indicați pasajele din care reies acestea.

Provocări

În *Gramatica fanteziei. Introducere în arta de a născoci povești*, Gianni Rodari susține că o povestire se poate naște dintr-un „binom fantastic”, adică din două cuvinte între care există o anumită distanță (de exemplu, *lumină* și *pantofi*), astfel încât imaginația să fie nevoită să se pună în mișcare pentru a crea o legătură între ele, construind o lume sau o situație în care cele două să poată conviețui.

Lucrați în perechi. Alegeți o pereche de obiecte din imaginile alăturate și scrieți împreună o povestire care să aducă împreună cei doi termeni ai binomului fantastic.

Lecția 3. Combinarea structurilor textuale

Explorare

1. Recitește primul paragraf din textul-suport și precizează cea mai importantă idee pe care naratoarea o are referitor la IA. Ești de acord cu această idee? Adu argumente sau contraargumente în sprijinul răspunsului tău.
2. Recitește al doilea paragraf al textului pentru a descoperi cum este descrisă Fetița cu codițe. Ce îți atrage atenția în acest portret?
3. Cine sunt cei care dialoghează în secvența:
„ — Unde mă aflu?
— În Țara-Obiectelor-cu-Suflet, mi se șoptește și întorc ușor privirea.”
4. În al zecelea paragraf al textului sunt prezentate regulile limbii AFCA. Cum ți se par explicațiile oferite?
5. Textul spune o poveste despre o țară inventată. Rezumă firul narativ.

Repere

- ▶ Într-un text literar, pot apărea structuri textuale diverse. Ele pot fi recunoscute după funcția îndeplinită:
- **structuri narative**, în care sunt prezentate întâmplări, prin raportare la timp, oferind răspunsuri la întrebări precum „cine?”, „ce face?”, „unde?”, „când?”, „în ce ordine?”, „în ce scop?”, „din ce cauză?”, „cu ce urmări?”;
 - **structuri descriptive**, care cuprind informații privitoare la personaje, peisaje sau la diferite obiecte situate în spațiu; ele răspund la întrebările „care este obiectul descrierii?”, „cum arată, din ce este compus?”, „ce trăsături are acesta?”;
 - **structuri dialogate**, alcătuite din replicile personajelor, care au rolul de a caracteriza personajele și de a oferi detalii despre acțiuni; ele oferă răspunsuri la întrebările „cine vorbește?”, „despre ce discută?”;
 - **structuri explicative**, în care naratorul sau personajele oferă explicații necesare pentru a înțelege acțiunile, comportamentul personajelor sau alte elemente ale universului ficțional; aceste secvențe răspund la întrebarea „cum se explică?”;
 - **structuri argumentative**, în care naratorul sau personajele susțin un anumit punct de vedere, aducând argumente și exemple în sprijinul poziției lor, oferind răspunsuri la întrebarea „de ce?”.

Combinarea diverselor structuri conferă dinamism textului literar care, astfel, aduce în fața cititorului un univers ficțional complex și divers, la fel ca lumea în care trăim.

Identificarea structurilor textuale îl ajută pe cititor să înțeleagă ce a intenționat autorul să comunice în fiecare secvență (o poveste, o explicație, o anumită poziție față de o idee sau o temă, o detaliere privind un obiect, un personaj sau felul în care se realizează o interacțiune), dar și care este sensul global al textului, în funcție de structurile care predomină (de exemplu, este mai degrabă o poveste sau mai mult o descriere ori o explicație).

Mulți autori contemporani scriu texte ce depășesc granițele tipurilor de texte tradiționale tocmai prin felul în care combină structurile textuale. Literatura se dovedește, și pe această cale, un spațiu al creativității neîngrădite.

Structurile textuale diverse pot apărea și în textele nonliterare. Astfel, putem găsi:

- structuri narative într-un reportaj, într-o carte de istorie, într-o știre sau într-o relatare orală;
- structuri descriptive într-o reclamă, într-un pliant turistic sau într-un anunț;
- structuri explicative în prezentarea unor concepte, în instrucțiunile de folosire a unui aparat sau într-o diagramă despre cum funcționează un sistem biologic (de exemplu, inima), într-o hartă conceptuală;
- structuri argumentative într-un eseu, în prezentarea unei teorii științifice, într-un discurs sau într-o dezbatere;
- structuri dialogate în schimburile de e-mailuri sau de mesaje, într-un interviu, pe bloguri sau pe diverse rețele de socializare etc.).

Aplicații

1. Lucrați în cinci grupe. Fiecare grupă se va ocupa de un alt tip de structură textuală și va realiza, în 20 de minute, un poster cât mai creativ cu rezolvarea sarcinilor. La final, un reprezentant al grupei sau mai mulți vor prezenta posterul în fața clasei.

Grupa filozofilor

Primul paragraf al textului poate fi citit ca o argumentare. Teza care este demonstrată poate fi considerată ideea enunțată în al doilea paragraf, și anume că lumea de azi e „o lume cu susu-n jos”, chiar dacă este o lume „deșteaptă”.

- a. Primul argument este că „AI face cărțile”, o idee care nu putea fi concepută acum ceva vreme. Precizați prin ce exemple este întărit acest argument.
- b. Al doilea argument este că „AI știe să facă orice”. Indicați exemplele menționate în sprijinul acestui argument.
- c. Al treilea argument – neformulat explicit, dar care poate fi dedus din text – este că în lumea noastră se întâmplă tot felul de lucruri ciudate, care apar la știri. Precizați care dintre exemplele prezentate este cel mai surprinzător și explicați de ce îl considerați astfel.
- d. Formulați o concluzie care se desprinde din această secvență argumentativă, în care să reluați, pe scurt, argumentele prezentate.

Grupa lingviștilor

- a. Identificați în text paragraful în care este prezentată limba AFCA.
- b. Precizați de ce a fost inventată această limbă și de ce nu poate fi găsită în dicționare.
- c. Explicați ce sens dați denumirii limbii, referindu-vă la fiecare dintre cuvintele care o compun.
- d. Cum ți se par regulile limbii AFCA? Le poți aplica pentru a vorbi această limbă sau ți se par fanteziste? Ce rol are imaginația în folosirea ei și de ce credeți că ea poate fi folosită și pentru a desena, picta sau a face colaje?
- e. Dați exemple care să ilustreze abordarea ludică, jucăușă folosită de naratoare pentru a prezenta limba AFCA.

Grupa povestitorilor

- a. Identificați indicii de timp și de spațiu ai poveștii. Unde și când se petrece întâmplarea?
- b. Considerați că există un singur fir narativ sau mai multe? Justificați-vă răspunsul.
- c. Precizați ce moment al subiectului poate fi identificat în secvența „Și totul prinde viață”.
- d. Ce moment al subiectului reprezintă, după părerea voastră, descoperirea că „Acasă e acolo unde e inima ta!” pe care o fac toate Obiectele-cu-Suflet? Dar momentul în care „E din nou liniște”?
- e. Propuneți o continuare a poveștii.

Grupa artiștilor

Recitiți al doilea și al treilea paragraf din text și realizați un portret al Fetei cu codițe.

- a. Notați elementele incluse în portretul fizic (păr, chip, ochi, zâmbet, îmbrăcăminte, accesorii) și trăsăturile asociate fiecăruia.
- b. Identificați trăsăturile morale ce rezultă din privirea fetei și din decizia ei de a salva Obiectele-cu-Suflet.
- c. Desenați portretul Fetei cu codițe.

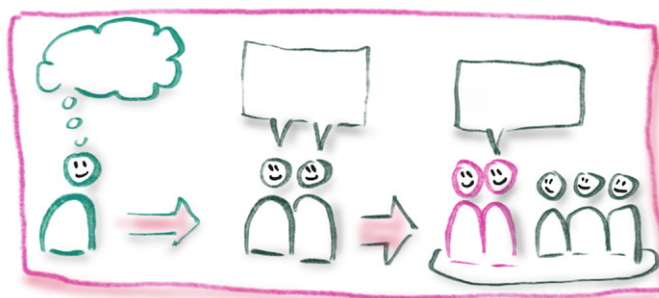
Grupa actorilor

- a. Identificați dialogurile din text.
- b. Precizați cine rostește fiecare replică și despre ce vorbesc personajele în fiecare secvență dialogată.
- c. Explicați cum interpretați replica „Acasă e acolo unde e inima ta!”.
- d. Realizați o scenetă în care să interpretați în fața clasei cele două secvențe dialogate din text. Găsiți modalități creative de a semnaliza cine vorbește de fiecare dată.

2. Evaluați prezentările grupelor și trageți concluzii privitor la felul în care sunt combinate diferitele structuri textuale.

3. Poate fi comparat textul cu o cameră în care se găsesc lucruri diferite, care servesc unor scopuri diferite? Aplicați metoda *Gândește – Discuțați în perechi – Comunicați-le celorlalți părerea voastră*.

Lecția 4. Semnificațiile textului

Interpretare

1. Cum explici folosirea mai multor cuvinte în limba engleză în primul paragraf al textului *În Țara-Obiectelor-cu-Suflet*? Ce imagine a lumii actuale este redată prin această alegere a autoarei?
2. Țara-Obiectelor-cu-Suflet funcționează după câteva reguli, de exemplu: „totul are Rost”, „Fiecare își cunoaște locul în casă”, „Nimeni nu deranjează pe nimeni.” Cum ai descrie această țară, având în vedere regulile menționate?
3. Crezi că aceste reguli sau altele ar fi bine să existe și în lumea ta? Exprimă-ți punctul de vedere într-un text de minimum 200 de cuvinte.
4. Citește textul de mai jos despre „obiecte cu suflet”, creat de ChatGPT. Te ajută să înțelegi mai bine textul Angelei Baciuc? Crezi că ChatGPT poate crea și povești la fel de bune ca un scriitor?

Obiectele cu suflet sunt cele care au o poveste, trezesc amintiri sau au o scânteie de viață în ele. Acestea pot fi o fotografie veche, un jurnal vechi, un coș făcut manual sau un instrument muzical care a trecut prin generații. Aceste obiecte au înțeles dincolo de aparența lor; ele poartă esența celor care le-au ținut, le-au folosit sau le-au iubit cândva. Ele îmbătrânesc și se schimbă în timp, absorbind momente și semnificații. Atunci când le ținem în mână, ne simțim conectați la ceva mai mare – un trecut, o cultură, o persoană sau chiar propriul nostru sentiment de sine. În acest fel, obiectele cu suflet fac o punte între banal și sacru, ancorându-ne în prezent și sugerând în același timp o poveste mai profundă care trăiește în ele.

Gabriel Silveira,
Inteligență Artificială

5. Textul *În Țara-Obiectelor-cu-Suflet* poate fi interpretat în mai multe feluri. Alege, dintre variantele de mai jos, pe cea care se apropie mai mult de propria ta înțelegere a textului sau propune alta și justifică-ți opțiunea.
 - a. Este o comparație între „o lume pe dos” – dominată de inteligența mașinilor – și o lume a imaginației și a emoției, pe care numai oamenii o pot crea.
 - b. Este o pledoarie pentru a privi „altfel” lumea și chiar lucrurile cele mai mărunte.

- c. Evidențiază ideea că fiecare își poate construi o lume a lui, unde să se simtă „acasă”, cu ajutorul imaginației și al amintirilor.
 - d. Este un text despre puterea scriitorului de a crea universuri ficționale.
 - e. Este vorba despre autocunoaștere, pentru că felul în care percepi lumea spune ceva despre cum ești, cum gândești, cum simți.
 - f. Este vorba despre ce poți face pentru a te simți bine „acasă”.
6. Între cele două planuri ale textului, cel al Fetiței cu codițe și cel al naratoarei adulte, se întretes legături subtile. Ce relație crezi că există între ele? Alege una dintre variantele de mai jos sau propune alta. Justifică-ți răspunsul, făcând trimitere la text.
 - a. Fetița cu codițe este imaginea din trecut a naratoarei, care își amintește acum, la maturitate, cum reușea să însuflătească lucrurile din camera ei atunci când făcea curățenie.
 - b. Fetița cu codițe este fiica naratoarei, iar momentul curățeniei îi amintește acesteia din urmă de propria copilărie.
 - c. Fetița cu codițe este un personaj fără legătură cu naratoarea, fiind aflată într-un alt plan narativ.
 - d. Fetița cu codițe este un personaj născocit de naratoare, care își creează astfel un prieten căruia să-i spună o poveste.
 - e. Fetița cu codițe poate fi, de fapt, orice cititor care îi află povestea.
 7. Spre finalul textului, ușa se deschide pentru ca Obiectele-cu-Suflet să poată merge la casele altor copii, pentru a le spune povești. Crezi că în spatele poveștilor se ascunde ceva mai profund? Ce anume?
 8. Tatăl, împreună cu Obiectele-cu-Suflet, construiește Muntele Copilăriei. Ce crezi că reprezintă acesta și de ce este aleasă această formă de relief, nu alta?
 9. Textul face trimitere la doi autori: Lewis Carroll (*Alice în Țara Minunilor*) și Shel Silverstein, ale căror universuri ficționale sunt, în unele privințe, asemănătoare celui din textul Angelei Baciuc. Urmărește filmul din varianta digitală a manualului pentru a avea un exemplu concret din opera lui Shel Silverstein.

Portofoliu

Cum ar arăta lumea noastră dacă oamenii ar fi lipsiți de imaginație și de emoții? Descrie această lume într-un text de minimum 200 de rânduri.

Lecția 5. Textul discontinuu

Explorare

Lucrați în perechi. Observați cu atenție harta alăturată.

- Găsiți, pe hartă, cele două localități menționate în text: Thessaloniki (Salonic) și Alanya.
- Menționați în ce țară se află fiecare localitate.
- Indicați punctele cardinale în care se situează cele două localități în țările respective.
- Spre ce mare are deschidere orașul Salonic? Dar Alanya?
- Unde se situează Marea Neagră față de cele două localități?

Repere

Din punctul de vedere al formatului sau al modului de organizare, textele pot fi:

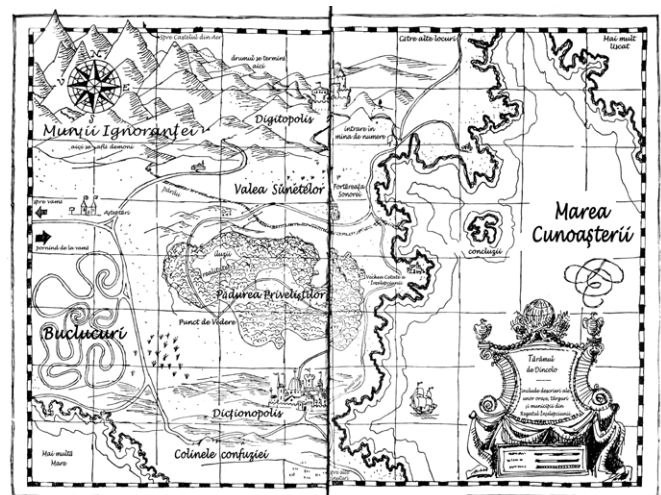
- continue**, organizate în propoziții și paragrafe înșiruite unele după celelalte (eseuri, rapoarte, romane etc.);
- discontinue**, când prezintă informațiile în mod neliniar (liste, tabele, hărți, diagrame, reclame, orare etc.);
- mixte**, când combină cele două tipuri de texte, conținând atât secvențe continue, cât și imagini sau grafice (reviste, pagini web etc.).

▶ **Textul discontinuu** este un document vizual care nu este organizat în propoziții și paragrafe. De aceea, lectura unui astfel de text nu este liniară.

Pentru a descifra un text discontinuu, cititorul trebuie să înțeleagă modul de organizare specific documentului respectiv. Astfel, când citește un tabel, trebuie să știe ce tip de informații cuprinde fiecare coloană și fiecare rând; într-o diagramă, va trebui să coreleze informațiile plasate în diferite poziții; într-o hartă, se va orienta să găsească locurile indicate în funcție de anumite repere.

Aplicații

- Lucrați în echipe de câte 3-4 elevi. Căutați hărți care să vă ajute să stabiliți care dintre cele două localități căutate la exercițiul 2, rubrica *Explorare*, se află mai aproape de granița de sud a României.
- Documentează-te despre cele două orașe.
 - Ce tipuri de text ai găsit, dintre cele trei menționate în rubrica *Repere*?
 - Ce ai putea vizita în fiecare dintre cele două orașe?
- Precizează ce funcție are harta de la rubrica *Explorare*. Descrie sau explică ceva? Poți da exemple de hărți care au alt rol decât cel identificat?
- Unele romane includ o hartă a lumii pe care o inventează autorul. Ai întâlnit astfel de hărți în cărțile pe care le-ai citit? Ce funcție crezi că au acestea?

Harta a lumii inventate de Norton Juster pentru romanul *Vama fantomă*

Provocări

Lucrați în grupe de câte 3-4 elevi. Desenați împreună o hartă a Țării-Obiectelor-cu-Suflet. Comparați harta voastră cu hărțile celorlalte grupe, într-un tur al galeriei.

Autoevaluare L1-L5

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare ...
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
- Cel mai dificil mi s-a părut ...

Lecția 6. Noi pagini – alte idei

+ De multe ori, așa cum ai aflat din textul Angelei Baci, viața adevărată se găsește dincolo de aparențe. În plus, felul în care înțelegi lumea spune ceva despre tine și despre valorile tale. *Pescărușul Jonathan Livingston* de Richard Bach este o poveste pentru cei care își ascultă inima și care știu să-și găsească drumul dincolo de regulile propriiei comunități. Este o poveste despre ordine și dezordine, despre conformism și depășirea lui, despre libertatea de a fi tu însuși. Autorul și-a dedicat cartea „adevăratului Pescăruș Jonathan, care trăiește în noi toți”. Citește rândurile de mai jos pentru a descoperi dacă trăiește și în tine un Pescăruș Jonathan.

Text auxiliar

Era dimineată și un soare proaspăt strălucea în aur peste clipocitul mării domoale.

La o milă de țărm, o barcă de pescari legase prietenie cu apa, iar chemarea pentru Breakfast Flock¹ scânteia în aer până când apărură o mie de pescăruși care încercau, zvâcnind și zbatându-se, să obțină câteva firimituri de hrană. Începea o nouă zi de muncă.

Dar departe și singur, străin de orice barcă și țărm, Pescărușul Jonathan Livingston exersa. La trei sute de picioare înălțime, el își coborî picioarele palmate, își ridică ciocul, străduindu-se să-și mențină, cu greutate, aripile într-un arc dureros. Acesta îi îngăduia să zboare nespus de încet, și-acum el încetinise până ce vântul îi devenea doar o șoptă-n obraz, iar

¹ Breakfast Flock – denumirea prin care autorul indică organizarea stolului în vederea obținerii hranei de dimineată.

oceanul stătea neclintit sub el. Își îngusta ochii într-o concentrare cumplită, își ținea răsuflarea, își acorda aripile... încă... încă puțin. Penele i se zburliară, se afla în limită de viteză și căzu.

Pescărușii, după cum știți, nu șovăie, n-ating nicio dată acest prag. A se poticni în zbor este pentru ei rușine și mare ocară.

Dar Pescărușul Jonathan Livingston, fără a se rușina, întinzându-și din nou aripile în arc, acela tremurător – mai încet, și mai încet, și poticnindu-se din nou –, nu era o pasăre ca oricare.

Cei mai mulți pescăruși nu caută să învețe decât elementele de bază ale zborului – cum să ajungă de pe mal până la hrană și înapoi. Pentru cei mai mulți pescăruși, nu zborul contează, ci hrana. Dar pentru acest pescăruș, zborul era totul, nu hrana. Mai mult decât orice pe lume, Pescărușului Jonathan Livingston îi plăcea să zboare.

Acest fel de a gândi, observase și el, nu este deloc mijlocul prin care să devină popular printre celelalte păsări. Chiar și părinții lui se îngroziseră văzând că Jonathan își petrecea zile întregi de unul singur, făcând sute de planări joase, exersând. [...]

– De ce, Jon, de ce? îl întreba mama lui. De ce-ți vine atât de greu să fii la fel ca ceilalți din stol, Jon? De ce nu lași pelicanii sau albatroșii să zboare așa de jos? De ce nu *mânânci*? Fiule, ai ajuns numai pene și os!

– Nu-mi pasă că am ajuns numai pene și os, mami. Vreau să știu ce pot realiza în văzduh și ce nu. Atâta tot. Vreau să știu.

– Ascultă, Jonathan, i-a spus tatăl, nu fără blândețe. Iarna nu e prea departe. Bărcile or să fie puține, iar peștele de la suprafață va înota mai la fund. Dacă tot vrei să înveți, învață despre hrană și cum se obține. Povestea asta cu zborul e bună, nu zic nu, dar nu poți să te hrănești cu glisade², o știi și tu. Nu uita că zbori ca să te hrănești.

² *glisadă* (s. f.) – zbor în care un avion sau o pasăre înaintază înclinat pe o aripă, astfel încât să se apropie de sol parcurgând o distanță cât mai mică.

Supus, Jonathan a încuviințat. Zilele următoare, a încercat să se poarte ca ceilalți pescăruși; a încercat, într-adevăr, țipând și luptând cot la cot cu Stolul, pe lângă diguri și bărci de pescuit, plonjând după resturi de pește și pâine. Dar nu a reușit deloc.

Nu are niciun rost, se gândea el. [...] Mai bine mi-aș petrece timpul așa învățând cum să zbor. Sunt atâtea lucruri de învățat.

N-a trecut mult și Pescărușul Jonathan era din nou singur, departe, pe mare, flămând, fericit, învățând. [...]

Pescărușul Jonathan și-a petrecut restul zilelor singur, zburând dincolo de Stâncile Îndepărtate. Singura lui suferință nu era singurătatea, ci faptul că ceilalți pescăruși nu voiau să creadă în strălucirea zborului care-i aștepta; nu voiau să deschidă ochii și să vadă.

În fiecare zi se desăvârșea mai mult. Deprinsese, de pildă, că picajul aerodinamic de mare iuțeală îl făcea să ajungă la peștele rar și gustos care se găsea, în bancuri, la zece picioare adâncime: nu mai avea

nevoie de pescari și de resturile de pâine pentru a supraviețui. Deprinsese să doarmă în văzduh, plutind noaptea pe vântul care bătea dinspre țărm, acoperind o sută de mile de la apusul până la răsăritul soarelui. Grație aceluiași control interior, zbura prin pâcla deasă a mării și se ridica deasupra ei spre zărilor clare, orbitoare... în timp ce toți ceilalți pescăruși adăstau³ pe Pământ, umiliți de ceață și ploaie. Deprinsese să înainteze mult peste uscat, călare pe vântul puternic, și să se hrănească acolo cu insecte delicate.

Ceea ce visase cândva pentru Stol câștiga acum doar pentru el; își desăvârșea zborul și nu regreta prețul pe care-l plătitese. Pescărușul Jonathan descoperea că pescărușii trăiesc atât de puțin din cauza plictiselii, fricii și mâniei, că odată alungate acestea din minte, viața lui urma să fie lungă și frumoasă.

Traducere din limba engleză de Anca Nemoianu

³ a adăsta (vb., înv.) – a aștepta.

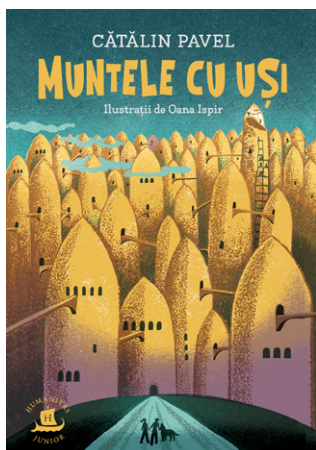
Discutarea textului

1. Prin ce se deosebește Pescărușul Jonathan de celelalte păsări din stol?
2. Ce părere ai despre sfaturile pe care i le dau lui Jonathan părinții lui? Nu-i vor ei binele, oare? Cum înțeleg părinții săi acest bine?
3. Crezi că zborul pescărușului ar putea fi o metaforă pentru felul de a fi al unor oameni? Ce crezi că ar putea însemna? Alege un fragment din text pentru a-ți justifica răspunsul.
4. Tristețea Pescărușului Jonathan venea din faptul că pescărușii din stol „nu voiau să creadă în strălucirea zborului care-i aștepta; nu voiau să deschidă ochii și să vadă”. De ce crezi că refuză aceia să înțeleagă altfel rostul zborului?
5. Chiar dacă eforturile lui Jonathan de a învăța noi tehnici de zbor presupun riscuri, umilințe și eșecuri, el simte că, în fiecare zi, se apropie de desăvârșire. Cum interpretezi acest lucru?
6. În finalul cărții, Pescărușul Jonathan îi spune următoarele cuvinte lui Fletch, un pescăruș pe care îl învățase să zboare: „Sărmane Fletch, să nu crezi ce-ți spun ochii. Ei oglindesc numai piedicile. Privește cu gândul, descoperă ceea ce știi deja și vei vedea cum trebuie să zbori.” Cum interpretezi acest îndemn?
7. Crezi că trăiește și în tine un Pescăruș Jonathan? Scrie un text în care să explici răspunsul tău și publică-l pe grupul clasei.
8. Citește textele colegilor tăi, pentru a-i cunoaște mai bine.
9. Asociază-l pe Jonathan cu un personaj dintr-o carte citită de tine și justifică-ți alegerea.

Biblioteci deschise

Îți propunem două cărți care îți dezvăluie și alte moduri în care poți descoperi lumea.

Muntele cu uși (2024) este un altfel de „Munte al copilăriei”, pe care l-ai întâlnit în textul Angelei Baci. Într-un mod amuzant, cartea îți deschide uși către descoperirea lumii, către alte cărți și către propria cunoaștere. Călătoria prin acest teritoriu al fanteziei merită făcută, indiferent de vârstă.

O călătorie îți propune și romanul *Ochii Monei* (2024), fiind o inițiere în viață și în artă pusă la cale de bunicul Monei. Cu fiecare vizită la muzeu, Mona pătrunde mai mult în adâncimea tablourilor și începe să înțeleagă ce înseamnă zâmbetul, imaginația, dansul vieții, melancolia și multe altele.

Proiect de grup. Limbi inventate

Punere în temă

Limbile artificiale sunt limbi inventate de către un om sau de un grup restrâns de oameni, spre deosebire de limbile naturale, apărute în decursul istoriei ca parte a culturii unei populații relativ numeroase.

Limbile artificiale se pot clasifica în:

- ↪ limbi auxiliare, inventate pentru a folosi în comunicarea dintre oameni; de exemplu, *esperanto*, cea mai răspândită dintre limbile artificiale, a fost inventată pentru a fi folosită ca limbă internațională;
- ↪ limbi fictive, care apar în creații artistice, în literatură sau în filme; de exemplu, *elfa* – cu variantele *quenya*, *elfa* nobilă, și *sindarin*, *elfa* uzuală – creată de J.R.R. Tolkien pentru *Stăpânul inelelor*; *dothraki*, folosită de personajele din *Urzeala tronurilor*; *na'vi*, limba vorbită de locuitorii Pandorei, în *Avatar*; *minioneza* din filmul de animație *Sunt un mic ticălos* (*Despicable me*) sau *klingoniana* vorbită în *Star Trek*, limbile *fremenă*, *chakobsa* și *galach* din romanul *Dune* de Frank Herbert;
- ↪ limbi experimentale, create de lingviști ca metodă de cercetare; de exemplu, *Toki Pona* sau *Laadan*;
- ↪ limbi secrete, pentru codificarea informației; de exemplu, *Lingua Ignota*, inventată în secolul al XII-lea de o stareță;
- ↪ limbi ludice, folosite în jocurile copiilor; de exemplu, *păsăreasca*.

Sarcina de lucru

Lucrați în grupe de câte 3-4 elevi. Fiecare grupă își va alege o limbă inventată din oricare dintre categoriile menționate, pe care o va prezenta apoi colegilor, printr-o prezentare PowerPoint sau printr-un produs media.

Timp de realizare: o săptămână

Pași pentru realizarea proiectului

Documentați-vă privitor la limba aleasă de voi. Puteți folosi diverse resurse, inclusiv sinteze găsite pe internet (de exemplu, „Limbi artificiale”, disponibilă pe www.academia.edu). Găsiți exemple relevante pe care să le folosiți în prezentarea voastră (din cărți sau din filme artistice sau documentare).

Pregătiți împreună prezentarea, după ce ați stabilit ce va face fiecare membru al echipei.

Prezentați proiectul vostru în fața colegilor de clasă.

Evaluarea proiectului

Pentru evaluarea proiectului, colegii voștri pot alege între grila cu cele patru criterii și scara feedbackului.

CRITERII				
Organizare	Materialul este bine structurat și informația este ușor de înțeles.			
Conținut	Informațiile sunt relevante pentru limba aleasă.			
Colaborarea în echipă	Fiecare membru al echipei a contribuit la realizarea materialului și a prezentării.			
Prezentare	Prezentarea este clară.			
	Modul de prezentare (combinarea textului cu imaginile în ppt sau felul în care este realizat filmulețul) dovedește creativitatea echipei.			

S
C
A
R
A

F
E
E
D
B
A
C
K
U
L
I

4. Clarifică

Ai putea dezvolta ...
Mă poți ajuta să înțeleg
mai bine ...

3. Apreciază

Apreciez ...
Îmi place ...
Mi s-a părut original ...

2. Analizează

Mi se pare că ...
Mă întreb ...

1. Sugerează

Ai putea adăuga...
Ai putea reformula...

Lecția 7. Textul argumentativ

Pentru început

1. Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi.
 - a. Ce vă sugerează imaginea alăturată?
 - b. Fiecare membru al grupei va da un răspuns și va formula un argument pentru a-și justifica punctul de vedere.
 - c. Comparați răspunsurile și argumentele voastre.
2. Este important să-ți poți argumenta punctele de vedere? Explică.

Explorare

1. Construieste un text argumentativ simplu, pe care să-l prezinți oral.
 - a. Alege, din fiecare exemplu de mai jos, varianta care exprimă părerea ta și adaugă un argument pentru a-ți justifica punctul de vedere.

Îmi place să-mi folosesc imaginația, pentru că ... / Nu îmi place să-mi folosesc imaginația, pentru că ...

Cred că folosirea IA ne aduce multe beneficii pentru că ... / Cred că folosirea IA poate fi periculoasă, pentru că ...

E bine să fie ordine în camera mea pentru că ... / Nu mă deranjează dezordinea din camera mea, pentru că ...
2. Lucrați în perechi, pentru a descoperi părțile unei argumentări.
 - a. Citiți informațiile din graficul de mai jos. Asociați enunțurile din coloana din stânga cu substantivele din dreapta ce denumesc părțile unui text argumentativ.
 - b. Ordonați secvențele din prima coloană, astfel încât să obțineți un text argumentativ coerent.
 - c. Identificați, în textul obținut, formulele sau conectorii specifici fiecărei părți dintr-o argumentare, respectiv:
 - cuvintele sau grupurile de cuvinte care indică exprimarea opiniei;
 - cuvintele sau grupurile de cuvinte care introduc un argument și un contraargument;
 - cuvintele sau grupurile de cuvinte care introduc exemple;
 - conectorul care introduce o concluzie.

1. Cred că IA are un rol benefic în viața noastră.
2. Așadar, comparând avantajele și riscurile, consider că, dacă este folosită etic, IA ne poate ușura viața.
3. Cu ajutorul IA, putem beneficia de servicii de asistență medicală mai bune, de autovehicule și sisteme de transport mai sigure, de produse și servicii mai ieftine. IA poate facilita totodată accesul la informații, educație și formare. IA poate îmbunătăți și siguranța la locul de muncă, deoarece roboții pot realiza activitățile periculoase din anumite domenii.
4. Spre exemplu, ar putea fi utilizată în echipamente de recunoaștere facială sau pentru urmărirea online și crearea de profiluri ale persoanelor fizice. În plus, IA permite fuzionarea unor informații furnizate de o persoană și obținerea de noi date, ceea ce poate duce la rezultate neașteptate pentru respectiva persoană.
5. Susțin acest lucru, deoarece folosirea IA ne aduce multe avantaje.
6. Totuși, există voci care vorbesc și despre posibile efecte negative ale folosirii IA pentru viața privată și protecția datelor.

a. opinie
b. exemple pentru argument
c. concluzie
d. contraargument
e. argument
f. exemple pentru contraargument

Repere

Un **text argumentativ**, oral sau scris, are ca scop să convingă ascultătorii sau cititorii cu privire la o opinie/un punct de vedere. Textul argumentativ conține următoarele elemente:

1. o introducere, prin care este enunțată teza, adică o opinie sau o judecată de valoare; în cazul în care teza este dată (ca în exemplul de la exercițiul 3), în introducerea argumentării se exprimă o opinie față de aceasta, indicând poziția pe care se situează cel care susține argumentarea;
2. un cuprins, care include:
 - ↪ argumentele și contraargumentele, constând în explicații sau justificări prin care teza/opinia despre aceasta este susținută sau combătută;
 - ↪ exemplele sau probele care au rolul de a ilustra convingător fiecare argument;
3. o încheiere, care cuprinde o concluzie succintă ce are rolul de a demonstra relevanța argumentelor pentru teza/opinia enunțată inițial.

Teza poate fi introdusă prin formule precum: *Părerea mea este că .../Consider că ...* etc.

Argumentele pot fi introduse prin conectori de tipul: *pentru că, deoarece*; ierarhizarea argumentelor se poate face prin conectori de tipul: *în primul rând/mai întâi, în al doilea rând/apoi, nu în ultimul rând/în fine* etc. Pentru a fi mai convingător, vorbitorul se poate referi atât la avantajele, cât și la dezavantajele tezei enunțate, folosind argumente pro și contra. În acest caz, poate folosi conectori precum: *deși, totuși, în ciuda faptului că, oricum, pe de o parte, pe de altă parte*.

Pentru ca argumentele prezentate să fie convingătoare, este important ca acestea să fie întărite, de fiecare dată, prin cel puțin un exemplu. Acestea pot fi introduse prin conectori precum: *de exemplu, de fapt, de pildă* etc.

Concluzia poate fi introdusă prin conectori precum: *în concluzie, așadar, pe scurt, prin urmare, în consecință* etc.

▶ **Textul argumentativ oral** poate fi prezentat ca un monolog pe care o persoană îl ține în fața unui public sau poate fi parte a unei dezbateri.

Aplicații

1. Lucrați în perechi. Citiți cu atenție următoarea teză, susținută de filozoful grec Platon. Discutați între voi despre sensul pe care-l dați afirmației lui Platon.

„Opinia este calea de mijloc dintre cunoaștere și ignoranță.”

- a. Formulați împreună un argument pro sau contra tezei de mai sus.
- b. Găsiți un exemplu potrivit pentru a vă susține argumentul.
- c. Formulați o concluzie.
- d. Prezentați-vă argumentarea în fața clasei.

2. Alege una dintre următoarele teze și realizează o argumentare orală.

Pentru a înțelege lumea, trebuie să-ți folosești imaginația.

Felul în care îi înțelegi pe ceilalți depinde în mare măsură de cât de bine știi să „citești” emoțiile.

- a. Notează, în caiet, două argumente pe care le poți folosi.
- b. Găsește exemple potrivite pentru fiecare argument. Poți să te referi și la texte/filme/piese muzicale.
- c. Formulează o concluzie.
- d. Prezintă în fața clasei, într-un minut, argumentarea ta.
- e. Evaluează-ți argumentarea, în funcție de grila de mai jos.

CRITERII DE EVALUARE

Am prezentat clar poziția față de teză, prin formulări de tipul: *Părerea mea este .../Punctul meu de vedere este ...*

Am prezentat două argumente diferite pentru a-mi susține punctul de vedere, folosind conectori potriviți.

Am folosit exemple relevante pentru a întări argumentele formulate, folosind conectori potriviți.

Am formulat o concluzie clară și în acord cu argumentele prezentate.

Lecția 8. Atributul. Apoziția

Pentru început

- Completează enunțurile lacunare date.
 - Am prieteni .../... • Prietenii mei, .../..., mi-au făcut o surpriză. • Am prieteni care .../...
- Precizează partea de vorbire de care depind cuvintele și propoziția pe care le-ai adăugat pentru a completa enunțurile de la exercițiul anterior.
- Identifică atributele din următoarele exemple și partea de vorbire de care depind:
 - „Și toți din jurul meu s-au întors mirați.”
 - „Fotografiile fac parte din viața mea: așa că am una cu T. [...], una cu mama [...] și una cu colegii mei.”

Atributul

Explorare

- Indică felul părților de vorbire de care depind atributele din enunțurile de mai jos.

Fetița cu codițe împletite are obraji pictați cu pis-trui. Doi mai mari sunt chiar pe năsulul cârn. Șorțul pregătit pentru curățenie era acela verde, cumpărat de curând. În mâini are cele mai mari mănuși galbene de cauciuc.
- Asociază fiecărui substantiv din seria **A** un cuvânt din seria **B** și construiește un enunț cu grupul nominal obținut, pentru a descrie imaginea de mai jos.

A. albume • birou • cameră • cuvertură • gentuță • obiecte • pereți • raftul • veioză

B. această • acoperiți • albastră • aprinsă • de deasupra • de tot felul • din lemn • roz • trei

- Precizează ce funcție sintactică au cuvintele din seria **B** în enunțurile construite de tine și indică părțile de vorbire prin care sunt exprimate.
- Identifică atributele substantivale din enunțurile de mai jos, menționând cazul substantivelor prin care se exprimă.

Am împodobit bradul de Crăciun grație efortului tuturor, deși cu o mică întârziere față de ora stabilită. M-am bucurat de clinchetul ornamentelor de sticlă colorată. Globul din vârful bradului arunca scilpiri colorate în cameră. Dimineața, am plecat spre târgul de Crăciun din orașul Brașov. Am luat-o și pe cățelușa Choco cu noi. Ne-am îmbrăcat gros, cu haine contra frigului. Acum așteptăm cu nerăbdare momentul ofe-rii de cadouri copiilor.
- Înlocuiește substantivele scrise colorat în propozițiile de mai jos mai întâi cu pronume, apoi cu numerale cu valoare pronominală, ca în modelul dat.

Mi-ar plăcea o casă **ca o cabană**. → Mi-ar plăcea o casă **ca aceasta**. → Mi-ar plăcea o casă **ca a doua**.

 - Camera **lui Andrei** este dezordonată. • Gândul **la testele** care urmează mă neliniștește. • Reacțiile mele **față de străini** sunt uneori ciudate.
- Identifică atributele pronominale din enunțurile de mai jos, precizând felul pronomelor prin care sunt exprimate și cazul acestora.
 - În lumea ei, totul e viu și colorat. • Nu o interesează părerea celorlalți. • Imaginația-i bogată o face ferici-tă. • Sprijinul fiecăruia contează. • Una dintre voi este designer. • Reușita mulțumită tuturor este apla-udată. • Nemulțumirile împotriva acestora s-au tot adunat. • Am remarcat purtarea lui nepotrivită față de dumneavoastră. • Profesorul e mentor fiecăruia. • Am participat la oferirea de premii alor noștri. • Nu are nevoie de ajutorul nimănui. • Peretele din spa-tele lor e proaspăt vopsit. • Ale cui cărți îți plac? • Îmi plac jocurile ale căror idei se bazează pe o poveste. • Țin seamă de părerile alor mei. • Sugestiile aceuia au fost bune.
- Precizează ce fel de attribute sunt cele evidențiate în enunțurile de mai jos, având în vedere părțile de vor-bire prin care se exprimă.
 - Apreciez puterea scriitorilor **de a crea** lumi ima-ginare. • Avea aerul **a nu înțelege**. • El dovedise un curaj **de invidiat**. • Am o fotografie cu fetița **surâzând**. • Nevoia **de a o lua din loc** din cauza frigului era mare. • Am primit un desert **mamă-mamă!** • A lipi bilețele pe frigider este un mijloc **de adus aminte**. • Fata **ținând** nasul pe sus a alunecat pe gheață. • Blocul **de acolo** este înalt. • Trezitul **devreme** nu-mi place. • Mersul **de colo până colo** l-a obosit. • E o vreme **brrrr!**. • Are o voce **uau!**

Repere

Atributul este partea secundară de propoziție care determină un substantiv sau un substitut al acestuia, pronume sau numeral cu valoare pronominală. Atributul este adjunct în cadrul unui grup nominal al cărui centru este un substantiv sau un substitut al acestuia.

După partea de vorbire prin care se exprimă, atributul este:

- **atribut adjectival**, exprimat prin **adjectiv propriu-zis** la toate gradele de comparație (Mă uit la blocul *foarte înalt.*), **adjectiv provenit din verb la participiu** (Îmi plac străzile *ninse.*), **adjectiv provenit din verb la gerunziu** (Văd mișcarea *crescândă* a fulgilor.), **adjectiv provenit din adverb** (N-am mai auzit *așa* vânt.), **adjectiv pronominal** (Casa *noastră* este mare.), **locuțiune adjectivală** (Dan este om *de treabă.*), **numeral cu valoare adjectivală** (În curte am *trei* copaci.);
- **atribut substantival**, care poate fi
 - **genitiv**, exprimat prin substantiv în cazul **genitiv** (Ferestrele *caselor* sunt mici.);
 - **prepozițional**, exprimat prin
 - substantiv în cazul **acuzativ** cu prepoziție (Gardul *de beton* este înalt.) sau locuțiune prepozițională (Am întârziere *față de termenul* stabilit.);
 - substantiv în cazul **genitiv** cu prepoziție (Ceaiul *contra răcelii* este parfumat.) sau locuțiune prepozițională (Clădirea *din spatele casei* este maro.);
 - substantiv în cazul **dativ** cu prepoziție (Reușita *grație ajutorului* tău mă bucură.);
 - **în nominativ**, exprimat prin substantiv în cazul **nominativ** (Orașul *București* este frumos.);
 - **în dativ**, exprimat prin substantiv în cazul **dativ** fără prepoziție (Conferirea de premii *elevilor* s-a făcut ieri. Ana este vară *Inei.*);
- **atribut pronominal**, care poate fi
 - **genitiv**, exprimat prin pronume în cazul **genitiv** (Părerea *acestora* este surprinzătoare.);
 - **prepozițional**, exprimat prin
 - pronume în cazul **acuzativ** cu prepoziție (Unul *dintre ei* pleacă.) sau locuțiune prepozițională (Purtarea *față de ea* a fost frumoasă.);
 - pronume în cazul **genitiv** cu prepoziție (Plângerile *împotriva lor* sunt multe.) sau locuțiune prepozițională (Cățelul *din spatele lor* este mic.);
 - pronume în cazul **dativ** cu prepoziție (Succesul *mulțumită lor* este mare.);
 - **în dativ**, exprimat prin pronume în cazul **dativ** fără prepoziție (Oferirea de burse *acestora* este bună. Dan este unchi *acesteia.*), pronume personal sau reflexiv (Sufletu-*i* vesel râdea. În mintea-*și* plănuia fapta.);
- **atribut verbal**
 - exprimat prin **verb**
 - la infinitiv, cu sau fără prepoziție (Bucuria *de a vedea* ninsoarea era mare. Avea înfățișarea *a nu pricepe.*);
 - la supin (Drumul *de străbătut* era lung.);
 - la gerunziu (Ninsoarea *căzând* era frumoasă.);
 - exprimat prin **locuțiune verbală**
 - la infinitiv (Dorința *de a-și aduce aminte* era puternică. Dădea impresia *a nu-și da seama* de situație.);
 - la supin (Semnul *de adus aminte* este în carte.);
- **atribut adverbial** → exprimat prin **adverb** cu sau fără prepoziție (Vântul *de aici* e rece. Mersul *acolo* este stabilit.);
 - exprimat prin **locuțiune adverbială** (Pomii *din jur* sunt acoperiți de zăpadă.);
- **atribut interjecțional**, exprimat prin **interjecție** (Am mâncat o prăjitură *mmm!*).

Apoziția

Explorare

1. Indică substantivele al căror echivalent îl reprezintă cuvintele sau îmbinările de cuvinte scrise colorat în enunțurile următoare, după modelul dat.
 - Ficțiunea, **plăsmuire a imaginației**, te transportă în locuri și timpuri din cele mai diferite. • Pe cer a apărut astrul nopții: **Luna**. • În programul „Școala altfel”, am vizitat Bucureștiul – **capitala țării**. • Într-o vale magică din inima Timișului de Sus, **adică în Predeal**, se află Satul Spiridușilor. • I-am spus Anei, **verișoarei mele**, ce îmi doresc de ziua mea.

ficțiunea = **plăsmuire a imaginației**
2. Precizează dacă pot fi suprimate cuvintele scrise colorat la exercițiul 1 fără a afecta înțelesul textului. Care este poziția acestora față de substantivul echivalent?
3. Lucrați în perechi. Discutați și găsiți argumente pentru a stabili dacă există sau nu o relație de subordonare între substantivul bază și cuvintele sau îmbinările de cuvinte echivalente.
4. Menționează cazul cuvintelor scrise colorat la exercițiul 1. Prin ce semne de punctuație se despart de restul enunțului?

Repere

Apoziția este o funcție sintactică suprimabilă, care exprimă o relație de echivalență de sens între două cuvinte sau două grupuri de cuvinte. Prima secvență este baza construcției, iar cea de-a doua este apoziția, care precizează informații suplimentare privind obiectul/însușirea/acțiunea denumite de bază.

Este **obligatoriu postpusă** bazei (substantiv, pronume, numeral cu valoare pronominală, adjectiv sau verb), pentru că, schimbându-se ordinea cuvintelor, se modifică și funcția sintactică a cuvintelor. De exemplu, sunt apoziții cuvintele scrise italic în propozițiile următoare: O voi vizita pe prietena mea, *Ana*. O voi vizita pe Ana, *prietena mea*.

Apoziția se desparte prin **virgulă** sau **linie de pauză** de restul propoziției sau este **precedată de semnul două-puncte**.

Relația apozitivă nu este o relație de subordonare, apoziția nefiind un atribut, așa cum este atributul în nominativ care nu este suprimabil, stă doar în cazul nominativ și nu se desparte prin virgulă de restul enunțului. Apoziția poate fi introdusă prin adverbe sau locuțiuni adverbiale (fără funcție sintactică): *adică, anume, mai exact, altfel spus* etc.

Apoziția stă, de obicei, în cazul nominativ, indiferent de cazul substantivului bază (L-am întâlnit pe prietenul meu, *Andrei*.), dar poate și să reia cazul substantivului bază (Am vorbit cu Dan, *cu prietenul tău*.).

Apoziția se exprimă prin:

- substantiv: Sora mea, *Elena*, este profesoară.;
- pronume: Prietenul meu, *adică el*, mă ajută mereu.;
- numeral cu valoare pronominală: Celelalte case, *a doua și a treia*, sunt renovate.;
- adjectiv: El este neascultător, *mai exact obraznic*.;
- forme verbale nepersonale: A câștigat concursul muncind, *adică trudind*.

Apoziția poate fi:

- **simplă**, când are un singur termen: Am întâlnit-o pe colega mea, *Ana*.;
- **dezvoltată**, când are doi sau mai mulți termeni: Acesta este Petre, *colegul de bancă al Inei*.; cuvintele care determină apoziția *colegul* îndeplinesc funcție sintactică în structura apozitivă: *de bancă*, atribut substantival prepozițional; *al Inei*, atribut substantival genitival.

Aplicații

1. Precizează felul atributelor din următorul fragment, analizând părțile de vorbire prin care sunt exprimate.

„Țara Așa-și-Așa e într-adevăr plicticoasă și nu are nimic, dar absolut nimic, ieșit din comun. Însă nu e chiar cel mai rău loc de pe pământ. Lacurile cu apă sărată din vecinătatea așezărilor, nici orașe, nici sate, seamănă cu niște mici mări interioare, cu valuri mici și cu niște pești aidoma, cam fără gust. Locuitorii țării le consideră zone de agrement plăcute, dar nu ideale.”

Adina Popescu, *Țara Așa-și-Așa*

2. Identifică apozițiile din următoarele enunțuri și menționează felul acestora.

- „Pe colțul mesei stă uitat și un medalion cu pietrele maro: Ochi-de-Tigru.” (Angela Baciuc)
- Prietenii mei, *adică simpaticii clasei*, mi-au făcut o farsă.

- Oana a găsit în camera ei un obiect misterios, *adică ciudat*.
- A reușit să termine proiectul colaborând, *mai exact comunicând cu ceilalți*.
- Am lipsit de la următoarele ore, *a treia și a patra*.

3. Copiază textul de mai jos în caiet, adăugând semnele de punctuație potrivite.

Frații Ana și Matei prietenii mei din copilărie m-au invitat să mergem la colindat. M-am reîntâlnit astfel cu întreaga lor familie mama tata bunicii.

Provocări

Scrive un text în care să descrii o lume inventată de tine. Folosește diferite tipuri de atribut și cel puțin o apoziție.

Lecția 9. Atributiva

Explorare

1. Precizează ce parte de vorbire este elementul regent al subordonatelor din fraza de mai jos, extrasă din textul *În Țara-Obiectelor-cu-Suflet*.

Ce fel de/Care inimă-de-pluș?

„Am o inimă-de-pluș¹/ care spune «te iubesc»²/

Ce fel de/Care inimă?

și mai am o inimă de fetru³/ pe care scrie «acasă».⁴”

2. Transformă prima propoziție subordonată scrisă colorat în fraza de la exercițiul 1 în partea de propoziție corespunzătoare.
3. Transformă atributul substantival prepozițional „de fetru” din fragmentul dat într-o propoziție corespunzătoare. Care sunt modificările apărute în organizarea sintactică?
4. Precizează ce parte de vorbire determină propozițiile subordonate din frazele de mai jos.

Pentru aceia¹/care văd dincolo de suprafața lucrurilor²/ realitatea este mai colorată.¹/ • Cine este primul¹/care a răspuns la întrebare?²/

5. Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi. Despărțiți frazele de mai jos în propoziții și indicați elementele de relație prin care sunt introduse propozițiile atributive. Precizați ce părți de vorbire sunt acestea și ce funcție sintactică au în propozițiile subordonate. Urmați modelul dat.

• Câinele¹/care s-a revăzut cu stăpânul lui după doi ani de căutare²/ avea numele Dixie.¹/ • Toți cei din Țara-Obiectelor-cu-Suflet vor merge pe la casele copiilor pentru a le povesti despre Biscuitul-din-Lemn ce așteaptă Crăciunul sau despre Iepurele-cu-o-Ureche care vânează ciuperci și ouă de ciocolată. • Mărțișorul-cu-Mesaj e un mărțișor din lemn pe care am scris niște versuri. • Acela față de care ai respect te respectă, la rândul lui. • Trifoiul cu patru foi căruia îi lipsește o frunză este în grevă japoneză. • La cina a venit și Ioana, care doar a ascultat poeziile citite. • Pictura asupra căreia m-am concentrat este cea a artistului german

Paul Klee. • Scriitoarea aceasta, în preajma căreia ne-am adunat, este foarte cunoscută. • În casă nu era nimeni căruia să-i spun povestea mea. • Ascult cu interes părerea oricui vorbește despre muzică. • Cartea cu autograf este premiul oricărui copil câștigă concursul.

care – pronume relativ în cazul nominativ, funcție sintactică de subiect

6. Menționează ce parte de vorbire sunt elementele de relație care introduc atributivele din frazele de mai jos și ce funcție sintactică au.
 - Fiecare poate inventa o lume unde toate lucrurile să aibă suflet. • Nu pot uita ziua când totul a căpătat sens pentru mine. • Sunt atent la felul cum sunt combinate cuvintele într-un text.
7. Identifică partea de vorbire prin care sunt introduse atributivele din frazele de mai jos.
 - Speranța lui că acest Crăciun va fi minunat se va împlini. • IA are capacitatea să facă o mulțime de lucruri. • Întrebarea dacă IA poate face curățenie ar putea primi răspuns destul de curând. • Decizia ca fiecare să aibă un rol în elaborarea proiectului a fost luată de toți colegii din echipă.
8. Precizează care este poziția propozițiilor atributive față de regentele lor în frazele de la exercițiul 5.
9. Lucrați în perechi. Observați, în exemplele de la exercițiul 5, când este folosită virgula pentru a despărți atributiva de regentă.

Repere

Atributiva constituie, în frază, realizarea propozițională a atributului. Răspunde la întrebările *care?*, *ce fel de?*.

Contragerea constă în transformarea unei propoziții în partea de propoziție corespunzătoare, cu păstrarea intactă a sensului.

Expansiunea constă în transformarea unei părți de propoziție în propoziția corespunzătoare, cu păstrarea intactă a sensului. Se opune contragerii.

Regentul unei propoziții subordonate atributive poate fi:

- un substantiv comun sau propriu: *Scriitorii*¹/pe care i-am citit²/ m-au impresionat.¹/; *Ana*,¹/care este prietena mea cea mai bună,²/ a întârziat la petrecere.¹/;
- un pronume: *Acela*¹/care vorbește²/ este tatăl meu.¹/;

- un numeral cu valoare pronominală: Dintre acele fete, *a treia*^{1/} **care** nu participă la discuție,^{2/} scrie compuneri deosebite.^{1/}.

+ Elementele de relație prin care poate fi introdusă propoziția atributivă sunt:

- pronume relative în nominativ, acuzativ, dativ, genitiv (Textul^{1/} **pe care** l-am citit^{2/} mi s-a părut minunat.^{1/});
- adjective pronominale relative (Hotărârea^{1/} **ce** cărți să citim^{2/} ne aparține.^{1/});
- pronume și adjective pronominale nehotărâte (Speranța^{1/} **oricui** scrie^{2/} este de a avea cititori.^{1/});
- adverbe relative (Momentul^{1/} **când** ne vom întâlni^{2/} l-am stabilit deja.^{1/});
- conjuncții subordonatoare (Nu ascundea dorința^{1/} **să** meargă la un spectacol.^{2/}).

Atributiva este introdusă prin adverbe relative numai când determină substantive care exprimă ideea de loc, de timp sau de mod. Când introduce o atributivă, conjuncția compusă subordonatoare *ca ... să* se folosește numai disociată de alte părți de propoziție (Dorința profesorului^{1/} **ca** toți elevii **să** ia note mari^{2/} este puternică.^{1/})

În limbaj popular, atributiva poate fi introdusă prin pronumele relativ invariabil *de*: Omul^{1/} **de** -l vezi^{2/} e tatăl meu.^{1/}

Atributiva stă totdeauna după termenul determinat, de obicei, imediat după acesta. Adesea, este intercalată în regentă. De cele mai multe ori, atributiva nu se desparte prin virgulă de regentă. Există și atributive izolate, despărțite prin virgulă de regente, având ca regent un nume propriu, substantiv comun sau pronume puternic individualizat.

Aplicații

1. Identifică atributivele din fragmentele date, precizând prin ce sunt introduse și ce parte de vorbire este elementul regent al acestora.

a. „Aceasta e calitatea cea mai importantă a unui scriitor – puterea de a circula între două lumi cu hărți complet diferite, care nu ar putea exista una fără resursele celeilalte.”

După Cătălin Pavel, *În ce carte locuim?*

b. „Traversasem bulevardul și intrasem pe Tache Ionescu, loc al cărui comerț stradal, mereu în floare, amintea puțin de Bucureștii orientali de odinioară.”

Ioana Părvulescu, *Necunoscuta*

c. „«Afară» nu e identic pentru toți, fiecare individ are un «afară» al său, care se deosebește mai mult sau mai puțin de al celorlalți. [...] Pentru unii, «afară» e un labirint, pentru alții e o carte. [...] Să reținem ideea că «afară» este divers și adesea contradictoriu, adaptându-și înfățișarea fie la gândirea, fie la simțirea celui care intră în contact cu el.”

După Dan Stanciu, *Spune-mi „Deschide-te!”*

d. „Caraghiosul e frumos? Doamna care făcea cursurile i-a dat răspunsul că frumusețea e în ochii celui care privește.”

După Laura Grünberg, *Bătut câmpii*

e. „Mingea Galbenă s-a ciocnit de un geam, care [...] a scos colți ascuțiți cu care a făcut-o harcea-parcea.”

Elena Vlădăreanu, *Prietenii Imaginari Anonimi*

2. Suprimă repetițiile din enunțurile de mai jos, folosind atributive, ca în modelul dat.

Citesc o carte; cartea este fascinantă. → Citesc o carte care este fascinantă.

- Vlad a pictat un tablou; tabloul este viu colorat. • Ea a desfăcut nerăbdătoare funda; funda lega cadoul.
- Aud o melodie; melodia este cunoscută.

3. Realizează expansiunea atributelor scrise italic în propozițiile de mai jos.

- Am găsit în balcon un porumbel *rănit*. • Nu am hotărât încă data *plecării* în excursie. • În coșul *din pod* sunt toate ornamentele de brad.

4. Completează frazele următoare cu pronumele relativ *care*, utilizând prepozițiile potrivite.

- Cartea ... o citește a apărut recent. • Serialul ... am devenit pasionat se difuzează sâmbăta. • Scriitoarea ... te referi îmi este cunoscută. • Am vizitat ieri orașul ... este cel mai frumos târg de Crăciun.

5. Corectează greșelile din frazele de mai jos.

- Decizia ca să plecăm de aici este pripită. • Hotărârea că a doua zi să se întâlnească este bună. • Am găsit cartea, unde apare o hartă a lumii imaginate de scriitor. • Băiatul a cărei imaginație este debordantă a devenit colegul nostru.

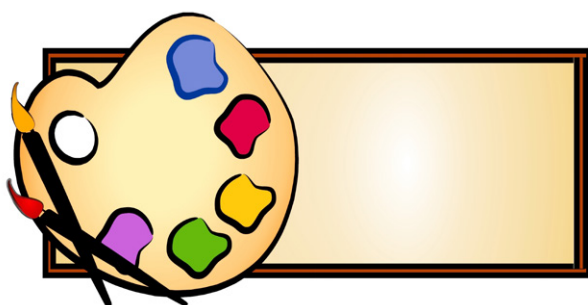
6. Analizează propozițiile din fragmentul dat, după model.

„Într-o zi, un novice cam încrezut, abia intrat în gașcă,^{1/} care nu învățase regula de bază, aceea^{2/} care spune despre felul^{3/} în care să vorbești cu Multul,^{4/} s-a dat isteț zicându-i Piedone.”^{1/}

După Dan Stanciu, *Mutul în zbor*

1 – principală

2 – atributivă, subordonată substantivului „un novice” din propoziția regentă nr. 1, introdusă prin pronumele relativ „care”

Lecția 10. Complementul direct

Explorare

1. Completează enunțurile de mai jos, precizând ce parte de vorbire este cuvântul determinat de părțile de propoziție obținute.

Băiatul i-a dat fetei ...
Ea l-a lăudat pe ...

Sara s-a gândit la ...
A scris în jurnal despre ...

2. Ce părți de propoziție sunt cele pe care le-ai obținut: atribute sau complemente? De ce?

3. Precizează complementele directe din enunțurile de mai jos, precizând prin ce sunt exprimate.

• Fiecare obiect are o poveste. • Pe unele știm să le ascultăm, pe altele le putem inventa. • Fetița poate salva Obiectele-cu-Suflet. • Andrei a pictat trei dintre obiectele din camera lui și apoi a imaginat o poveste pentru fiecare. • Ascultându-le, am înțeles că are o minte creativă. • Pe copii îi fascinează imaginile. • A terminat de scris compunerea. • Aud tunând. • Pot băga de seamă greșeala lui. • Toți au păreri de rău pentru ce i s-a întâmplat.

4. Indică părțile de vorbire de care depind complementele directe identificate în textul de la exercițiul 3.

5. Menționează complementele directe din enunțurile de mai jos. Ce părți de vorbire determină?

• Iată o hartă a lumii inventate de mine! • A băgat de seamă imediat trifoilul cu patru foi.

Repere

Complementul direct este partea secundară de propoziție care determină un verb, o locuțiune verbală sau o interjecție predicativă și care arată, în special, obiectul asupra căruia acționează autorul unei fapte. Pot avea complemente directe doar verbele care permit trecerea de la forma activă la forma pasivă.

Complementul direct răspunde la întrebările *pe cine?*, *ce?*.

Părțile de vorbire cu funcția de complement direct stau în cazul acuzativ și pot fi însoțite sau nu de prepoziția *pe*, care este marcă a acestei părți de propoziție.

Complementul direct se subordonează unui verb care are categoria modului (Elevul *rezolvă* exerciții.) sau care este la o formă verbală nepersonală (infinitiv – Pot *inventa* povești surprinzătoare.; gerunziu – *Privindu-l*, și-a plecat ochii.; supin – Îi era greu *de înțeles* explicația.), unei locuțiuni verbale (Profesorul *a băgat de seamă* greșelile.) sau unei interjecții predicative (*Iată* cartea promisă!).

+ Complementul direct se exprimă prin: substantiv sau locuțiune substantivală – Ascult *muzică.*, Are *ținere de minte.*; pronume (personal, personal de politețe, reflexiv, posesiv, demonstrativ, nehotărât, interogativ, relativ, negativ) – Nu sun *pe nimeni.*; numeral cu valoare pronominală – Am văzut *trei* dintre filmele premiate.; verb sau locuțiune verbală la forme verbale nepersonale (infinitiv, gerunziu, supin) – Pot *rezolva* problema. Aud *tunând*. Profesorul a terminat *de predat*. Poate *băga de seamă* orice.

Participă la fenomenul dublării prin clitic pronominal în acuzativ, care are funcția de anticipare, când e antepus (*I-am întrebat pe toți.*) sau funcția de reluare, când e postpus (*Pe Andreea o știu din tabără.*).

Complementul direct este poziționat, în mod obișnuit, după verb și nu se desparte de acesta prin virgulă.

Aplicații

Identifică, în fragmentele din textul *În Țara Obiectelor-cu-Suflet* de Angela Baciuc, complementele directe și analizează-le după modelul dat.

- a. „Ce știri avem azi? Să vedem: un hoț a spart casa unui britanic și și-a făcut o băutură, [...] o tânără a strâns vreo 60 000 de dolari pentru un cerșetor care a ajutat-o cu 20 de dolari când a avut nevoie, s-a creat o rochie de mireasă de 63 de kilograme, în Belgia copiii le citesc povești pisicilor, iar cineva ar vrea să facă o fabrică de bere în spațiu.”

- b. „An de an am grijă să îmi așez calendarul pe perete (și unul mic pe birou). [...] Fotografii fac parte din viața mea: așa că am una cu T. (făcută la Târgul de Crăciun din Brașov), una cu mama (tata nu e, pentru că el făcea fotografia) și una cu colegii mei (când mă enervez, o ascund în sertar). În Țara-Obiectelor-cu-Suflet [...], Nimeni nu deranjează pe Nimeni...”

„știri” – complement direct exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul plural, cazul acuzativ, nearticulat.

Lecția 11. Completiva directă

Explorare

1. Privește imaginea de mai jos și citește textul care o însoțește, reprezentând împreună o reclamă la un model de televizor.

Ai descoperit imaginea noastră ciudată. Dar nu ai descoperit încă ce reprezintă. Crezi că e un cadru gol în fața mării. Totuși, nu știi dacă e doar atât. Ai dreptate. E un ecran. Vezi cum se suprapune imaginea mării? Televizoarele noastre reproduc perfect orice vezi în realitate. De aceea, ele conving pe oricine vrea un produs de calitate.

2. Notează, din primul enunț, un complement direct și precizează cărei părți de vorbire i se subordonează.
3. În al doilea enunț, de partea de vorbire identificată în exercițiul anterior depinde o propoziție, ca în schema de mai jos. Ce asemănare observi între această propoziție și complementul direct din primul enunț? Ai în vedere întrebarea la care răspunde.

Ce nu ai descoperit?

Dar nu ai descoperit¹/ ce reprezintă.²/

4. Pune întrebările potrivite pentru a afla felul celorlalte propoziții scrise colorat în text. Menționează cuvintele cărora le sunt subordonate acestea.
5. Indică prin ce elemente de relație sunt introduse propozițiile scrise colorat din textul de la exercițiul 1 și precizează ce părți de vorbire reprezintă acestea.
6. Care este poziția propozițiilor scrise colorat față de regentele lor?
7. Observă punctuația acestor propoziții și încearcă să formulezi o regulă.

Repere

Completiva directă constituie, în frază, o realizare propozițională a complementului direct. Răspunde la întrebările *pe cine?, ce?*.

Regentul unei propoziții subordonate complementive directe poate fi:

- un verb sau o locuțiune verbală: *Știu¹/ că vei veni.²/; Bag de seamă¹/ că va participa și el.²/;*
- o interjecție predicativă: *Iată¹/ ce cadou am primit!²/.*

Unele propoziții complementive directe coordonate pot fi eliptice de predicat: *Știu¹/ cum²/, unde³/ și când va pleca.⁴/*

Elementele de relație prin care poate fi introdusă propoziția complementivă directă sunt:

- conjuncții și locuțiuni conjuncționale subordonatoare (*că, să, ca ... să, dacă, de, cum că, precum că, cum de*): *Știu¹/ că ai citit multe cărți.²/; Am auzit¹/ cum că mâine dăm test la istorie.²/;*
- adverbe relative (*cum, unde, când, cât, încotro, dincotro*): *Am aflat¹/ încotro se îndreaptă.²/;*
- pronume relative cu sau fără prepoziții (*care, cine, ce, câți/câte, ceea ce*): *Am observat¹/ pe care l-a chemat la cabinetul medical.²/; Copiii au aflat¹/ căți vor participa la clubul de lectură.²/;*
- adjective pronominale relative: *Am văzut¹/ care maratonist a ajuns primul.²/;*
- pronume nehotărâte cu sau fără prepoziția *pe* (*oricine, orice, oricare* etc.): *Ascultă¹/ orice îi place.²/;*
- adjective pronominale nehotărâte: *Îl așteaptă la cabană¹/ pe orice prieten are drum în zonă.²/*

Completiva directă stă, în mod obișnuit, după propoziția de care depinde, caz în care nu se desparte prin virgulă. Când este evidențiată, poate sta și înaintea regentei, fiind despărțită de aceasta prin virgulă sau prin linie de pauză, fără să fie însă obligatoriu.

Aplicații

1. Identifică propozițiile complementive directe din enunțurile de mai jos și menționează ce parte de vorbire determină.

• Cine spune că IA poate face orice? • Am aflat cine a scris Jurnalul Roșu. • Foarfecele-Verde-de-Hârtie

anunță cum că a terminat de tăiat toate hârtiile de pe birou. • Lupa-cu-Mâner-de-Lemn a decis că nu citește azi. • Am văzut-o citind ce scria pe vechile ilustrații. • Sper ca Nimeni să nu deranjeze pe Nimeni în acest loc. • E greu de învățat cum să vorbești limba AFCA.

- Am băgat de seamă pe care portofel scrie „Thessaloniki”.
 - Capsatorul-Orbu nu înțelege de ce nu îi dau nimic de lucru.
2. Indică prin ce elemente de relație sunt introduse complementele directe descoperite la exercițiul 1.
3. Desparte frazele din fragmentele de mai jos în propoziții. Precizează felul propozițiilor și indică raporturile dintre ele.
- „În primul rând, oamenii mari nu credeau că ea ar putea avea ceva minunat de povestit. [...] Poate părinții ei ar fi aflat și ei dintr-odată ceea ce ea tocmai descoperise în această vacanță. [...] Cu privirea ațintită acum asupra farfurioarei, Sara simți cât de mult îi lipsea ce se întâmplase în Muntele cu uși.”
 - „Fața ei arăta clar la ce se gândea.”
 - „Orbikon înțelesese că devenise prizonier în propria casă.”
 - „Eu hotărâsc ce se întâmplă!”
 - „Se uitau la ea, așteptând să vadă ce anume li se mai cerea.”

După Cătălin Pavel, *Muntele cu uși*

4. Menționează poziția propozițiilor subordonate identificate la exercițiul 3 față de propozițiile regente.
5. Completează oral enunțurile următoare, conform modelului dat.

Citesc → o carte.
→ ce mi-a indicat tata.

- Îmi imaginez ...
- Poftim ...
- Copiii au înțeles ...
- Profesoara ne învață ...

6. Corectează enunțurile din următoarele fraze:

- Vreau ca să mergem la film.
- Cred căci merită puțină atenție.
- S-au hotărât ca să învețe împreună.
- Vreau pentru ca să spun întreaga poveste.
- M-a întrebat că cine sunt eu.
- I-am spus că să nu mai vină.
- Mi-a amintit că ce bine era în vacanță.

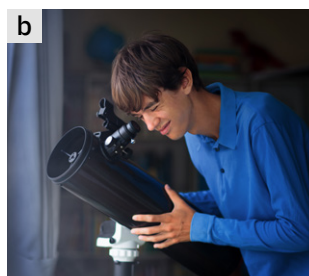
7. Alcătuieste, pentru fiecare dintre imaginile de mai jos, câte două enunțuri în care verbului indicat să-i fie subordonat, pe rând, un complement direct, respectiv, o completivă directă.

a privi

a regreta

a explora

a spera

8. Extrage câte un verb din primul chenar, iar din al doilea, câte un element de relație. Construieste enunțuri în care propoziții complementive directe introduse prin elementul de relație selectat să fie subordonate verbului extras.

a alege, a descoperi,
a decide, a iubi, a încuraja

dacă, orice,
să, cine, cum

9. Desparte frazele de mai jos în propoziții și precizează felul propozițiilor și al elementelor subordonatoare.

- a. Îmi plac reclamele în care apar animale și sper că voi ajunge și eu regizor sau actor pentru a putea să particip direct la realizarea unor spoturi publicitare valoroase.
- b. Profesorii speră ca toți elevii să termine cu bine clasa a VIII-a, dar unii elevi nu știu încă ce vor face apoi, înspre ce liceu se vor îndrepta.
- În povești, uneori eroul apreciază pe cine nu merită și bagă de seamă prea târziu că a fost înșelat.
 - Uite că nu am terminat tema la timp, iar profesorul observă orice încercăm noi să ascundem.

Provocări

Pornind de la imaginea alăturată, alcătuieste un text de 100-150 de cuvinte în care să existe propoziții subordonate complementive directe ai căror regenți să fie verbele *a imagina*, *a întreba*, *a hotărî*, *a vedea*.

Lecția 12. Complementul indirect

Explorare

- Completează enunțurile de mai jos cu un complement direct și, respectiv, cu un complement indirect, exprimate prin substantive. Precizează cazul în care stau substantivele respective și întrebarea la care răspunde fiecare complement.
 - Am văzut ...
 - L-am văzut pe ...
 - Președintele comisiei le acordă premii ...
- Precizează complementele indirecte din enunțurile de mai jos și menționează ce parte de vorbire este cuvântul de care depind.
 - Le-am spus prietenilor mei despre planurile mele.
 - Știu multe jocuri dragi ție, care mie nu mi se par la fel de interesante.
 - Anei i-au luat un interviu după ce a câștigat concursul.
 - Se comportă asemenea unui star.
 - Profesorul se adresează elevilor.
 - Nimănui nu-i pasă de frigul de afară.
 - Vrea să-și dovedească sieși că este creativ.
 - A trimis la doi invitația.
 - Este util a le face recomandări de lectură elevilor.
 - Oferindu-i un cadou Mirunei, ți-ai dovedit generozitatea.
 - Lui Matei i-a părut bine că ai venit.
 - Este dificil de dat sfaturi copiilor.
- Indică părțile de vorbire prin care sunt exprimate complementele indirecte identificate.
- Care sunt predicatele în enunțurile de mai jos? Ce funcție sintactică au cuvintele scrise colorat?
 - Bravo tuturor pentru reușită!
 - Na-vă și vouă parola de la internet!
- Indică, pe baza exemplelor de la exercițiile 1 și 2, situațiile în care complementul indirect este anticipat sau reluat.

Repere

Complementul indirect este partea secundară de propoziție care determină cel mai frecvent un verb și arată beneficiarul unei acțiuni. Răspunde la întrebarea *cui?*

Complementul indirect se subordonează unui verb care are categoria modului (El le *povestește* copiilor o întâmplare amuzantă.) sau care este la o formă verbală nepersonală (L-am auzit *spunându-i* ceva la ureche.), unei locuțiuni verbale (Ea îi *aduce aminte* lui Vlad de promisiunea făcută.), unui adjectiv (A luat o decizie *favorabilă* mie.), unui adverb (A răspuns *potrivit* așteptărilor.), sau unei interjecții predicative (*Bravo* vouă!).

- +** Părțile de vorbire cu funcția sintactică de complement indirect stau în cazul dativ. Acestea pot fi: substantive – Le spun *colegilor* adevărul.; pronume (personal, de politețe, posesiv, relativ, demonstrativ, nehotărât, interogativ, relativ, negativ) – I-am dat atenție *fiecăruia*.; numeral cardinal sau ordinal cu valoare pronominală – I-a cerut *primului* un sfat; Trimite mesajul *la trei*.

Utilizarea grupului *la* + nominal este posibilă doar când partea de vorbire prin care este exprimat complementul indirect nu admite forma de dativ, mai precis când pe prima poziție apare un numeral cardinal sau ordinal ori un adjectiv invariabil (Am trimis mesajul *la trei/la al treilea/la ditamai* profesorul/*la așa* copii.).

Complementul indirect poate fi anticipat sau reluat prin clitic pronominal (*I-am spus Soniei* un secret., *Lui* o să-*i* trimit mesaj). Sunt însă și situații când dublarea prin anticipare nu este posibilă (Consumul de zahăr dăunează *sănătății*., *Aidoma lor*, m-am supus., Ajutorul necesar *lui Dan* a venit la țanc., Bravo *sportivilor!*).

Aplicații

- Analizează, după modelul dat, complementele indirecte din textul de mai jos.

„Un sultan i-a poruncit unui biet croitor să-i coasă o cămașă de marmură, amenințându-l că, dacă nu va izbuti, îi va tăia capul.

Bietul om s-a pus pe plâns, neștiind cum să se descurce. Spunându-i fiicei lui, care era nespuse de isteasă, aceasta i-a venit în ajutor. Când sultanul a cerut cămașa de marmură, croitorul i-a răspuns:

– Cămașa e croită. Dar am nevoie de fire de nisip ca s-o cos. Mi le poți trimite?”

Jean-Claude Carrière, *Cercul mincinoșilor*

„i” – complement indirect, exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, numărul singular, genul masculin, cazul dativ, formă neaccentuată.
- Rescrie următorul enunț, înlocuind părțile de vorbire care au funcția de complement indirect cu următoarele părți de vorbire: pronume nehotărât, pronume demonstrativ, pronume posesiv, numeral cu valoare pronominală. Obiectelor le-am dat viață cu ajutorul imaginației.
- Corectează greșelile din enunțurile de mai jos.
 - A dat jucării la copii.
 - N-a mărturisit la nimeni ce a văzut.
 - I-am mulțumit Anei și lui Mihnea.
 - Am trimis la celălalt cartea.

Lecția 13. Completiva indirectă

Explorare

1. Citește enunțurile asociate imaginilor și precizează funcția sintactică a cuvintelor scrise colorat.

Împrumut cărți
unui prieten.
Împrumut cărți¹/
cui îmi este prieten.²/

I-am trimis fotografii cuiva de la petrecere.
I-am trimis fotografii¹/ oricui a fost la petrecere.²/

Voluntarul îi dă apă maratonistului.
Voluntarul îi dă apă¹/ oricărui
maratonist ajunge acolo.²/

2. Ce parte de vorbire este regentul cuvintelor care reprezintă o realizare propozițională a părților de propoziție scrise colorat la exercițiul 1? Pentru a răspunde, urmărește modelul de mai jos.

Cui împrumut?

Împrumut cărți¹/ cui îmi este prieten.²/

3. Precizează elementele de relație prin care sunt introduse propozițiile subordonate de la exercițiul 1 și formulează întrebarea la care răspund acestea.

4. Desparte în propoziții frazele următoare, copiate în caiet. Precizează ce parte de vorbire este elementul regent și prin ce părți de vorbire sunt introduse subordonatele complementive indirecte.

- Profesorul nostru oferă feedback oricui prezintă proiectul.
- Dă o mână de ajutor cui are nevoie.
- S-a adresat oricărui colegi participă la întâlnirea de pe Zoom.
- Dau de veste oricărei prietene este interesată de acest eveniment.
- Cui vrea, îi explic.
- Se îmbracă asemenea cui a inspirat-o.
- Este un context favorabil oricui urmărește succesul.
- Vai oricui încearcă asta!

5. Precizează ce poziție are fiecare propoziție subordonată de la exercițiul 4 în raport cu regenta sa.

6. Observă punctuația acestor propoziții și formulează o regulă.

7. Urmând exemplele de la exercițiul 1, realizează expansiunea complementelor indirecte din exemplele de mai jos.

- I-am dat prietenului meu jurnalul.
- Bravo lui!
- Profesorul le pune întrebări elevilor.
- A trimis mesaje tuturor.

Repere

Completiva indirectă constituie, în frază, o realizare propozițională a complementului indirect. Răspunde la întrebarea *cui?*.

- + Regentul unei propoziții subordonate complementive indirecte poate fi:
- un verb sau o locuțiune verbală: *Povestește¹/ oricui ascultă.²/*; *I-a părut bine de reușită¹/ cui i s-a dat premiul.²/*;
 - un adjectiv: *Biblioteca e un mediu propice¹/ cui are de citit.²/*;
 - un adverb: *Se comportă aidoma¹/ cui l-a educat.²/*;
 - o interjecție: *Bravo¹/ cui a câștigat concursul!²/*.

Unele propoziții complementive indirecte pot fi dublate în regentă prin clitice pronominale în dativ: Cititul *îi* este util¹/oricui vrea un viitor bun.²/

Elementele de relație prin care poate fi introdusă propoziția complementivă indirectă sunt:

- pronume relativ în dativ: Oferă sprijin¹/**cui** rămâne după ore.²/;
- adjective pronominale relative: E ostil¹/**căror** colegi nu-l susțin.²/;
- pronume nehotărâte în dativ: Poate da explicații¹/**oricui** i le cere.²/;
- adjective pronominale nehotărâte: Dau de veste despre promoție¹/**oricărui** coleg este interesat.²/.

Completiva indirectă stă, adesea, după propoziția regentă, de care nu se desparte prin virgulă. Când este evidențiată, completiva indirectă stă înaintea regentei și poate fi despărțită prin virgulă, dar nu este obligatoriu.

Aplicații

1. Identifică propozițiile complementive indirecte din enunțurile de mai jos și menționează ce parte de vorbire determină.

- Bravo cui are curajul să-și exprime părerea!
- Cui nu-i place acest joc nu-i trimit invitație la ziua mea.
- Acesta este un sfat util oricărui om este interesat de IA.
- Dă-m de veste despre concertul nostru oricui îi place muzica.

2. Indică prin ce elemente de relație sunt introduse completivele indirecte identificate la exercițiul 1.

3. Continuă, după model, enunțurile lacunare, astfel încât să obții propoziții subordonate complementive indirecte.

- Concursul a fost accesibil ... (**cui s-a pregătit**)
- Am procedat potrivit ...
- Comportamentul lui este conform ...
- Sunt simple calculele necesare ...
- Oferă flori ...

4. Desparte frazele de mai jos în propoziții și precizează felul acestora.

- „Mic, negricios, plătând, râdea tare, spunea poante răsuflute și povestea oricui avea răbdare amintirile sale din Armată, de pe vremea Basmului Nou.”

Adina Popescu, *Cartea Pricoliciului*

- „Putem da lecții de mișcare oricui vrea să se miște.”
Dan Stanciu, *Spune-mi „Deschide-te!”*

- „Martin povestea oricui voia să-l asculte.”
Ioana Bot, *Povestea pescărușului albastru*

5. Indică termenii regenți ai completivelor indirecte identificate la exercițiul 4. Menționează, de asemenea, ce parte de vorbire sunt elementele de relație prin care sunt introduse completivele indirecte.

6. Corectează enunțurile date.

- Care prieteni m-au întrebat, le-am răspuns.
- Mă adresez și eu, oricui este disponibil.
- Cui are nevoie îl ajut cu drag.
- Îi transmit un mesaj oricărui este atent.

7. Precizează felul subordonatelor introduse prin elementul de relație *cui* din enunțurile următoare:

- Îngrijorarea cui a aflat despre accident este justificată.
- Am aflat cui i se va acorda premiul.
- Îi voi fi recunoscător cui m-a ajutat la teme.

8. Identifică, în fraza de mai jos, cele trei propoziții subordonate pe care le-ai învățat până acum. Precizează felul fiecărei subordonate, indică-i regentul și formulează întrebările la care răspunde.

Am înțeles care sunt regulile jocului și i le pot explica oricui e interesat de această nouă variantă, care solicită în special creativitatea jucătorilor.

Dau pensula cui pictează.

Provocări

Alcătuiește câte o frază în care propoziții subordonate complementive indirecte să surprindă acțiunile din imaginile de mai jos, conform modelului.

Lecția 14. Complementul prepozițional

Explorare

1. Precizează care sunt complementele prepoziționale din enunțurile de mai jos, menționând și partea de vorbire prin care se exprimă.
 - Prietena mea se gândește încă la filmul văzut ieri.
 - Ne păzim de răceală. • Greșeala ta se repercutează asupra unui nevinovat. • Vai de tine! • Temându-se de furia ei, a plecat imediat. • Locuiesc aproape de parc.
 - Acest scriitor este sigur pe talentul lui. • Sunt atent la doi dintre ei. • A vorbit doar despre primul. • S-a manifestat contra războiului. • Totul a culminat cu un ropot de aplauze. • Vorbește frumos despre oricine.
 - Mi-e dor de ea. • Argumentarea constă în afirmarea clară și motivată a unui punct de vedere. • Doar la vacanță visează! • Mă bazez pe ajutorul tău. • Despre cine a fost acolo, despre ei să-mi spui. • S-a purtat urât față de colega ei. • Era rezervat față de oricine.
 - Nu se sinchisea de părerile de rău ale cuiva. • Dan a acționat contra mea. • Este dificil a depinde de alții.
 - Se gândește la a scrie un articol pentru revista școlii.
 - S-a săturat de plimbat. • Era capabil de a băga de seamă orice detaliu.
2. Menționează ce părți de vorbire sunt termenii regenți ai complementelor prepoziționale identificate la exercițiul anterior.

Repere

Complementul prepozițional este partea secundară de propoziție ce arată obiectul care este ținta acțiunii sau pentru care acționează autorul unei fapte. Răspunde la întrebările *pentru cine?, pentru ce?, de cine?, de ce?, la cine?, la ce?, de la cine?, de la ce?, despre cine?, despre ce?* etc.

Regentul complementului prepozițional poate fi un verb care are categoria modului (*Se gândește la examen.*; *Mă tem de eșec.*), o formă verbală nepersonală (*Bazându-se pe intuiție*, a răspuns corect.; *Mă feresc de a depinde de părerea altora.*), o locuțiune verbală (*Își aduce aminte de toți.*), un adjectiv (*Ești capabil de asta.*), un adverb (*Stă departe de patinoar.*) sau o interjecție (*Mersi pentru tot!*).

Complementul prepozițional se exprimă prin:

- substantiv sau locuțiune substantivală în acuzativ cu prepoziție ori locuțiune prepozițională sau în genitiv cu prepoziție – Depinde *de sprijinul* altora., Necazul s-a abătut *asupra satului*. Se bazează *pe prieteni*., Era mândră *față de colegile ei*., Vorbește *despre părerile ei de rău*., S-a revoltat *contra nebăgării de seamă*.;
- pronume în acuzativ cu prepoziție și locuțiune prepozițională sau în genitiv cu prepoziție – Nu-și amintește *de tine/de dumneavoastră/de ai mei/de aceia/de fiecare/de nimeni*., Vina a căzut *asupra lui/dumitale*., *Despre ce ați vorbit?*, S-a poziționat *contra dumnealui/alor mei/acestora/oricărui*.;
- numeral cardinal sau ordinal cu valoare pronominală – Se teme *de doi/de al doilea*.;
- verb la o formă verbală nepersonală (la infinitiv sau supin) – M-am săturat *(de) a căuta/de căutat* cartea;
- locuțiune verbală (la infinitiv sau supin) – Se gândește *la a face rost* de această carte. E preocupat *de făcut rost* de o carte.

Complementul prepozițional stă în mod obișnuit după regent și nu se separă de acesta prin virgulă. Există și situații când stă în fața regentului (uz emfatic): *Despre tine* vreau să vorbim acum.

Aplicații

1. Selectează complementele prepoziționale din enunțurile de mai jos, extrase din textul *În Țara-Obiectelor-cu-Suflet*. Analizează-le după modelul dat.
 - „(AI) N-are nevoie de emoție, bani, facturi și emo-ticoane.” • „... de parcă tot Universul depindea acum de curățenia... de pe birou.” • „Un Trifoi-cu-Patru-Foi stă cuminte alături de pixuri, creioane, o riglă pătată de cerneală roșie.” • „Cum, n-ați auzit de ea?” • „Îmi aduc aminte de *Alice în Țara Minunilor*.” • „N-are chef de citit și deslușit.” • „Se apucă de treabă.”
 - „**de emoție**” – complement prepozițional, exprimat prin substantiv comun, genul feminin, numărul singular, cazul acuzativ, nearticulat, precedat de prepoziția simplă „de”.
2. Precizează complementele prepoziționale din frag-mentul de mai jos. Ghicește cui i-ar putea aparține vocea care rostește aceste cuvinte.

„Eu mă aflu la mijloc între cele trei tărâmurii: al apei, al uscatului și al cerului. Viața mea este frumoasă și grea. Am puteri pe care le-am adu-nat, vreme de mii de ani, de la forțele naturii, și știu mai multe despre lumea aceasta decât orice învățat și decât orice înțelept.”

Ana Alfianu,
Val și Cetatea Sufletelor

Lecția 15. Completiva prepozițională

Explorare

1. Citește enunțurile de sub imaginile date și precizează funcția sintactică a cuvintelor scrise colorat.

Adolescenții vorbesc **despre organizarea** unei excursii la munte.
Adolescenții vorbesc **despre ce** vor face pentru organizarea excursiei.

Toți s-au bucurat **de zăpada** bună pentru săniuș.
Toți s-au bucurat **că** au avut zăpadă bună pentru săniuș.

Ne bazăm **pe ajutorul** lor la nevoie.
Ne bazăm **că** ne vor ajuta la nevoie.

2. Ce parte de vorbire este regentul cuvintelor care prezintă o realizare propozițională a părților de propoziție scrise colorat la exercițiul 1? Pentru a răspunde, urmărește modelul dat.

Despre ce vorbesc?
↓
Adolescenții vorbesc¹/ **despre ce** vor face pentru organizarea excursiei.²/

3. Precizează elementele de relație prin care sunt introduse celelalte propoziții subordonate de la exercițiul 1 și formulează întrebarea la care răspund acestea.
4. Desparte, în caiet, frazele de mai jos în propoziții. Precizează ce parte de vorbire este elementul regent și prin ce părți de vorbire sunt introduse subordonatele complete prepoziționale.

• Se teme că Obiectele-cu-Suflet vor fi uitate la un moment dat. • Fetița este dornică să lupte pentru visul ei. • Îi pare bine că poate vedea dincolo de aparențe. • Nu-mi dau seama dacă a procedat bine. • Vai de cine nu are imaginație! • A hotărât a renunța să fie pe placul tuturor. • De asta mă tem, să nu greșesc. • Este gata să facă orice efort. • Este riscant de pariat pe cine nu a fost la antrenamente. • Mă tem ca nu cumva să întârzie la ore. • Pe acela care m-a ajutat, pe el mă bazez. • Se gândea cui să-i facă invitația la munte. • Nu-i păsa cine va participa la concurs. • A luptat contra cui câștigase concursul anul trecut. • Mă gândesc ca toți colegii mei să participe la eveniment. • Mă bazez pe ce coleg de clasă mă ajută. • Ea se entuziasmează de orice îi propunem pentru proiect. • Mă tem de orice dificultate ar putea apărea. • Se gândește când să fixeze data plecării în excursie.

5. Precizează ce poziție are fiecare propoziție subordonată de la exercițiul 4 în raport cu regenta sa.
6. Observă punctuația propozițiilor de la exercițiul 4 și formulează o regulă.

Repere

Completiva prepozițională constituie, în frază, o realizare propozițională a complementului prepozițional. Răspunde la întrebările: *de cine?*, *de ce?*, *despre ce?*, *la ce?*, *cu cine?*, *cu ce?*, *pe cine?* etc.

Regentul unei propoziții subordonate prepoziționale poate fi:

- un verb care are categoria modului sau este la o formă verbală nepersonală: *Îi pasă¹/ de ce se întâmplă cu tine.²/*; *Se bucură¹/ că ai venit.²/*; Am încetat *a mă baza¹/ pe oricine îmi promite sprijinul.²/*; M-am surprins *gândindu-mă¹/ că pot să devin prietena ei.²/*; E greu *de pariat¹/ că va câștiga.²/*
- o locuțiune verbală: *Nu-mi dau seama¹/ cum ai rezolvat problema.²/*;
- un adjectiv: Este *interesată¹/ de ce e nou.²/*;
- un adverb: Proiectul lor este *aproape¹/ de ce și-au dorit.²/*;
- o interjecție: *Halal¹/ de cine a crezut-o!²/*.

Elementele de relație prin care poate fi introdusă prepoziția completivă prepozițională sunt:

- conjuncții subordonatoare simple sau compuse (*că, să, dacă, ca ... să*): Sora mea se decide¹/ **să** spună adevărul.²/; El este sigur¹/ **că** va fi susținut.²/; Nu-mi dau seama¹/ **dacă** ai înțeles.²/; S-a gândit¹/ **ca** toți **să** câștige.²/;
- locuțiuni conjuncționale subordonatoare (*cum de, ca nu cumva să, nu cumva să*): Se gândește¹/ **ca** nu cumva să piardă autobuzul.²/;
- pronume și adjective pronominale relative: Mă gândesc¹/ **ce** să fac.²/; Și-a dat seama¹/ despre **ce** film este vorba.²/;
- pronume și adjective pronominale nehotărâte: Mă bazez¹/ **pe** oricine este creativ.²/; Se teme¹/ de **orice** greșeală ar putea face.²/;
- adverbe relative: Se gândește¹/ **când** s-au cunoscut.²/; Se interesează¹/ **cum** să ajungă acolo.²/; Nu-și dă seama¹/ **unde** să se întâlnească.²/.

Completiva prepozițională stă, în mod obișnuit, după propoziția regentă și, în acest caz, nu se desparte prin virgulă. Când este antepusă regentei, se desparte prin virgulă dacă este reluată, pentru insistență, prin pronume demonstrative sau personale: *Pentru cine a câștigat, pentru acela mă bucur.*

Aplicații

1. Precizează completivele prepoziționale din enunțurile de mai jos, selectate din textul *Bătut câmpii* de Laura Grünberg. Menționează ce parte de vorbire determină acestea.
 - a. „S-a gândit mai întâi să învețe în avans capitalele lumii, dar și-a dat seama că nu o să impresioneze multă lume.”
 - b. „Dar nu s-a lămurit nicicum când anume puținul devine mult sau prea mult în alte situații.”
 - c. „A vrut, de asemenea, să fie capabilă să aprecieze corect și precis dacă ceva sau cineva este frumos sau urât.”
 - d. „Nu în ultimul rând, Luana era foarte interesată să afle exact care este diferența dintre adevăr și minciună.”
2. Indică prin ce elemente de relație sunt introduse completivele prepoziționale identificate la exercițiul anterior.

3. Continuă enunțurile de mai jos după model, astfel încât să obții propoziții subordonate completive prepoziționale.
 - a. S-a gândit (să inventeze o poveste)
 - b. Se simțea vinovat
 - c. S-a mirat
 - d. Succesul nostru depinde
 - e. Se interesase
 - f. Îmi pasă
4. Indică felul subordonatelor introduse prin conjuncția *dacă* în enunțurile de mai jos.
 - a. Întrebarea dacă voi reuși mă frământă. b. Nu știu dacă vom începe la timp. c. Profesorul se gândea dacă să dea lucrare de control.
5. Identifică tipul subordonatelor din fragmentul de mai jos și precizează prin ce elemente de relație sunt introduse acestea.

„Orice copil știe că lumea experienței (ca pădurea lui Alice din cartea lui Lewis Carroll) este lipsită de nume și rătăcim prin ea într-o stare de uimire, cu mintea asaltată de-a valma de învățare și de intuiție. Cărțile pe care le citim ne ajută să numim o piatră sau un copac, o clipă de fericire sau de disperare [...]. Fac asta aruncând o lumină specială asupra unui obiect, a unui sentiment, spunându-ne că aici, în față, se află chiar inima noastră. Ordinea în care survin experiența și numirea lucrurilor nu prea contează.”

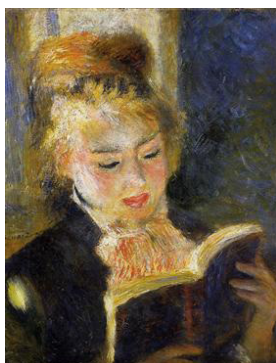
Alberto Manguel, *Un cititor în Pădurea din Oglindă*

Provocări

Imaginați-vă un dialog pe tema lecturii între cei doi tineri cititori din picturile date. Inșerați în replicile lor cel puțin două completive prepoziționale.

Edvard Munch (1863-1944), *Andreas, citind*

Pierre-Auguste Renoir (1841-1919), *Cititoarea*

Autoevaluare L8-L15

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea
- Cel mai dificil mi s-a părut

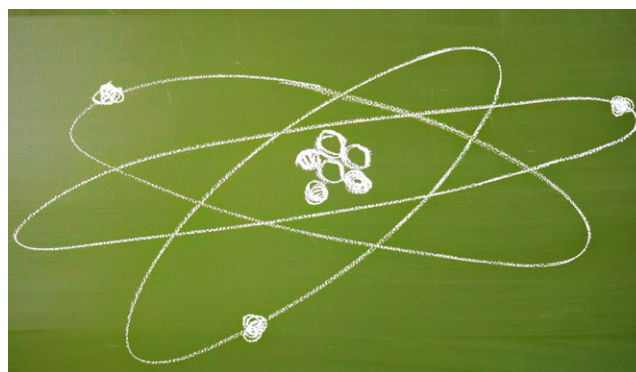
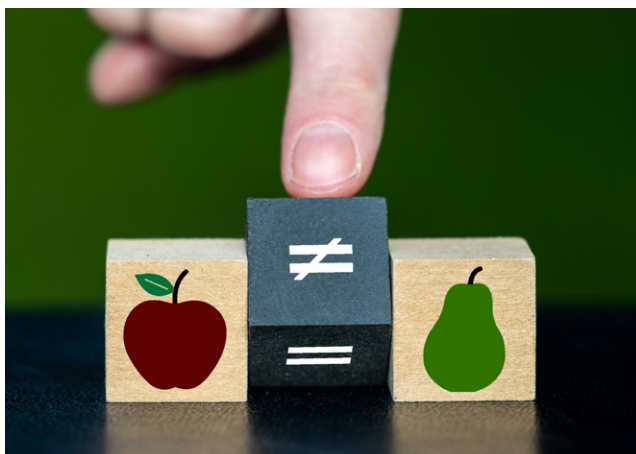

Lecția 16. Tipare textuale de structurare a ideilor: comparație, analogie

Pentru început

1. Lucrați în perechi. Se spune că nu poți compara mere cu pere. Încercați totuși să faceți un asemenea exercițiu de comparare, având în vedere imaginea de mai jos.
 - a. Găsiți mai întâi criteriile în funcție de care puteți compara cele două fructe.
 - b. Scrieți apoi un scurt text în care să folosiți mijloace specifice pentru exprimarea gradelor de comparație comparativ și superlativ relativ.
2. Adeseori, când vrem să explicăm cuiva cum percepem diverse aspecte din realitate, facem diverse asocieri între lucruri, fenomene, sentimente sau idei abstracte. Citește cele două exemple de mai jos și precizează care dintre acestea ar putea apărea într-un text științific, respectiv într-un text literar.
 - Există o asemănare între structura unui atom (vezi imaginea de mai jos) și cea a Sistemului Solar, dacă ne gândim că nucleul ar fi Soarele, iar electronii ar fi planetele care se rotesc în jurul acestuia.
 - „Timpul e un cal frumos care învârtă Pământul.” (Formularea îi aparține unui copil de 5 ani, fiind inclusă în volumul *Experimentul Zaica*.)

la fel de ... ca	mai ...	mai puțin ...
cel mai ...	cel mai puțin ...	

3. Găsește câte un echivalent posibil pentru *imaginație* și *timp* și justifică-ți propunerea. Compară apoi răspunsul tău cu cele ale colegilor.

Explorare

1. Explică aspectele/criteriile pe care se bazează compararea Pescărușului Livingston cu celelalte păsări din stol, în fragmentul de mai jos.

„Pescărușii, după cum știți, nu șovăie, n-ating nicio dată acest prag. A se poticni în zbor este pentru ei rușine și mare ocară.

Dar Pescărușul Jonathan Livingston, fără a se rușina, întinzându-și din nou aripile în arcu acela tremurător – mai încet, și mai încet, și poticnindu-se din nou –, nu era o pasăre ca oricare.

Cei mai mulți pescăruși nu caută să învețe decât elementele de bază ale zborului – cum să ajungă de pe mal până la hrană și înapoi. Pentru cei mai mulți pescăruși, nu zborul contează, ci hrana. Dar pentru acest pescăruș, zborul era totul, nu hrana. Mai mult decât orice pe lume, Pescărușul Jonathan Livingston îi plăcea să zboare. [...]

Pescărușul Jonathan descoperă că pescărușii trăiesc atât de puțin din cauza plictiselii, fricii și mâniei, că odată alungate acestea din minte, viața lui urma să fie lungă și frumoasă.”
2. Explică pe ce se bazează compararea elementelor menționate în enunțurile următoare. Poți urma modelul din primul exemplu.

Lectura este ca o călătorie. Când citești, poți descoperi, la fel ca atunci când călătorești, o diversitate de locuri, tipuri umane, situații, emoții și idei.

 - a. Adolescența este ca un copac tânăr în furtună.
 - b. Stiloul unui scriitor este ca sabia unui ostaș.
 - c. Ca să înțelegi poezia, trebuie s-o desfaci ca pe o portocală.
 - d. Când descrii ceva, folosind cuvintele, e ca și când ai picta lumea.
 - e. „Plăpând ca floarea de prun / Pe zări și totuși în stare / Să-nfrunți talazul nebun / Cu aripa tare. / Poet al cerului pur, / Lumina ta suie și sună / Cu țipăt profetic, prea dur / Ca omul să-l spună.”
(*Pescărușul* de Ion Pillat)

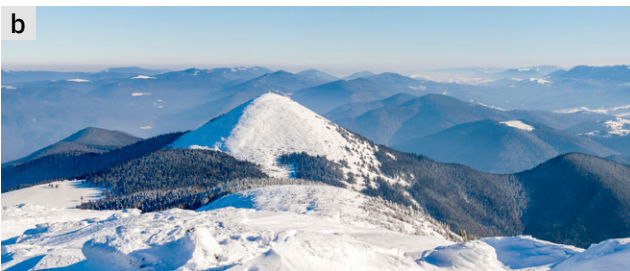
Repere

Compararea a două sau mai multe elemente (obiecte, persoane, idei, emoții, fenomene etc.) presupune evidențierea asemănărilor și a deosebirilor dintre ele. Este un procedeu care ajută la structurarea ideilor în funcție de anumite criterii relevante pentru punerea în paralel a unor elemente diferite. Se realizează prin folosirea unor mijloace specifice exprimării gradelor de comparație; pot fi folosite structuri specifice gradului comparativ de egalitate (*tot atât de ..., la fel de ..., tot așa de ..., deopotrivă de ...*) și de inegalitate (de superioritate: *mai ...*; de inferioritate: *mai puțin ...*) sau structuri specifice gradului superlativ relativ (de superioritate: *cel/cea mai ...*; de inferioritate: *cel/cea mai puțin ...*).

Analogia este un procedeu care se bazează pe compararea unor noțiuni, situații, fenomene între care există o asemănare parțială. Este folosită adeseori pentru a explica noțiuni abstracte, mai greu de înțeles, prin asocierea lor cu elemente concrete, familiare.

Aplicații

1. Privește cele două imagini de mai jos. Stabiliți, în perechi, criteriile în funcție de care puteți prezenta asemănările și deosebirile dintre acestea.

3. Propune câte o analogie pentru următoarele noțiuni: copilărie, frumusețe, imaginație. Explică la ce te-ai gândit.
4. După ce toți colegii își prezintă analogiile făcute la exercițiul anterior, alegeți-le, prin vot secret, pe cele care credeți că sunt cele mai reușite.
5. Compară, pe baza textului Angelei Baciuc, ce știe să facă IA și ce face personajul din *Țara-Obiectelor-cu-Suflet* pentru a-și construi propria lume.
6. Redactează un text în care să compari cele două imagini de la exercițiul 1, urmărind criteriile pe care le-ai stabilit în perechi. Inserează în textul tău o analogie care ți se pare potrivită pentru fiecare dintre cele două imagini.
7. Schimbă caietul cu un coleg și evaluați-vă textele reciproc pe baza grilei de mai jos.

CRITERII DE EVALUARE

Textul evidențiază aspectele comune și pe cele diferite dintre cele două imagini.

Textul conține câte o analogie pentru fiecare dintre cele două imagini.

Textul este coerent și clar structurat.

Exprimarea este nuanțată și corectă.

	😊	😐	😞
Textul evidențiază aspectele comune și pe cele diferite dintre cele două imagini.			
Textul conține câte o analogie pentru fiecare dintre cele două imagini.			
Textul este coerent și clar structurat.			
Exprimarea este nuanțată și corectă.			

Provocări

În *Nexus. Scurtă istorie a rețelelor informaționale din epoca de piatră până la IA*, Yuval Noah Harari face o analogie între dezvoltarea și riscurile IA și povestea din *Ucenicul vrăjitor* de Goethe. Acolo, ucenicul începe să folosească instrumentele vrăjitoriei, înainte de a fi aflat de la maestru toate tainele acestei îndeletniciri, ceea ce duce la dezastru. La fel, spune Harari, se poate întâmpla și în cazul IA și, de aceea, lecția pentru umanitate pe care o formulează autorul este să nu invoci niciodată puteri pe care nu le poți controla. Urmăriți desenul animat produs de Walt Disney pe baza textului lui Goethe și discutați dacă analogia propusă de Harari vi se pare justificată.

2. Una dintre cele mai cunoscute sculpturi ale lui Constantin Brâncuși este *Masa tăcerii*, aflată în ansamblul de la Târgu Jiu. În jurul mesei, sculptorul a plasat 12 scaune simbolice, între care există o distanță egală; acestea se aseamănă cu orele de pe cadranul unui orologiu. Cum interpretezi analogia propusă de sculptor, între o masă rotundă cu scaune și cadranul unui orologiu?

Constantin Brâncuși, *Masa tăcerii* (1937-1938)

Recapitulare

 Citește fragmentul de mai jos, extras din *Micul Prinț* de Antoine de Saint-Exupéry și răspunde apoi la fiecare dintre cerințe.

— Bună ziua, zise vulpea.
— Bună ziua, răspunse cuviincios micul prinț întorcându-se, dar nu văzu pe nimeni.
— Sunt aici, zise glasul, sub măr...
— Cine ești tu? zise micul prinț. Ești tare frumoasă...
— Sunt o vulpe, zise vulpea.
— Vino să te joci cu mine, o pofti micul prinț. Sunt atât de trist...

— Nu pot să mă joc cu tine, zise vulpea. Nu sunt îmblânzită.
— A! Iartă-mă, rosti micul prinț.
Dar după un timp de gândire adăugă:
— Ce înseamnă „a îmblânzi”? [...]
— Înseamnă „a-ți crea legături”...
— A-ți crea legături?
— Desigur, zise vulpea. Tu nu ești deocamdată pentru mine decât un băiețuș, aidoma cu o sută de mii de alți băiețuși. Iar eu nu am nevoie de tine. Și nici tu n-ai nevoie de mine. Eu nu sunt pentru tine decât o vulpe, aidoma cu o sută de mii de vulpi. Dar dacă tu mă îmblânzești, vom avea nevoie unul de altul. Tu vei fi, pentru mine, fără seamăn în lume. Eu voi fi pentru tine fără seamăn în lume...

— Încep să înțeleg, zise micul prinț. E undeva o floare... mi se pare că m-a îmblânzit... [...]

Vulpea însă se întoarse la gândurile ei:

— Viața mea e veșnic aceeași. Eu vânez găinile, pe mine mă vânează oamenii. Toate găinile se aseamănă între ele și toți oamenii se aseamănă între ei. Așa că mă cam plictisesc. Dar dacă tu mă îmblânzești, viața mi se va însenina. Voi cunoaște sunetul unor pași deosebiți de-ai tuturor. Pașii altora mă fac să intru sub pământ. Ai tăi mă vor chema din vizuină, ca o melodie. Și-apoi, privește! Vezi tu, acolo, lanurile acelea de grâu? Eu nu mănânc pâine. Mie grâul nu mi-e de folos. Lanurile de grâu mie nu-mi trezesc nicio amintire. Și asta-i trist! Tu însă ai părul de culoarea aurului. Va fi, de aceea, minunat când mă vei fi îmblânzit! Grâul, auriu și el, îmi va aminti de tine. Și-mi va fi nespus de dragă murmurarea vântului prin grâu...

Vulpea tăcu și se uită îndelung la micul prinț.

— Te rog... îmblânzește-mă, zise apoi.

— Bucuros aș vrea, răspunse micul prinț, numai că nu prea am timp. Am de căutat prieteni și o mulțime de lucruri de cunoscut.

— Nu cunoaștem decât ceea ce îmblânzim, zise vulpea. Oamenii nu mai au timp să cunoască nimic. Cumpără lucruri de gata, de la neguțători. Cum însă nu există neguțători de prieteni, oamenii nu mai au prieteni. Dacă vrei cu adevărat să ai un prieten, îmblânzește-mă!

— Ce trebuie să fac? zise micul prinț.

— Trebuie să ai foarte multă răbdare, răspunse vulpea. La început, te vei așeza ceva mai departe de mine, uitate-așa, în iarbă. Eu te voi privi cu coada ochiului, iar tu nu vei zice nimic. Graiul e izvor de neînțelegeri. Însă vei putea, pe zi ce trece, să te așezi din ce în ce mai aproape de mine...

A doua zi, micul prinț veni din nou.

— Ar fi fost mai bine dacă veneai și astăzi la aceeași oră, zise vulpea. Dacă tu, de pildă, vii la ora patru după-amiază, eu încă de la ora trei voi începe să fiu fericită. Și cu cât va trece timpul, cu-atât mai fericită mă voi simți. La ora patru, mă va cuprinde un frământ și o neliniște: voi descoperi cât prețuiește fericirea! [...]

Și-așa micul prinț îmblânzi vulpea. Iar când ora despărțirii fu aproape:

— Vai! zise vulpea... Am să plâng.

— Din vina ta, zise micul prinț, eu nicicum nu-ți voiam răul, ci numai tu ai vrut să te-mblânzesc... [...] Și-atunci nu dobândești nimic din asta!

— Ba dobândesc, zise vulpea, datorită culorii grâului. Apoi adăugă:

— Du-te să mai vezi o dată trandafirii. Vei descoperi că floarea ta nu are-n lume seamăn. Întoarce-te apoi la mine, să-ți iei rămas-bun, iar eu îți voi dăruia o taină.

Micul prinț se duse să mai vadă o dată trandafirii.

— Voi nu semănați întru nimic cu floarea mea, voi încă nu sunteți nimic, le spuse el. Pe voi nimeni nu v-a îmblânzit, precum nici voi n-ați îmblânzit pe nimeni. Sunteți așa cum era și vulpea mea. Nu era decât o vulpe, aidoma cu altele o sută de mii. Eu însă mi-am făcut din ea un prieten, iar ea acum nu are în lume seamăn.

Și florile se rușinară.

— Sunteți frumoase, dar sunteți deșarte, le mai spuse el. Nimeni n-ar avea de ce să moară pentru voi. Floarea mea, firește, un trecător de rând ar crede că e asemenea vouă. Ea însă singură e mai de preț decât voi toate laolaltă, fiindcă pe ea am udat-o cu stropitoarea, fiindcă pe ea am adăpostit-o sub clopotul de sticlă. Fiindcă pe ea am acoperit-o cu paravanul. Fiindcă pentru ea am ucis omizile (în afară de câteva, pentru fluturi). Fiindcă pe ea am ascultat-o cum se plângea ori cum se lăuda, ori câteodată chiar și cum tăcea. Fiindcă ea e floarea mea.

Și se duse înapoi la vulpe.

— Rămâi cu bine, zise el...

— Te du cu bine, zise vulpea. Iată care-i taina mea. E foarte simplă: Limpede nu vezi decât cu inima. Ochii nu pot să pătrundă-n miezul lucrurilor.

— Ochii nu pot să pătrundă-n miezul lucrurilor, spuse după dânsa micul prinț, ca să țină minte.

— Numai timpul împărțit cu floarea ta face ca floarea ta să fie atât de prețioasă. [...] Devii răspunzător de-a

pururi pentru ceea ce ai împlânzit. Tu ești răspunzător pentru floarea ta.

— Eu sunt răspunzător de floarea mea..., spuse după dânsa micul prinț, ca să țină minte.

Traducere din limba franceză de Benedict Corlaci

1. Rezumă oral fragmentul dat.
2. Precizează ce structură textuală predomină în fragmentul dat și justifică-ți răspunsul prin exemple.
3. De ce nu se poate juca vulpea cu micul prinț?
4. Ce înțelege vulpea prin „împlânzire”? Identifică structura explicativă din text care te ajută să răspunzi.
5. Precizează ce anume caută micul prinț.
6. Discutați în grupe de câte 4-5 elevi. Identificați, în text, pasajul în care micul prinț îi dezvăluie vulpii ce caută. Credeți că vulpea îi poate oferi aceste lucruri? Exprimați-vă opinia pe rând, justificând-o cu exemple din text. Prezentați apoi concluziile voastre.
7. Precizează ce dobândește vulpea ca urmare a întâlnirilor cu micul prinț.
8. De ce floarea micului prinț e mai prețioasă decât toate celelalte?
9. Notează în caiet pasajul cu taina pe care i-o dezvăluie vulpea micului prinț. Poți face o legătură între ce spune vulpea și felul în care vede obiectele de pe birou naratoarea din *Țara-Obiectelor-cu-Suflet* de Angela Baci? Explică.
10. Pasajul notat la exercițiul 9 poate fi considerat și unul retrospectiv. Justifică această afirmație.
11. Identifică elementele textului argumentativ din secvența următoare:
„Floarea mea, firește, un trecător de rând ar crede că e asemenea vouă. Ea însă singură e mai de preț decât voi toate laolaltă, fiindcă pe ea am udat-o cu stropitoarea, fiindcă pe ea am adăpostit-o sub clopotul de sticlă. Fiindcă pe ea am acoperit-o cu paravanul. Fiindcă pentru ea am ucis omizile (în afară de câteva, pentru fluturi). Fiindcă pe ea am ascultat-o cum se plângea ori cum se lăuda, ori câteodată chiar și cum tăcea.
Fiindcă ea e floarea mea.”
12. Precizează funcția sintactică a cuvintelor scrise italic în exemplele de mai jos și indică, pentru fiecare, partea de vorbire: a. „Pașii *altora* mă fac să intru sub pământ.” b. „Vezi tu, acolo, lanurile *acelea de grâu*?” c. „Tu însă ai părul de culoarea *aurului*.”
13. Scrie un enunț referitor la micul prinț, folosind o apozitie.
14. Găsește intrusul între cuvintele scrise italic în fragmentele de mai jos și precizează ce funcție sintactică au cuvintele rămase în seria dată: „*pe mine* mă vânează oamenii” • „nu am nevoie *de tine*” • „am de

căutat” • „să te așezi” • „să mai vezi o dată *trandafirii*” • „împlânzi *vulpea*” • „oamenii au dat uitării *adevărul*”

15. Precizează felul propozițiilor subordonate din frazele:
a. „Numai tu ai vrut să te-implânzesc...”
b. „Un trecător de rând ar crede că e asemenea vouă.”
c. „Ochii nu pot să pătrundă-n miezul lucrurilor.”
16. Notează complementele indirecte din exemplele de mai jos și precizează prin ce sunt exprimate.
a. „Mie grâul nu mi-e de folos.”
b. „Eu îți voi dăruia o taină.”
17. Notează trei complemente prepoziționale din text și analizează-le.
18. Precizează felul propoziției subordonate din fraza de mai jos.
„Devii răspunzător de-a pururi pentru ceea ce ai împlânzit.”
19. Realizează expansiunea atributului din propoziția „Am adăpostit-o sub clopotul de sticlă.”, pentru a obține o frază care să conțină o atributivă.
20. Identifică diferitele tipuri de complemente din fraza:
Vulpea îi destăinuie copilului o taină care îl ajută să descopere cum poate înțelege lumea.
21. Transcrie propoziția atributivă din exemplul de la exercițiul anterior.
22. Scrie un text în care să compari cele două idei de mai jos. Precizează ce crezi că au în comun și/sau diferit. Folosește o analogie pentru a explica ce înseamnă „misterul existenței” sau „miezul lucrurilor”.
a. „Până nu ai propria înțelepciune, propria viziune, propria claritate, până nu vezi cu ochii tăi, n-ai să fii în stare să înțelegi misterul existenței.” (Osho)
b. „Limpede nu vezi decât cu inima. Ochii nu pot să pătrundă-n miezul lucrurilor.” (*Micul Prinț*)
23. După ce ai redactat textul, schimbă caietul cu al colegului de bancă și oferă-i feedback pe baza grilei de mai jos.

CRITERII DE EVALUARE			
Textul evidențiază clar aspectele comune și pe cele diferite dintre cele două citate.			
Textul conține o analogie pentru „misterul existenței” sau „miezul lucrurilor”.			
Textul este coerent și clar structurat.			
Exprimarea este corectă și nuanțată.			

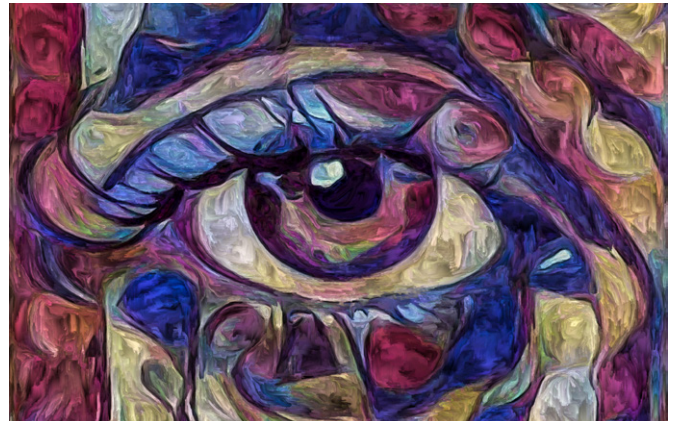

Evaluare

Citește fragmentul de mai jos. Rezolvă apoi cerințele, pe o foaie separată.

„Nu învață nimeni numai din cărțile **de la școală**. Înveți de la păsări, de la animale, de la pământ și de la corpul tău. Este puternic acela care știe să vadă și să asculte ce se întâmplă în jur, dar ochii pot privi și înăuntru, nu doar în afară.

Fiecare om are în piept o biluță, o mingiuță. La unii e tulbure și grea, la alții, ușoară, transparentă. De parcă ar fi lustruită. Bila reprezintă armonia lucrurilor, pacea și împăcarea cu tine și cu ceea ce te înconjoară. Ea strălucește mai tare la copiii mici și inocenți și la bătrânii **înțelepți**. La oamenii răi, bila e întunecată, apoi tot mai mică, până se topește și dispare. Aceștia devin fie ca roboții, fie ca fiarele, fără judecată și suflet. Pentru ca micuții să nu-și piardă bila, ei trebuie iubiți, trebuie strânși cu dragoste la piept; la cei mari, regula se schimbă. Dacă ești mare și te strânge

cineva la piept, tot nu-i rău, dar nu e de ajuns. Trebuie și să oferi dragoste, nu doar s-o primești.”

Liliana Corobca, *Kinderland*

A. 60 de puncte

1. Transcrie din text propoziția atributivă, precizând care este termenul regent al acesteia și prin ce este introdusă. **6 puncte**
2. Indică felul atributelor evidențiate cu galben în text, precizând partea de vorbire prin care se exprimă. **6 puncte**
3. Transcrie două complementive directe din text și precizează termenul regent al fiecăreia. **6 puncte**
4. Precizează felul complementului din secvența „Înveți de la păsări” și analizează partea de vorbire prin care se exprimă. **6 puncte**
5. Construiește un enunț imperativ în care substantivul *copil* să aibă funcția sintactică de complement indirect. **6 puncte**
6. Transcrie trei elemente menționate în text, pentru a preciza de unde, de la cine și ce anume poți învăța, dincolo de cărțile de școală. **6 puncte**
7. Precizează care sunt, conform textului, cele două comportamente care definesc o persoană puternică. **6 puncte**
8. Explică, prin referire la text, dacă se poate face o analogie între „mingiuța” fiecărui om și sufletul acestuia. Precizează trăsătura comună pe care se bazează analogia. **6 puncte**
9. Indică două structuri textuale prezente în fragmentul dat. **6 puncte**
10. Exprimă-ți opinia față de următoarea afirmație din text: „Trebuie și să oferi dragoste, nu doar s-o primești.” **6 puncte**

B. 30 de puncte

Redactează un text, de cel puțin 200 de cuvinte, în care să descrii cum erai în copilărie și cum ești acum, comparând imaginea ta la cele două vârste.

În redactarea textului tău, vei avea în vedere:

- să evidențiezi două aspecte comune și două diferențe privind comportamentul și atitudinile tale din cele două perioade;
- să ai o organizare logică a ideilor;
- să respecti normele de ortografie și de punctuație;
- să scrii lizibil.

Notă. Se acordă 10 puncte din oficiu.

Unitatea IV

Unde găsim adevărul?

Lectură

Textul epic • Antiteza • Textul nonliterar.
Textul multimodal. Reclama

Proiect

Realizarea unei reclame

Comunicare orală

Comportamente nonverbale
și paraverbale cu efect persuasiv

Limbă română

Circumstanțialul de loc • Circumstanțiala de
loc • Circumstanțialul de timp
• Circumstanțiala de timp • Circumstanțialul
de mod • Circumstanțiala de mod

Redactare

Tipare textuale de structurare
a ideilor: pro-contra

Recapitulare

Evaluare

Lecția 1. Textul epic

Pentru început

1. Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi. Scrieți un text narativ de 50-60 de cuvinte în care să utilizați cinci dintre termenii din salata de cuvinte de mai jos. Citiți textele voastre din *scaunul autorului*.

2. Despre ce crezi că ar putea fi vorba în povestirea *Iapa lui Vodă* de Mihail Sadoveanu? Notează răspunsul tău pe un bilețel, într-un enunț. Profesorul va desena pe tablă un chenar cu două cadrane, iar bilețelele se vor lipi în cadranul din stânga.
3. Ascultă textul alăturat în lectura profesorului tău.

Mihail Sadoveanu (1880-1961)

Autor al unei opere vaste, care cuprinde povestiri, nuvele, romane, scrieri memorialistice, reportaje. Cele mai cunoscute romane ale sale sunt: *Frații Jderi*, *Neamul Șoimăreștilor*, *Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă*, *Nicoară Potcoavă*, *Divanul persian*, *Creanga de aur*, *Baltagul*.

O bogată parte a operei lui Mihail Sadoveanu o constituie proza scurtă. Celebru este volumul *Hanu Ancuței*, apărut în 1928, în care nouă povestitori aflați la un han relatează fiecare câte o întâmplare. *Iapa lui Vodă* este prima dintre cele nouă povestiri ale volumului.

Text de bază

Iapa lui Vodă

de Mihail Sadoveanu

Într-o toamnă aurie am auzit multe povești la Hanul Ancuței. Dar asta s-a întâmplat într-o depărtată vreme, demult, în anul când au căzut de Sântilie¹ ploi năprasnice și spuneau oamenii că ar fi văzut balaur negru în nouri, deasupra puhoaielor Moldovei. Iar niște paseri cum nu s-au mai pomenit s-au învolburat pe furtună, vâslind spre răsărit; și moș Leonte, cercetând în cartea lui de zodii și tălmăcind² semnele lui Iracție-împărat³, a dovedit cum că acele paseri cu penele ca bruma s-au ridicat rătăcite din ostroavele⁴ de la marginea lumii și arată veste de război între împărați și belșug la vița-de-vie.

Apoi într-adevăr, Împăratul-Alb și-a ridicat muscalii⁵ lui împotriva limbilor⁶ păgâne, și, ca să se împlinească zodiile, a dăruit Dumnezeu rod în podgoriile din Țara-de-Jos de nu mai aveau vierii⁷ unde să puie mustul. Ș-au pornit din părțile noastre căraușii⁸ ca s-aducă vin spre munte, ș-atuncea a fost la Hanul Ancuței vremea petrecerilor și a poveștilor.

Taberele de cară nu se mai istoveau. Lăutarii cântau fără oprire. Când cădeau unii, doborâți de trudă și de vin, se ridicau alții de prin cotloanele hanului.

Ș-atâtea oale au farmat⁹ băutorii, de s-au crucit doi ani muierile care se duceau la târg la Roman. Și, la focuri, oameni încercați și meșteri frigeau hartane¹⁰ de berbeci și de viței, ori pârpileau clean și mreană din Moldova. Iar Ancuța cea tânără, tot ca mă-sa de sprâncenată și de vicleană, umbla ca un spiriduș încolo și-ncoace, rumână la obraji, cu catrința¹¹-n brâu și cu mânecile suflecate; împărțea vin și mâncări, râsete și vorbe bune.

Trebuie să știți dumneavoastră că hanul acela al Ancuței nu era han, era cetate. Avea niște ziduri groase

¹ *Sântilie* (formă populară pentru Sfântul Ilie) – sărbătoare creștină (20 iulie). Sfântul Ilie, considerat ocrotitor al recoltelor, este asociat cu fenomene meteorologice spectaculoase, cu ploile, trăsnetul și fulgerul. Tradiția creștină indică ridicarea sa la cer într-un car de foc.

² *a tălmăci* (vb.) – a interpreta, a tâlcui.

³ *Heraclius I* – împărat bizantin care a domnit între anii 610 și 641.

⁴ *ostrov* (s. n.) – insulă mare, fluvială.

⁵ *muscal* (s. m.) – locuitor din orașul Moscova; prin generalizare, rus.

⁶ *limbă* (s. f., inv. și arh.) – popor, neam.

⁷ *vier* (s. m.) – viticultor.

⁸ *cărauș* (s. m.) – căruțaș.

⁹ *a arma* (vb., pop.) – a fărâma, a sparge în bucățele.

¹⁰ *hartan* (s. n.) – bucată mare de carne, halcă.

¹¹ *catrință* (s. f.) – obiect de îmbrăcăminte din portul național al femeilor române, care servește ca fustă sau ca șorț.

de ici până colo, și niște porți ferecate cum n-am văzut de zilele mele. În cuprinsul lui se puteau oploși¹² oameni, vite și căruțe și nici habar n-aveau dinspre partea hoților...

La vremea de care vorbesc, era însă pace în țară și între oameni bună-voire. Porțile stăteau deschise ca la Domnie. Și prin ele, în zile line de toamnă, puteai vedea valea Moldovei cât bătea ochiul și pâcele munților pe păduri de brad până la Ceahlău și Hălăuca. Iar după ce se cufunda soarele înspre tărâmul celălalt și toate ale depărtării se ștergeau și lunecau în tainice neguri, focurile luminau zidurile de piatră, gurile negre ale ușilor și ferestrelor zăbrele. Contenea câte un răstimp viersul lăutarilor, și porneau poveștile...

Stătea stâlp acolo, în acele zile grase și vesele, un răzăș¹³ străin, care mie îmi era drag foarte.

Închina oala către toate obrazy, asculta cu ochii duși cântecele lăutarilor și se lua la întrecere până și cu moș Leonte la tâlcuirea tuturor lucrurilor de pe lumea asta... Era un om nalt, cărunt, cu fața uscată și adânc brăzdată. În jurul mustății tușinate¹⁴ și la coada ochilor mititei, pielea era scrijelată în crețuri mărunte și nenumărate. Ochiul lui era aprig și neguros, obrazul cu mustața tușinată părea că râde cu tristeță. Îl chema Ioniță comisul.

Dumnealui Ioniță comisul avea o pungă destul de grea în chimir¹⁵, sub straietele de șiac¹⁶ sur. Și venise călare pe un cal vrednic de mirare. Era calul din poveste, înainte de a mânca tipsia cu jar. Numai pielea și ciolanele! Un cal roib¹⁷, pintenog¹⁸ de trei picioare, cu șaua naltă pe dânsul, neclintit într-un dos de perete, cu mănunchiul de ogrinji¹⁹ sub bot...

¹² *a se oploși* (vb.) – a-și găsi adăpost, refugiu.

¹³ *răzeș* (s. m.) – (în Evul Mediu, în Moldova) țăran liber, stăpân în devalmășie al pământului moștenit de la un străbun comun.

¹⁴ *tușinat* (adj., reg.) – (despre păr, barbă, mustață) tuns scurt.

¹⁵ *chimir* (s. n.) – brâu lat din piele, adesea ornamentat și prevăzut cu buzunare, pe care-l poartă țăranii.

¹⁶ *șiac* (s. n.) – postav aspru de lână de culoare închisă, țesut de obicei în casă.

¹⁷ *roib* (adj.) – (despre cai) cu părul roșcat sau brun.

¹⁸ *pintenog* (adj.) – (despre animale) care are pete de altă culoare, mai ales albe, de la genunchi în jos, în special în jurul gleznei.

¹⁹ *ogrinji* (s. m., pl., pop.) – resturi de paie sau de fân nemâncate de vite.

„Eu aici îs trecător... cuvânta, cu oala în mână, dumnealui Ioniță comisul; eu încalic și pornesc în lumea mea... Roibu meu îi totdeauna gata, cu șaua pe el... Cal ca mine n-are nimeni... încalic, îmi plesnesc căciula pe-o ureche și mă duc, nici nu-mi pasă...”

De dus însă nu se ducea. Stătea cu noi.

— Într-adevăr... îi răspunse într-un rând moș Leonte; cal ca al dumnitale nu se găsește să umbli nouă ani, la toți împărații pământului! Numai pielea lui câte parale face! Când mă gândesc, m-apucă groaza...

— Să știi dumneata, prietine Leonte! strigă răzășul zbârlindu-și mustața tușinată. Asemenea cal uscat și tare nu știe de nevoie, nici de trudă. La mâncare se uită numai c-un ochi și nu se supără când îl lăs neadăpat. Și șaua parcă-i crescută dintr-însul. Aista-i cal dintr-o viță aleasă. Se trage dintr-o iapă tot pintenoagă, cu care m-am fudulit eu în tinerețile mele și la care s-a uitat cu mare uimire chiar Măria Sa Vodă Mihalache Sturza²⁰...

— Cum s-a uitat cu uimire, cucoane Ioniță? Era tot așa de slabă?

— Se-nțelege. Asta-i o poveste pe care aș putea să v-o spun, dacă m-ascultați...

— Cum să n-ascultăm, cucoane Ioniță? mai ales o poveste din vremea lui Mihai Vodă Sturza!

— Și mai ales din vremea tinereților mele... răspunse răzășul, serios. Pe vremea aceea, tot în acesta loc ne aflam, în preajma focurilor și a carălor cu must, cu alți oameni care acuma-s oale și ulcele; și-n jurul nostru umbra Ancuța cealaltă, mama acesteia, care și ea s-a dus într-o lume mai puțin veselă. În vremea aceea stam eu năcăjit foarte, într-o zi, în ușa hanului, cu oala în mâna stângă și cu frâul iepei în dreapta... Și Ancuța cealaltă ședea ca și asta, tot în locul acela, rezemată de ușorul²¹ ușii, și asculta ce spuneam eu... Ce voi fi spus atunci nu știu, au fost vorbe care au zburat ca și frunzele de toamnă...

Comisul Ioniță zâmbi fără veselie, în mustața-i tușinată și aspră, pe când noi toți cei de față, gospodari și cărauși din Țara-de-Sus, ne așezam în juru-i

²⁰ *Mihail Sturza* – domnitor al Moldovei în perioada 1834-1849.

²¹ *ușor* (s. m.) – parte laterală a tocului ușii sau a ferestrei.

pe butuci și pe proțapurile²² carălor, cu bărbiile înălțate și cu ochii rotunzi. Ancuța cea tânără sta în prag, rezemată de ușor; ș-o bătea soarele de toamnă pieziș, aurindu-i jumătate de obraz. În vale, aproape, sticlea Moldova printre zăvoaie, și departe se prevedeau munții, talazuri²³ de cremene sub păcle albastre.

Calul cel slab al răzășului, din coasta hanului, simțind tăcere în preajmă, necheză deodată subțire și rânji înspre noi ca un demon. Ancuța își întoarse ochii sprâncenați spre el, înfricoșată și uimită.

— Aha! vorbi comisul; iaca așa râncheza și râdea și iapa cea bătrână... Acu ea, cine știe, poate-i ochi ori dinte de lup, — dar râsul ei tot trăiește, și se sparie de el altă Ancuță.

Cum vă spuneam, domnilor mei, eu stam aici în acest loc, gata de ducă, cu picioru-n scară. Și iaca, numai ce aud pocnind harapnic²⁴ și duruind trăsură pe arcure; și, când îmi înalț și-mi feresc capul, văd venind pe șleah²⁵ o droșcă²⁶ cu patru cai bulziș²⁷... Vine și se oprește la han, după rânduială. Și se coboară din ea boierul, ca să vadă ochii Ancuței, cum era datina.

Cum s-a apropiat, eu i-am închinat oala cu vin și i-am poftit sănătate. El s-a oprit în loc și s-a uitat zâmbind la mine și la iapă, și la oamenii care erau în preajma mea, și i-a plăcut închinarea. Era un boier mărunț la stat, cu barbă roșă rotunjită, și purta la gât un lanțug subțire de aur...

— Oameni buni, zice boierul acela; tare mă bucur că văd chef și voie-bună în țara Moldovei...

— Și noi ne bucurăm, zic eu, că auzim asemenea vorbă. Asta plătește cât și vinul cel mai ales.

Atunci boierul a zâmbit iar și m-a întrebat pe mine de unde sunt și unde mă duc.

— Cinstite boierule, am răspuns; eu, de neamul meu, sunt răzăș de la Drăgănești, din ținutul Sucevei. Dar așezările mele sunt nestatornice și dușmanii mei au colți lungi și ascuțiți. Am o pricină²⁸, cinstite boierule, care nu se mai istovește. Am moștenit-o de la părințele meu dascălul Iona și tare mă tem c-am s-o las și eu moștenire copiilor mei, dacă m-a învrednici Dumnezeu să-i am...

— Cum așa? a întrebat cu mirare boierul.

— Așa, precum spun. Căci pricina noastră de judecată a pornit, cinstite boierule, dinainte de Vodă Calimah²⁹. Ș-am avut înfățișare și s-au dus la divanuri³⁰ rânduri de oameni, și s-au făcut cercetări și hotarnice³¹, și s-au cerut mărturii cu jurământ, ș-au murit

unii din neamul nostru judecându-se și s-au născut alții tot pentru judecată, și iată, nici în zilele mele nu s-a găsit încă dreptatea... Ba vrăjmașul cu carele mă lupt mi-a mai tăiat cu plugul din ocina³² părintească doi stânjeni³³ și cinci palme³⁴, lângă prisaca Velii. Ș-atunci, ridicând nouă plângere la isprăvnicie, iarăși n-am găsit milă, căci potrivnicul meu, să nu vă fie dumneavoastră cu supărare, e corb mare boieresc... Dacă-am văzut ș-am văzut, am mai coborât o dată din coardă³⁵ sacul cu hârtoagele și cu peceteile³⁶ cele vechi, le-am mai slovenit³⁷ și le-am ales, ș-am pus îndreptările³⁸ pe care le socot neștirbite colea, lângă chimir, ș-am încălecat pe roaiba mea și de acu nu mă opresc decât la Vodă. Să-mi facă el dreptate!

— Cum se poate? s-a mirat iar boierul, mângâindu-și barba și jucând între degete lanțugul cel de aur. Te duci la Vodă?

— Mă duc! Ș-apoi dacă nici Vodă nu mi-a face dreptate...

Boierul a pornit a râde.

— Ei, și dacă nu ți-a face dreptate nici Vodă?...

Aici comisul Ioniță își coborî puțin glasul, dar Ancuța cea tânără, cum făcuse odinioară cealaltă, împungând într-o parte cu capul, întinse urechea și auzi ce trebuia să se întâmple dacă nici la Vodă n-ar fi găsit răzășul dreptate. Dacă nici Vodă nu i-a face dreptate, atunci să poftească Măria Sa să-i pupe iapa nu departe de coadă!...

Când a rostit comisul vorba asta mare, fără înconjur, așa cum vorbesc oamenii la noi, în Țara-de-Sus, Ancuța și-a strâns buzele și s-a prefăcut că se uită cu luare-aminte în lungul șleahului...

²² *proțap* (s. n.) – prăjină groasă de lemn, bifurcată la un capăt, care se fixează la dricul carului și de care se prinde jugul.

²³ *talaz* (s. n.) – val mare stârnit de furtună pe mare.

²⁴ *harapnic* (s. n., reg.) – bici împletit din cânepă sau nuiiele.

²⁵ *șleah* (s. n., reg.) – drum de țară neamenajat, bătătorit de căruțe.

²⁶ *droșcă* (s. f., pop.) – trăsură cu arcure, pe patru roți.

²⁷ *bulziș* (adv., reg.) – într-un singur rând, unul lângă altul, alături.

²⁸ *pricină* (s. f.) – neînțelegere, problemă litigioasă, conflict.

²⁹ *Scarlat Callimachi* – domnitor al Moldovei în mai multe perioade între anii 1806 și 1819.

³⁰ *divan* (s. n.) – judecată, proces.

³¹ *hotarnică* (s. f.) – măsurătoare făcută pentru stabilirea limitelor unei moșii.

³² *ocină* (s. f.) – bucată de pământ moștenită.

³³ *stânjen* (s. m.) – veche unitate de măsură pentru lungime, care varia între 1,96 și 2,23 m.

³⁴ *palma* (s. f.) – veche unitate de măsură pentru lungime, de aproximativ 25-28 cm.

³⁵ *coardă* (s. f.) – bârnă sau grindă mare și groasă care susține tavanul casei.

³⁶ *pecete* (s. f.) – (în text) act autentificat printr-o pecete.

³⁷ *a sloveni* (vb.) – a citi cu greu, a silabisi; (în text) a citi, a parcurge.

³⁸ *îndreptări* (s. f., pl., inv.) – acte justificative, documente oficiale.

— Când am spus eu vorba asta, urmă răzășul, Ancuța cea de-atunci și-a dus repede palma la gură și s-a făcut a se uita încolo, în lungul drumului. Iar boierul a prins a râde. Pe urmă s-a oprit, mângâindu-și barba și jucându-se cu lanțugul de aur.

— Și când socotești să te înfățișezi la Vodă? a întrebat dumnealui.

— Apoi, cinstite boierule, numai oala asta de vin s-o deșert întru slava domniei tale, pe urmă mă ridic în șa ca Alisandru Machidon³⁹ și nu mă opresc decât la Iași. Dar dacă vrei și domnia ta să guști roadă proaspătă de la Odobești, atunci a aduce Ancuța must roș într-o oală nouă și noi prea mult ne-om bucura, cucoane, de cinstea care ne-o faci...

Boierul s-a întors zâmbind către Ancuța cea de demult, care era ca și aceasta de sprâncenată și de vicleană, ș-a poftit o oală nouă de lut cu must roș din Țara-de-Jos. Eu, ca răzăș ce mă aflui, am cerut cu seamă să plătesc eu cinstea aceea ș-am și zvârlit patru parale în poala Ancuței...

După aceea boierul s-a suit în droșca lui cu arcuiri și s-a dus. Iar eu, încălecând precum am făgăduit, nu m-am oprit decât în târgul leșului, ș-am tras la un han, lângă biserica lui Lozonschi, peste drum de Curtea Domnească. Și a doua zi către amiază, spălat și pieptănat, m-am înfățișat cu inima bătând la poarta Curții.

Acolo dorobanțul⁴⁰ mi-a pus șpanga⁴¹ între ochi. Și după ce-am spus ce durere am, a strigat spre odăi, ș-a venit dintr-acolo un oștean bătrân care m-a dus îndată într-o cămăruță din lăuntrul curții, unde mi-a ieșit înainte un ofițer tinerel și subțire, îmbrăcat numa-n fireturi⁴² și-n aur...

— Ce poștești dumneata, omule?

— Iaca așa ș-așa, eu sunt comisul Ioniță, răzăș de la Drăgănești, ș-am venit la Vodă, însetat după dreptate ca cerbul după apa de izvor.

— Prea bine, a răspuns ofițerul cel tânăr. Vodă îți poate asculta chiar acuma plângerea. Lasă ici pălăria și intră pe ușa asta mititică. Dincolo, în odaia cea mare, ai să găsești pe Vodă ș-ai să-i spui lui ce te doare.

Atuncia mi-a năvălit sângele în ochi și mi s-au împăienjenit vederile. Dar am strâns din măsele și mi-am ținut firea. Și deschizând ofițerul ușa cea mititică, am intrat într-o lumină mare, și, cum eram cu grumazul

plecat, am zărit botforii⁴³ de marochin⁴⁴ ai lui Vodă ș-am căzut în genunchi. Și mă gândeam că la domn nou și tânăr trebuie să găesc eu milă pentru supărările mele.

— Măria Ta, am strigat eu cu îndrăzneală, am venit să-mi faci dreptate!

Vodă mi-a răspuns:

— Scoală-te.

Auzind glasul, am ridicat ca-ntr-un fulger privirea, ș-am cunoscut pe boierul de la han. Pe loc am înțeles că trebuie să închid ochii și să fiu înfricoșat. Mi-am plecat mai adânc fruntea, am întins mâna, am apucat poala hainei ș-am dus-o la buze.

— Scoală-te! a zis iar Vodă, și arată-ți îndreptările.

Când m-am ridicat în picioare, am băgat de samă că ochii boierului meu se încrețeau a răs ca și la han, când primise oala cu must roș din mâinile suflecate ale Ancuței. Scot cu îndrăzneală hârtiile din tașca de piele și i le întind, și încep a-i spune. Și-i spun eu despre toate valurile câte m-au bântuit, despre tot veninul cât l-am adunat în inima mea, și cât l-am moștenit de la morții mei. Și cetind Vodă hârtiile și plecându-și de aproape ochii pe pecetele de ceară, s-a înseninat ș-a grăit cam pe nas:

— Bine, răzășule, am să-ți fac dreptate. Are să meargă cu tine un om al meu cu poruncă tare, să facă rânduială la Drăgănești.

Eu, când am auzit, am dat iar în genunchi și Vodă iar mi-a poruncit să mă scol. Apoi, cu ochii subțiați a zâmbet, m-a bătut pe umăr:

— Ei, dar dacă nu-ți făceam dreptate, cum rămânea?

— Dă, Măria Ta, răspund eu râzând, cum să rămâie? Eu vorba nu mi-o iau înapoi. Iapa-i peste drum!

Ș-atâta haz a făcut Vodă Mihai pentru răspunsul meu, că m-a bătut iar pe umăr și și-a adus aminte și de oala cu vin roș pe care i-am plătit-o patru parale și râzând, a poruncit să vie slujbașul care să meargă cu mine; și subt ochii lui, pe loc, s-a scris poruncă tare — și când am încălicat de la han de lângă Lozonschi ș-am purces înapoi, el se uita zâmbind de la fereastra deschisă și-și mângâia barba...

Iaca de ce trebuie să vă uitați ca la lucru rar la calul meu cel roib, pintenog de trei picioare: pentru că aista-i moștenire din iapa lui Vodă. Și când rânchează el și râde, parcă ar avea o amintire din alt veac și din acele zile ale tinereții mele. După asta puteți cunoaște ce fel de om sunt eu! Și-acuma să mai primim vin în ulcele și să încep altă istorie pe care de mult voiam să v-o spun...

³⁹ *Alexandru cel Mare* – cunoscut și sub numele de Alexandru Macedon, a fost rege al Macedoniei în perioada 336-323 î.H. Prin cuceririle sale, a stăpânit cel mai mare imperiu din istorie.

⁴⁰ *dorobanț* (s. m., înv.) – soldat din infanterie (plătit).

⁴¹ *șpangă* (s. f., înv.) – spadă; baionetă.

⁴² *firet* (s. n.) – broderie cusută cu fir de aur sau de argint.

⁴³ *botfór* (s. m., reg.) – cizmă încrețită la gleznă.

⁴⁴ *marochin* (s. n.) – piele fină de capră, tăbăcită vegetal.

Impresii după prima lectură

1. Discutați în grupele inițiale. Care dintre previziunile scrise pe bilețelele lipite pe tablă conțin asemănări cu unele idei din textul citit? Selectați-le din cadranul din stânga de pe tablă și lipiți-le în cadranul din dreapta.
2. Notează primele tale impresii despre textul *Iapa lui Vodă*, completând enunțurile din cele patru cadrane.

M-a surprins ...	M-a amuzat ...
Nu mi-a plăcut ...	Aș vrea să știu ...

Lecția 2. Textul epic. Structuri textuale

Acțiunea, timpul și spațiul. Inserția

Explorare

1. Lucrați în grupe de câte 5-6 elevi.

a. Povestirea-cadru și povestea relatată de comisul Ioniță reprezintă două planuri narative ale textului. Delimitați secvențele care constituie cadrul/rama de cele care constituie narațiunea relatată de comisul Ioniță.

b. Alegeți, din lista de cuvinte-cheie date, pe cele asociate secvențelor din rama povestirii, respectiv pe cele asociate secvențelor care constituie narațiunea relatată de comisul Ioniță.

pricina

cealaltă Ancuță

boierul

cetatea

calul

Iașiul

comisul Ioniță

dreptatea

dorința

cuvântul respectat

mârțoaga

închinatul

înfățișarea

legământul

ospățul

nechezatul

așteptarea

recunoașterea

toamna aurie

c. Desenați pe o coală de flip-chart un tabel cu două coloane. Scrieți, în prima coloană, cuvintele-cheie corespunzătoare fiecărui fragment logic, în ordinea în care apar în text.

d. Formulați, în coloana din partea dreaptă a foii de flip-chart, ideile principale corespunzătoare cuvintelor-cheie.

e. Afișați colile de flip-chart și comparați ideile principale formulate de fiecare grupă. Stabiliți, prin dialog, care vi se par cele mai potrivite.

2. Rezumă oral textul *Iapa lui Vodă* de Mihail Sadoveanu, utilizând ideile principale de la exercițiul 1.

3. Care dintre secvențele textului asigură trecerea de la un plan narativ la altul? Indică ideea principală formulată la exercițiul 1 (d), în care este surprinsă această trecere.

4. Ce rol are pentru cele două planuri ale textului secvența „În vremea aceea...”, cu care își începe comisul Ioniță povestea?

5. Există în text câteva secvențe în care cele două planuri narative sunt surprinse prin comparație, aproape suprapuse, ca în oglindă. Selectează două fragmente în care cele două planuri se suprapun.

6. În ce anotimp sunt adunați la han cei care ascultă povestirea comisului Ioniță?

7. Indică alte două repere temporale identificate în primul paragraf al textului.

8. Când se petrece întâmplarea povestită de comisul Ioniță? Ce indicii din text te-au ajutat să răspunzi?

9. Ce tipuri de structuri textuale poți identifica în fragmentul de mai jos? Justifică-ți răspunsul.

„Cum s-a apropiat, eu i-am închinat oala cu vin și i-am poftit sănătate. El s-a oprit în loc și s-a uitat zâmbind la mine și la iapă, și la oamenii care erau în preajma mea, și i-a plăcut închinarea. Era un boier mărunt la stat, cu barbă roșă rotunjită, și purta la gât un lanțug subțire de aur...”

10. Selectează, din dialogul răzeșului cu boierul poposit la han, o secvență explicativă și o secvență argumentativă. Precizează ce temă are fiecare dintre acestea.

11. În ce regiune istorico-geografică este situat hanul Ancuței? Care sunt cele două părți ale acesteia, numite în text „țări”? Caută pe internet informații despre acestea, pentru a le putea delimita.

12. Menționează, din text, numele unui oraș unde mergeau la târg femeile, numele unui masiv muntos și numele unei trecători care se văd de la han.

13. Alege varianta corectă, menționând pasajele din text care te-au ajutat să răspunzi. Acțiunea poveștii relatate de comisul Ioniță se desfășoară pe parcursul:

a. unei dimineți;

c. a două zile;

b. unei zile;

d. unei săptămâni.

Repere

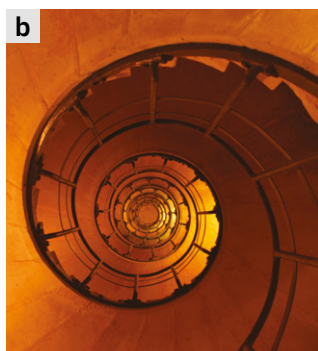
În **textul epic**, întâmplările pot fi organizate pe mai multe **planuri narative**. Fiecare plan surprinde un alt fir narativ, o succesiune de întâmplări desfășurate în ordine logică și temporală. Între planurile narative se realizează legături, prin procedee specifice: înlănțuirea, alternanța, inserția.

Inserția este procedeul de includere a unei povești în interiorul alteia. Numit și **povestire în ramă**, procedeul este prezent în literatura universală în opere celebre, cum sunt basmele arabe din culegerea *O mie și una de nopți*, narațiunile din *Decameronul* scriitorului italian Giovanni Boccaccio (1313-1375) sau *Povestirile din Canterbury* ale englezului Geoffrey Chaucer (1343-1400). În literatura română, cea mai cunoscută operă literară în care este utilizat acest procedeu este *Hanu Ancuței* de Mihail Sadoveanu, în care nouă povestitori, surprinși în cadrul unei întâlniri la han, narează istorii personale.

Utilizarea inserției presupune asigurarea unor legături între planuri, astfel încât un fir narativ să îl genereze pe celălalt în mod necesar și firesc.

Aplicații

1. În rama povestirii *Iapa lui Vodă* există un indiciu temporal cu valoare istorică: „Împăratul-Alb și-a ridicat muscalii lui împotriva limbilor păgâne”. La ce crezi că se referă acesta?
2. Identifică, în povestirea comisului Ioniță, un reper temporal care indică momentul de când au început neînțelegerile celor din familia sa, legate de pământuri, cu vrăjmașii lor.
3. Trasează în caiet o axă a timpului și marchează pe ea cele trei momente ale narațiunilor: cel al scrierii, când naratorul rememorează întâlnirea de la han, cel al spunerii poveștilor la han și cel al întâmplării cu iapa lui vodă.
4. Selectează, din rama povestirii, secvențele care conturează caracteristicile hanului.
5. Comisul Ioniță se oprește peste noapte la Iași. Precizează reperele spațiale din text care indică locul unde înnoptează acesta.
6. Care dintre imaginile **a**, **b**, **c** ți se pare că sugerează mai bine structura povestirii în povestire? De ce?

Cutie chinezească deschisă

7. Citește textul următor și notează asemănările cu *Iapa lui Vodă* de Mihail Sadoveanu.

„Un alt procedeu de care se folosesc naratorii ca să-și doteze istorisirile cu putere de convingere este cel pe care l-am putea numi «cutia chinezească» sau «păpușa rusească» (matrioșca). În ce constă el? În a construi o istorie precum acele obiecte folclorice înăuntrul cărora se găsesc obiecte similare tot mai mici, într-o succesiune care uneori se prelungește până la infinitesimal.”

Mario Vargas Llosa,
Scrisori către un tânăr romancier

8. Comisul Ioniță afirmă că provine „de la Drăgănești, din ținutul Sucevei”. Identifică pe Google Maps comuna Drăgănești din zona Moldovei. În ce județ se află? Caută informații despre diferitele organizări administrative-teritoriale ale României de-a lungul timpului.

Portofoliu

Redactează rezumatul povestirii. Fii atent la respectarea regulilor rezumării atunci când faci trecerea de la un plan narativ la altul.

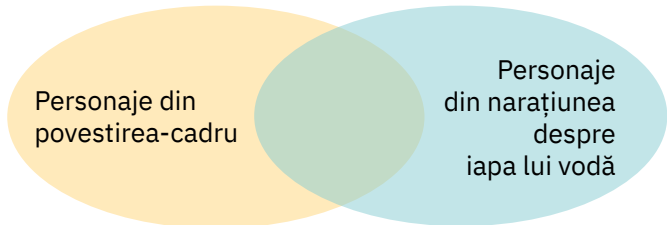
Provocări

Redactează un plan al unei povestiri în ramă care să se inspire din experiențele tale de viață. Scrie apoi povestirea.

Lecția 3. Naratorii și personajele. Antiteza

Explorare

1. Cine narează întâmplările în povestirea-cadru? La ce persoană a verbului se face relatarea?
 2. Cine preia rolul de narator în al doilea plan narativ, în care se prezintă întâmplările despre iapa lui vodă? Participă acesta la acțiunea pe care o relatează? La ce persoană a verbului relatează?
 3. Ce rol are comisul Ioniță în povestirea-cadru? Dar naratorul din povestirea-cadru ce rol are în timpul relatării întâmplărilor despre iapa lui vodă?
 4. Completează o diagramă Venn în care să notezi personajele din povestirea-cadru, respectiv pe cele din narațiunea despre iapa lui vodă. Care dintre ele apar în ambele planuri ale narațiunii?
-
- The diagram consists of two overlapping circles. The left circle is yellow and labeled 'Personaje din povestirea-cadru'. The right circle is light blue and labeled 'Personaje din narațiunea despre iapa lui vodă'. The overlapping area in the center is a light green color.
5. Identifică îndeletnicirile personajelor din povestirea-cadru, respectiv pe ale celor din povestirea relatată de comisul Ioniță. Identifică două personaje cu aceeași îndeletnicire. Ce legătură există între ele?
 6. Moș Leonte are o îndeletnicire neobișnuită, bazată pe cunoașterea unor secrete, specifică celor care au fost introduși în tainele acestora de către cineva care le stăpânește. Ce alte personaje cu îndeletniciri asemănătoare ai mai întâlnit în lecturile tale?
 7. În primul paragraf al povestirii *Iapa lui Vodă* apare observația că semnele timpului „arată veste de război între împărați”, care se confirmă apoi, prin faptul că „Împăratul-Alb și-a ridicat muscalii lui împotriva limbilor păgâne”. Prin opoziție cu războiul, în ce fel de vremuri s-a petrecut întâlnirea de la han?
 8. Identifică verbele care indică acțiuni opuse în secvența: „Când cădeau unii, doborâți de trudă și de vin, se ridicau alții de prin cotloanele hanului.” Cum contribuie această opoziție la redarea atmosferei de la han?

Repere

Povestirea în ramă presupune **schimbarea rolului narator-personaj**. Naratorul din povestirea-cadru devine ascultător, iar un personaj devine narator, rămânând uneori și personaj în propria narațiune.

Statutul de ascultător nu presupune și participare la acțiunea din povestirea inserată în cadru, dar este esențial pentru a asigura convenția pe baza căreia se constituie structura specifică povestirii în povestire. Astfel, ascultătorii devin parte a unui ritual al comunicării.

▶ **Antiteza** este figura de stil care constă în alăturarea a doi termeni (fenomene, idei, obiecte, personaje, situații, planuri narative etc.) cu scopul sublinierii opoziției dintre aceștia. Antiteza se poate constitui la nivelul unor enunțuri, prin alăturare de aspecte concrete (alb – negru, înalt – scund, sus – jos etc.) sau la nivelul întregii opere literare, din planuri narative opuse, din personaje aflate în opoziție sau din ansambluri de acțiuni, ipostaze, opinii etc.

Aplicații

1. Ce fel de narator este cel din rama povestirii, respectiv cel care narează întâmplările despre iapa lui vodă? Ce asemănări și ce deosebiri există între aceștia?
2. Precizează statutul personajelor din povestire (principal/secundar/episodic/figurant/colectiv).
3. Ce crezi că semnifică faptul că Ioniță „stătea stâlp”? Ce indică atitudinea aceasta?
4. Ce sugerează existența la chimirul comisului a unei „pungi destul de grele”?
5. Afirmatia comisului Ioniță, „Eu aici îs trecător [...] eu încalic și pornesc” este contrazisă de naratorul din rama povestirii. Identifică fragmentul în care apare această contradicție și explică semnificația ei.
6. Menționează trei substantive care definesc valorile familiei comisului Ioniță, aflate în antiteză cu ale vecinilor care au provocat conflictul, pe care le poți deduce din secvența de mai jos.

„De când mă știu, moșia noastră a fost învrăjbită cu niște vecini hrăpăreți, care tot căutau pricină să ne răpească hotarul. Noi ne-am ținut de rânduiala strămoșească și de lege, dar ei umblau cu măsluieli și minciuni, punând boieri și zapcii să le fie sprijin.”
7. Care este atitudinea naratorului din povestirea-cadru față de comisul Ioniță? Justifică-ți opinia printr-un exemplu din text.

8. Prezintă statutul comisului (proveniență, familie, avere), așa cum reiese din caracterizarea pe care și-o face în fața boierului.
9. Ce trăsătură a personajului reiese din faptul că îi întinde boierului sosit la han oala cu vin? Dar din faptul că plătește el vinul închinat cu boierul?
10. Naratorul povestirii-cadru afirmă că Ioniță a explicat ce așteaptă de la vodă, în caz că nu-i va face dreptate, rostind „vorba asta mare, fără înconjur”. Cum caracterizezi acest comportament?
11. Identifică în text elementele de simetrie dintre Ancuța cea de demult și Ancuța cea tânără.
12. Care dintre tablourile de mai jos ți se pare că surprinde mai bine raportul dintre cele două Ancuțe din povestirea *Iapa lui Vodă*? Explică de ce.

Tasso
Marchini
(1907-1936),
Dublu portret

Ion Theodorescu-Sion
(1882-1939),
Două țărânci

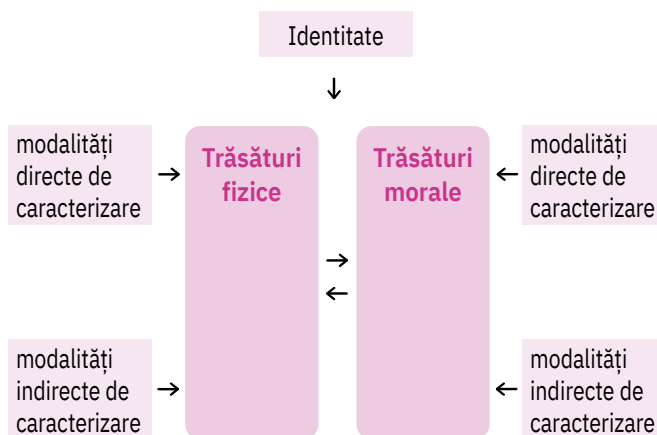
Pablo Picasso
(1881-1973),
Fată în fața oglinzii

13. De ce crezi că Ancuța cea tânără, asemenea mamei sale, „s-a prefăcut că se uită cu luare-aminte în lungul șleahului” atunci când comisul spune ce așteaptă de la vodă, dacă nu-i va face dreptate?

Portofoliu

Realizează caracterizarea comisului Ioniță, folosindu-te de fișa de identitate de la exercițiul 22, precum și de răspunsurile pe care le-ai formulat la exercițiile anterioare.

14. Identifică formulele de adresare și cele prin care comisul Ioniță se referă la boier. Ce sugerează acestea?
15. De ce râde boierul când răzeșul spune că vodă poate pofti „să-i pupe iapa nu departe de coadă”, dacă nu-i va face dreptate?
16. Care este atitudinea comisului față de vodă, atunci când se înfățișează înaintea acestuia? De ce crezi că înainte de a intra la el i-a „năvălit sângele în ochi” și i „s-au împăienjenit ochii”?
17. Când își ridică privirea spre vodă, după ce a îngeuncheat în fața acestuia, comisul Ioniță înțelege că trebuie să închidă ochii și să fie „înfricoșat”. De ce?
18. Aflat în genunchi în fața domnului, acesta îi cere în două rânduri să se ridice. Ce îți sugerează această solicitare despre modul în care îl privește pe răzeș?
19. Vodă Mihalache Sturza îi promite lui Ioniță că îi va face dreptate. Observă cum procedează înainte de a-i promite ajutorul. Ce deduci despre vodă din comportamentul său?
20. După ce vodă promite că-i va face dreptate, comisul Ioniță îi mărturisește că dacă nu i-ar fi făcut, nu și-ar fi luat vorba înapoi. Ce trăsătură de caracter rezultă din răspunsul pe care i-l dă lui vodă?
21. De ce crezi că vodă privește de la fereastră plecarea comisului Ioniță?
22. Împărțiți-vă în perechi numerotate de la unu la trei și completați fișe de identitate după modelul de mai jos. Perechile cu numărul unu îl vor caracteriza pe comisul Ioniță, perechile cu numărul doi le vor caracteriza pe cele două Ancuțe, iar perechile cu numărul trei îl vor caracteriza pe Mihalache Sturza. Grupați-vă apoi perechile care ați completat fișa pentru același personaj și discutați, completându-vă rezultatele, prin comparație. Desemnați câte un reprezentant care să prezinte fișele în fața clasei.

Lecția 4. Semnificațiile textului

Interpretare

1. Titlul textului, *Iapa lui Vodă*, poate nedumeri. Explică de ce. Care crezi că este rolul acestei asocieri surprinzătoare?
2. Propune un alt titlu care ți se pare potrivit pentru textul lui Mihail Sadoveanu. Justifică-ți propunerea.
3. Ce semnificație are faptul că hanul este asemenea unei cetăți? Ce legătură poți face cu existența sa încă de pe timpul celeilalte Ancuțe?

4. Hanul este situat în Moldova. Folosindu-te de informațiile pe care le cunoști despre istoria principatului, stabilește o legătură între aceasta și faptul că hanul este asemenea unei cetăți.
5. Ai învățat la istorie despre secolul fanariot. Mihail Sturza este primul domn pământean acceptat atât de Imperiul Otoman, cât și de Rusia, care a domnit pe baza Regulamentului Organic. Care este semnificația acestui moment pentru istoria Moldovei?
6. În povestirea-cadru, reperele temporale reale sunt dublate de unele fabuloase. Care sunt cele din urmă?
7. Ce efect are asupra conturării timpului spunerii poveștilor utilizarea reperelor temporale fabuloase?
8. Ce crezi că simbolizează hanul? Alege dintre variantele de mai jos și justifică-ți opțiunea/opțiunile prin selectarea unor exemple din text.

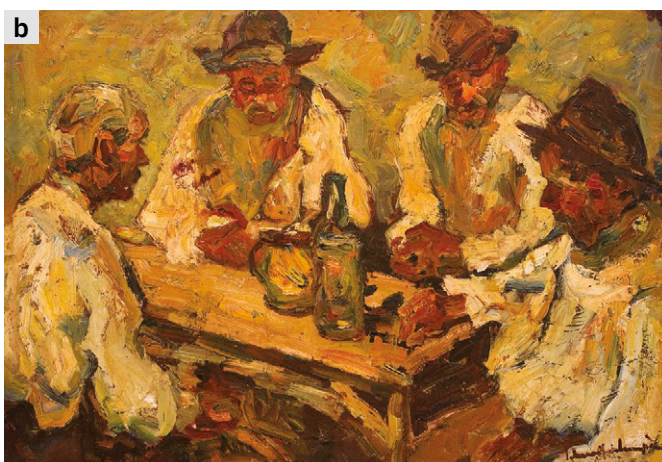
Hanul este un loc al:

- a. intersectării drumurilor;
- b. întretăierii destinelor umane;
- c. popasului, al suspendării grijiilor;
- d. transmiterii unor experiențe;
- e. comunicării de sine.

9. Deși hanul seamănă cu o cetate, în timpul spunerii poveștilor se dovedește un loc al ospitalității. Care este semnul acestei ospitalități?
10. Atmosfera pentru „vremea petrecerilor și a poveștilor” este una specifică. Identifică aspectele generale ale acesteia în al doilea paragraf al textului.
11. Menționează care sunt elementele atmosferei surprinse în al treilea și în al patrulea paragraf. Care crezi că este semnificația lor?
12. Care este rolul Ancuței de demult în menținerea atmosferei de la han? Dar al Ancuței celei tinere?
13. Care dintre picturile următoare ți se pare mai potrivită pentru a ilustra atmosfera de la han? Justifică-ți alegerea.

Ioan Stoica Dumitrescu (1886-1956),
Ospățul boierilor

Rudolf Schweitzer-Cumpăna (1886-1975),
La han

14. Există un ritual al pregătirii spunerii poveștii, în cadrul căruia moș Leonte are un rol semnificativ. Cum procedează el și ce rol are?

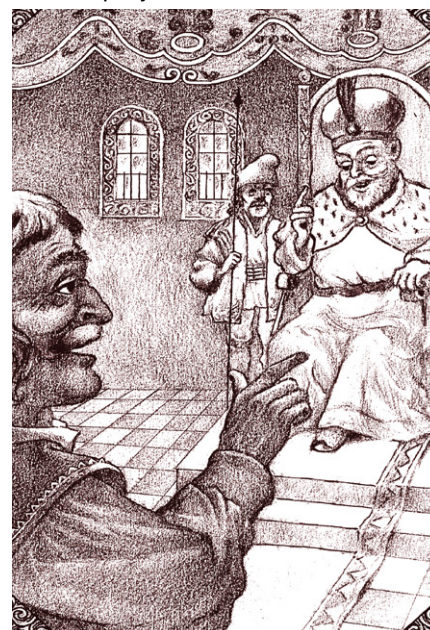
15. Tot din ritualul spunerii poveștii face parte și tehnica amânării. Observă și explică ce strategii folosește comisu Ioniță pentru a întârzia începerea poveștii.
16. Naratorul din povestirea-cadru utilizează și el tehnici prin care amână să relateze povestea comisului Ioniță, dar și tehnici pentru suspendarea, uneori, a firului narativ al acesteia, cu scopul menținerii suspansului. Identifică secvența în care povestitorul amână începerea relatării și secvența în care suspendă narațiunea. Ce fel de structuri textuale apar în aceste fragmente?
17. Care crezi să este scopul amânărilor de care se folosesc atât comisu Ioniță, cât și naratorul din povestirea-cadru?
18. Simetria are o funcție importantă în organizarea textului și a semnificațiilor sale. În lecția anterioară ai observat simetria dintre cele două Ancuțe. Identifică alte două simetrii, realizate între trecut și prezent, și notează, într-un tabel, câte un scurt comentariu despre fiecare. Te poți referi la propunerile de mai jos sau poți alege altele.

comisu Ioniță în tinerețe și în prezent	
iapa din tinerețea lui Ioniță și calul din prezent	

19. Naratorul din povestirea-cadru afirmă despre calul lui Ioniță că este „vrednic de mirare. Era calul din poveste, înainte de a mânca tipsia cu jar”. De ce crezi că îl caracterizează naratorul în acest fel?
20. Ce atitudine identifiți în afirmația naratorului redată la exercițiul anterior? Ce se urmărește prin ea? Identifică alte situații în care se urmărește provocarea aceluiași efect.
21. Ce apreciază comisu Ioniță la calul său din prezent? Crezi că se poate stabili o asemănare între personaj și calul său? Explică.
22. La ce crezi că se referă comisu Ioniță când afirmă că „așezările” lui „sunt nestatornice”?
23. De două ori, comisu Ioniță observă că boierul își mângâie barba și se joacă cu „lanțugul de aur”. Identifică situațiile asociate acestui gest. Ce semnificație crezi că are?
24. Pentru a intra în odaia în care se află vodă, comisu Ioniță trebuie să treacă printr-o ușă „mititică”. De ce crezi că accesul la vodă se face printr-o astfel de ușă?

25. Comisu Ioniță are încredere „că la domn nou și tânăr” va găsi dreptate. De ce crezi că aceste însușiri ale lui vodă îi dau comisului speranță?
26. În finalul istorisirii sale, comisu Ioniță afirmă că „După asta puteți cunoaște ce fel de om sunt eu!”. La ce crezi că se referă? Cum este comisu Ioniță?
27. Ce legătură poți stabili între afirmația menționată la exercițiul anterior și una dintre variantele propuse la exercițiul 8 din pagina anterioară?
28. Un proverb irlandez spune: „Cel care vine cu o poveste pleacă cu două.” De ce crezi că, la final, comisu Ioniță anunță intenția de a spune o altă poveste? Formulează-ți răspunsul, referindu-te la următoarele două fragmente din povestirea-cadru: „am auzit multe povești la Hanul Ancuței”, „ș-atuncea a fost la Hanul Ancuței vremea petrecerilor și a poveștilor”.
29. Despre ce fel de adevăr este vorba în povestirea *Iapa lui Vodă*? Alege dintre variantele următoare, justificându-ți opinia:
- a respecta adevărul istoric;
 - a face dreptate oamenilor;
 - a fi tu însuși în orice împrejurare.

Ilustrație
din ediția 2013
a volumului
Hanu Ancuței
(Editura Mihail
Sadoveanu),
grafică
Dan Herford

Provocări

Scrie un text în care să comentezi următoarea afirmație, exprimându-ți acordul sau dezacordul față de ea: E mai bine să-ți asumi riscul de a spune adevărul decât riscul de a nu-l spune.

Portofoliu

Alcătuiește o prezentare audio-video, de 2-4 minute, utilizând principiile de prelucrare învățate la disciplina informatică și TIC, cu tema *Hanuri și alte locuri celebre de popas în arta românească*.

Lecția 5. Textul multimodal. Reclama

Pentru început

1. Lucrați în grupe de câte 4-6 elevi. Trageți mai întâi la sorți bilețele pe care se află următoarele cuvinte: *detergent, smartphone, bicicletă, supermarket, librărie, teniși*, apoi bilețele pe care se află numele următoarelor animale: *cangur, ornitorinc, crocodil, leneș, șoim, papagal*. Imaginați-vă cum ați concepe o reclamă în care să asociați produsul și animalul trase la sorți. Realizați o scurtă prezentare a ideilor voastre, pe care să o susțineți în fața colegilor.
2. Observă cu atenție textul multimodal alăturat, reprezentând o reclamă, și indică asemănările pe care le are cu reclama pe care ați conceput-o în grup.

Text de bază

Adaptare a reclamei „Avia Turbo Motor Oil: Make Your Horses Purr”, care a fost creată de agenția de publicitate Serviceplan din München, Germania, 2011

Impresii după prima lectură

1. Notează primele tale impresii despre textul multimodal dat, completând enunțurile din cele patru cadrane.

Cel mai mult mi-a plăcut ...	M-a surprins ...
Mi s-a părut amuzant ...	Textul multimodal mi-a amintit de ...

2. Discutați în perechi. Amintiți-vă alte reclame în care apar cai. Puteți utiliza și un motor de căutare pe internet, pentru a găsi astfel de reclame. Notați câte o deosebire și câte o asemănare între reclama dată și una dintre reclamele amintite/găsite.

Explorare

1. Ce produs promovează reclama? Care este tema în jurul căreia se focalizează mesajul textului?
2. Precizează care este scopul acestui text multimodal. Alege dintre variantele de mai jos.
 - a. de a amuza;
 - b. de a convinge;
 - c. de a informa;
 - d. de a uimi.
3. Cine crezi că a creat acest text multimodal? Autorul este o persoană sau este vorba despre mai mulți care au contribuit la realizarea lui?
4. Crezi că autorii au decis singuri să realizeze acest text multimodal sau le-a fost comandat? De către cine?
5. Care crezi că este publicul-țintă căruia i se adresează mesajul reclamei?
6. În prim-planul imaginii se află un cal. Poziția acestuia este una firească? Ce asociere poți face între această poziție și ghemul de lână de deasupra?
7. Mesajul reclamei se construiește în jurul unei caracteristici a produsului promovat. La ce se referă substantivul *cai* din reclamă? Ai cui sunt? Ce fel de cai sunt?
8. Explică raportul dintre sensul propriu de bază și sensul propriu secundar al verbului *a toarce* în construcția mesajului reclamei.
9. Există în reclamă o dispunere cromatică specială? Ce legături poți face între culorile diferitelor componente ale reclamei?
10. Cum contribuie jocul de lumini și de umbre la construcția mesajului?
11. De ce crezi că denumirea produsului promovat nu este situată în imagine într-o poziție privilegiată?

Repere

Textul nonliterar se referă la aspecte ale realității. Acesta poate avea scopul de a informa, de a convinge, de a amuza etc.

Textul multimodal combină două sau mai multe modalități de comunicare pentru transmiterea informației: cuvinte, imagini, sunete, gesturi, lumini, culori etc.

Reclama este un text nonliterar, de obicei multimodal (articol, afiș, panou, pancartă, prospect, spot audio sau video etc.) prezent în locuri publice, în mass-media (mijloace de comunicare în masă) sau pe internet, care are ca scop răspândirea de informații ce pun într-o lumină pozitivă un produs (mărfuri, spectacole, servicii etc.).

O reclamă presupune implicarea a patru „actori”: cel care deține produsul (firmă, companie, instituție etc.), cel care produce reclama (agenție de publicitate), cel care distribuie produsul (mass-media) și cel care cumpără produsul (consumatorul).

O reclamă reușită **atrage atenția** imediat, **menține viu interesul** oamenilor și **lasă o impresie memorabilă**. Pentru ca o reclamă să își atingă scopul, trebuie să respecte o serie de principii/condiții:

- **atenția** – să capteze interesul, să iasă în evidență din mulțimea de reclame la care este expus publicul;
- **înțelegerea** – să aibă un mesaj-cheie ușor de înțeles de către public;
- **încrederea** – să câștige încrederea publicului;
- **marca** – să fixeze clar raportul dintre marca produsului și mesaj;
- **acțiunea** – să lămurească publicul cu privire la pasul următor pe care să îl facă (cumpărare, informare etc.);
- **efectul** – să convingă un număr mare de receptori să acționeze conform mesajului.

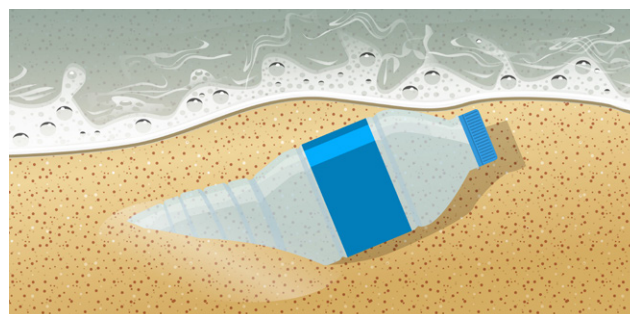
Pentru că reclama este ea însăși un produs cultural, aceasta trebuie să respecte drepturile de autor, care protejează creațiile intelectuale umane, câtă vreme sunt originale.

Aplicații

1. Descrie prima reclamă care îți vine în minte. Cărui public i se adresează și pe ce canale a ajuns la tine?
2. Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi. Imaginați-vă căror produse le-ar putea fi asociate următoarele sloganuri:
 - Când stai pe loc, înaintezi spre infinit.
 - Miracolele sunt pentru cei curajoși.
 - Nu ai nimic, dacă nu ne ai pe noi.
 - Orizontul încapă în camera ta.
 - Totul în jur îți vorbește.
3. Propune câte un slogan prin care să faci reclamă unui produs pe care îl preferi (poate fi din domeniul rechi-zitelor, al jocurilor, al hainelor, al produselor de igi-enă etc.).
4. Reclamele audio sau audio-video au o durată mai scurtă față de un videoclip sau un film. De ce?
5. De ce crezi că la televizor reclamele sunt difuzate în calupuri cu durată delimitată de timp?
6. Consideri că un consumator procedează bine lăsân-du-se influențat doar de mesajul reclamei în luarea deciziei de a achiziționa produsul? Ce alte surse de

informare crezi că ar putea utiliza atunci când se află, de exemplu, într-un magazin, înainte de a cumpăra un produs aflat pe raft căruia i se face reclamă?

7. Unele reclame sunt însoțite de un text rostit rapid sau tipărit cu scris mic, în care sunt oferite informații care nu sunt cuprinse în mesajul reclamei, pentru a-l com-pleta cu indicii despre dezavantajele sau limitele pro-dusului. Amintește-ți exemple de astfel de reclame. Cum reacționezi, de obicei, față de acest text supli-mentar? De ce?
8. Crezi că reclama poate promova comportamente, pen-tru a influența publicul larg să adopte atitudini sociale pozitive? La ce crezi că ar putea face reclamă imaginea de mai jos? Propune un slogan pentru ea.

Portofoliu

Găsește reclame amuzante, în care se utilizează animale asociate cu situații surprinzătoare. Include în portofoliul tău cel puțin două reclame de tip afiș, două audio și două audio-video. Alege una dintre reclamele selectate și explică, într-un text de 200-300 de cuvinte, de ce ți s-a părut amuzantă și în ce fel se face asocie-rea mesaj-animale. Poți folosi și o variantă digitală, sub forma unui folder stocat în PC sau în Cloud.

Autoevaluare L1-L5

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare ...
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
- Cel mai dificil mi s-a părut ...

Lecția 6. Noi pagini – alte idei

▶ Adevărul a fost, de-a lungul timpului, una dintre pietrele de încercare pentru oameni. În textul *Iapa lui Vodă* de Mihail Sadoveanu ai descoperit că rostirea adevărului se poate face asumat și curajos. Însă adesea adevărul este evitat, pentru că este dureros, el evidențiind aspecte negative, slăbiciuni sau neputințe.

Citește povestea *Hainele cele noi ale împăratului* de Hans Christian Andersen pentru a descoperi o perspectivă diferită: cum se întâmplă ca vanitatea și lășitatea să pună minciuna în locul adevărului.

Text auxiliar

Era pe vremuri un împărat căruia așa de mult îi plăcea să fie bine îmbrăcat și să aibă mereu haine noi, încât își dădea toți banii numai pe îmbrăcăminte. Nu se îngrijea deloc de oștire, la teatru nu se ducea și nu-i plăcea să se plimbe prin pădure decât doar ca să-și arate hainele cele noi.

[Împăratul își schimba hainele în fiecare oră.]

Orașul era plin de viață. Veneau o mulțime de străini și odată au venit și doi pehlivani¹ care se dădeau drept țesători și spuneau că știu să facă o stofă frumoasă cum nu se mai afla alta. Nu doar culorile și desenele erau frumoase, dar ei ziceau că hainele făcute din această stofă aveau și o însușire minunată, și anume că toți cei care nu erau potriviți pentru slujba pe care o îndeplineau și toți cei care erau proști de dădeau în gropi nu puteau să le vadă.

— Strașnice haine! s-a gândit împăratul. Dacă mi-aș face niște haine de acestea, aș putea să aflu care din slujbașii împărăției nu-s buni pentru slujbele pe care le au și aș putea să aflu care din supușii mei sunt proști și care sunt deștepți. Numaidecât trebuie să-mi fac asemenea haine. Și a dat pehlivanilor o mulțime de parale² să înceapă să lucreze.

Cei doi șoltici³ au înghebat două războaie de țesut, s-au așezat și s-au prefăcut că țes, dar nu țesau nimic. Cereau mătasea cea mai subțire și fire de aur de cel mai bun, dar băgau mătasea și aurul în buzunar și lucrau la stativele goale până noaptea târziu.

[După o vreme, împăratul se întreabă cum merge munca croitorilor.]

— Am să-l trimit pe sfetnicul meu cel bătrân; e om cinstit și de încredere, el poate mai bine decât oricine să judece stofa, fiindcă e înțelept și nimeni nu-și îndeplinește slujba mai bine ca el.

[Deși nu vede nicio țesătură, deoarece aceasta nu exista, sfetnicul pretinde că stofa are culori și desene minunate, pentru a nu fi considerat prost sau nevrednic de slujba sa. Alt slujitor repetă același ritual, spunându-i împăratului că

i se pregătesc niște haine deosebite. Alături de cei doi slujitori, împăratul merge și el să cerceteze hainele.]

— Ia uitați-vă ce frumoasă e! au spus cei doi sfetnici. Ce desen, ce culori minunate! Și arătau stativele goale, fiindcă credeau că toți ceilalți văd stofa și ei nu. „Ce să fie oare? se gândea împăratul. Nu văd nimic! Cumplit lucru! Ce, oi fi cumva prost? Nu-s bun de împărat?”

— Da, într-adevăr, stofa e foarte frumoasă, a spus el cu glas tare; e vrednică de toată lauda!

Și împăratul dădea din cap mulțumit și se uita la stativele goale. Nu voia să spună că nu vede nimic. Toți curtenii care erau cu dânsul se uitau și ei, dar nu vedeau nici ei nimic. Spuneau însă ca și împăratul: „O, ce frumos!” Și toți l-au sfătuit să se îmbrace cu hainele făcute din stofa aceasta minunată la serbarea care tocmai trebuia să aibă loc peste câteva zile. „Minunat, frumos, măreț!”, spuneau toți și se bucurau grozav. Împăratul a dat celor doi pehlivani câte o decorație ca să și-o atârne la piept și titlul de maestru țesător al curții imperiale.

[Peste noapte, cei doi impostori se prefac că lucrează intens pentru a termina hainele.]

Împăratul a venit cu sfetnicii. Pehlivanii au ridicat brațele în sus, ca și cum ar fi ținut ceva în mână, și au spus: „Poftim pantalonii! Poftim haina! Poftim mantia!” și așa mai departe. „Hainele sunt ușoare ca pânza de păianjen, spuneau ei, când le îmbraci nici nu le simți, dar tocmai asta e frumusețea.”

— Da, da, ziceau sfetnicii, dar nu vedeau nimic, pentru că nu aveau ce să vadă.

[Cei doi impostori se prefac că îl ajută pe împărat să se îmbrace, iar sfetnicii admiră pretinsele haine.]

— Sunt gata și eu, a spus împăratul și s-a mai uitat o dată în oglindă, fiindcă voia să creadă lumea că își vede hainele.

[Deși nu văd și nu simt nimic, curtenii se prefac că poartă trena împăratului.]

Împăratul mergea acum sub baldachin⁴ și toți oamenii de pe străzi și de la ferestre spuneau: „Ce minunate haine are împăratul! Ce trenă strașnică!

¹ *pehlivan* (s. m.) – 1. personaj comic, acrobat, jongleur; 2. flăcău care participă la întreceri de luptă voinicească, organizate cu ocazia nunților turcești; 3. bărbat șmecher sau escroc.

² *para* (s. f.) – monedă turcească mică, de argint; aici cu sensul bani.

³ *șoltic* (adj., reg.; adesea substantivizat) – care recurge la escrocherii, ștrengar, șmecher.

⁴ *baldachin* (s. n.) – 1. acoperământ decorativ, împodobit cu perdele, așezat deasupra unui tron, a unui pat, a unui amvon; 2. acoperământ de pânză care se purta deasupra unui demnitar laic sau al bisericii la anumite procesiuni.

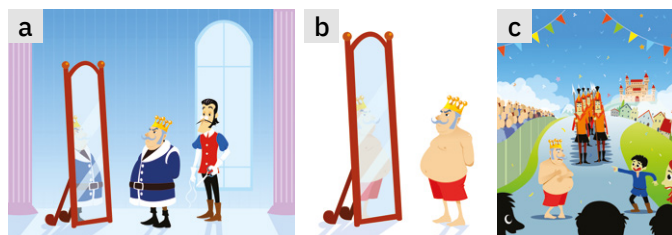
Ce bine îi vin!” Niciunul nu voia să spună că nu vede nimic, fiindcă atunci lumea ar fi zis că nu-i priceput în slujbă sau că-i prost de dă în gropi. Nicio haină de-a împăratului nu stârnise atâta bucurie printre oameni.

— Împăratul e dezbrăcat! a spus deodată un copil.

— Asta-i vocea nevinovăției! a zis tatăl copilului și a spus în șoaptă altora ce vorbise copilul.

Discutarea textului

1. De ce crezi că împăratul din poveste nu are nume?
2. Căror momente din text le corespund imaginile de mai jos? Asociază fiecareia câte un citat potrivit.

3. Preocupat doar de veșmintele sale, împăratul neglijează alte aspecte. Care sunt acestea?
4. Șiretlicul celor doi impostori se bazează pe unele nevoi identificate de ei. Care sunt acestea? Formulează-ți răspunsul referindu-te atât la împărat, cât și la societate.
5. Care sunt slăbiciunile umane de care se folosesc cei doi bărbați când își „vând” marfa?
6. Împăratul are un scop când decide să comande haine de la cei doi escroci. Precizează acest scop. Ce deduci despre împărat din planul său?

— E dezbrăcat! a strigat tot poporul.

Împăratul a auzit și i s-a părut și lui că poporul are dreptate, dar s-a gândit: „Acuma nu mai pot să dau înapoi, trebuie s-o țin întruna așa cum am început”. Și curtenii au mers înainte și au dus trena pe care n-o vedea nimeni, fiindcă nu era nicio trenă.

7. Identifică fragmentul în care se sugerează calitățile apreciate de împărat la alți oameni. Aplică el și asupra sa aceeași judecată?
8. Slujitorii „spuneau însă ca și împăratul: «O, ce frumos!»”. Și l-au sfătuit să se îmbrace cu hainele făcute din stofa aceasta minunată la serbarea care tocmai trebuia să aibă loc”. Slujitorii îi ascund împăratului faptul că ei nu văd hainele. Crezi că laudele lor evidențiază o atitudine care îi caracterizează în general în raport cu împăratul? Explică-ți opinia.
9. Atitudinea slujitorilor îi face bine împăratului sau nu? De ce? Precizează cum ai proceda în locul lor.
10. Deși împăratul nu pare preocupat de soarta supușilor săi, aceștia îl privesc cu bucurie când trece prin mulțime. Cum îți explici acest fapt?
11. De ce crezi că doar copilul rostește adevărul? Ce îl face pe acesta să se poarte diferit de ceilalți oameni?
12. Când poporul recunoaște impostura, împăratul se prefăce că nu o observă, continuând să nege adevărul. Interpretează această atitudine. Prezintă o situație din experiența ta care evidențiază același tip de comportament.

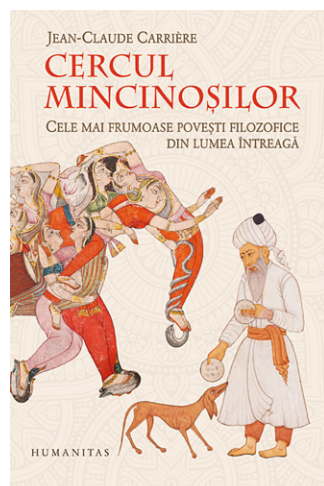
Provocări

- Joc. Linia valorică.** Așezați-vă de o parte și de alta a unei linii imaginare, în funcție de răspunsul la întrebarea: *Este importantă ținuta vestimentară în impresia pe care ne-o facem despre un om?* Fiecare grupă caută argumente pentru a-și susține punctul de vedere și le prezintă în fața celorlalți, astfel încât să-i determine să-și schimbe părerea.

Biblioteci deschise

Pentru a descoperi câte forme de manifestare umană sunt posibile în fața adevărului, îți propunem să citești cărțile de mai jos.

În culegerea *Cercul mincinoșilor*, Jean-Claude Carrière adună o serie de povești anonime, din diverse spații culturale. Poveștile scot în evidență problema dreptății, a raporturilor interumane, dar și a capacității oamenilor de a învăța de la alți oameni.

Există perspective despre personaje și adevăruri la care nu te aștepti! În cartea *Și v-am spus povestea așa. Aventurile cailor năzdrăvani povestite de ei înșiși* a lui Florin Bican, clasicele basme românești se unesc ingenios într-o poveste plină de umor.

Proiect de grup. Realizarea unei reclame

Sarcină de lucru

Alcătuți grupe de câte 5-7 elevi. Fiecare grupă va concepe câte o reclamă la un produs din următoarele domenii, trăgând la sorți dintre variantele:

- divertisment: un joc video, o consolă, un gadget etc.;
- geografic: un oraș, o regiune, o țară etc.;
- cultural: o librărie, un teatru, un festival etc.;
- turistic: un hotel, un han, o pensiune etc.

Alegeți tipul de reclamă pe care îl veți realiza:

- afiș sau panou publicitar;
- reclamă audio;
- reclamă video.

Pași pentru realizarea proiectului

Săptămâna I

1. Stabiliți produsul căruia îi veți face reclamă.
2. Documentați-vă cu privire la genul de produs ales. Realizați în grup o analiză a produsului, care să cuprindă punctele sale forte și punctele slabe.
3. Decideți ce puncte vor fi cuprinse în reclamă și care vor fi evitate.
4. Stabiliți ce sarcini îi revin fiecărui membru, în funcție de tipul de reclamă pe care trebuie să îl realizați. Unii elevi pot fi actori, alții – regizori, alții – scenografi, alții – ingineri de imagine, alții pot citi textul sau pot asigura fondul sonor, pot fi graficieni ori pot concepe sloganele etc.
5. Stabiliți, în cazul reclamelor audio și video, timpul alocat întregului scenariu (maximum 30 de secunde), respectiv aplicațiile și programele pe care le veți utiliza pentru realizarea reclamei de tip panou publicitar. Fiți originali, respectați drepturile de autor!

Săptămâna II

1. Realizați reclama prin colaborare.
2. Pregătiți audierea/vizionarea reclamei și prezentarea activității echipei, astfel încât expunerea să dureze 2-3 minute. Pentru prezentarea activității, puteți realiza un filmuleț sau puteți alege o altă formă care să implice inclusiv fotografii de pe parcursul desfășurării proiectului. Asigurați-vă că aveți toată recuzita necesară, astfel încât colegii să vă aprecieze munca.

3. Prezentați proiectul în fața clasei. Aveți la dispoziție 2-3 minute.

Evaluarea proiectului

Evaluați reclamele create pe baza grilei următoare:

CRITERII		😊	😐	😞
Conținutul	Reclama se referă la domeniul de conținut tras la sorți.			
	Reclama mi-a captat atenția.			
Calitatea	Am înțeles ușor mesajul-cheie al reclamei.			
	Mesajul-cheie al reclamei m-a convins.			
	Am reținut cu ușurință marca produsului căruia i se face reclamă.			
	Ca beneficiar, îmi este clar ce să fac după ce am receptat mesajul reclamei, pentru a fi în acord cu acesta.			
Originalitatea	Reclama este originală, nu încalcă principiile drepturilor de autor.			
Prezentarea activității	Informațiile despre realizarea produsului sunt prezentate succint, clar și atractiv, respectând timpul avut la dispoziție.			

Lecția 7. Comportamente nonverbale și paraverbale cu efect persuasiv

Pentru început

1. Greta Thunberg este o tânără din Suedia care desfășoară activități pentru stoparea încălzirii globale și protejarea mediului. În anul 2019, la summitul ONU, a susținut un discurs în care a tras un puternic semnal de alarmă referindu-se la adulți, ale căror acțiuni de protejare a planetei nu sunt suficient de oneste. Citește mai jos discursul Gretei. Asociază trei dintre gesturile din imaginile **a-l** cu secvențe din discursul citit. Pornind de la ideile Gretei, pregătește apoi și tu un discurs pe care să îl susții în fața colegilor. Alege dintre gesturile din imaginile **a-l** cel puțin trei pe care să le utilizezi în susținere, făcând discursul cât mai convingător.

„Mesajul meu este că suntem cu ochii pe voi! Totul e greșit. Eu nu ar trebui să fiu aici. Ar trebui să fiu la școală, peste ocean. Dar voi veniți la noi, tinerii, pentru speranță. Cum îndrăzniți?! Mi-ați furat visele și copilăria cu vorbele voastre goale, și eu sunt o norocoasă. Sunt oameni care suferă, oameni care mor, întregi ecosisteme distruse. Suntem la începutul unei extincții¹ în masă și voi nu știți decât să vorbiți despre bani și basme despre creștere economică. Cum îndrăzniți!?”

Sunt mai mult de 30 de ani de când știința oferă dovezi clare. Cum îndrăzniți să vă faceți că nu vedeți și să veniți aici și să spuneți că ați luat măsuri suficiente, când politicile și soluțiile necesare nu se văd nicăieri la orizont?!

Spuneți că ne auziți și că înțelegeți urgența, dar, indiferent cât de tristă și furioasă sunt, nu vreau să cred asta, pentru că, dacă într-adevăr ați înțeles

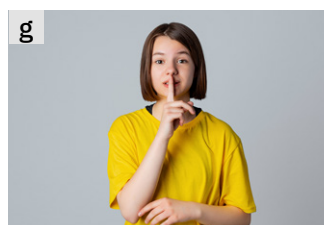
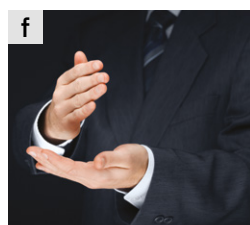
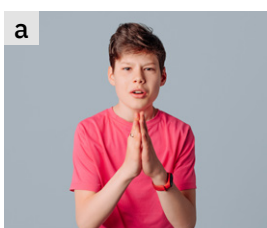
gravitatea situației și tot eșuați în a acționa, atunci sunteți malefici și asta refuz să cred! [...] Așadar, un risc de 50% este inacceptabil pentru noi, cei care va trebui să trăim cu consecințele. Cum îndrăzniți să vă prefaceți că acest lucru poate fi reparat cu atitudinile de până acum și niște soluții tehnice?! [...] Având în vedere nivelurile de emisii de astăzi, bugetul rămas pentru CO₂ va dispărea în mai puțin de opt ani și jumătate. Nu vor fi soluții sau planuri prezentate în concordanță cu cifrele de azi, pentru că ele sunt mult prea inconfortabile și voi nu aveți încă maturitatea să le recunoașteți.

Ne dezamăgiți. Dar tinerii încep să înțeleagă trădarea voastră. Ochii viitoarelor generații sunt ațintiți asupra voastră și dacă alegeți să ne dezamăgiți în continuare vă spun că nu vă vom ierta niciodată. Nu vă vom lăsa să scăpați cu asta. Aici, acum, tragem linia. Lumea se trezește și schimbarea vine, fie că vă place sau nu!”

¹ *summit* (s. n.) – întâlnire (politică) la cel mai înalt nivel, a unor șefi de stat.

¹ *extincție* (s. f.) – stingere, dispariție totală.

2. Doi-trei elevi vor susține discursurile în fața clasei.

Explorare

1. Ce elemente/conținuturi cu putere de convingere sunt prezente în fragmentul de la rubrica *Pentru început*? Alege dintre variantele următoare și exemplifică.
 - a. adresarea directă către șefii de stat;
 - b. dovezi științifice;
 - c. exemple care fac apel la emoție;
 - d. referințe la studii de specialitate;
 - e. rugăminți insistente;
 - f. trimiteri la discursuri ale unor specialiști.
2. Lucrați în perechi. Discutați despre discursurile susținute de colegii voștri și stabiliți care dintre acestea a fost cel mai convingător, referindu-vă la utilizarea gesticulației.
3. Stabiliți care au fost caracteristicile discursului pe care l-ați ales câștigător, referindu-vă la volumul vocii, la ritmul vorbirii, la pauzele din vorbire, la intonație, la dicție și la particularitățile de pronunție și de accent.

Repere

Eficiența cu care transmitem un mesaj către un interlocutor sau către un public se măsoară în capacitatea acestui mesaj de a convinge, numită și **persuasiune**.

Dacă emițătorul vrea să exercite o influență asupra receptorului, să-i modifice convingerile, credințele sau acțiunile, apelează, pe lângă idei și dovezi, la implicarea emoțională a auditoriului, utilizând nu doar cuvinte, ci și limbajul nonverbal, respectiv paraverbal.

- Comportamentele nonverbale și paraverbale** reprezintă ansamblul de strategii care contribuie la transmiterea convingătoare a unui mesaj în procesul comunicării orale.

Comportamentele nonverbale se referă la mesajele transmise prin intermediul corpului. **Mișcările capului**, **expresiile faciale**, **gesturile** poartă o încărcătură semnificativă de mesaj, putând contribui la convingerea interlocutorilor. Tot de comportamentul nonverbal țin și **postura** corpului, adică modul de a ne așeza sau de a sta în picioare, **mișcările ochilor** și **contactul vizual**.

Comportamentele paraverbale se referă la ansamblul elementelor care vizează rostirea mesajului. **Volumul vocii** sau **intensitatea** are valoare persuasivă dacă este adaptat la interlocutori și la condiții, la dimensiunea sălii. **Ritmul vocii** poate fi lent, repezit, teatral, calm, precipitat, contribuind la convingerea interlocutorului. **Pauzele în vorbire** pot accentua importanța unor idei. Același efect îl poate avea **accentuarea** cuvintelor-cheie ale discursului. **Intonația** cuprinde **timbrul** și **variația înălțimii vocii**, transmițând sentimente, emoții și atitudini.

Aplicații

Alege o temă dintre cele de mai jos. Schițează planul unei expunerii, apoi fă o prezentare orală de 3-5 minute, utilizând un comportament nonverbal și paraverbal cât mai persuasiv.

- a. Oamenii au avut, au și vor avea nevoie întotdeauna de povești.
- b. Oamenii sacrifică viitorul planetei pentru a obține foloase în prezent.
- c. Putem convinge pe cineva doar dacă acesta are o minte liberă.

Autoevaluare

La finalul prezentării, evaluează în ce măsură prin comportamentul nonverbal și paraverbal ai reușit să-ți subliniezi ideile, acordându-ți buline galbene (satisfăcător), albastre (bine) sau roșii (excelent) pe baza grilei de mai jos.

mișcările capului			volumul vocii
gestica			ritmul vorbirii
mimica și postura			pauzele în vorbire și accentuarea cuvintelor-cheie
mișcările ochilor și contactul vizual			intonația
consistența ideilor logica argumentelor puterea dovezilor			

Lecția 8. Circumstanțialul de loc

Pentru început

Joc de rol. Imaginează-ți că ajungi la hanul unde se află comisul Ioniță, moș Leonte și Ancuța. Colegul tău/colega ta de bancă își va alege rolul unuia dintre personajele aflate la han, iar tu vei discuta cu el/ea. Află împrejurările care l-au făcut/au făcut-o să se afle acolo, punându-i întrebările potrivite (de unde vine, când a sosit, cum a călătorit, din ce cauză și cu ce scop a ajuns la han). Schimbați apoi rolurile. Cel/cea care întreabă va nota în caiet circumstanțialele din răspunsuri și le va clasifica.

Explorare

- Identifică circumstanțialele de loc din enunțurile date, precizând ce părți de vorbire sunt cuvintele pe care le determină. Menționează, apoi, partea de vorbire prin care se exprimă.
 - Un drumeț a apărut în pragul încăperii, aproape de noi.
 - Dedesubtul camerelor se aflau pivnițele hanului.
 - Călătorul cel nou nu știa unde să se așeze.
 - Haide lângă noi!
 - Un drumeț a luat-o la sănătoasa de lângă primul.
 - S-a auzit pasul Ancuței, așteptat în toată încăperea.
 - Toți ne întrebam de unde vin și încotro merg cei doi călători.
- Citește enunțul de mai jos și răspunde cerințelor. Înaintea *noastră* au oprit niște călători obosiți.
 - Partea de vorbire scrisă italic este pronume posesiv sau adjectiv pronominal posesiv? Justifică-ți răspunsul.
 - Care este forma de genitiv a adjectivului pronominal posesiv *noastră*? Dă un exemplu.
 - În ce caz stă posesivul în enunțul dat?
 - Ce funcție sintactică are acesta?
- Precizează cazul cuvântului scris italic în enunțul de mai jos. Ce funcție sintactică are? Așterne-te *drumului*, călătorule!

Repere

- Circumstanțialul de loc este partea de propoziție care arată situarea și orientarea spațială. Răspunde la întrebările: *unde?*, *de unde?*, *până unde?*, *pe unde?*, *încotro?*, *dincotro?* etc.
- Se subordonează unui verb, unei locuțiuni verbale (*Am ajuns la han. Și-a luat tălpășița de aici.*), unei interjecții predicative (*Poftim înăuntru!*) sau unui adjectiv (*Cățelul era curat pe picioare.*)
- Se exprimă prin: substantiv în cazul acuzativ, genitiv sau dativ (*Urcați pe scara din stânga.*; *Deasupra orașului s-au adunat nori.*; Nu stă *locului.*); adverb (de loc, relativ, nehotărât sau interogativ) sau locuțiune adverbială (*A plecat departe.*; Spune-mi *până unde* să merg.; *Umblă de colo până colo.*); pronume (*Se îndreaptă spre tine.*; *În jurul lor s-a creat busculadă.*); adjectiv pronominal posesiv în cazul acuzativ cu prepoziție și locuțiune prepozițională de genitiv (*Ploaia s-a abătut asupra mea.*), numeral cu valoare pronominală (*N-am găsit citatul în prima lucrare, l-am găsit în a doua.*); forme verbale nepersonale de supin (*A întârziat la pescuit.*).

Aplicații

Analizează circumstanțialele de loc din textul de mai jos, după modelul dat.

Într-o dimineață rece, Alex și Mara au pornit din gara orașului spre munți, dornici de aventură. Pe peroanele aglomerate, bagajele le zdrăgăneau la fiecare pas. „Treci înaintea mea, să nu te pierd!”, a zis Alex. După ce au urcat în tren, s-au așezat lângă fereastră, privind cum peisajul alerga înapoi. „Unde înnoptăm?” a întrebat Mara, în timp ce Alex studia harta pe telefon.

După câteva ore, au coborât în mijlocul unei păduri, aproape de o cabană veche. În spatele lor, trenul a dispărut într-un tunel, lăsându-i singuri pe peron. Drumul șerpuia prin pădure, iar ei mergeau înainte, căutând

poteca spre refugiu. Când au ajuns în vârful unui deal, au văzut cabana, la câțiva pași de un lac liniștit.

„Aici rămânem!”, a spus Alex, aruncând rucsacul lângă prag. În jurul lor, pădurea murmură sub adierea vântului. Pe malul apei, câțiva călători ridicaseră corturi. „Hai să ne așezăm lângă ei”, a propus Mara, iar Alex a fost de acord. Cu un foc aprins între pietre, cu liniștea care domnea pretutindeni și cu un cer plin de stele deasupra, călătoria lor abia începea.

„din gara” – circumstanțial de loc, exprimat prin substantiv comun, genul feminin, numărul singular, cazul acuzativ, articulat cu articolul hotărât „-a”, precedat de prepoziția simplă „din”.

Lecția 9. Circumstanțiala de loc

Definiția. Elementele de relație

Explorare

Lucrați în perechi. Citiți textul de mai jos, apoi răspundeți cerințelor date.

- Vrei să mergem în timpul vacanței în excursie în Moldova?
- Mergem **unde spui tu**. Ce vom vizita?
- Între altele, ne vom opri **unde poposeau drumeții din povestirile lui Sadoveanu**.
- Chiar există un loc din care s-a inspirat?
- Nu se știe exact. Dar scriitorul găsea o sursă de inspirație **oriunde călătorea**.
- Doar locurile îl inspirau? Poate îi plăcea și să stea **lângă cine îi provoca imaginația**.

a. Selectați un circumstanțial de loc din prima replică și menționați termenul căruia i se subordonează.

b. În a doua replică, de cuvântul *mergem* depinde o propoziție, așa cum arată schema de mai jos. Ce exprimă propoziția subordonată? Aveți în vedere întrebarea la care răspunde.

Unde mergem?
 ↳
 Mergem¹/ unde spui tu.²/

c. Puneți întrebările potrivite pentru a afla funcțiile sintactice ale celorlalte trei propoziții scrise colorat în text. Precizați cuvintele cărora acestea le sunt subordonate.

d. Indicați prin ce elemente de relație sunt introduse propozițiile scrise colorat și precizați ce părți de vorbire sunt acestea.

Repere

Circumstanțiala de loc constituie, în frază, o realizare propozițională a circumstanțialului de loc.

Răspunde la întrebările: *unde?*, *de unde?*, *până unde?*, *pe unde?*, *încotro?*, *dincotro?* etc.

Regentul unei propoziții subordonate circumstanțiale de loc poate fi:

- un verb sau o locuțiune verbală: Du-te¹/ încotro vezi cu ochii.²/; A luat-o la sănătoasa¹/ spre cine îl aștepta.²/;
- un adjectiv: Rămăsese așezată¹/ unde o pusesem.²/;
- o interjecție predicativă: Hai cu noi¹/ până unde este intersecția.²/

Elementele de relație prin care poate fi introdusă propoziția circumstanțială de loc sunt:

- adverbe relative (*unde*, *încotro*, *dincotro*): Am mers¹/ **până unde** am stabilit.²/
- adverbe nehotărâte (*oriunde*, *orișunde*, *oriîncotro*, *oridincotro*): Furtuna a distrus totul¹/ **pe oriunde** a trecut.²/
- pronume relative însoțite de prepoziții (*către cine*, *către ce*, *spre cine*, *spre ce*, *la cine*, *la ce*, *în ce* etc.): M-am ascuns¹/ **sub ce** am găsit.²/
- adjective pronominale relative: Mă voi opri¹/la **ce** han întâlnesc pe drum.²/
- pronume nehotărâte însoțite de prepoziții (*către oricine*, *în orice*, *sub orice* etc.): Se duce¹/ **spre oricine** îl ascultă.²/
- adjective pronominale nehotărâte: Am găsit aceeași drumeți curioși¹/ în **oricare** han am poposit.²/

Adverbele și locuțiunile adverbiale corelative. Topica și punctuația

Explorare

1. Unde se găsesc adverbele și locuțiunea adverbială scrise italic în frazele de mai jos: în propoziția circumstanțială de loc sau în regentă?

- *De acolo* a pornit, de unde s-a născut.
- *Până acolo* va călători, până unde se sfârșesc potecile.
- *Peste tot*, pe oriunde vei merge, vei fi primit cu ospitalitate.

2. Precizează rolul adverbilor și al locuțiunii adverbiale din propozițiile regente de la exercițiul 1.

3. Care este poziția propozițiilor circumstanțiale de loc față de regentele lor, în dialogul de la *Pentru început*?

4. Observă punctuația propozițiilor circumstanțiale de loc de la rubrica *Pentru început* și încearcă să formulezi o regulă.

Repere

Propozițiilor circumstanțiale de loc le pot corespunde în regentă **adverbe și locuțiuni adverbiale corelative** (*acolo, de acolo, pe acolo* etc.). Rolul acestora este de a marca suplimentar relația dintre cele două propoziții, clarificând felul propoziției subordonate.

Circumstanțiala de loc stă, în mod obișnuit, după propoziția de care depinde, caz în care nu se desparte prin virgulă.

Poate sta și înaintea regentei. În acest caz, dacă nu se insistă asupra ei, se desparte prin virgulă. Circumstanțiala de loc poate fi intercalată în propoziția regentă și izolată prin virgule.

Dacă în regentă se află un adverb corelativ sau o locuțiune adverbială corelativă, propoziția circumstanțială de loc se desparte de regentă prin virgulă, indiferent de poziția ei.

Aplicații

- Identifică propozițiile circumstanțiale de loc din enunțurile de mai jos și menționează ce parte de vorbire determină.
 - A luat-o la sănătoasa încotro vedea cu ochii.
 - Haide până unde am fost și data trecută.
 - Ajutorul vine de unde nu te aștepti.
 - Acolo unde este apă este și viață.
 - S-a oprit lângă ce i s-a părut sigur pentru a se ascunde.
 - A se da de-a dura unde creștea iarba înaltă era plăcerea lui.
 - Călătorul poposește în ce han îi iese în drum.
 - Hanurile așezate dincotro vin acești drumeți pregătesc mese întinse și camere ospitaliere.
- Indică prin ce elemente de relație sunt introduse circumstanțialele de loc descoperite la exercițiul precedent.
- Desparte frazele de mai jos în propoziții, precizează felul propozițiilor și indică raporturile dintre acestea.
 - Am mers de unde începe poteca de munte și până unde dispare în stânci care sunt amețitor de înalte.
 - A cercetat și el zona aceea, dar până unde ați fost voi n-a putut să ajungă.
 - În pădure, unde te-ai întoarce și încotro te-ai uita, vezi numai desigururi ce te sperie.
- Menționează poziția propozițiilor circumstanțiale de loc identificate la exercițiul anterior față de propozițiile regente. Explică punctuația folosită.
- Completează oral enunțurile următoare, conform modelului dat.

Drumul înaintează → până la han.
→ până unde se bifurcă spre munte și spre vale.

 - Am alergat ...
 - Uite ...
 - Stăm de vorbă ...
 - Mi-am așezat bagajele ...
- Arată ce fel de propoziții introduce adverbul relativ *unde* în exemplele de mai jos.
 - Hanul unde s-au oprit era plin de drumeți.
 - Ai găsit biletul unde ți l-am lăsat?
 - N-am aflat încă unde se va construi un nou drum.
 - Ne gândim unde să plecăm în călătorie.
- Desparte fraza de mai jos în propoziții. Precizează felul propozițiilor și al elementelor de relație care le introduc.

Comisului i-a plăcut hanul, unde opreau mulți drumeți pe care îi asculta cu interes, dar voia să pornească unde îl așteptau noi aventuri ce îi stârneau curiozitatea.

Provocări

Alcătuiește un text de maximum 100 de cuvinte în care să existe următoarele circumstanțiale și propoziții circumstanțiale de loc: *în avion* • *în preajma orașului* • *unde nu am mai călătorit niciodată până acum* • *până departe* • *dedesubtul nostru* • *spre ce ne îndreptam*.

Lecția 10. Circumstanțialul de timp

Explorare

1. Citește însemnarea de mai jos și răspunde apoi cerințelor.

Sunt în aprilie și tocmai am studiat la școală un text scris în secolul trecut. Un text pe care Sadoveanu l-a publicat în anul 1928. Sunt multe diferențe între vremurile acelea și felul în care trăiesc oamenii acum. Îmi atrag atenția deseori schimbările pe care le descopăr în privința obiceiurilor zilnice ale oamenilor, dar și în privința facilităților care lor le lipseau și nouă ne fac zi de zi viața mai ușoară. Iată, până una-alta, spre exemplu, mijloacele de transport: când ai de mers undeva, să te trezești dis-de-dimineață să pregătești calul, în loc să urci în mașină sau în autobuz. Totuși, unele lucruri au rămas la fel. Spre exemplu, valorile. Înaintea noastră adevărul a cântărit la fel. Va cântări și după noi, pentru cei din viitor. Până a veni viitorul însă, mă bucur că noi am avut mereu o viață mai ușoară.

- Transcrie circumstanțialele de timp din text, apoi menționează ce părți de vorbire determină fiecare dintre acestea.
- Precizează părțile de vorbire prin care sunt exprimate circumstanțialele de timp pe care le-ai menționat.

2. Notează, în caiet, dacă circumstanțialele de timp din enunțurile următoare sunt exprimate prin substantive sau prin adverbe de timp, folosind o diagramă T.

- Lunea avem oră de geografie.
- S-a întâmplat într-o luni.
- Nu mai e mult până la vară!
- Vara, pe primul plan sunt hobbyurile mele.

3. Menționează felul circumstanțialelor din enunțurile de mai jos.

- Înaintea noastră se găsea o mașinărie bizară.
- Nu sosise nimeni înaintea noastră.

Repere

Circumstanțialul de timp este partea de propoziție care arată timpul sau frecvența desfășurării unei acțiuni.

- Răspunde la întrebările: *când?*, *de când?*, *până când?*.
- Se subordonează unui verb, unei locuțiuni verbale (*Am plecat* către ziuă. *El a băgat de seamă* greșeala după examen.), unei interjecții predicative (*Hai* acum!) sau unui adjectiv (*Înfrânți* ieri, *victorioși* astăzi!).
- Se exprimă prin: substantiv (*La bătrânețe* a devenit retras.; *Ne-am lămurit înaintea discuției.*), adverb sau locuțiune adverbială (*Spune-mi când* s-a întâmplat.; *De alaltăieri* îl caut.; *Vine din când în când* pe la noi.), pronume (*A ajuns la gară după tine.*; *În urma lor*, au mai sosit și alții.), adjectiv pronominal posesiv precedat de prepoziție sau locuțiune prepozițională de genitiv (*Am ajuns înaintea voastră* la școală.), numeral cu valoare pronominală (*Va lua cuvântul după doi* mai mari.), forme verbale nepersonale de supin, infinitiv și gerunziu (*Părul se coafează după spălat.*; *Până a sosi* tu, am făcut ordine.; *Ascultându-te*, mi-am amintit ceva.).

Aplicații

1. Identifică circumstanțialele de timp din enunțurile de mai jos și precizează prin ce se exprimă fiecare.

- Întâlnirea va avea loc după spectacol.
- Obişnuieşte să se scoale târziu.
- M-a întrebat până când stau la cursuri.
- În copilărie, mă jucam cu păpuşile.
- Haide acum cu mine!
- E binevenit mereu la noi.
- Noaptea trecută am visat frumos.
- Vizionând filmul, am observat peisaje extraordinare.
- A ajuns la petrecere înaintea ta.
- Îmi aduc aminte de voi zi de zi.
- După asfinţit îşi fac apariţia liliecii.

2. Transcrie enunțurile de mai jos, completând cu varianta potrivită a ortogramelor date.

Demult sau *de mult*?

- N-am mai trăit o asemenea experiență ...
- Mi-a spus ... o poveste despre Moș Timp.

Odată sau *o dată*?

- Am mai citit ... textul.
- Răspunde-mi ...!

Lecția 11. Circumstanțiala de timp

Definiția. Elementele de relație

Explorare

1. Notează, în caiet, cele două enunțuri pe care le poți reconstitui din schema următoare. Ce tipuri de enunțuri ai obținut?

2. Subliniază circumstanțialul de timp din propoziția obținută la exercițiul 1. Care este regentul său?
3. Desparte în propoziții fraza obținută la exercițiul 1, precizează care este propoziția subordonată, apoi identifică termenul ei regent.
4. Identifică felul propoziției subordonate, având în vedere întrebarea la care răspunde.

5. Menționează când se petrece acțiunea din propoziția subordonată față de acțiunea din propoziția regentă, alegând dintre variantele: înainte de acțiunea din regentă • în același timp cu acțiunea din regentă • după acțiunea din regentă.

6. Identifică circumstanțialele de timp din propozițiile de mai jos. Realizează apoi expansiunea circumstanțialelor identificate în propozițiile corespunzătoare.
 - a. Am stat de vorbă până la răsărit.
 - b. În copilărie, visam să devin explorator.
 - c. Hai pe la noi săptămâna viitoare!
 - d. E bolnăvicios dintotdeauna.

7. Indică prin ce elemente de relație sunt introduse propozițiile pe care le-ai construit la exercițiul 6 și precizează ce părți de vorbire sunt.

8. Citește fraza dată, apoi răspunde cerințelor despre cuvântul scris italic.

Cum am ajuns acolo, a început ploaia.

- a. Cu ce îl poți înlocui?
- b. Ce fel de propoziție subordonată crezi că introduce?
- c. Ce parte de vorbire crezi că reprezintă, dintre variantele: adverb relativ cu funcție sintactică • conjuncție subordonatoare fără funcție sintactică?

Repere

Circumstanțiala de timp constituie, în frază, o realizare propozițională a circumstanțialului de timp. Răspunde la întrebările: *când?*, *de când?*, *până când?*.

Regentul unei propoziții subordonate circumstanțiale de timp poate fi:

- un verb sau o locuțiune verbală: *Am așteptat¹/ până când s-a făcut ora 14.²/ A luat-o la fugă¹/ imediat ce a văzut câinele.²/*
- un adjectiv: *Ajunsă¹/ când se terminase spectacolul,²/ a rămas dezamăgită.¹/*
- o interjecție predicativă: *Hai cu noi¹/după ce termini de scris.²/*

Elementele de relație prin care poate fi introdusă propoziția circumstanțială de timp sunt:

- adverbul relativ *când*, singur sau însoțit de prepoziții: *M-a surprins tonul lui¹/ când mi-a vorbit.²/*
- adverbul nehotărât *oricând*: *Vino¹/ oricând vrei.²/*
- conjuncții subordonatoare (*până*; *cum* cu sensul de „îndată ce, imediat”; *cât* cu sensul de „în timpul în care, atâta timp”): *Am citit¹/ până am obosit.²/ Cum a auzit de testare,¹/ a plecat.²/ Vorbește frumos¹/ cât e auzit de alții.²/*
- locuțiuni conjuncționale subordonatoare (*până ce, până să, după care, după ce, îndată ce, imediat ce, odată ce, în timp ce, în vreme ce, cât timp, câtă vreme, ori de câte ori*): *Vine la noi¹/ ori de câte ori poate.²/*
- pronume relative și pronume nehotărâte însoțite de prepoziții: *Am mers în parc¹/ după ce am terminat de învățat.²/ Am sosit¹/ înaintea oricui participase la cros.²/*
- adjective pronominale relative și adjective pronominale nehotărâte: *Te-a așteptat¹/ până la ce oră ai spus.²/ Stau cu tine¹/ până la oricare oră dorești.²/*

Adverbele corelative. Topica și punctuația

Explorare

- Unde se găsesc adverbele scrise italic în frazele de mai jos: în propoziția circumstanțială de timp sau în regentă?
 - De atunci* a devenit trist, de când a fost plecat.
 - Atunci* s-a întâmplat, când treceam pe strada aceea.
 - Cum îl vede, *cum* se înveselește.
 - Cum ajung acasă, *imediat* mă apuc de temă.
 - Cum a ieșit soarele, s-au și uscat hainele pe noi.
 - Cum se culcă, *îndată* adoarme.
- Care crezi că este rolul adverbilor prezente în propoziția regentă?
- Care este poziția propozițiilor circumstanțiale de timp față de regentele lor în enunțurile de mai jos? Încearcă să le schimbi poziția față de propozițiile regente și spune ce observi.
 - Când mă gândesc la viitor, sunt încrezător.
 - Imediat ce s-a odihnit, a pornit din nou la drum.
 - Am dansat până ce am obosit.
 - Abia m-am așezat, când a început un vânt puternic.
- Observă punctuația acestor propoziții și încearcă să formulezi o regulă.

Repere

Propozițiilor circumstanțiale de timp le corespund, în regentă, **adverbe corelative** (*atunci, de atunci, până atunci, abia, și, imediat, îndată* etc.). Rolul acestora este de a marca suplimentar relația dintre cele două propoziții, clarificând felul propoziției subordonate.

Circumstanțiala de timp poate sta după sau înaintea propoziției de care depinde sau poate fi intercalată în regentă, în acest ultim caz fiind izolată prin virgule dacă este plasată înaintea predicatului.

După regentă, această subordonată nu se desparte prin virgulă, cu excepția situației când în regentă există un alt circumstanțial corelativ. Propoziția circumstanțială de timp se desparte de regentă prin virgulă, indiferent de poziția ei, dacă în regentă se află un adverb corelativ.

Aplicații

- Identifică propozițiile circumstanțiale de timp din enunțurile de mai jos, menționează ce parte de vorbire determină și prin ce sunt introduse.
 - Și-a adus aminte de mine când ne-am reîntâlnit.
 - Haide mai repede, până ce nu începe ploaia!
 - Odată ce a ajuns la mal, țuști! din barcă.
 - Astăzi, cum a terminat programul, a și plecat acasă.
 - Câtă vreme a ascultat povestea, n-a scos niciun cuvânt.
 - S-a înscris pe lista de așteptare înaintea cui avea dreptul.
- Desparte frazele următoare în propoziții, precizează felul propozițiilor și indică raporturile dintre acestea.

„Când s-a suit pe cer soarele și mi s-a îngreuiat în spate coropca*, am poposit la o fântână și mi-am potolit setea. Ș-am stat așa subț arșiță, așteptând din zare un creștin drumeț, care să mă primească

lângă el, în căruța cu fân. [...] Acolo omul cu căruța a apucat în altă parte de lume, iar eu, cu lăzile-n spate, am intrat în pădure la Strunga ș-am mers pe răcoare până ce-a asfințit soarele în Siret și s-a arătat luna în urmă la răsărit.”

Mihail Sadoveanu, *Cealaltă Ancuță*

* coropcă (s. f.) – ladă în care își purtau negustorii marfa.

Provocări

Alcătuiește grupe de câte 4-6 elevi și stabiliți împreună o epocă din trecut în care ați vrea să călătoriți, precum și un loc pe care să îl vizitați: un oraș, o țară etc. Prezentați oral experiența voastră în acest loc, folosind cinci propoziții circumstanțiale de timp și două propoziții circumstanțiale de loc.

Lecția 12. Circumstanțialul de mod

Explorare

Lucrați în perechi. Citiți dialogul de mai jos, apoi răspundeți cerințelor date.

- Crezi că adevărul poate fi definit?
- Știu bine că oamenii au încercat mereu să-l definească cu exactitate.
- Cred că de fiecare dată au renunțat repede la această ambiție. Au înțeles fără îndoială că adevărul are mai multe fețe.

— Vrei să spui că dacă este înțeles greșit, adevărul poate fi dăunător?

— Nu știu cum să îți răspund. Trebuie să mă gândesc atent, fără a exagera.

- a. Transcrie circumstanțialele de mod din text, apoi menționează ce părți de vorbire determină fiecare dintre acestea.
- b. Precizează părțile de vorbire prin care sunt exprimate circumstanțialele de mod transcrise.

Repere

Circumstanțialul de mod este partea de propoziție care indică modul în care se desfășoară o acțiune sau se manifestă o însușire.

- Răspunde la întrebările: *cum?*, *în ce fel?*, *în ce mod?*.
- Se subordonează unui verb, unei locuțiuni verbale (*A acționat bine. Și-a dat seama brusc de greșeală.*), unei interjecții predicative (*Hai repede!*), unui adjectiv (*A oferit un răspuns bine argumentat.*) sau unui adverb (*Ei s-au purtat corect în general.*).
- Se exprimă prin: substantiv în acuzativ (*A scris tema cu atenție.*), pronume (*Ea gândește ca tine.*), numeral cu valoare pronominală (*Dansează ca doi dintre balerinii celebri.*), adverb și locuțiune adverbială (*Citim împreună poezii.*; *Timpul trece pe nesimțite.*; *Spune-i cum ai rezolvat exercițiul.*), forme verbale nepersonale de infinitiv și gerunziu (*A vorbit fără a se gândi.*; *Venea alergând.*), interjecție onomatopeică (*Pisica merge păș-păș.*).

Aplicații

1. Identifică circumstanțialele de mod din enunțurile de mai jos.

Rostea apăsă cuvintele. Povestea în liniște deplină. Apoi s-a oprit fără a ezita. Ascultătorii voiau să înțeleagă complet ce se întâmplase. Așteptau cu sufletul la gură continuarea. Pe nesimțite, băgaseră de seamă că au apărut indicii noi. Nu păreau rostite la întâmplare. Povestitorul se juca cum voia cu ei. Deznodământul se apropia indecis, șovăind. Povestitorul vorbea ca un cunoscător, dar nu dezvăluia foarte mult din poveste. Se auzea pic-pic ploaia în ferestre. Ascultătorii știau că vor rămâne așa, în tăcere, câteva momente.

2. Indică părțile de vorbire prin care se exprimă circumstanțialele de mod identificate la exercițiul precedent.
3. Analizează circumstanțialele de mod din textul de mai jos, după modelul dat.

„Se simțea brusc [...] ca după un somn bun. Însă alți călători, îmbrăcați subțire, de vară, nu apreciară frigul care pusese stăpânire pe întreg vagonul. Așa că se ridicară să plece, bombănind și suflându-și în pumni, în căutarea unor vagoane încălzite.

— Nu știu cum se face, dar mereu îmi găsesc loc într-un tren aglomerat, râse vioi bătrânica fără să se scuze față de nimeni, apoi intră ca acasă în compartimentul în care mai devreme ciobanul își povestea necazul cu stâna. Compartimentul se golise și locul semăna acum cu o peșteră rece. Trenul mergea și mai încet decât în mod normal [...].”

După Adina Popescu, *Cartea Pricoliciului*

„**brusc**” – circumstanțial de mod, exprimat prin adverb de mod.

Lecția 13. Circumstanțiala de mod

Definiția. Elementele de relație

Explorare

Răspunde cerințelor date, după lectura textului de mai jos.

Fără să ezite, **povestitorul a întrerupt relatarea**. A tușit **cum se face** pentru a-ți potrivi glasul. Privea în jur **ca și când ar fi cuprins toată încăperea**. Captase interesul lor, **precum plănuise**. Tensiunea situației apărute pe neașteptate li se citea în privirile concentrate. Experimentat **cum era**, bărbatul îi ținea cu atenția încordată.

- a. Ce exprimă propoziția subordonată din fraza de mai jos? Ai în vedere întrebarea la care răspunde.

În ce fel a întrerupt?

Fără să ezite,^{1/} povestitorul a întrerupt relatarea.^{2/}

- b. Indică, procedând asemănător, felul celorlalte propoziții subordonate scrise colorat.
- c. Menționează ce parte de vorbire este termenul regent al fiecărei propoziții identificate la subpunctul anterior.
- d. Găsește circumstanțialul de mod din a cincea frază a textului și realizează expansiunea lui într-o propoziție subordonată, corespunzătoare ca sens. Explică cum ai procedat.
- e. Precizează ce părți de vorbire sunt elementele de relație prin care sunt introduse propozițiile scrise colorat în textul de la începutul lecției.
- f. Arată care dintre elemente de relație identificate are funcție sintactică în propoziția subordonată pe care o introduce și precizează aceste funcții sintactice.

Repere

Circumstanțiala de mod constituie, în frază, o realizare propozițională a circumstanțialului de mod.

Răspunde la întrebările: *cum?*, *în ce fel?*, *în ce mod?*.

Regentul unei propoziții subordonate circumstanțiale de mod poate fi:

- un verb sau o locuțiune verbală: *Se poartă*^{1/} cum a fost învățat.^{2/}; *A pus la cale* un plan ^{1/}după cum l-a dus capul.^{2/};
- un adjectiv: *Bogat*^{1/} cum era,^{2/} putea visa la o călătorie în locuri îndepărtate.^{1/};
- un adverb: Pășește *ușor*,^{1/} de parcă n-ar atinge pământul.^{2/}; *Greu*^{1/}cum am venit azi^{2/} n-am venit niciodată.^{1/}

Elementele de relație prin care poate fi introdusă propoziția circumstanțială de mod sunt:

- adverbele relative *cum* și *cât* și adverbele nehotărâte *oricum* și *oricât*: A scris^{1/} **cum** a știut.^{2/}; A lucrat^{1/} **cât** a putut de eficient.^{2/}; A muncit^{1/} **oricât** de intens a fost necesar.^{2/};
- conjuncția subordonatoare *precum*: Se comportă^{1/} **precum** a văzut la alții.^{2/};
- locuțiuni conjuncționale subordonatoare (*fără să*, *fără ca ... să*, *după cum*, *ca și cum*, *ca și când*, *de parcă*): Ați plecat^{1/} **fără ca** el **să** știe.^{2/}; Îmi vorbește^{1/} **ca și cum** am fi prieteni.^{2/}

Adverbele corelative. Topica și punctuația

Explorare

1. Unde se găsesc adverbele scrise italic în frazele de mai jos: în circumstanțiala de mod sau în regentă?

a. „Cum îți vei așterne, *așa* vei dormi.” b. *Așa* am procedat, cum mi s-a explicat. c. *Așa* vom face, cum am

stabilit. d. *Astfel* s-au purtat cu ei, de parcă ar fi fost copii mici. e. Cum scrie în carte, răspunde *întocmai*.

2. Care crezi că este rolul adverbilor prezente în propoziția regentă?

3. Care este poziția propozițiilor subordonate circumstanțiale de mod față de regentele lor, în enunțurile de mai jos?

- Vorbește în public fără să aibă emoții.
- S-a îmbrăcat cum a dorit el.

- S-a oprit în parc, precum obișnuiește, împreună cu prietenii.
- Cum se știe, au întârziat toți.
- Așa am scris, cum mi s-a indicat.
- Cum mi s-a indicat, așa am scris.

Repere

Propozițiilor circumstanțiale de mod le corespund, în regentă, **adverbe corelative** (*așa, astfel, întocmai* etc.). Rolul acestora este de a marca suplimentar relația dintre cele două propoziții, clarificând felul propoziției subordonate.

Circumstanțiala de mod poate sta după sau înaintea propoziției regente sau poate fi intercalată în regentă, în acest ultim caz fiind izolată prin virgule.

Plasată după regentă, circumstanțiala de mod nu se separă, de obicei, prin virgule. Înaintea regentei se desparte, de regulă, prin virgule, dar se poate renunța la virgule dacă circumstanțiala este considerată absolut necesară înțelesului.

Când în propoziția regentă se găsește un corelativ, propoziția circumstanțială de mod se desparte de aceasta prin virgule.

Aplicații

1. Identifică propozițiile circumstanțiale de mod din enunțurile de mai jos și menționează ce parte de vorbire determină.

- Și-a adus aminte de mine ca și cum ieri ne-am fi despărțit.
- Hai cum poți, numai hai!
- Merge fără să schiopăteze.
- Neatentă cum era, a rătăcit drumul.
- După cum ai aflat, mâine se deschide magazinul.
- Precum i s-a cerut, și-a băgat mințile în cap.
- Frumos cum vorbește, îi impresionează pe toți.
- Se poartă de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic.

2. Indică prin ce elemente de relație sunt introduse circumstanțialele de mod identificate la exercițiul precedent.

3. Explică topica și punctuația propozițiilor circumstanțiale de mod identificate la exercițiul 1.

4. Notează, în caiet, enunțurile date, realizând apoi expansiunea circumstanțialelor de mod în propozițiile subordonate corespunzătoare, conform modelului.

Vorbește despre sine fără ezitare.
 fără să ezite.

- Învăță ca tine, de dimineată.
- Lucrând fiecare după pricepere, am înaintat.
- A plecat fără a-și lua rămas-bun.
- Au băgat de seamă repede lipsa noastră.

5. Indică felul propozițiilor subordonate introduse prin adverbul relativ *cum* din enunțurile de mai jos.

- Nu am înțeles cum s-a întâmplat incidentul.
- Și-a dat seama cum să rezolve problema.
- Modul cum i te-ai adresat denotă bună-creștere.
- Cum a apărut soarele, au plecat la plimbare.
- Am făcut cum mi s-a cerut.

6. Desparte frazele din textul de mai jos în propoziții și precizează felul acestora și al elementelor de relație care le introduc.

În timpul lansării de carte la care am participat, mă gândeam că scriitorul povestește cum povestea comișul Ioniță în textul lui Sadoveanu. Oamenii ascultau cu atenție ce are de spus și visau la ce se întâmpla în lumea dintre filele cărții, unde știau totuși că nu vor ajunge niciodată decât cu gândul. Când afară s-a întunecat, îmi imaginam că stăm cu toții precum stăteau drumeții la han, fără să ne pese de realitate. Trăiam o viață care nu era a noastră, dar pe care o simțeam ca și cum ne-ar aparține.

Provocări

Lucrați în perechi. Imaginați o continuare de 6-8 rânduri a întâmplării de la exercițiul 6, în care să folosiți următoarele circumstanțiale de mod și propoziții circumstanțiale de mod: *ca și cum ar pluti* • *fără teamă* • *după cum spunea protocolul* • *cu grijă* • *de parcă nici nu s-ar fi întâmplat*.

Autoevaluare L8-L13

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare ...
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
- Cel mai dificil mi s-a părut ...

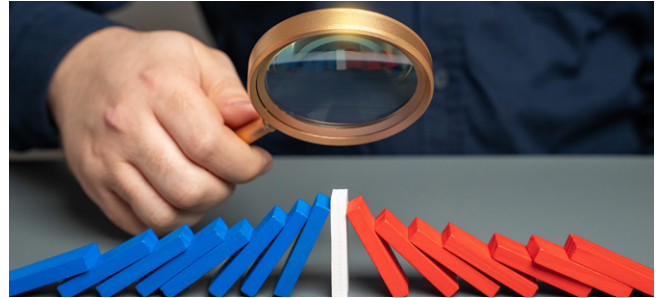
Lecția 14. Tipare textuale de structurare a ideilor: pro-contra

Pentru început

1. Citește fragmentul de mai jos și identifică în el două opinii care se află în opoziție.

Unii călători care ascultaseră cu atenție istorisirea comisului Ioniță dădeau din cap a încuviințare, fiind convinși de adevărul acesteia și privind cu admirație spre el, pentru că se luptase pentru adevăr și-și găsisse dreptatea. Dar alții îl priveau neîncrezători, gândind în sinea lor că scornise povestea, căci nu ar fi putut să aibă asemenea îndrăzneală în fața unui domn.

2. Amintește-ți o situație în care o reclamă te-a făcut să îți dorești mult produsul promovat de aceasta. Ce argumente ai folosit pentru a-ți convinge părinții să ți-l cumpere?
3. Ai trecut și prin situația de a ți se refuza de către părinți cumpărarea unui produs pe care ți-l doreai? Ce argumente au folosit părinții tăi pentru a te refuza?

Explorare

1. Lucrați în perechi. Citiți textul de mai jos și extrageți din el două perechi de argumente care se află în opoziție. Reformulați-le succint, puse pe două coloane.

Le-am sugerat părinților mei că mi-ar plăcea să-mi cumpere o pisică. Fără să-mi dea încă un răspuns, din discuțiile cu ei am simțit că nu sunt încântați de existența în apartamentul nostru a unui animal de companie. După părerea mea însă, o pisică ar fi un câștig pentru toată familia.

În primul rând, sunt de acord că o pisică ar necesita costuri suplimentare pentru bugetul familiei. Tratatul veterinar, mâncarea pe care ar trebui să i-o asigurăm, probabil preparată special pentru pisici, pe lângă alte obiecte strict necesare, cum ar fi o lădiță cu nisip, o perie pentru păr sau unele jucării ar constitui cheltuieli pe care până acum nu le aveam.

În al doilea rând, nu mai puțin adevărat este că ar trebui să depunem un efort în plus pentru menținerea curățeniei în casă. Se știe că mai ales unele rase de pisici lasă păr, că e necesară o îngrijire specială a blăniței, respectiv aspiratul mai des decât în mod normal prin casă.

Totuși, în ceea ce privește cheltuielile, acestea nu ar fi de nesuportat. Fiind ziua mea, oricum aş primi

alte cadouri, care costă bani. În plus, pentru mâncare sau pentru alte nevoi de întreținere, aş putea și eu contribui cu bani din bursa de merit.

În privința efortului depus pentru curățenie, consider că, din contră, acesta ar avea un efect benefic asupra tuturor. Eu aş deprinde obiceiul de a fi mai atentă la întreținerea spațiului din jurul meu, dezvoltându-mi capacitatea de a fi responsabilă, așa cum i s-a întâmplat prietenei mele, Maria, după ce a primit de la părinți un câțel. În mod firesc, părinții mei ar deveni, astfel, mai mulțumiți de comportamentul meu.

În concluzie, deși există argumente împotriva dorinței mele, beneficiile de a avea o pisică ar fi mai mari și sper ca părinții mei să țină cont de această posibilitate.

2. Identifică, în textul de la exercițiul 1, cuvintele care indică faptul că urmează un contraargument față de argumentul formulat anterior.
3. Precizează prin ce exemple sunt susținute argumentele pe care le-ai identificat.
4. Ce formule sunt utilizate pentru ierarhizarea argumentelor?

Repere

- Orice temă poate fi abordată din **perspective opuse**. În textul de opinie, ideile pot fi **pro** sau **contra** temei, iar în textul argumentativ, teza poate fi susținută prin argumente în acord cu aceasta, numite **argumente pro**, sau poate fi combătută prin argumente în dezacord cu aceasta, numite **contraargumente**. În cadrul aceluiași text, pot fi formulate argumente pro și argumente contra, iar autorul textului se poate situa de partea unora sau a celorlalte. Pentru a fi convingătoare, atât argumentele pro, cât și argumentele contra trebuie să fie însoțite de exemple.

Trecerea de la un argument la un contraargument, de la o idee pro la o idee contra se realizează cu ajutorul unor conectori: *dar, or, dimpotrivă, totuși, cu toate acestea, în schimb, din contră, de fapt, în realitate, în timp ce, în loc să, spre deosebire, ceea ce contrazice, ceea ce interzice, pe de altă parte* etc.

Contraargumentele se pot asocia fiecărui argument sau pot fi formulate după seria de argumente aduse.

Aplicații

1. Care sunt reclamele tale preferate? Notează în caiet trei dintre acestea, în ordinea preferințelor.
2. Ce domenii de interes vizează reclamele pe care le-ai notat? Crezi că acestea se adresează și adulților sau doar celor de vârsta ta?
3. Clasifică argumentele din ultima coloană în pro și contra tezei formulate, conform schemei date.

Elevii nu ar trebui să primească teme pentru acasă.

Pro

Ar avea mai mult timp de petrecut cu familia.

Contra

Ar uita ceea ce au învățat în clasă.

Argumente

- Ar crede că exercițiul individual nu e important.
- Ar putea să se joace mai mult.
- Ar putea să se odihnească mai mult.
- Învățarea trebuie să aibă loc la școală.
- Nu ar deprinde o disciplină a muncii.

4. Lucrați în perechi, pentru a pregăti redactarea unui text în care să utilizați idei pro și contra.

- a. Pornind de la existența unor reclame care promovează jocuri pe calculator, jucării, console etc., formulați o listă de 3-5 idei sau argumente care sunt în favoarea utilității reclamelor adresate copiilor.
- b. Pentru fiecare idee sau argument formulat, propuneți câte un exemplu care să îl susțină.
- c. Alcătuiți o listă cu idei contra sau cu contraargumente pentru fiecare dintre ideile pro sau argumentele formulate și propuneți pentru fiecare dintre acestea exemple convingătoare.

5. Redactează un text de 50-100 de cuvinte în care să argumentezi dacă ar trebui să existe reclame dedicate în mod special copiilor sau nu. Utilizează două dintre argumentele pro, respectiv contraargumentele acestora, pe care le-ai formulat în perechi.

- a. Elaborează un plan al textului:

- în introducere formulează opinia față de necesitatea existenței reclamelor adresate copiilor;
- în cuprins formulează două argumente diferite, care scot în evidență opinia susținută, bazate pe exemple (fapte, dovezi, mărturii, statistici, impresii, emoții, valori morale etc.); asociază fiecărui argument contraargumentul corespunzător, precum și exemplele care îl susțin;

- în încheiere formulează o concluzie adecvată, prin care să îți reafirmi poziția în raport cu opinia inițială, într-un enunț scurt; ai grijă ca formularea să evidențieze respingerea contraargumentelor.
- b. Recitește textul și corectează greșelile de ortografie, adaugă formulări noi dacă sunt necesare și renunță la ce nu este important.
- c. Asigură-te că ai utilizat conectorii în mod adecvat.

- d. Elaborează forma finală a textului.

6. Citește din *scaunul autorului* textul tău. Evaluează-ți colegii pe baza grilei de mai jos.

CRITERII DE EVALUARE

Opinia a fost formulată clar.

Textul are introducere, cuprins și încheiere.

Opinia este susținută prin două argumente/idei pro diferite și relevante.

Argumentele/ideile pro sunt susținute de exemple adecvate.

Contraargumentele/ideile contra sunt în relație logică cu argumentele/ideile pro.

Contraargumentele/ideile contra sunt susținute de exemple adecvate.

Conectorii care asigură trecerea de la un argument/o idee pro la un contraargument/o idee contra sunt utilizați adecvat.

Încheierea susține clar poziția formulată în introducere, anulând contraargumentele.

Recapitulare

Citește, pe fragmente, textul de mai jos, intitulat *Cele trei adevăruri ale canarului*, extras din volumul *Cercul mincinoșilor* de Jean-Claude Carrière, utilizând metoda lecturii predictive. După fiecare fragment, răspunde cerințelor formulate.

Cum se întâmplă adesea, vorbele sunt puse, în această poveste arabă, în gura unui animal.

Un om a prins un canar, care i-a spus așa:

— Ce vrei de la mine? Uită-te ce picioare subțiri am, ce cap mic și ce gât firav. Ce aștepti de la mine? Lasă-mă să-mi iau zborul și am să-ți spun trei adevăruri folositoare.

— Trei adevăruri?

— Da. Ascultă-mă *bine*. Primul am să ți-l spun când am să fiu încă în mână ta. Al doilea am să ți-l spun **când voi fi în siguranță, pe o creangă**. Iar al treilea am să ți-l spun când am să ajung în vârful movei de colo.

— Prea bine, a spus omul, care dorea să afle cele trei adevăruri. Spune-mi-l pe primul.

1. Care crezi că este primul adevăr pe care i-l va spune canarul? Pe ce-ți bazezi predicția? Răspunde în prima și a doua coloană a unui tabel similar celui de mai jos, pe care îl vei completa în caiet pe parcurs.

Ce anticipezi că se va întâmpla?	Pe ce-ți bazezi predicția?	A fost confirmată predicția ta?

Atunci canarul i-a spus:

— Dacă pierzi un lucru, chiar dacă este la fel de prețios ca viața, să nu-ți pară rău, nici măcar o clipă! Credincios făgăduielii făcute, omul i-a dat drumul păsării din mână.

2. A fost confirmată de text predicția ta? Răspunde, completând a treia coloană din tabel.
3. Compară adevărul la care te-ai gândit cu cel formulat de canar. Care ți se pare mai important pentru continuarea textului? De ce?
4. Care crezi că va fi următorul adevăr pe care i-l va spune canarul? Pe ce-ți bazezi predicția? Răspunde în prima și a doua coloană a tabelului dat.

Canarul a zburat pe o creangă și a rostit cel de-al doilea adevăr:

— Dacă ți se spune un lucru, să nu crezi *înainte de a avea* dovada! Pasărea a zburat *până în vârful* movei.

5. A fost confirmată de text predicția ta? Compară adevărul la care te-ai gândit tu cu cel formulat de canar. Care ți se pare mai important pentru continuarea logică a textului? De ce?
6. Care crezi că va fi următorul adevăr pe care i-l va spune canarul? Pe ce-ți bazezi predicția? Răspunde în prima și a doua coloană a tabelului dat.

Omul a strigat:

— Care este cel de-al treilea adevăr?

— Al treilea adevăr, a răspuns pasărea, este că am în măruntaiele mele două giuvaiere de preț, și fiecare cântărește douăzeci de miscal¹. Dacă m-ai fi ucis, ar fi fost acum ale tale.

7. A fost confirmată de text predicția ta? Compară adevărul la care te-ai gândit tu cu cel formulat de canar. Care ți se pare mai important pentru coerența textului? De ce?
8. Ce anticipezi că se va întâmpla în continuare? Pe ce-ți bazezi predicția? Răspunde în prima și a doua coloană a tabelului dat.

Omul s-a lăsat la pământ, ros de ciudă și și-a mușcat degetul până la sânge. A auzit pasărea râzând. S-a ridicat și a întrebat-o de ce râde.

— Ești un prost, a răspuns pasărea. Ți-am spus mai întâi să nu-ți pară rău după un lucru pierdut. Iar ție îți pare rău după giuvaiere. Pe urmă ți-am spus să nu crezi un lucru de necrezut. Eu îți spusesem că am în măruntaie două giuvaiere care cântăresc fiecare douăzeci de miscal, dar trupul meu nu cântărește mai mult de doi, iar tu ai crezut! Ești un prost.

Iar pasărea și-a luat zborul, în vreme ce omul se prăbușea din nou **la pământ**.

¹ miscal (s. m.) – monedă utilizată în antichitate, în Persia.

9. A fost confirmată de text predicția ta? Compară adevărul la care te-ai gândit tu cu cel formulat de canar. Care ți se pare mai important pentru încheierea textului? De ce?
10. Redactează, în 6-8 rânduri, rezumatul textului.
11. Selectează dintre variantele de mai jos procedeul pe baza căruia sunt prezentate întâmplările:
- alternanță;
 - insertie;
 - înlănțuire.
12. La ce persoană relatează naratorul? Ilustrează răspunsul cu două exemple din text.
13. Precizează personajele care participă la acțiune.
14. De ce crezi că omul acceptă să-l elibereze pe canar, în schimbul aflării a trei adevăruri?
15. Cum îți explici faptul că un canar vorbește? Ce figură de stil este utilizată pentru a-i da acestuia însușiri umane?
16. Care sunt trăsăturile fizice ale canarului? Menționează mijlocul de caracterizare prin care sunt evidențiate acestea.
17. Aparent, canarul îl înșală pe om, pentru că al treilea adevăr rostit este, de fapt, o minciună. De ce crezi că procedează astfel?
18. Care este, în opinia ta, al treilea adevăr pe care i-l spune indirect canarul?
19. Identifică două trăsături morale pozitive ale omului și menționează mijloacele de caracterizare prin care sunt evidențiate.
20. Ce trăsătură de caracter a omului este evidențiată de reacția sa la rostirea celui de-al treilea „adevăr” formulat de canar?
21. De ce crezi că omul se prăbușește la pământ a doua oară, după ce canarul îi mărturisește că al treilea adevăr este, de fapt, o minciună?
22. Identifică și analizează părțile de propoziție scrise cu italice, menționând părțile de vorbire prin care se exprimă.
23. Identifică felul propoziției scrise îngroșat în text, precizând termenul regent al acesteia.
24. Împarte în propoziții fraza „Cum se întâmplă adesea, vorbele sunt puse, în această poveste arabă, în gura unui animal.”, menționând felul subordonatei și elementul regent prin care este introdusă.
25. Precizează funcția sintactică a cuvântului scris colorat în ultimul enunț al textului și realizează expansiunea lui într-o propoziție subordonată corespunzătoare.
26. Rezolvă unul dintre subiectele de mai jos, alegându-l pe cel care îți place mai mult.
- Scrive, în 200-300 de cuvinte, un text care să constituie o ramă în care poate fi inclusă povestirea *Cele trei adevăruri ale canarului*. În redactarea textului, vei avea în vedere:
 - să ai un conținut adecvat cerinței, integrând textul dat într-o altă povestire;
 - să incluzi în ramă câte o structură textuală descriptivă, explicativă și dialogată;
 - să ai o exprimare clară, corectă, adecvată;
 - să respecti normele de ortografie și de punctuație;
 - să fii atent/atență la aspectul textului, adică la așezarea în pagină și la scrisul lizibil.
 - Imaginează-ți că discuți cu un coleg despre semnificațiile textului *Cele trei adevăruri ale canarului*. Acesta afirmă: „După ce a promis că va spune trei adevăruri, canarul s-a dovedit a fi un mincinos.”

Scrie un text de cel mult 300 de cuvinte care să reprezinte intervenția ta ca răspuns la această afirmație. În redactarea textului, vei avea în vedere formularea a două argumente care să susțină un punct de vedere diferit de al colegului tău.

CRITERII DE EVALUARE			
Adecvarea la cerință			
Coerența și organizarea ideilor			
Diversitatea structurilor textuale			
Claritatea și precizia exprimării			
Respectarea normelor ortografice și de punctuație			
Așezarea în pagină, lizibilitatea			

Evaluare

Citește fragmentul de mai jos. Rezolvă apoi cerințele, pe o foaie separată.

[În timpul războiului, o unitate primește vizita unor comandanți. După cină, unul dintre aceștia le arată un cap de zimbru, timbru rar și scump. Sosirea unei ștafete le distrage atenția, iar timbrul dispăre. Se ordonă percheziție, dar căpitanul Tomuț o refuză. Un soldat anunță găsirea timbrului.]

În zarva pricinuită de sosirea ștafetei, marca¹ fusese părăsită și uitată **pe masă**. Un soldat a pus **peste ea** o farfurie, pe fundul căreia se lipise, odihnind inocent, vestitul cap de zimbru. [...]

— Îți mulțumesc, căpitane, ne-ai dat o nobilă lecție, pe care nu o va uita nimeni de aici, i se adresează generalul nostru, ridicând paharul împreună cu noi toți și ciocnindu-l cu al eroului. [...] Ceea ce am terfelit eu pentru o scârbă de hârtiuță, onoarea de ofițer, ai ridicat de jos dumneata, cu prețul vieții.

— Nu este asta adevărul [...].

Și căpitanul Tomuț, cu mâna de data asta tremurătoare, scoase portfeul² de la piept și [...] trase dintr-o hârtie sugătoare împăturită o marcă, un splendid cap de zimbru de 27 de parale, [...] într-un totu asemănătoare cu cea pe care ne-o arătase maiorul german... [...]

¹ marcă (s. f.) – timbru.

² portfei (s. m.) – portofel.

— Cum? sări generalul îngrozit... cum? Aveai și dumneata asupra dumată o marcă identică?

— Precum vedeți!... O am de la mama, o veche boieroaică moldoveancă. Mi-a dat-o să-mi poarte noroc pe front!... Ați văzut ce noroc! Închipuiți-vă dacă m-aș fi lăsat **cât de sumar** cercetat!

— De ce n-ai spus că ai și dumneata o marcă atunci când am propus să vă cercetez? izbucni generalul.

— Era prea târziu. Cine m-ar fi crezut? Dacă nu s-ar fi găsit marca pierdută?

— Atunci de ce n-ai arătat-o **de la început** când a scos maiorul capul de zimbru?

— Ar fi fost un gest copilăresc, spuse molcom Tomuț. Pentru mine, al meu nu era o marcă de hârtie cu a cărei valoare să mă fălesc și să mă iau la întrecere. Al meu a fost – nu mai e acum – un talisman³ de un infinit alt preț... [...] De altfel, întâlnirea asta uluitoare a două capete de zimbru în inima pustiului am vrut să o înlătur ca pe o fatalitate, tăinuind **de la început** cu înverșunare pe al meu. Nu s-a putut: soarta le-a silit să se înfrunte!

Vasile Voiculescu, *Capul de zimbru*

³ talisman (s. n.) – obiect despre care se crede că aduce noroc celor care îl poartă.

A. 60 de puncte

1. Precizează funcția sintactică a cuvintelor evidențiate cu galben în text. **6 puncte**
2. Transcrie propoziția subordonată din fraza „— Atunci de ce n-ai arătat-o de la început când a scos maiorul capul de zimbru?”, menționând felul acesteia. **6 puncte**
3. Indică funcția sintactică a cuvântului evidențiat cu verde și realizează expansiunea acestuia în propoziția subordonată corespunzătoare. **6 puncte**
4. Realizează expansiunea cuvântului evidențiat cu roșu în propoziția corespunzătoare, precizându-i felul. **6 puncte**
5. Alcătuiește o frază în care să existe o propoziție subordonată circumstanțială de mod, introdusă prin conjuncția subordonatoare *precum*, al cărei termen regent să fie adjectivul *deștept*. **6 puncte**
6. Numește procedeul prin care este asigurată succesiunea secvențelor narative din text. **6 puncte**
7. Menționează două trăsături morale ale căpitanului Tomuț, ilustrându-le cu exemple din text. **6 puncte**
8. Explică de ce generalul consideră că Tomuț a salvat onoarea de ofițer. **6 puncte**
9. Precizează ce tip de structură textuală este secvența „Adevărul e că și eu m-aș fi lăsat percheziționat, ca toți ceilalți camarazi, pe care nu vreau să-i mai înjosesc, dacă nu se împotriva această teribilă piedică...”, menționând o caracteristică a acesteia. **6 puncte**
10. Ce valoare are pentru general marca poștală? Răspunde, alegând dintre variantele de mai jos. **6 puncte**
a. afectivă; b. economică; c. profesională; d. spiritual-religioasă.

B. 30 de puncte

Imaginează-ți că un prieten îți scrie un e-mail, recomandându-ți să citești *Capul de zimbru* de Vasile Voiculescu, încheiat astfel: *În ce mă privește, cred că obiectele foarte scumpe își pierd valoarea sentimentală*. Redactează un răspuns de 150-300 de cuvinte, care să reprezinte opinia ta despre această afirmație. În redactarea textului vei avea în vedere:

- să formulezi clar opinia ta;
- să formulezi două argumente care să-ți susțină opinia;
- să aduci câte un exemplu relevant pentru fiecare argument formulat;
- să utilizezi conectori adecvați pentru a asigura legătura dintre argumente și exemple;
- să respecți normele ortografice și de punctuație;
- să scrii lizibil.

Notă. Se acordă 10 puncte din oficiu.

Unitatea V

Încotro se îndreaptă lumea?

Lectură

Textul epic de mare întindere • Textul nonliterar (textul de opinie)

Interculturalitate

Modele comportamentale în textele literaturii universale

Comunicare orală

Argumentare și persuasiune

Limbă română

Circumstanțialul de cauză • Circumstanțiala de cauză • Circumstanțialul de scop • Circumstanțiala de scop • Construcții concesive • Construcții condiționale

Redactare

Modalități de exprimare a preferințelor și a opiniilor

Recapitulare

Evaluare

Lecția 1. Textul epic

Pentru început

1. Lucrați în perechi. Priviți imaginea de mai jos, apoi descrieți-o, având în vedere următoarele aspecte:

- epoca și locul în care ar putea fi plasată;
- aspectele diferite față de lumea de astăzi;
- impresia pozitivă/negativă pe care o creează;
- sugestia unui eveniment pe cale de a se întâmpla.

2. Inventează un titlu pentru o carte care să aibă ca ilustrație de copertă imaginea de la exercițiul precedent. Ce subiect ar putea avea cartea?

3. Ascultă textul alăturat în lectura profesorului tău.

Ray Bradbury (1921-2012)

Scriitor american, autor de proză științifico-fantastică și fantasy, scenarii, eseuri, piese de teatru și poeme. Romanele *Cronicle marțiene* (1950), *Fahrenheit 451* (1953) și colecția de povestiri *Omul ilustrat* (1951) au devenit celebre în toată lumea pentru imaginația originală și stilul elaborat, precum și pentru accen-

tele de critică socială și avertismentele legate de evoluția rapidă a tehnologiei.

Fahrenheit 451 propune o viziune pesimistă asupra unui viitor posibil, în care cărțile sunt interzise, iar oamenii, subjugăți de inovațiile tehnologice, și-au pierdut valorile.

Text de bază

Fahrenheit 451

de Ray Bradbury

Fahrenheit 451 – temperatura la care hârtia din care sunt făcute cărțile ia foc și se mistuie...

PARTEA ÎNTÂI Vatra și salamandra

Era o plăcere să dai foc.

Era o încântare să vezi cum se mistuie, cum se înnegresc și cum se *transformă* lucrurile. Cu pumnii închești pe botul de aramă al aceluia șarpe uriaș, care improșca kerosen¹ veninos deasupra lumii, omul simțea cum îi zvâcnește sângele în temple, iar mâinile îi erau ca mâinile unui dirijor fantastic, executând toate simfoniile focului pentru a reduce istoria la zdrențe și la tăciuni. Cu simbolica lui cască numerotată „451” trasă peste figura flegmatică, ai cărei ochi ardeau cu o flacără portocalie la gândul dezastrului iminent – scăpără aprinzătorul, iar casa fu înghițită de o vâlvătaie enormă, care mistui și cerul nocturn, vopsindu-l în roșu, în galben și-n negru. Era împresurat de un roi de licurici. Tare-ar fi vrut să se distreze, ca în copilărie, vărând în foc o beza înfiptă într-un băț, în vreme ce cărțile foșnitoare ca aripile unor porumbei mureau în fața porții și pe gazonul din curte, ridicându-se în vâlătuci scânteietori și spulberându-se în vântul înnegrit și el de atâta pârjol.

Pe fața lui Montag încremenise rânjetul feroce al tuturor oamenilor atinși și fascinați de foc. Știa că, întorcându-se la secția de pompieri, va vedea în oglindă fața pârlită a unui trubadur² al focului, care-i va face cu ochiul. Mai târziu, când se va duce la culcare, va simți pe întuneric cum rânjetul focului îi ține ca într-un clește mușchii faciali. Rânjetul acela n-avea să dispară niciodată. Nu-și amintea să-l fi părăsit vreodată până acum.

Își atârna în cuier casca neagră ca un gândac și o lustrui, apoi își agăță cu grijă pelerina ignifugă³. Iar după ce-și îngădui luxul unui duș, porni fluierând, cu mâinile în buzunare, de-a lungul ultimului etaj al secției de pompieri, până la coborârea de urgență. [...]

În ultimele câteva nopți, mergând spre casă în lumina stelelor, Montag simțise o ciudată strângere de

¹ *kerosen* (s. n.) – combustibil petrolier folosit mai ales la motoarele cu reacție.

² *trubadur* (s. m.) – poet-cântăreț medieval care călătorea din loc în loc.

³ *ignifug* (adj.) – care nu se aprinde sau care arde foarte greu.

inimă în apropierea trotuarului de după colțul acela. Avea senzația că, doar cu o clipă înainte ca el să dea colțul, mai fusese cineva pe-acolo. Aerul părea încărcat cu o liniște aparte, ca și cum cineva ar fi așteptat în locul acela, în tăcere și abia cu o clipă înainte de ivirea lui s-ar fi prefăcut într-o umbră, lăsându-l să treacă. [...]

Însă în noaptea asta își încetini pasul și aproape că se opri. Eul său lăuntric, luându-i-o înainte spre colț, auzise un fel de șoaptă nedeslușită. Să fi fost răsuflarea cuiva? Sau era, poate, o simplă presiune a aerului, provocată de prezența unui om care aștepta într-o tăcere deplină?

Dădu colțul.

Frunzele toamnei se vânzoleau deasupra trotuarului luminat de lună, în așa fel încât fata care se plimba pe-acolo părea că stă pe o platformă mobilă, pusă-n mișcare de vânt și de frunze. Își ținea capul plecat, pentru a privi jocul frunzelor stârnit de pantofii ei. Avea o față delicată, albă ca laptele, cu o expresie de lăcomie suavă, de neobosită și atotcuprinzătoare curiozitate. Părea uluită de tot ce vedea, iar ochii ei negri erau atât de concentrați asupra lumii, încât nu le scăpa nicio mișcare. Îmbrăcămintea fetei era albă și părea că șoptește. Privind-o, avu senzația că-i aude mișcarea mâinilor în timp ce mergea și zvâcnirea aproape imperceptibilă a feței ei palide, care se întoarse când își dădu seama că la un pas distanță se afla un bărbat care aștepta în mijlocul trotuarului.

Coroanele copacilor foșniră deasupra ei, ca o ploaie uscată. Fata se opri uimită, dar nu se dădu înapoi, ci rămase locului, privindu-l pe Montag cu niște ochi atât de negri, strălucitori și vii, încât el avu impresia că spusese ceva neobișnuit de frumos. Știa însă prea bine că buzele lui se mișcaseră doar pentru a rosti

un simplu salut, iar când fata se arătă hipnotizată de salamandra de pe brațul lui și de discul cu pasărea Phoenix de pe pieptul lui, îi vorbi în sfârșit:

— De bună seamă că ești noua noastră vecină, nu-i așa?

— Iar dumneata trebuie să fii pompierul, rosti ea cu glas tărăgănat, ridicându-și privirea de pe însemnele profesiei lui.

— Ce ciudat spui asta...

— Aș fi știut chiar cu ochii închiși, zise ea încet.

— Din pricina mirosului de kerosen? Nevastă-mea se plânge mereu din cauza lui, râse el. N-ai cum să scapi de mirosul ăsta.

— Nu, n-ai cum, rosti fata, cu teamă.

I se părea că fata îi dă ocol, cercetându-l pe toate fețele, scuturându-l ușor și golindu-i buzunarele, fără să se miște măcar.

— Benzina e ca un parfum pentru mine, spuse el, ca să rupă tăcerea prelungă.

— Chiar așa să fie?

— Firește. De ce nu?

Fata rămase puțin pe gânduri, apoi spuse:

— Nu știu.

Și, întorcându-se spre trotuarul care ducea spre casele lor, adăugă:

— Ai avea ceva împotrivă dac-aș merge cu dumneata? Sunt Clarisse McClellan.

— Clarisse... Iar eu sunt Guy Montag. Să mergem. Dar ce-ți veni să te plimbi pe străzi la o oră atât de târzie? Câți ani ai?

Umblau în noaptea răcoroasă, pe trotuarul argintiu și în aer parcă plutea o mireasmă difuză de caise și fragi proaspeți; însă, uitându-se în jur, își dădu seama că așa ceva era cu neputință în toiul toamnei.

Alături de el era acum numai fata, cu obrazul ei luminos ca neaua în bătaia lunii și era sigur că ea se gândește la întrebările lui, străduindu-se să găsească răspunsurile cele mai potrivite.

— Prea bine, începu ea. Am șaptesprezece ani și sunt nebună. Unchiu-meu spune că la vârsta asta e cu neputință să nu fii nebun. Ori de câte ori te întreabă cineva câți ani ai, răspunde-i că ai șaptesprezece și că ești nebună, așa m-a sfătuit unchiul. Nu-i așa că-i plăcut să te plimbi la această oră din noapte? Îmi place să miros lucrurile și să le privesc și uneori umblu toată noaptea pe-afară ca să apuc răsăritul soarelui.

Merșeră un timp în tăcere, apoi fata spuse îngândurată:

— Știi, nu mi-e deloc frică de dumneata.

Montag păru surprins.

— De ce ți-ar fi frică?

— Păi, multora le este. De pompieri adică. Dar dumneata nu ești decât un om, la urma urmei... [...]

— Aș vrea să te-ntreb ceva, îi spuse deodată Clarisse McClellan. De cât timp ești pompier?

— De când aveam douăzeci de ani, adică de zece ani încoace.

— Ai *cîtit* vreuna dintre cărțile pe care le arzi?

Montag râse.

— E interzis!

— A, desigur...

— E o muncă frumoasă. Luni o arzi pe Millay⁴, miercuri îl arzi pe Whitman⁵, vineri pe Faulkner⁶; prefă-i în cenușă, apoi arde cenușă; asta-i deviza noastră.

Merșeră mai departe, apoi fata îl întrebă:

— E adevărat, oare, că pe vremuri pompierii stingeau focul, în loc să-l aprindă, ca acum?

— Aș, de undel? Casele au fost întotdeauna neinflamabile, poți să mă crezi pe cuvânt.

— Ciudat. Am auzit odată că, demult de tot, casele luau foc din întâmplare și era nevoie de pompieri ca să stingă flăcările.

Montag râse. Fata îi aruncă o privire iscoditoare:

— De ce râzi?

— Nu știu.

Începu iar să râdă, dar se opri.

— De ce întrebi?

— Râzi în loc să-mi răspunzi la o întrebare cât se poate de serioasă. Ai face mai bine să te gândești la ce te-am întrebat.

— Chiar ești ciudată, îi zise el, oprindu-se și privind-o. N-ai pic de respect?

— Nu vreau să jignesc pe nimeni. Îmi place doar să mă uit la oameni, poate cam prea mult, pesemne.

— Bine, dar semnul ăsta nu-ți spune nimic? Întrebă el, bătându-se peste cifrele 451, cusute pe mâneca de culoarea cărbunelui.

— Ba da, murmură ea și grăbi pasul. Te-ai uitat vreodată la automobilele cu reacție care gonesc pe bulevard?

— Văd că schimbi subiectul...

— Câteodată cred că șoferii nu știu ce e iarba sau florile, pentru că trec prea repede pe lângă ele și nu le văd. Dacă i-ai arăta unui șofer o pată verde, ți-ar spune: „A, da, asta-i iarbă!” Sau, privind o pată roz, ar zice: „Asta-i o grădină de trandafiri!” Casele sunt pentru el pete albe, iar vacile sunt pete cafenii. Odată, unchiul meu a mers ceva mai încet cu mașina pe-o șosea – mergea cu șaiszeci și patru de kilometri pe oră – și l-au închis timp de două zile. Nu-i așa că-i nostim și trist totodată?

— Te gândești la prea multe, răspunse Montag stânjenit.

— Nu prea mă duc la cursele de automobile sau în „parcurile cu distracții” și nici la televizor nu mă uit, așa că am timp berechet pentru tot felul de gânduri trăsnete. Ai văzut panourile alea din afara orașului? Odinioară aveau o lungime de șase-șapte metri, dar acum au de zece ori pe-atât: mașinile începuseră să gonească atât de repede, încât au trebuit să lungească reclamele ca să se vadă.

— Nu știam asta, râse Montag.

— Pun rămășag că mai știu un lucru pe care dumneata nu-l știai: dimineața, iarba e plină de rouă.

Nu-și putea aminti dacă știuse sau nu treaba asta, ceea ce îl cam scoase din sărite.

— Iar dacă te uiți bine – continuă ea – vezi un om în lună.

Montag nu mai privise de mult luna.

Își urmară drumul în tăcere – ea într-o tăcere meditativă, iar el într-o tăcere crispată și apăsătoare, în ciuda privirilor acuzatoare pe care i le arunca fetei.

⁴ Edna St. Vincent Millay, poetă americană (1892-1950) (n. tr.).

⁵ Walt Whitman, scriitor american (1819-1892), autor al volumului de versuri *Fire de iarbă*.

⁶ William Faulkner, romancier american (1897-1962), laureat al Premiului Nobel (n. tr.).

Când ajunseră în fața casei ei, văzură că toate ferestrele erau luminate.

— Ce se-ntâmplă? întrebă mirat Montag, care nu mai văzuse niciodată atâtea lumini într-o casă.

— O, nimic – maică-mea, taică-meu și unchiu-meu stau la taifas, asta-i tot. E ca umblatul pe jos, dar ceva și mai neobișnuit. Unchiu-meu a fost arestat odată – nu ți-am spus încă? – pentru că umbla pe jos. Ah, suntem niște oameni *foarte* ciudați...

— Despre ce anume *vorbiți*?

— Noapte bună, îi răspunse ea, râzând și îndepărându-se.

Dar, aducându-și parcă aminte de ceva, se întoarse din drum și-l privi cu mirare și curiozitate.

— Ești fericit? îl întrebă ea.

— Ce să fiu? exclamă el.

Ea însă plecase alergând în bătaia lunii. Ușa din fața a casei ei se închise încetisor.

— Fericit! Auzi ce prostie!

Montag se opri din râs. Își vârî mâna în gaura cât o mânășă a ușii de la intrarea casei lui și ușa se deschise încet.

— Firește că-s fericit. Dar ce-și închipuie? Că nu sunt? întrebă el încăperile cufundate în liniște. [...]

[O săptămână mai târziu, Montag participă la incendierea unei case a cărei proprietăreasă preferă să dispară în foc împreună cu cărțile ei, fapt care îl tulbură. El reușește să fure o carte din casa acestei femei. Ajuns acasă, încearcă să discute cu soția sa, Mildred, și descoperă că niciunul dintre ei nu-și amintește de prima lor întâlnire. Montag se simte pustiit și a doua zi refuză să se ducă la lucru. Superiorul său, căpitanul Beatty, îi face o vizită și îi povestește cum a ajuns societatea să ardă cărțile. Montag află despre moartea Clarissei într-un accident rutier, o persoană periculoasă, după Beatty, pe care societatea trebuia să o elimine.]

— Dar pompierii? întrebă Montag.

— A, nimic mai firesc și mai ușor de explicat, răspunse Beatty aplecându-se puțin prin ceața subțire a fumului de pipă. [...] O carte e o pușcă încărcată, ascunsă în casa vecină: pune-o pe foc, smulge-i armei focul, zdrobește cugetul omului! Cine știe ce poate să pună la cale un om cult? Poate că voi fi chiar eu ținta lui, pentru că nu pot să-l sufăr! Și astfel, când casele din întreaga lume (aveai dreptate, deunăzi, să presupui asta) au fost impregnate și puse la adăpost de incendii, n-a mai fost nevoie de pompieri pentru vechile scopuri. Li s-a încredințat o nouă misiune, aceea de apărători ai liniștii noastre sufletești, ai cugetului nostru în care se cuibărește spaima oricărui om de a se simți inferior – spaimă legitimă și ușor de înțeles. Noi suntem, așadar, niște cenzori oficiali, niște judecători și executori – asta suntem tu și cu mine, dragul meu Montag! [...] Ți-ai pus, desigur, și tu întrebarea: Ce vrem noi mai presus de orice, în această țară? Oamenii vor să fie fericiți, nu-i așa? N-ai

auzit asta toată viața ta? Oamenii spun: vrem să fim fericiți. Ei, și nu sunt? Nu-i ținem noi într-o veșnică agitație, nu le dăm destule distracții? Doar pentru asta trăiește omul, nu? Pentru plăceri, pentru stârnirea simțurilor. Și trebuie să recunoști că în cultura noastră există din belșug.

— Așa e.

— [...] Avem nevoie de liniște, Montag. Dă-le oamenilor concursuri la care câștigă cei care-și amintesc cuvintele celor mai populare cântece sau numele capitalelor diferitelor state sau ce recoltă de porumb a obținut Iowa⁷ acum un an. Umple-le mintea cu date neinflamabile, împănază-le-o cu „fapte” până ajung să se simtă ghiftuiți, dar grozav de „informați”; atunci au să-și închipuie că gândesc, au să aibă iluzia mișcării, fără să se miște. Și-au să fie fericiți, deoarece „faptele” de acest gen rămân neschimbate. Nu trebuie să le dai vreo materie nesigură, ca filozofia sau sociologia, cu care să încerce să-și explice lucrurile. Iar îi apucă stenahoria⁸. Orice om capabil să monteze și să demonteze un perete TV – și mai toți oamenii sunt capabili acum de așa ceva – este mai fericit decât un om care încearcă să măsoare, să fixeze în calcule și ecuații universul, care nu se lasă măsurat și calculat fără a-l face pe om să se simtă singur ca un animal. Știu prea bine că așa se-ntâmplă, fiindcă am încercat eu însumi. La naiba cu toate astea. [...]

— Încă ceva, zise Beatty. Orice pompier e ispitit cel puțin o dată în cariera lui. Ce-or fi spunând cărțile astea? se întreabă el și-i vine să se uite prin ele. Ei bine, Montag, poți să mă crezi pe cuvânt, la viața mea am fost nevoit să citesc câteva cărți, destule ca să-mi pot da seama despre ce-i vorba: cărțile nu spun nimic.

⁷ Iowa – stat aparținând Statelor Unite ale Americii, situat în regiunea Midwest.

⁸ stenahorie (s. f.) – (aici) neliniște, tulburare.

Nimic în care să crezi sau din care să poți scoate o învățătură pentru alții. Toate vorbesc despre niște oameni inexistenți, odrasle ale imaginației – mă refer la cărțile de literatură. [...]

— Ce se-nîmplă însă dacă un pompier găsește, din întâmplare, fără nicio intenție, o carte și-o aduce cu el acasă?

Montag avu o tresărire spasmodică⁹; ușa deschisă îl privea ca un ochi enorm.

— E o eroare firească, răspunse Beatty. Pură curiozitate. Nu ne pierdem însă cu firea, nu ne ieșim din minți. Îl lăsăm pe pompier douăzeci și patru de ore cu cartea aceea: dacă nu o arde el însuși în acest interval, venim și o ardem noi înșine pentru el.

— Desigur, băigui Montag, înghițind în sec.

— Bine. Ia spune-mi, vrei să vii la serviciu ceva mai târziu, poate în schimbul de noapte? Ce zici?

— Nu știu, răspunse Montag.

— Ce ai spus? Întrebă Beatty ușor mirat.

— Poate c-am să vin ceva mai târziu, rosti Montag închizând ochii.

— O să-ți simțim lipsa, dacă nu te-arăți, spuse Beatty vârându-și pipa în buzunar, cu un aer îngândurat.

„N-am să mai vin niciodată la voi”, își spuse în gând Montag.

— Fă-te sănătos și ține-te bine, îi zise Beatty.

Și, răsucindu-se pe călcăie, ieși pe ușa deschisă.

[Montag îi dezvăluie soției că ascunde în casă niște cărți, în care ar putea găsi răspunsul la frământările sale.]

PARTEA A DOUA Ciurul și nisipul

[Montag își amintește de Faber, un bătrân profesor de engleză, pe care îl întâlnise cu un an înainte și îl caută pentru a discuta despre cărți. În drum spre acesta, în metrou,

⁹ *spasmodic* (adj.) – însoțit de spasme, convulsiv.

încearcă să memoreze un pasaj din Biblie, dar nu reușește, din cauza reclamelor asurzitoare. Pompierului îi revine în minte un episod straniu din copilărie, când nu reușea să umple o sită cu nisip. Faber îi vorbește despre cărți. Cei doi pun la cale un plan să le salveze și să lupte împotriva pompierilor. Îi dă lui Montag un microfon minuscul pentru ureche ca să rămână în contact. Seara, acasă, Mildred și prietenele ei îl enervează pe Montag prin stupiditate și nepăsare, așa că el le citește o poezie. A doua zi, duce o carte la serviciu pentru a fi distrusă și îl înfruntă pe Beatty, cu ajutorul lui Faber, care-i șoptește în cască. Pompierii sunt chemați într-o nouă misiune de incendiere a cărților, iar Montag își dă seama că e vorba chiar de casa lui.]

PARTEA A TREIA Strălucirea focului

[Denunțat de Mildred și de prietenele ei, Montag este nevoit să-și ardă casa. Beatty descoperă microfonul și-l amenință pe pompier că-i va urmări prietenul. Montag îl ucide pe Beatty și distruge Câinele Mecanic, o armă-robot folosită de pompieri, apoi fuge, luând cu sine patru cărți care rămăseseră ascunse în grădină. Este căutat prin tot orașul, fără succes. Izbucnește războiul, despre care se vorbea de multă vreme. Faber îl ajută pe Montag să plece din oraș. În drumul său, bărbatul reflectează asupra vieții și a timpului, asupra necesității de a avea grijă de lucruri, în loc de a le distruge. Ajuns într-o pădure, în afara orașului, Montag întâlnește o comunitate de fugari.]

— Bine-ai venit, Montag! [...] Ce-ai putea să ne oferi în dar?

— N-am nimic. Crezusem că am o parte din *Ecleziast*¹⁰ și poate ceva din *Apocalipsă*¹¹, dar văd că nu le mai am.

— *Ecleziastul* ne-ar fi prins foarte bine. Unde-l aveai?

— Aici, zise Montag și-și duse mâna la cap.

— Aha, zâmbi Granger.

— E ceva rău în asta? Întrebă Montag.

— Nu-i rău deloc, e chiar foarte bine, răspunse Granger și se întoarse cu fața spre pastor. Grijă cumva *Ecleziastul*?

— Un exemplar: un individ pe nume Harris, în Youngstown.

— Montag, spuse Granger apucându-l cu putere de umăr. Umblă cu băgare de seamă, păzește-ți sănătatea. Dacă i se întâmplă ceva lui Harris, dumneata ai să fii *Ecleziastul*. Vezi ce om important ai devenit de câteva clipe încoace?

— Dar am cam uitat...

— Nu, nimic nu se uită. Avem noi metodele noastre de a împrăști memoria.

— Dar am tot încercat să-mi aduc aminte și degeaba!

¹⁰ *Ecleziastul* – carte a Vechiului Testament.

¹¹ *Apocalipsă* (Apocalipsa lui Ioan) – carte a Noului Testament.

— Nu mai încerca. O să-ți aduci aminte când va fi nevoie. Memoria omului e ca un aparat fotografic, dar fiecare dintre noi pierde o viață întreagă învățând cum să developeze imaginile luate. Simmons se străduiește de douăzeci de ani și abia acum a ajuns să pună la punct, împreună cu noi, o metodă care-i îngăduie omului să-și amintească orice a citit cândva. Ai dori, Montag, să citești într-o bună zi *Republica* lui Platon?

— Desigur!

— Ei bine, eu sunt *Republica* lui Platon. Sau ți-ar plăcea să-l citești pe Marc Aureliu? Simmons este Marc.

— Am onoarea, zise domnul Simmons.

— Salut, spuse Montag.

— Aș vrea să faci cunoștință cu Jonathan Swift, autorul *Călătoriilor lui Gulliver*, o satiră¹² politică nemaipomenită. Omul ăsta de-aici e Charles Darwin, ăstălalt e Schopenhauer, celălalt e Einstein, iar cel de lângă mine e domnul Albert Schweitzer, un filozof foarte simpatic. Îi ai pe toți în fața dumatăle, Montag. Și pe Aristofan, și pe Mahatma Gandhi, și pe Gautama Buddha, și pe Confucius, și pe Thomas Love Peacock, și pe Thomas Jefferson, și pe Lincoln, nu lipsește niciunul. Și tot noi suntem Matei, Marcu, Luca și Ioan¹³.

Ceialți răsără înfundat.

— Nu se poate! exclamă Montag.

— Ba se poate, răspunse Granger zâmbind. Și noi am ars cărți. Le-am citit și le-am ars, de teamă să nu le găsească pompierii. Microfilmele nu erau bune; fiind tot timpul pe drum, n-avea rost să îngropăm microfilmele și să ne întoarcem apoi ca să le dezgropăm. Riscam să fim oricând descoperiți. Ne-am spus că-i mai bine să păstrăm totul în capetele astea ale noastre, unde nimeni nu poate vedea sau bănui ce se ascunde. [...] Încă nu-i momentul să facem agitație sau să stârnim mânia unora. Căci dacă vom fi nimiciți, odată cu noi va pieri și cunoașterea omenească, poate pentru vecie. Suntem niște cetățeni-model, în felul nostru original: umblăm de-a lungul vechilor căi ferate, noaptea

dormim pe dealuri, iar cei de la oraș ne lasă să trăim. Din când în când suntem prinși și percheziționați, dar asupra noastră nu se găsește nimic, nicio dovadă incriminatoare. Organizația noastră e foarte elastică și flexibilă, cu grupuri răzlețe, risipite pretutindeni. Unii dintre noi am suferit operații de chirurgie plastică, ce ne-au schimbat fizionomia și amprentele digitale. Iar în clipa de față avem o misiune groaznică: așteptăm să înceapă războiul, care se va sfârși repede. Nu-i un lucru plăcut, dar n-avem nicio putere asupra evenimentelor, deoarece suntem o minoritate care strigă în pustiu. După ce războiul se va termina, poate că vom fi de oarecare folos pe lumea asta.

— Credeți că atunci oamenii au să vă asculte?

— Dacă n-au s-asculte, o să mai așteptăm. O să transmitem oral copiilor noștri înțelepciunea cărților, iar copiii noștri au s-aștepte la rândul-le și-au s-o transmită urmașilor lor. Se-nțelege că, în felul acesta, o bună parte din înțelepciunea lumii se va pierde. Dar oamenii nu pot fi siliți să asculte. O să se trezească fiecare la vremea lui și-atunci o să-ncerce să priceapă ce s-a întâmplat și de ce lumea a sărit în aer! Situația asta nu poate să mai dureze mult.

— Sunteți mulți la număr?

— Suntem mii și mii, pe căile ferate părăsite și pe drumurile vechi. Niște vagabonzi pe dinafară, dar mobilați pe dinăuntru cu biblioteci întregi. La început nu era nimic organizat. Fiecare se silea să-și aducă aminte de câte o carte care-i plăcuse. Apoi, vreme de vreo douăzeci de ani, ne-am tot întâlnit unii cu alții pe drumuri și am pus pe picioare această rețea dispersată, stabilind și un plan de bătaie. [...] Iar după ce s-o termina războiul, într-o bună zi, în cine știe care an, cărțile au să poată fi scrise din nou și oamenii aceia au să fie chemați unul câte unul ca să recite ce-au memorat. Și cărțile vor fi din nou tipărite, până ce o să vină un nou Ev Mediu, când s-ar putea să luăm totul de la început. Dar tocmai asta e trăsătura cea mai frumoasă a omului: el nu se descurajează și nu se scârbește niciodată într-atâta, încât să renunțe să ia lucrurile de la început, deoarece știe că e important și merită s-o facă.

[Montag li se alătură și devine una dintre părțile Bibliei, *Ecleziastul*. Războiul distruge complet orașul. Ghidați de Montag, oamenii se întorc pentru a construi o lume nouă.]

Traducere din limba engleză de Petre Solomon

Impresii după prima lectură

1. Notează primele tale impresii despre textul *Fahrenheit 451*, completând enunțurile din cele patru cadrane de mai jos. Compară-ți răspunsurile cu cele ale colegului tău/colegei tale de bancă.

Partea mea favorită din text a fost ...	Partea care nu mi-a plăcut a fost ...
Mi s-a părut uimitor ...	Textul mi-a provocat o stare de ...

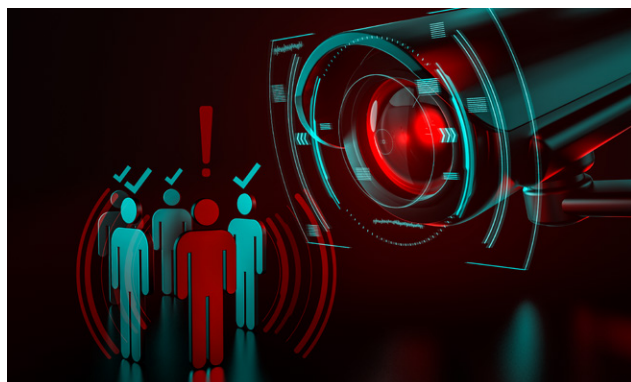
2. Ce înseamnă cărțile pentru tine? Cum ar fi să trăiești într-o lume fără cărți?
3. Documentează-te despre personalitățile amintite de Granger în discuția cu Montag, din PARTEA A TREIA, despre care nu există note de subsol. Notează, pentru fiecare, epoca în care a trăit, domeniul în care s-a manifestat și o operă importantă pe care a creat-o.

Lecția 2. Textul epic de mare întindere

Explorare

1. Lucrați în grupe de câte 4-6 elevi. Ordonăți evenimentele de mai jos conform succesiunii lor în text.
 - a. Bănuind că Montag ar putea să încalce regulile, căpitanul Beatty îi face o vizită și-i spune că poate citi o carte, cu condiția să o ardă a doua zi.
 - b. Întâlnirea cu Clarisse McClellan îl face pe Montag să-și pună întrebări despre sine și despre lumea în care trăiește.
 - c. Montag fuge din oraș.
 - d. Discuția cu profesorul Faber îl hotărăște pe Montag să acționeze.
 - e. Într-o societate în care cărțile sunt ilegale, Guy Montag, un pompier de aproximativ 30 de ani, este fericit cu slujba lui de a le arde.
 - f. Montag încearcă să discute cu soția lui despre fericire, despre cărți, dar Mildred refuză dialogul.
 - g. Tulburat de moartea Clarissei și de ultimul incendiu provocat, Montag îl caută pe profesorul Faber care să-l ajute să înțeleagă ce se petrece în jurul lui.
 - h. Denunțat de Mildred și de prietenele ei, pompierul este nevoit să-și incendieze propria casă, apoi, amenințat de Beatty, îl omoară pe acesta.
 - i. Chemat într-o misiune, Montag constată că există oameni care preferă să moară decât să trăiască fără cărți și este tentat să ia o carte și s-o citească.
 - j. Montag se întâlnește cu oamenii-cărți, comunitate care îl adoptă ca „Ecleziastul”, și împreună se întorc în orașul distrus de război.
 - k. Montag, furios pe superficialitatea soției sale și a prietenelor acesteia, le citește un poem.
2. La ce persoană sunt relatate întâmplările? Precizează tipul de narator din text.
3. Explică titlul. Din ce parte a textului ai obținut informația?
4. Scala de temperatură Fahrenheit este folosită în SUA. Ce alte elemente din text sugerează faptul că acesta este locul desfășurării acțiunii?
5. Când crezi că se petrec evenimentele relatate? În răspunsul tău, ai în vedere și următoarea afirmație a lui Montag, din PARTEA A DOUA a romanului: „Din 1960 încoace am dezlănțuit două războaie atomice.”
6. Indică un aspect al evoluției tehnologice bazate pe descoperiri științifice, prezent în text.
7. Naratorul descrie un stat preocupat de liniștea și fericirea oamenilor, inclusiv prin acțiunile pompierilor de a arde cărțile, considerate periculoase. Este o imagine a unei societăți ideale sau nu? Discutați în grupe de câte 4-6 elevi și prezentați concluziile la care ați ajuns.

8. Menționează câte părți are textul și care sunt acestea.
9. Care este rolul spațiului alb (blank) din PARTEA ÎNTÂI, pagina 164, după primele patru paragrafe?

Repere

Textul epic poate avea dimensiuni diverse: scurte, de lungime medie sau de mari dimensiuni, structurate în **părți** și/sau **capitole** și **subcapitole**.

Părțile/capitolele unui text epic pot avea titlu sau pot fi marcate prin numere; uneori se pot folosi blancuri (spații albe). Blancurile au mai multe funcții:

- oferă cititorului un punct de reper în progresul propriei lecturi;
- delimitează un episod semnificativ din viața personajelor;
- întrețin suspansul prin decupajul realizat în acțiune.

Romanul este, în general, cel mai amplu text epic, cu personaje numeroase și o acțiune complexă, îmbinând mai multe fire narrative. Acest tip de text este cel mai puțin supus constrângerilor, putând exista, de exemplu, și romane scurte, cu puține personaje și acțiune simplă.

În funcție de temele abordate, romanele pot fi: sociale, istorice, de aventuri, polițiste, de dragoste, de anticipație (science-fiction, abreviat SF) etc.

- Distopia** se definește prin contrast cu *utopia* (gr. ουτοπία, „loc care nu există”) care, în literatură, denumește orice construcție imaginară a unei societăți ideale. Fiind o imagine antitetice a unei utopii, distopia descrie societăți ale viitorului profund dezumanizate de un control politic, tehnologic sau religios.

Uneori, distopia este asociată literaturii SF, care inventează lumi posibile, plasate într-un context spațio-temporal imaginar, plecând de la ipoteze științifice și de la cunoștințele tehnice actuale. SF-ul se distinge atât de fantastic, care include o dimensiune inexplicabilă a evenimentelor, cât și de fantasy, în care intervine magia.

Dincolo de anumite stereotipuri tematice (invazia extraterestră, inteligența artificială etc.), proza SF invită la reflecție în privința viitorului posibil al umanității, fiind o formă de explorare mentală a unor teme politice, culturale, ecologice etc.

Aplicații

1. Ce rol crezi că are împărțirea romanului în cele trei părți?
2. Menționează în ce fel s-a schimbat meseria de pompier în lumea ficțională față de lumea de astăzi.
3. În 1953, când scrie cartea, Ray Bradbury imaginează un univers avansat din punct de vedere tehnologic. Asociază aspectele la care se referă textul, notate în lista A, cu invențiile tehnologice din prezent, aflate în lista B.

- A. • microfonul minuscul pentru ureche
• emițătoarele radio de tip „scoică”
• pereți acoperiți de ecrane TV
• Câinele Mecanic
- B. • roboți performanți
• căștile telefoanelor mobile
• airpods
• televizoare cu ecrane foarte mari
4. Citește fragmentul următor și precizează dacă aparține unei utopii sau unei distopii. Justifică-ți alegerea.
- „Locul unde-și duceau thelemiții viața era numai podoabă și frumusețe. [...] Viața li se desfășura nu după legi ori canoane, ci după voința și liberul lor arbitru, singura regulă a tagmei thelemite fiind:

FĂ CE-ȚI PLACE!

Și thelemiții se sculau când le plăcea, mâncau atunci când le era foame, beau când le era sete, se culcau atunci când le era somn. Dar viața nu le trecea nici fără de folos și nici în neorânduială.

Provocări

Lucrați în grupe de câte 4-6 elevi. Discutați dacă finalul cărții lui Ray Bradbury propune o viziune pesimistă sau optimistă asupra viitorului umanității. Un reprezentant al fiecărei grupe va prezenta concluziile în fața clasei.

Nu leneveau, nu se lăcomeau, ci căutau să-și ducă traiul pentru cât mai mare folos al trupului și, mai ales, al minții. Nu era niciunul, nici bărbat, nici femeie, care să nu cunoască măcar cinci, șase limbi, care să nu știe să cânte la câteva instrumente. Viața și-o petreceau învățând, cântând, plimbându-se, stând de vorbă, bucurându-se că le-a fost dat să trăiască.”

François Rabelais, *Gargantua și Pantagruel*,
traducere din limba franceză de Romulus Vulpesu

5. Grupează termenii din norul de cuvinte de mai jos, referitori la genul science-fiction, în două categorii:
- a. teme;
 - b. personaje specifice.

6. Menționează ce teme sau personaje din norul de cuvinte de la exercițiul precedent se regăsesc în *Fahrenheit 451*. Este textul lui Ray Bradbury o operă literară specifică genului SF, din acest punct de vedere?
7. Care ar putea fi intenția literaturii SF? Alege dintre variantele de mai jos și justifică-ți opțiunea.
- a. Literatura SF se folosește de viitor pentru a pune întrebări asupra prezentului.
 - b. Literatura SF se folosește de prezent pentru a pune întrebări asupra viitorului.

Lecția 3. Structuri textuale

Explorare

Lucrați în perechi. Indicați tipurile de structuri textuale pe care le recunoașteți în următoarele fragmente, precum și modul în care se îmbină unele cu altele.

Model: „Cu simbolică lui cască numerotată «451» trasă peste figura flegmatică, ai cărei ochi ardeau cu o flacără portocalie la gândul dezastrului iminent – **scăpără aprinzătorul, iar casa fu înghițită de o vâlvătaie** enormă, care mistui și cerul nocturn, vopsindu-l în roșu, în galben și-n negru.”

[structură descriptivă – (structură narativă marcată prin culoare) – structură descriptivă] = structura narativă este inserată în structura descriptivă

a. „Umblau în noaptea răcoroasă, pe trotuarul argintiu, și în aer parcă plutea o mireasmă difuză de caise și fragi proaspeți; însă uitându-se în jur, își dădu seama că așa ceva era cu neputință în toiul toamnei.”

b. „Și astfel, când casele din întreaga lume (aveai dreptate, deunăzi, să presupui asta) au fost impregnate și puse la adăpost de incendii, n-a mai fost nevoie de pompieri pentru vechile scopuri. Li s-a încredințat o nouă misiune, aceea de apărători ai liniștii noastre sufletești [...].”

c. „Și noi am ars cărți. Le-am citit și le-am ars, de teamă să nu le găsească pompierii. [...] Ne-am spus că-i mai bine să păstrăm totul în capetele astea ale noastre, unde nimeni nu poate vedea sau bănuî ce se-ascunde.”

d. „— Credeți că atunci oamenii au să vă asculte? — Dacă n-au s-asculte, o să mai așteptăm. O să transmitem oral copiilor noștri înțelepciunea cărților, iar copiii noștri au s-aștepte la rându-le și-au s-o transmită urmașilor lor. Se-nțelege că, în felul acesta, o bună parte din înțelepciunea lumii se va pierde.”

Repere

Textul epic presupune o structură complexă, în interiorul căreia se pot repera secvențele textuale de bază: narativă, descriptivă, dialogată, explicativă și argumentativă. La rândul lor, secvențele textuale dominante pot conține diverse **structuri textuale**, care se îmbină între ele:

- prin **succesiune** (o structură îi urmează alteia);
- prin **alternanță** (structurile apar în grupaje ce se repetă rând pe rând);
- prin **insertie** (o structură apare în interiorul alteia).

Aplicații

1. Reprezintă grafic cele trei modele de îmbinare a structurilor textuale.
2. Citește fragmentul următor, extras din **PARTEA ÎNTÂI** a romanului:

„Ce neplăcut lucru! De obicei, treaba asta semăna cu stingerea unei lumânări. Mai întâi veneau cei de la poliție și, vârându-i victimei un căluș în gură, o târau, legată fedeleș, în mașinuța lor strălucitoare, așa încât găseai o casă goală când soseai. Nu te atingeai de nimeni, numai de lucruri! Și cum lucrurile nu suferă, nefiind simțitoare și nu pot nici să țipe, nici să geamă – cum ar putea să țipe sau să geamă femeia asta dintr-o clipă-n alta –, nimic nu-ți răcăia conștiința după aceea. Nu făceai decât curățenie. O treabă de portar, care are grijă să pună rânduială în toate. Repede. Aduceți kerosenul! Cine are un chibrit? Acum însă cineva săvârșise o greșală. [...] Montag se simțea iritat la culme. Femeia asta nu trebuia să fie aici, era destul de greu și fără ea!

Cărțile îi bombardau umerii, brațele, fața întoarsă în sus. Una dintre ele nimeri, destul de supusă, ca un porumbel alb cu aripile fluturânde, în mâinile lui. În lumina slabă, tremurătoare, se zărea o pagină

desfăcută, ca o pană de culoarea zăpezii, cu literele gingaș zugrăvite pe ea. [...]

Azvrli cartea cât colo. Dar numaidecât după aceea o alta îi căzu în brațe.

— Montag, hai repede sus!

Mâna lui Montag se închise ca o gură peste carte, strivind-o cu o sălbatică devoțiune¹ și strângând-o apoi la piept. Cei de deasupra azvârleau teancuri de reviste în aerul plin de praf; cădeau ca niște păsări ucise, iar femeia stătea jos, ca o fetiță, printre cadavrele lor.

Nu, Montag personal nu făcuse nimic. Mâna lui făcuse totul. Mâna aceasta înzestrată cu un creier al ei, cu o conștiință și cu o curiozitate ce păreau să-i însuflețească fiecare deget, devenise o hoată. Vârâse cartea la subraț, strângând-o cu putere la subsuoara transpirată. Apoi, tot ea ieșise goală, cu un gest de prestidigitator²! Priviți-mă: sunt nevinovată! Iată!”

- Ce tip dominant de structură textuală reprezintă primul paragraf? Justifică-ți răspunsul.
- Explică semnificația figurilor de stil din secvența care descrie cartea ce cade peste Montag.
- Precizează dacă există structuri dialogate în fragmentul citat și motivează-ți răspunsul.
- Analizează paragraful final și extrage argumentele prin care pompierul își justifică, față de propria conștiință, gestul ilegal de a fura o carte.
- Imaginează-ți că ești Montag și porți un scurt dialog cu căpitanul Beatty, în care îți motivezi gestul, folosind un alt argument.

¹ devoțiune (s. f.) – evlavie, pietate.

² prestidigitator (s. m.) – scamator, persoană care posedă o mare agilitate a mâinilor.

Provocări

- Realizează un plan de evacuare în caz de incendiu pentru locuința ta, urmărind indicațiile de mai jos.

- Desenează o schemă a locuinței, localizând camerele.
- Gândește-te unde ar putea, cel mai probabil, să izbucnească un incendiu (bucătărie, locuri cu multe cabluri electrice, boilere etc.) și marchează aceste spații cu un X.
- Trasează cu săgeți colorate cea mai scurtă cale spre ieșire pentru fiecare membru al familiei, ocolind locurile marcate cu X.
- Notează cu E locul unde s-ar putea găsi un extingtor.

Cine dorește afișează planul și faceți apoi un tur al galeriei. Fiecare elev va răspunde la eventualele întrebări de clarificare ale colegilor, folosind descrierea și explicația.

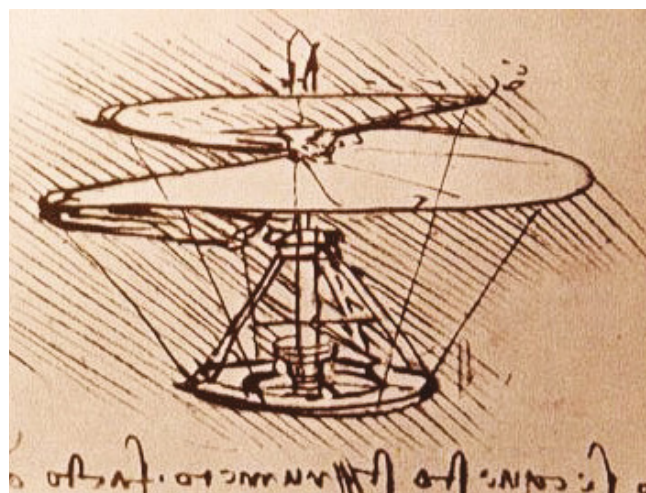
- Lucrați în grupe de câte 4-6 elevi. Imaginați un obiect din viitor. Descrieți-l în 50-60 de cuvinte, apoi notați o scurtă explicație despre cum se folosește. Compuneți,

- Cum se numește procedeul prin care se îmbină structurile din al doilea paragraf al fragmentului citat la exercițiul precedent?

- Imaginează-ți că ai putea să salvezi o singură carte din biblioteca ta de la un incendiu. Prezintă-i colegului tău/colégei tale de bancă această carte, folosind cel puțin trei structuri textuale diferite. Schimbați apoi rolurile. Ascultătorul va evalua prezentarea vorbitorului conform grilei de mai jos.

STRUCTURI TEXTUALE	😊	😐	😞
Vorbitorul a folosit structuri dialogate (adresarea la persoana a II-a, substantive în vocativ, enunțuri interogative etc.).			
Vorbitorul a folosit structuri narative, relatând o acțiune la care iau parte personaje, într-o ordine logică și temporală.			
Vorbitorul a folosit structuri descriptive referitoare la cartea preferată, trăsăturile unui personaj, cadrul spațio-temporal al unei întâmplări etc.			
Vorbitorul a folosit structuri explicative (împrejurările în care a primit/achiziționat cartea, în care a citit-o etc.).			

În final, un schimb de replici între inventator și un posibil investitor, în care să-i prezentați argumente referitoare la necesitatea producerii obiectului respectiv pe scară largă.

Desen de Leonardo da Vinci (1452-1519), care înfățișează o mașină zburătoare

Portofoliu

Scrie un scurt text narativ în care să integrezi structurile textuale lucrate în grupe la exercițiul 2 de la rubrica Provocări.

Lecția 4. Personajele. Conflictul

Explorare

1. Lucrați în grupe de câte 4-6 elevi. Realizați o listă a personajelor din fragmentele de la paginile 164-169, notând identitatea lor.
2. Precizează felul personajelor din text, referindu-te la următoarele criterii: principal/secundar, protagonist/antagonist, individual/colectiv.
3. Indică personajele care evoluează pe parcursul desfășurării acțiunii și pe cele care rămân neschimbate.
4. Autorul își construiește personajele în perechi antitețice. Identifică aceste perechi și explică în ce constă antiteza.
5. Păstrând grupele de la exercițiul 1, precizați care sunt conflictele din *Fahrenheit 451*, reprezentate grafic mai jos. Indicați tipul fiecăruia.

Repere

În operele epice, există două tipuri de **conflict**: exterior și interior. Conflictul poate fi generat de situații precum următoarele:

- omul intră în conflict cu altă persoană (ciocnire de interese, de valori între personaje etc.);
- omul intră în conflict cu societatea (personajul încalcă normele sociale, politice, culturale, morale etc. ale comunității în care trăiește);
- omul intră în conflict cu natura (personajul înfruntă forțele dezlănțuite ale naturii sau provoacă dezastre naturale);
- omul intră în conflict cu tehnologia (personajul se confruntă cu inteligența artificială: roboți, androizi, nave spațiale etc.);
- omul intră în conflict cu sine însuși (porniri, idei, atitudini contradictorii ale aceluiași personaj sau confruntarea cu propriile limite);
- omul intră în conflict cu soarta sau cu forțele supranaturale.

Aplicații

1. Care crezi că este cea mai importantă sursă de conflict în *Fahrenheit 451*? Justifică-ți răspunsul.
2. Lucrați în perechi. Comentați descrierea inițială a personajului principal, referindu-vă la:
 - trăsăturile fizice;
 - trăsăturile morale;
 - rolul figurilor de stil;
 - mijloacele de caracterizare.
3. Schimbarea profundă a lui Guy Montag începe din momentul când o întâlnește pe Clarisse. Recitește această scenă și explică modul în care pompierul este influențat de adolescență.
4. Prenumele Clarisse derivă de la prenumele *Clara*, provenit din adjectivul latinesc *clarus*, -a, -um („strălucitor”, „limpede”). Indică aspectele din portretul Clarisei care pot fi puse în relație cu această semnificație.
5. Crezi că moartea fetei este importantă pentru personajul principal? De ce?

6. Montag și Mildred, căsătoriți de zece ani, nu-și mai amintesc prima lor întâlnire. Ce sugerează acest fapt?
7. Menționează motivul pentru care Montag își dorește să citească.
8. Pe parcursul primelor două părți ale romanului, tot ceea ce Montag credea că este adevărat și corect se dezintegrează în fața ochilor lui. Indică două gesturi sau acțiuni semnificative ale personajului, care fac parte din procesul său de transformare.

9. De ce șeful pompierilor, Beatty, poate fi considerat un personaj negativ? Indică, în răspunsul tău, două trăsături ale acestuia.
10. Căpitanul Beatty nu ripostează atunci când Montag îndreaptă aruncătorul de flăcări spre el, ba chiar îl provoacă să-l folosească. Ce sugerează acest lucru?
11. Intră în dialog cu personajele. Citește ce spune fiecare personaj despre sine, apoi alege-l pe cel căruia ai vrea să-i scrii. Continuă textul dat ca răspuns în chenarul referitor la personajul ales.

Mă numesc Montag și sunt pompier. [Pentru mine] este o plăcere să dau foc. E o muncă bună. Ardem cărțile, le facem scrum, apoi ardem și scrumul. Kerosenul e pentru mine un fel de parfum. Mă întrebi dacă sunt fericit? Să fiu cum? Fericit! Auzi ce prostie!

Stimate domnule Montag,

V-am cunoscut datorită lui Ray Bradbury, care v-a ales ca personaj principal în romanul său *Fahrenheit 451*. Am aflat că sunteți pompier și că trăiți în viitor, într-o lume în care rolul dumneavoastră este cu totul altul decât acela al pompierilor din lumea în care trăiesc eu: ardeți cărți (și nu numai!). Am mai aflat că multă vreme v-ați considerat munca bună, pentru că vă plăcea să dați foc. Și am mai aflat, și asta m-a mirat cel mai mult, că nu v-ați gândit niciodată la fericire. Acesta este motivul pentru care am hotărât să vă scriu. Vreau să aflați ce cred eu despre toate acestea.

Mă numesc Clarisse, am șaptesprezece ani și sunt nebună. Îmi place să privesc lucrurile și să simt în nări parfumul lor, uneori rămân trează toată noaptea, ca să mă plimb și să văd răsăritul soarelui. Îmi place să mă plimb prin ploaie. Psihiatrul vrea să știe de ce ies la plimbare în pădure, de ce mă uit la păsări și de ce prind fluturi.

Dragă Clarisse,

Suntem cam de aceeași vârstă și n-ar trebui să ne deosebim prea mult, măcar din acest motiv. Tocmai de aceea, m-a mirat felul în care vorbești despre tine și am simțit nevoia să-ți scriu pentru a-ți spune ce cred eu despre tine și despre lumea în care trăiești. Am luat această hotărâre mai cu seamă pentru că m-a uimit felul în care te-ai prezentat.

Mă numesc Beatty, sunt căpitan de pompieri și paznic al tihnei noastre sufletești. Eu cred că nu trebuie să le oferi oamenilor nimic echivoc, ca filozofia sau sociologia, ca să facă legătura între lucruri. Îndoapă-i cu date inofensive, umple-i cu „fapte” până la refuz, să se simtă sufocați și totodată „sclipitori” din punct de vedere informațional. Atunci vor avea impresia că gândesc, vor avea senzația de mișcare fără a se clinti din loc. Și vor fi fericiți. Regula noastră este: Arde tot. Pentru că noi, pompierii, suntem Aducătorii de Fericire.

Domnule căpitan,

Chiar dacă nu v-ați dat seama, am fost martor la discuția dumneavoastră cu Montag, din după-amiaza în care l-ați vizitat, „îngrijorat” fiind de starea sănătății lui. Numele meu nu este important, așa că nu vi-l voi spune. Mai important este, poate, să aflați ce am înțeles eu din demonstrația pe care i-ați făcut-o subalternului dumneavoastră și ce cred despre aceasta. Și, mai ales, ce înseamnă pentru mine a fi fericit.

Mă numesc Mildred și aș vrea să știu de ce trebuie să citești? La ce bun? Mie îmi sunt suficienți cei trei pereți-ecran din salonul vorbitor și „familia”; iar când mă plictisesc, gonesc cu mașina pe autostradă.

Stimată doamnă,

Vă mărturisesc că întrebările dumneavoastră m-au mirat, dar m-au și pus pe gânduri, încât am simțit nevoia să vă ofer propriile mele răspunsuri. Nu știu dacă vă vor atrage atenția și nici dacă vi se vor părea convingătoare, dar am să-mi încerc norocul.

Provocări

De ce crezi că este conflictul un factor necesar în textele epice? Scrie un răspuns de 8-10 rânduri.

Portofoliu

- ▶ Realizează un blazon al personajului care te-a impresionat cel mai mult din cartea lui Ray Bradbury.

NUMELE PERSONAJULUI	
Calitatea principală	Defectul principal
Un alt personaj literar cu care îl asemeni	O vietate/o plantă/o formă de relief care i se potrivește
Un eveniment important	
Mottoul personajului	

Lecția 5. Semnificațiile textului

Interpretare

1. Ce semnificație dai următoarelor simboluri din roman, care apar pe uniforma pompierilor? Valorifică, în răspunsul tău, informațiile oferite mai jos.

Phoenix este o pasăre mitică, de o frumusețe neasemuită, care se lasă consumată de foc și renaște din propria cenușă.

Salamandra este o specie de reptilă despre care anticii credeau fie că este în stare să trăiască în mijlocul focului, fără să fie mistuită de el, fie că se naște în foc și se hrănește cu acesta, fie că este capabilă să stingă focul.

2. Cele patru elemente primordiale ale Universului sunt folosite de Ray Bradbury pentru a sublinia, simbolic, trezirea lui Montag și evoluția sa. Citește fragmentele următoare, apoi indică aspectele negative și pozitive ale elementelor și comentează semnificația lor.

Focul

- „— Focul e mișcarea perpetuă, lucrul pe care omul a năzuit dintotdeauna să-l nască, dar n-a izbutit niciodată. [...] Adevărata frumusețe a focului constă în puterea lui de a distruge răspunderile și consecințele. Dacă o problemă devine prea complicată, o pui pe foc și gata! Tu, Montag, ai devenit o povară pentru mine, iar focul mi te va lua de pe umeri rapid și igienic, nelăsând nimic care să poată putezi mai târziu. Antibiotic estetic și practic.”
- „Focul era însă acolo, iar Montag se apropia de el foarte încet, cu băgare de seamă. [...] Focul acesta care ardea cu o flacără albă și roșiatică, ce pâlpâia încet, i se păru ciudat: era un foc menit nu să ardă, ci să încălzească!

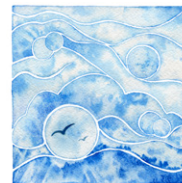
Zări multe mâini ce se întindeau spre căldura lui [...]. Montag nu mai văzuse niciodată un asemenea

foc. În viața lui nu-și închipuise că focul ar putea să și dea, nu numai să ia. Până și mirosul acestui foc era altul decât cel obișnuit.”

Aerul

- „Aerul din încăpere era răcoros, dar Montag simțea că se înăbușă. Nu voia să dea la o parte stăturile și să deschidă ferestrele cu două canaturi, căci ar fi însemnat să dea drumul lunii în încăpere. Cu sentimentul unuia care știe c-o să moară în cel mult o oră, din lipsă de aer, se îndreptă pe băjbâite spre patul lui desfăcut, izolat și rece.”
- „Spusese «nu», dar în mintea lui se stârnise în aceeași clipă un vânt de undeva de după grila ventilatorului de acasă și-i răcorise fața, ca o adiere blândă.”

Apa

- „Urechile îi erau astupate de minusculele «scoici» – aparate de radio în miniatură, care revărsau spre țărmul cugetului ei neadormit un adevărat ocean electronic de sunete, melodii și vorbe. [...] În fiecare noapte valurile veneau și-o purtau pe înalta lor coamă sonoră, ducând-o, cu ochii larg deschiși, spre dimineață. În ultimii doi ani, Mildred înnotase noapte de noapte în marea aceea, în care s-ar fi scufundat bucuroasă și de-aici înainte.”
- „Acum nu mai rămăseseră decât râul și Montag care plutea pe apa lui rece, într-o liniște neverosimilă, departe de oraș, de lumină și de urmăritori, departe de tot.”

Pământul

- „Deschise ușa dormitorului. Era ca și cum ar fi intrat în cripta rece, de marmură, a unui mausoleu după asfințitul lunii. O beznă deplină, fără niciun zgomot din lumea argintie de afară; ferestrele erau închise ermetic, iar odaia părea un mormânt în care nu putea pătrunde niciun sunet din marele oraș.”
- „Cunoști, desigur, legenda lui Hercule și-a lui Anteu, uriașul atlet a cărui putere era fără margini atâta vreme cât stătea cu picioarele pe pământ; dar ridicat în văzduh de Hercule, a pierit, dezrădăcinat. Dacă legenda asta nu are ceva care se potrivește cu noi, cei de astăzi, din orașul ăsta, atunci se cheamă că eu nu-s în toate mințile.”

3. Explică titlurile celor trei părți ale textului: *Vatra și sala-mandra*, *Ciurul și nisipul*, *Strălucirea focului*.
4. **Linia valorică.** Citește afirmația de mai jos, scrie pe un bilet acordul/dezacordul tău, apoi grupează-te cu colegii tăi care au aceeași opinie, într-o parte a clasei. Discutați și stabiliți câte două argumente pe care să le prezentați colegilor din cealaltă echipă, pentru a-i convinge să vi se alăture.
- Legile sunt întotdeauna făcute pentru protecția cetățenilor.
5. Cenzura reprezintă suprimarea sau restricționarea informațiilor, a discursurilor sau a materialelor considerate inacceptabile, periculoase sau deranjante pentru o anumită autoritate sau societate.
- a. În *Fahrenheit 451*, cărțile sunt interzise și arse pentru a împiedica oamenii să gândească critic. Documentează-te asupra unor forme de supraveghere din lumea actuală (filtrarea știrilor, moderarea conținutului pe internet etc.) și indică efectele pozitive și negative ale acestora.
- b. Există situații din propria ta viață în care să fi întâlnit forme subtile de cenzură? Oferă un exemplu.
6. În societatea din *Fahrenheit 451*, majoritatea oamenilor acceptă regulile impuse de guvern fără să le conteste. Clarisse este una dintre puținele persoane care pun întrebări, iar Montag începe să-și schimbe gândirea doar după ce o întâlnește.
- a. De ce crezi că majoritatea oamenilor preferă să se conformeze? Există teamă, comoditate sau dorința de acceptare socială?
- b. Oferă exemple din viața reală sau din istorie în care cineva s-a opus majorității și a schimbat lumea.
- c. Dacă ai fi în locul lui Montag, ai avea curajul să iei o decizie împotriva regulilor care ți se impun? De ce?
7. De ce crezi că guvernul a interzis cărțile în *Fahrenheit 451*? Ai fi de acord cu interzicerea anumitor cărți? Justifică-ți opțiunea.
8. Alege, dintre citatele despre cărți de mai jos, pe cel despre care crezi că exprimă cel mai bine ideea cărții lui Ray Bradbury, apoi justifică-ți opțiunea.
- „Citim ca să știm că nu suntem singuri.” (C.S. Lewis)
 - „O carte poate fi, de asemenea, o stea, un foc viu care luminează în întuneric.” (Madeleine L'Engle)
 - „Nu avem nevoie de o listă de bine și rău, de table cu ce avem voie să facem și ce nu: avem nevoie de cărți, de timp și de tăcere. «Nu ai voie să...» e curând uitat, dar «A fost odată ca niciodată» dăinuie pentru totdeauna.” (Philip Pullman)
 - „— Cel care citește trăiește o mie de vieți înainte să moară, spuse Joen. Cel care nu citește trăiește doar una.” (George R.R. Martin)
 - „Odată ce înveți să citești, vei fi pentru totdeauna liber.” (Frederick Douglass)
 - „Să alegi cinci cărți favorite e ca și cum ai alege cinci părți ale corpului pe care ai prefera să nu le pierzi.” (Neil Gaiman)
- Sursa: <http://www.cartedelaora5.ro>
9. Lucrați în grupe de câte 4-6 elevi. Imaginați-vă o lume distopică și creați un poster prin care să o descrieți.
10. Compară societatea descrisă în roman cu societatea din prezent, indicând două asemănări și două diferențe.
11. Citește fragmentul de mai jos. De ce crezi că profesorul Faber îi spune lui Montag că, de fapt, acesta nu are nevoie de cărți?
- „Nu de cărți ai nevoie dumneata, ci de unele dintre lucrurile care erau cândva în cărți. [...] Ceea ce-ți trebuie dumitale poate fi găsit în vechile plăci de patefon, în vechile filme și la vechii prieteni. De asemenea, în natură și în dumneata însuși.”

Provocări

1. Completează, în caiet, tabelul de mai jos, menționând acordul/dezacordul față de cele două afirmații selectate din romanul *Fahrenheit 451*. Notează apoi o scurtă justificare.

Afirmație	Acord	Dezacord	Justificare
„Televizorul îți spune ce anume să gândești; îți impune gândurile lui.”			
„E un obicei care poate da naștere la încurcături, începi prin a întreba de ce lucrurile sunt așa și nu altfel și sfârșești prin a fi nefericit de-a binelea, dacă perseverezi.”			

2. Gândește-te la o carte care te-a impresionat profund. Descrie-o și explică de ce a avut impact asupra ta.
3. Relațiile dintre oameni se pot degrada din cauza tehnologiei? Justifică-ți opinia.
4. Crezi că o carte poate avea puterea de a schimba o întreagă societate? Argumentează răspunsul.

Portofoliu

Scrie un text în care să convingi pe cineva fie că lumea de astăzi este mai bună decât va fi cea din viitor, fie că lumea din viitor va fi mai bună decât este cea din prezent.

Lecția 6. Textul nonliterar. Textul de opinie

Pentru început

1. Completează tabelul de mai jos împreună cu colegul tău/colega ta de bancă. Tu ce meserie ai dori să ai?

Meserii din trecut	Meserii din prezent	Meserii ale viitorului

2. Cu ce provocări crezi că te vei întâlni în privința viitoarei tale meserii?
3. Când ai vizionat videoclipuri și filme pe internet, ți s-a întâmplat să primești recomandări similare cu preferințele tale? Cum crezi că „știi” că îți vor plăcea?
4. Citește textul alăturat.

Text de bază

Când vei fi adult, e posibil să nu ai loc de muncă

după Yuval Noah Harari

Habar nu avem cum va arăta piața muncii în 2050. Părerea generală este că învățarea automată și robo-tica vor schimba aproape toate sectoarele muncii – de la fabricarea iaurturilor la predarea cursurilor de yoga¹. Totuși, există viziuni contradictorii în ceea ce privește natura schimbării și iminența ei. Unii cred că, doar într-un deceniu sau două, miliarde de oameni vor fi disponibilizați. Alții susțin că, pe termen lung, automatizarea va genera în continuare noi locuri de muncă și mai multă prosperitate pentru toți.

Așadar, ne aflăm în pragul unei transformări terifiante sau aceste previziuni sunt doar un nou exemplu de îngrijorare neîntemeiată? Este greu de spus. Temerile că automatizarea va genera un șomaj masiv datează din secolul al XIX-lea, iar până în clipa de față nu s-au materializat. De la începutul revoluției industriale, pentru fiecare slujbă pierdută în favoarea unei mașini a fost creată o slujbă nouă, iar nivelul mediu de trai a sporit simțitor. Totuși, avem motive întemeiate să credem că de această dată va fi diferit și că învățarea automată va schimba cu totul regulile jocului.

Oamenii au două tipuri de abilități – fizice și cognitive². În trecut, mașinile le-au făcut concurență oamenilor doar în ceea ce privește abilitățile fizice, în vreme ce oamenii și-au păstrat un avantaj enorm în fața mașinilor – cunoașterea. Astfel, pe măsură ce muncile manuale din agricultură și industrie au fost automatizate, au apărut noi locuri de muncă în sfera serviciilor care necesitau tipul de abilități cognitive pe care le dețineau doar oamenii: învățare, analiză, comunicare și, mai presus de orice, înțelegerea emoțiilor umane. Totuși, IA începe să-i întrecă pe oameni la tot mai multe dintre aceste abilități, inclusiv în ceea ce privește înțelegerea emoțiilor umane.³

În ultimele decenii, cercetările le-au permis savanților să pătrundă în mintea oamenilor și îndeosebi să înțeleagă mult mai bine cum iau oamenii decizii. S-a dovedit că toate alegerile noastre, de la mâncare la

¹ *yoga* (s. f.) – aici, ansamblu de exerciții care duc la stăpânirea deplină a organismului uman.

² *cognitiv* (adj.) – referitor la cunoaștere.

³ Vezi, de exemplu, performanțele inteligenței artificiale mai bune decât ale oamenilor în zbor și mai ales în simularea zborului de luptă (n. a.).

▶ Yuval Noah Harari (n. 1976)

Istoric și scriitor israelian, cunoscut pentru lucrările sale despre istoria omenirii. A studiat la Universitatea Oxford și a devenit profesor la Universitatea Ebraică din Ierusalim.

Cea mai faimoasă carte a lui, *Sapiens. Scurtă istorie a omenirii* (2011), explică evoluția speciei umane și impactul său asupra lumii. Alte lucrări importante sunt

Homo Deus (2015), despre viitorul omenirii, *21 de lecții pentru secolul XXI* (2018), despre provocările lumii moderne, și *Nexus* (2024), care tratează modul în care fluxul de informații a modelat societățile noastre și a influențat dezvoltarea civilizației.

Când vei fi adult, e posibil să nu ai loc de muncă a apărut în volumul *21 de lecții pentru secolul XXI*.

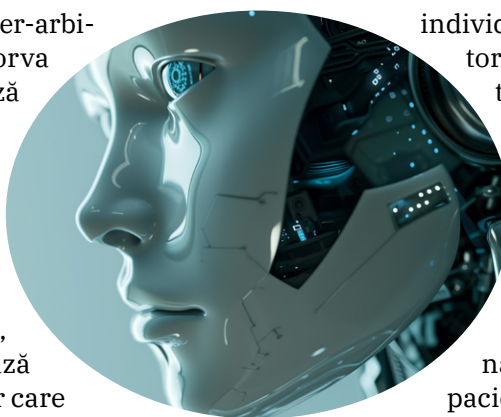
parteneri, nu se datorează unui liber-arbitru misterios, ci mai curând câtorva miliarde de neuroni care calculează probabilități într-o fracțiune de secundă. Mult lăudată „intuiție omenească” este în realitate „recunoașterea de tipare”. Asta înseamnă că IA îi poate întrece pe oameni chiar și în privința sarcinilor care necesită, chipurile, „intuiție”. Un șofer care anticipează intențiile unui pieton, un bancher care evaluează credibilitatea unui client și un avocat care analizează atmosfera de la masa negocierilor nu se bazează pe vrăjitorie. O IA dotată cu senzorii potriviți ar putea face toate acestea cu mult mai multă acuratețe și precizie decât un om.

IA nu este doar gata să pătrundă în mintea oamenilor și să-i întreacă în privința abilităților până acum tipic umane. Două abilități nonumane deosebit de importante pe care le deține IA sunt acelea de a se conecta și update⁴.

De exemplu, mulți șoferi nu sunt la curent cu toate regulile de circulație care se schimbă și deseori le încalcă. În schimb, toate mașinile autonome pot fi conectate una cu alta. Iar dacă Ministerul Transporturilor decide să schimbe vreo regulă de circulație, toate vehiculele autonome pot fi update ușor exact în același timp și, dacă nu există nicio eroare în program, toate vor respecta întocmai noile reguli.

În mod asemănător, dacă Organizația Mondială a Sănătății identifică o nouă boală sau dacă un laborator produce un medicament nou, este aproape imposibil să updatezi toți doctorii umani din lume în legătură cu aceste progrese. În schimb, chiar dacă ai zece miliarde de doctori IA în lume, tot poți să-i updatezi pe toți într-o fracțiune de secundă, iar aceștia își pot transmite unul altuia feedback cu privire la noua boală sau la noul medicament.

Ați putea obiecta că, înlocuind indivizii umani cu o rețea de computere, am pierde din avantajele

individualității. De exemplu, dacă un doctor uman ia o decizie greșită, nu ucide toți pacienții din lume și nu blochează dezvoltarea tuturor medicamentelor noi. În schimb, dacă toți medicii sunt de fapt un singur sistem, iar acel sistem face o greșală, rezultatele ar putea fi catastrofale. La drept vorbind însă, poți să rulezi mulți algoritmi alternativi pe aceeași rețea, astfel încât o pacientă dintr-un sat izolat din junglă să poată accesa prin intermediul telefonului ei

nu doar un doctor competent, ci o sută de medici IA diferiți, a căror performanță relativă este comparată în mod constant. Beneficiile pentru societatea umană vor fi, cel mai probabil, uriașe. Doctorii IA ar putea oferi servicii medicale mult mai bune și mai ieftine pentru miliarde de oameni, îndeosebi pentru cei care nu beneficiază acum deloc de așa ceva.

În mod asemănător, vehiculele autonome ar putea să le ofere oamenilor servicii mult mai bune de transport și, mai ales, să reducă mortalitatea cauzată de accidente de circulație. Peste 90% dintre aceste accidente sunt cauzate de erori cât se poate de umane: cineva care conduce după ce a consumat alcool, cineva care scrie un mesaj pe telefon în timp ce conduce, cineva care adoarme la volan, cineva care visează cu ochii deschiși în loc să fie atent la drum. Vehiculele autonome nu vor face niciodată nici unul dintre aceste lucruri. Deși au și ele problemele și limitările lor, dacă am înlocui toți șoferii umani cu computere, am reduce, potrivit estimărilor, numărul morților și răniților în accidente rutiere cu circa 90%.

Iată de ce ar fi nebunie curată să blocăm automatizarea în domenii precum transporturile și serviciile medicale doar pentru a proteja locurile de muncă ale oamenilor. La urma urmelor, ar trebui să protejăm în definitiv oamenii – nu slujbele. Șoferii și medicii disponibilizați vor trebui să-și găsească pur și simplu altceva de făcut.

Traducere din limba engleză de Lucia Popovici

⁴ a update (vb., pron. „apdata”) – a adăuga informații noi pentru a aduce la zi.

Impresii după prima lectură

Completează enunțurile de mai jos și notează-le în caiet.

Mi s-a părut interesant ...	Am reținut din text că ...
Mi s-a părut util textul, fiindcă ...	Nu am înțeles destul de clar ...

Explorare

1. Când vei fi adult, e posibil să nu ai un loc de muncă face parte din categoria textelor literare sau nonliterare? Justifică-ți răspunsul, apelând la: **a.** un exemplu legat de conținut; **b.** un exemplu legat de modul în care este scris.
2. Explică intenția autorului, având în vedere titlul textului.
3. Ce receptor crezi că are în vedere autorul?
4. Formulează tema textului.
5. Prin ce mijloace este exprimată atitudinea autorului în acest text? Notează un enunț în care poți identifica limpede opinia autorului în raport cu tema abordată.
6. Precizează ce structuri textuale recunoști și exemplifică-le.

Repere

Textul de opinie este un text nonliterar în care autorul își expune opiniile legate de o temă, cu scopul de a convinge cititorii de adevărul unei idei.

Orice text de opinie presupune:

- susținerea opiniei cu argumente raționale (fapte, dovezi, exemple din realitate, deducții logice) și emoționale (impresii, convingeri personale);
- utilizarea unor strategii, precum **obiecția** (formularea unei idei care se opune celei afirmate de autor, pentru a o respinge), **concesia** (acceptarea parțială a unei idei opuse), **analogia** (găsirea unor asemănări între propria teză și alte idei sau situații), **examenul critic** (evaluarea punctelor tari și a punctelor slabe ale opiniei), **confruntarea** (compararea a două posibile argumentări, pro și contra opiniei exprimate) etc.;
- folosirea unor conectori pentru a evidenția **ierarhia argumentelor** (*mai întâi..., după aceea..., apoi..., în plus..., în cele din urmă..., în sfârșit...; în primul rând..., în al doilea rând...*) sau **legătura dintre idei, adaosul** (*în plus, mai mult, de altfel, și*), **analogia** (*tot astfel, la fel*), **concesia** (*totuși, cu toate acestea*), **concluzia** (*așa că, așadar, deci*), **confirmarea** (*într-adevăr*), **consecința** (*astfel, în consecință*), **exemplificarea** (*astfel, de exemplu, bunăoară*), **explicația** (*pentru că, de aici, de aceea, asta înseamnă că*), **obiecția** (*dar*), **opoziția** (*dimpotrivă, din contră, însă, în schimb*), **rectificarea** (*de fapt, în fine, mai bine zis*) etc.

Prezentarea opiniei într-o manieră convingătoare presupune și apelul la anumite procedee (adresarea directă către cititori, folosirea unor enunțuri interogative) și figuri de stil (epitete, comparații, hiperbole, antiteze, personificări, repetiții, enumerații etc.).

În textele de opinie predomină structurile argumentative și explicative, dar pot exista și secvențe de dialog fictiv (de exemplu, dacă autorul se raportează la publicul cititor sau dacă discută în contradictoriu cu un eventual adversar de idei) sau structuri narative și descriptive, cu rol de exemplificare.

Aplicații

1. Indică argumentele folosite de autor pentru a demonstra că, în viitor, piața muncii se va schimba din cauza dezvoltării IA.
2. Care dintre argumente ți se pare mai puternic? Explică de ce.
3. Asociază formulările de mai jos cu una dintre următoarele semnificații: *analogie, concesie, concluzie, consecință, exemplificare, explicație, obiecție, opoziție*.
 - „asta înseamnă că” • „astfel” • „ați putea obiecta că” • „de exemplu” • „iată de ce” • „în mod asemănător” • „în schimb” • „la drept vorbind” • „la urma urmelor” • „totuși”
4. Gândește-te la aplicațiile, dispozitivele sau site-urile web pe care le folosești zilnic și scrie o listă cu cel puțin trei aplicații sau tehnologii care folosesc IA.
5. Astăzi există roboți conversaționali (*chatbots*), care pot susține dialoguri în limbaj natural, în mai multe limbi, pe un număr nelimitat de subiecte, folosind baze de date considerabile. Ție cum ți s-ar părea să folosești un program care să facă temele sau să lucreze în locul tău? Crezi că ar fi doar un avantaj?
6. Într-un interviu din 2023, Mircea Miclea, cercetător și profesor universitar la Universitatea „Babeș-Bolyai” (Cluj-Napoca), afirma că „succesul IA se bazează pe faptul că are, în spate, o bază foarte mare de cunoștințe. Morala este că și noi trebuie să știm mai multe, nu mai puține, că, altfel, vom deveni anexe la IA și vom fi înlocuiți pe piața muncii.” Această opinie este diferită sau similară cu aceea a lui Yuval Noah Harari? Explică.

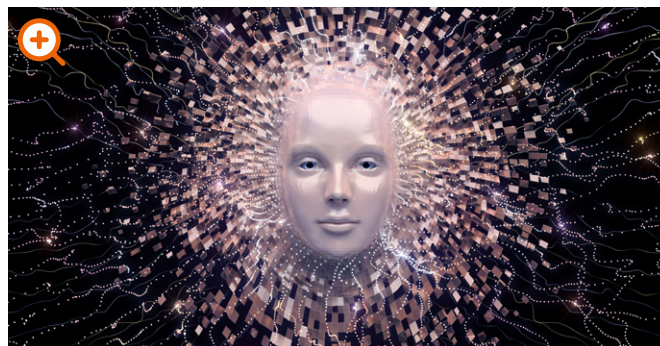
Portofoliu

Crezi că inteligența artificială ar trebui utilizată de profesori și elevi în școală? Scrie un text de opinie, de minimum 150 de cuvinte, în care să susții, prin două argumente, răspunsul la întrebarea dată, valorificând textul studiat și experiența personală sau de lectură.

Provocări

Imaginează un tip de IA care ar putea fi util în viața cotidiană, dar care nu există încă. Gândește-te la o problemă pe care ar putea să o rezolve. Descrie cum ar funcționa această IA și de ce date ar avea nevoie pentru a deveni „inteligentă”.

Autoevaluare L1-L6

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare ...
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
- Cel mai dificil mi s-a părut ...

Lecția 7. Noi pagini – alte idei

Ai aflat din *Fahrenheit 451* că oamenii, ademiniți de viteza dezvoltării tehnologice, pot clădi o societate care-i înăbușă și-i strivește. În fragmentul care urmează, extras din povestirea *Prima lecție de geometrie* de Ov.S. Crohmălniceanu (1980), vei vedea cum, într-o lume care seamănă cu a noastră, se petrece o conjunctură miraculoasă a astrilor, cu efecte neobișnuite la nivel social.

Citește fragmentul de mai jos, care reprezintă finalul textului, completând un **jurnal cu dublă intrare**. Transcrie în prima coloană pasajele care ți-au atras atenția și explică în a doua coloană ce te-a impresionat în pasajul selectat.

Pasaje
„...”

Ce m-a
impresionat

Text auxiliar

[Într-o toamnă, cu 11 ani în urmă, o dungă aurie apare pe cer. Savanții și astrologii se întrec în teorii și ipoteze despre originea și efectele acesteia, însă misterul persistă. Profesorul Rocus este și el preocupat de enigmaticul fenomen, mai ales că urmărește cu atenție performanțele intelectuale ale elevilor săi, pentru care compune mereu grafice. Speranța lui în progresul inteligenței umane se leagă și de propria limită: nu reușise, în tinerețe, să rezolve problema celor patru culori, care presupunea să demonstrezi că numai patru culori sunt necesare și suficiente pentru a avea pe o hartă oarecare, în toate cazurile posibile, suprafețe vecine colorate diferit.]

Rocus desenă pe tablă două dreptunghiuri egale, unul culcat și celălalt în picioare, explicând cum pot fi suprapuse printr-o translație și o rotație. Repetă exemplul cu niște segmente de cerc. Mai făcu câteva aplicații spre a verifica dacă a fost înțeles. Copiii păreau foarte vioi, prinseseră repede procedeul și răspundeau prompt și exact la întrebările pe care li le adresa.

Încurajat, Rocus scoase la tablă un băiețuș blond din banca întâi, cu ochi negri, licăritori. Îi ceru să-și descalțe sandaia stângă. Îi arătă cum să o așeze pe tablă și să-i reproducă exact conturul cu creta. Îi spuse apoi să facă același lucru alături, cu sandaia dreaptă. Băiatul execută amuzat operația; exercițiul devenea un fel de joc care îl interesa. Clasa, la rândul ei, aștepta cu curiozitate să vadă ce avea să se întâmple. Pe tablă rămăseseră desenate două urme mici, albe și timide de pași într-o pustietate neagră. „Acum – întreabă Rocus – câte mișcări sunt necesare pentru a face ca figurile acestea să coincidă?” Băiatul privi cele două urme de pe tablă și rămase gânditor. Rocus, cu graficele lui în minte, pândea încurcat răspunsul. Copilul medită cam un minut, apoi spuse foarte sigur de sine: „Două, o translație și o rotație”. Rocus se feri să arate că răspunsul nu-l mulțumea. Se întoarse către clasă și repetă întrebarea: „Voi ce credeți?” Copiii îl priveau cu ochi scânteietori, mai mult decât atenți. Păstrau toți o tăcere ușor intrigată: pe fețele lor se citea o vie mirare. De ce nu fusese acceptat răspunsul? Problema

li se părea cât se poate de simplă. Rocus insistă: „Gândiți-vă bine, e vorba ca figurile să se suprapună perfect, fără a se desprinde de pe suprafața pe care se află.” [...] În clasă începu să se simtă un vag neastâmpăr. Capetele întoarse nervos spre Rocus, fețele întrebătoare încercau să afle ce vrea omul acesta care refuza să admită evidențele. „Nu e nimeni de altă părere?” – întrebă bătrânul dascăl. Urmări iar câteva minute de tăcere, apoi câteva voci, timide întâi, dar prinzând tot mai mult curaj pe măsură ce deveneau un mic cor, reluară primul răspuns întărindu-l, ca și cum ar fi vrut să-i comunice o nuanță protestatară. Rocus cercetă încă o dată fețele copiilor, plimbându-și privirile peste lentilele ochelarilor săi groși, se reîntoarse la catedră și spuse: „Bine, atunci scoateți toți o foaie de hârtie și arătați-mi cum vedeți realizându-se suprapunerea aceasta”. Era puțin dezamăgit. De obicei, măcar unu, dacă nu doi sau chiar trei elevi, reușeau să-și dea seama că figurile orientate contrar, spre stânga și spre dreapta, deși au o înfățișare identică, nu se pot suprapune prin mișcări de translație sau rotație plană. „Cu seria asta am să am de furcă”, reflectă Rocus. Deschise catalogul și începu să-l răsfoiască, așteptând să treacă timpul de care clasa avea nevoie pentru a face exercițiul. Mai nutrea speranța că mulți vor da curând semne de perplexitate, verificând că nu pot realiza suprapunerea urmelor, așa cum credeau. După vreo zece minute ridică privirile din catalog spre a număra câți au ajuns până acum să constate dificultatea problemei. Nu descoperi însă niciun copil care să stea descumpănit în fața foii de hârtie. Toți lucrau grăbiți cu capetele lor tunse aplecate asupra pupitrelor, desenând și ștergând concentrați. [...] Deodată observă că un băiat, în fund, tăia seama cu lama o fâșie de hârtie și se chinuia să-i lipească acum capetele, după ce-i dăduse însă o răsucire, astfel încât o margine să vină inversată peste cealaltă. Îi urmări gesturile, uluit. Băga de seamă, după puțin timp, că și altul, în față, face același lucru. Apoi descoperi încă doi, preocupați să confecționeze astfel de rotocoale sucite ca niște covrigi.

Coborî de la catedră și se apropie consternat de unul din copii. Pe fâșia de hârtie recunoscuse desenate diferitele poziții ale urmei drepte, care printr-o translație, ajunge treptat, întoarsă și răsturnată, la cea stângă. O rotație indica pe urmă cum poate fi obținută suprapunerea perfectă. Copiii își imaginaseră și construiseră modelul a ceea ce se numea în topologie¹ „suprafața lui Möbius”². Pe ea, într-adevăr, figurile se puteau răsuci fără a o părăsi, întorcându-se de la stânga la dreapta sau invers. Cuprins de o agitație subită, Rocus porni să colinde spațiile libere dintre șirurile de bănci. Cei mai mulți copii nici nu recurseseră la modelul intuitiv. Pe hârtiile din fața lor suprafața lui Möbius apărea desenată cu umbre care sugerau curbările și pozițiile primei urme, deplasate până a o face să coincidă cu a doua. Rocus se îndreptă

¹ *topologie* (s. f.) – ramură a geometriei care studiază proprietățile figurilor din spațiu.

² „suprafața/banda lui Möbius” – un model de suprafață cu o singură față, descoperit de savantul german August Ferdinand Möbius în 1858.

spre tablă, pășind parcă sub o atracție hipnotică. Luă buretele și creta, dar rămase cu ele în urmă, încurcat. Se întoarse și privi încă o dată clasa, ca și cum o vedea pentru întâia oară. Din locul unde stătea, capetele copiilor ridicate spre el îi apăreau iarăși topite de „dunga aurie” într-o singură pată luminoasă, vibrantă și confuză. Rocus încercă brusc o senzație sfâșietoare de inutilitate. În clipa următoare însă, simți că sufletul îi e năpădit fulgerător și de o copleșitoare certitudine. Aceasta convertea automat sentimentul inferiorității într-o satisfacție imensă, numai de el știută și care se comunica spiritului său ca o beție dulce. Șterse încet tabla. Desenă cu grijă un fragment de hartă imaginară cuprinzând mai multe țări, despărțite între ele prin hotarele lor. Îl chemă pe băiețușul blond din față și-i dădu creta. Se îndreptă apoi fără grabă spre fundul clasei, luă loc greoi în ultima bancă și ceru un caiet. Enunță, stăpânindu-și emoția, cât putu de clar, problema celor patru culori. Pe urmă, cu ochii țintă la tablă și cu stiloul în mână, așteptă liniștit să noteze tot ce avea să afle, ca un școlar silitor.

Discutarea textului

1. Schimbă jurnalul tău cu jurnalul altui coleg de clasă și discutați impresiile voastre de lectură.
2. Școala unde se petrece acțiunea din fragmentul citat are șiruri de bănci, tablă, cretă și burete, iar profesorul frunzărește un catalog. Când crezi că are loc întâmplarea? Alege dintre variantele date sau propune alta, apoi justifică-ți opțiunea.
 - a. în trecut;
 - b. în prezent;
 - c. în viitor;
 - d. într-o dimensiune alternativă.
3. Menționează cui îi aparține vocea care povestește întâmplarea.
4. Indică personajul individual și personajul colectiv din text.
5. Răspunde succint la următoarele întrebări: **a.** Ce materie predă profesorul Rocus? **b.** Care este subiectul lecției din ziua respectivă? **c.** Cum complică profesorul exercițiul, după ce le explică elevilor mișcările necesare pentru a suprapune figurile? **d.** Ce răspuns așteaptă Rocus de la elevii săi la problema enunțată? **e.** Care este atitudinea elevilor atunci când văd că profesorul nu înțelege răspunsul lor?
6. Lucrați în perechi. Scrieți un rezumat al fragmentului propus.
7. Comentează secvența următoare: „Rocus încercă brusc o senzație sfâșietoare de inutilitate. În clipa următoare însă, simți că sufletul îi e năpădit fulgerător și de o copleșitoare certitudine.”
8. Explică în ce fel pare să fi influențat „dunga aurie” generația de copii născuți în toamna apariției sale.
9. Comentează gestul profesorului din finalul textului. Crezi că și profesorii au de învățat de la elevi?

Biblioteci deschise

▶ Cărțile următoare îți propun noi imagini ale lumilor posibile în viitor.

Plasat într-o lume distopică din viitorul apropiat, unde copiii învață online și au ca însoțitori „prieteni artificiali”, romanul ridică întrebări despre natura umană, despre iubire și prietenie și despre rolul tehnologiei în viața noastră. Povestea o spune Klara, un robot inteligent, curios și sensibil, care observă cu atenție lumea din jurul său.

Viitorul SF și trecutul mitologic se intersectează în această poveste. O navă spațială capabilă de salturi intergalactice eșuează pe o planetă similară Pământului, iar supraviețuitorii întâlnesc aici o lume desprinsă din poveștile străvechi ale pământenilor, cu vrăjitoare, zmei, stânci vorbitoare și centauri.

Lecția 8. Modele comportamentale în textele literaturii universale

Pentru început

- Notează, într-un tabel asemănător celui alăturat, cât mai multe divinități din mitologia greco-romană, asociindu-le cu unul dintre cele patru elemente primordiale.

Explorare

1. Lucrați în grupe de câte 4-6 elevi. Discutați despre semnificația elementelor primordiale în mitologia greco-romană. Completați, în caiete, primele două coloane ale tabelului dat și prezentați-le celorlalte grupe. Citiți apoi textul din chenarul alăturat și completați, pe parcursul lecției, a treia coloană din tabel.

Știu	Vreau să știu	Am învățat

2. Indică cele două acte de răzvrătire comise de Prometeu împotriva lui Zeus.
3. Care este, de fiecare dată, motivul revoltei lui Prometeu?
4. Precizează consecințele celor două gesturi de revoltă ale titanului.
5. Menționează care crezi că au fost beneficiile focului pentru civilizația umană.

Aer	Apă	Foc	Pământ

Unul dintre cele mai cunoscute mituri ale Greciei antice este al lui Prometeu, o narațiune strâns legată de condiția umană. Menționat pentru prima dată în *Teogonia* lui Hesiod (secolul al VIII-lea î.H.), titanul¹ Prometeu l-a ajutat pe Zeus să preia puterea în Olimp. Acest personaj este cunoscut însă ca binefăcătorul oamenilor. Din iubire pentru ei, Prometeu l-a înșelat pe Zeus de două ori. Gesturile lui au avut însă nu numai consecințe pozitive, ci și negative.

Prima dată a împărțit inechitabil un taur sacrificat la Mekone, în cadrul unui ritual: pentru zei, a înfășurat oasele în grăsime, iar pentru oameni a păstrat carnea bună, acoperită de stomacul animalului. Zeus a înțeles păcăleala și s-a înfuriat, dar a acceptat sacrificiul, ca să-i poată pedepsi pe oameni lăsându-i fără unica lor sursă de foc, fulgerele sale. Un alt motiv pentru acceptarea împărțirii lui Prometeu de către Zeus a fost faptul că oasele dure simbolizau nemurierea, în timp ce carnea simboliza condiția muritoare a oamenilor. Iată cum, vrând să-i protejeze pe oameni, titanul le-a hotărât, de fapt, natura trecătoare.

Al doilea gest al lui Prometeu împotriva lui Zeus a fost să fure focul divin și să-l ducă oamenilor într-o tulpină de narthex², scobită. Însă acest foc furat, nefiind un dar de la zei, s-a transformat și într-un element negativ, fiindcă Zeus s-a răzbunat ulterior, trimițându-le oamenilor toate nenorocirile ascunse în cutia dăruită Pandorei, prima femeie muritoare.

Plin de mânie, Zeus l-a condamnat pe Prometeu la chinuri eterne: să fie înălțuit de o stâncă a muntelui Caucaz, iar un vultur să-i mănânce zilnic ficatul ce se regenera în fiecare noapte.

¹ titan (s. m.) – fiecare dintre cei 12 fii ai lui Uranus și ai Geei care s-au răsculat împotriva lui Zeus pentru supremație.

² narthex (s. m.) – plantă mediteraneeană cunoscută și ca feniculul uriaș.

Repere

Mitologia greco-romană a modelat cultura europeană și, ulterior, pe cea universală, fiind o sursă permanentă de teme, subiecte, personaje, prelucrate și modificate de-a lungul timpului, până astăzi.

- Miturile fac parte din viața noastră cotidiană nu numai prin istoriile fabuloase ale zeilor și ale eroilor, rescrise și reinterpretate neîncetat, ci și prin imagini și simboluri (în artele plastice, în cinematografie, benzi desenate sau în reclame etc.) ori prin expresii curențe pe care le utilizăm, precum: „călcâiul lui Ahile”, „cornul abundenței”, „cutia Pandorei”, „firul Ariadnei” etc. Eroii mitologici oferă, în egală măsură, **modele comportamentale** la care oamenii se raportează neîncetat.

Mitul lui Prometeu este important în cultura europeană. A dăruii oamenilor focul este gestul fundamental care stă la originea întregii civilizații umane. Aflat în posesia focului, neamul omenesc a putut depăși condiția animalică învățând să-și prepare hrana, a putut practica meșteșugurile și ingineria prelucrând metalele, a putut dezvolta științele și artele – a devenit astfel asemenea zeilor. Prometeu este un **erou civilizator**, încrezător în forța și priceperea omului, un simbol al progresului. Îndrăzneala de a-l înfrunța pe atotputernicul Zeus îl face, de asemenea, un simbol al revoltei împotriva tiraniei. Chiar și pedeapsa pe care o primește oferă oamenilor o lecție de viață: cine întrece măsura va fi pedepsit.

Aplicații

1. Citește fragmentul următor, extras din piesa antică *Prometeu înălțuit* de Eschil (525-456 î.H.), în care titanul descrie corului alcătuit din oceanide, nimfe ale mării, binefacerile aduse de el omenirii.

„PROMETEU

Voi să nu credeți că de slab sau de semet
Am amuțit: alt gând îmi mușcă inima
Când văd ce chinuită este soarta mea.
Căci cine altul decât mine-a dăruit
Puterea tuturor acestor zei de azi?
Dar despre asta voi tăcea; nu voi vorbi
Nimic decât ceea ce știți voi înșivă:
Cum am făcut pe muritori din tonți, isteți,
Trezindu-le din adormire spiritul.
Voi spune-aceasta nu ca să-i vorbesc de rău,
Ci ca iubirea mea spre dânsii s-o vedeți:

Gustave Moreau (1826-1898), *Prometeu* (1868)

Priveau cu ochii, însă nu vedeau cu ei;
Aveau auz, dar n-auzeau nimic cu el;
Mult timp în volburi de năluci le-nvălmășeau
Pe toate. Nu știau nici dulgheria ce-i,
Nici casele-nsorite cum se făuresc.
Asemenea mărunțelor furnici trăiau
Retrași în ascunzișurile grotelor.
Nu cunoșteau prin semne sigure când vin
Temuta iarnă, primăvara veselă
Sau vara pururi darnică, ci băjbăiau
Nepricepuți. Iubindu-i, eu i-am învățat
Ce-i răsăritul, ce-i apusul stelelor.
Le-am dat știința foarte-naltă-a cifrelor
Și folosirea literelor; în sfârșit
Le-am dat memoria¹, ce-i mama muzelor.
Eu fui întâiul care boii-n jug i-a pus,
Silindu-i ca prin vajnicele lor puteri
Să ușureze opintirea omului,
Și care caii plini de foc i-a înhămat
La car, podoabă strălucitei bogății.
Eu fui întâiul care nave-a construit
S-alunece cu aripi de in în larg de mări.
Iar eu, cel care pentru neamul muritor
Făcui acestea toate, nu-mi găsesc un sfat
Să scap de suferința mea de azi.

CORUL

Grea suferință-nduri; pierzându-ți cumpătul
Te zbați ca vraciul slăbănog căzut bolnav
Și-n desperarea ta nu poți descoperi
Ce leacuri ți-ar tămădui durerile.

PROMETEU

Ca și mai tare să te miri, ascultă-acum
Ce meșteșuguri și căi noi am născocit.
Întâi și-ntâi, când cineva cădea bolnav
N-avea nimica să-l ajute, nici fierturi,
Nici alifii, balsamuri, ci se mistuia
Lipsit de leacuri, până când eu în sfârșit
Le-am arătat amestecul ierburilor
Cari toate morburile² lor le vindecă.
I-am lămurit cum să-și prevadă sortile,
I-am învățat să-și tălmăcească visele. [...]
N-a fost de-ajuns atât; se află cineva
Să spună că-naintea mea descoperi

¹ Referire la Mnemosyne, zeița memoriei, mama celor nouă muze.

² *morb* (s. n.) – boală.

La oameni avuțiile pământului:
Arama, fierul dur, argintul, aurul?
Nu-i nimeni, căci ar fi un mincinos.
Pe scurt: azi toate meșteșugurile lor
Trudiții oameni de la Prometeu le au.

CORUL

Acuma lasă grija muritorilor;
Gândește-te la mântuirea ta. Avem
Speranța că, descătușat odată, tu
Nu vei fi mai puțin puternic decât Zeus.

PROMETEU

Nu asta-i voia Moirei³ care pe noi toți
Ne mână; mii de suferinți mai am să-ndur
Pân' la scăparea mea; deșteptăciunea e
Cu mult mai slabă decât tainicul Destin."

Traducere din limba greacă de I. Costa

2. Numește personajele din fragmentul citat și indică statutul lor: **a.** zeități; **b.** titani; **c.** oameni.
3. Precizează în ce stare erau oamenii înainte de a fi ajutați de Prometeu.
4. Comentează versurile: „Priveau cu ochii, însă nu vedeau cu ei; / Aveau auz, dar n-auzeau nimic cu el”.
5. Care crezi că este rolul corului în piesă? Alege dintre variantele următoare și motivează-ți răspunsul:
 - a. oferă informații care ajută la înțelegerea derulării evenimentelor;
 - b. dezvăluie ceea ce personajul nu poate rosti (secrete, temeri, speranțe);
 - c. precizează cum ar trebui să reacționeze publicul la întâmplările de pe scenă (cu emoție, compasiune etc.);
 - d. fiind o voce colectivă, prezintă perspectiva comunității asupra personajului sau asupra acțiunilor acestuia.
6. Completează organizatorul grafic dat, identificând acțiunile lui Prometeu și consecințele acestora.

CAUZA

(Ce a făcut Prometeu?)

EFECTUL

(Ce s-a întâmplat în urma acțiunii sale?)

7. Crezi că sacrificiul lui Prometeu a meritat? De ce?

³ Moira (pl. Moire) – divinitate greacă personificând destinul.

Provocări

În grupele inițiale, creați o hartă conceptuală a binefacerilor pe care Prometeu le-a adus oamenilor, fie desenată pe o coală albă, fie virtuală, folosind o aplicație educațională, ca Popplet sau Canva. Afișați apoi hărțile în clasă și realizați turul galeriei sau publicați-le la un avizier virtual al clasei (vezi Lino, la adresa <http://en.linoit.com/>).

8. Nu toate învățăturile pe care le enumeră Prometeu sunt legate în mod direct de foc. Cu ce simbol ai putea asocia focul, în acest caz?

9. De ce crezi că Prometeu amintește de memorie ca de un câștig al umanității?

10. Există numeroase ecouri ale mitului prometeic atât în literatura universală, cât și în cea română. Citește fragmentele de mai jos și compară-le cu imaginea lui Prometeu din piesa lui Eschil.

a. „Într-un avânt sălbatec te-ai dus până la stele
Și te-ai întors, aprinsă, cu una dintre ele.
Că mâna îți arsese, cu care-ai scormonit
În jarul alb din câmpul de sus, ești răsplătit.
Ai pus-o să răsără, să-ți ardă-n vatra goală.
A fost, biruitoare, întâia ta răsccoală.”

Tudor Arghezi, *La stele*

b. „M-ați izgonit!
Mă-ntorc în nemurire,
Să-mi caut altă omenire-n loc;
Să-i dau și ei mistuitorul foc;
Și ferecat de-o nouă-nlănțuire
S-aștept să se mai năruie un cer,
Să mă mai latre încă-o omenire,
Și-așa, din izgonire-n izgonire,
Să-mi port prin Haos râsul meu stingher.”

Al. Philippide, *Izgonirea lui Prometeu*

11. Lângă barajul hidrocentralei de la Vidraru (Argeș) apare statuia lui Prometeu cu fulgerul în mână, realizată în 1965 de sculptorul Constantin Popovici. Ce mesaj crezi că transmite aceasta?

Lecția 9. Argumentare și persuasiune

Pentru început

Citește fragmentul de mai jos, extras din *Călătoriile lui Gulliver* de Jonathan Swift.

„Am vizitat și școala de matematică, unde profesorul le predă elevilor după o metodă pe care noi, cei din Europa, cu greu ne-am putea-o închipui. Fiecare problemă și demonstrație era scrisă pe o azimă¹, cu cerneală făcută din tinctură cefalică². Școlarul trebuia să înghită azima pe stomacul gol și în următoarele trei zile să nu mănânce nimic decât pâine și apă. Pe măsură ce azima era mistuită, tinctura i se urca la creier, ducând și problema cu sine. Deocamdată, succesul acestei metode nu dăduse rezultatele dorite, în parte datorită unei erori în *quantum satis*³ sau în compoziția dozelor, parte din pricina ticăloșiei școlarilor, cărora acest hap li se pare atât de greșos, încât de obicei se furișează binișor afară și-l varsă înainte de a-și face efectul; în afară de asta, nici nu sunt în stare să rabde de foame atâtea zile.”

Traducere din limba engleză de Leon D. Levițki

¹ azimă (s. f.) – pâine nedospită.

² cefalic (adj.) – care aparține capului, referitor la cap.

³ quantum satis (expr. lat.) – cât trebuie, cantitatea ingredientelor.

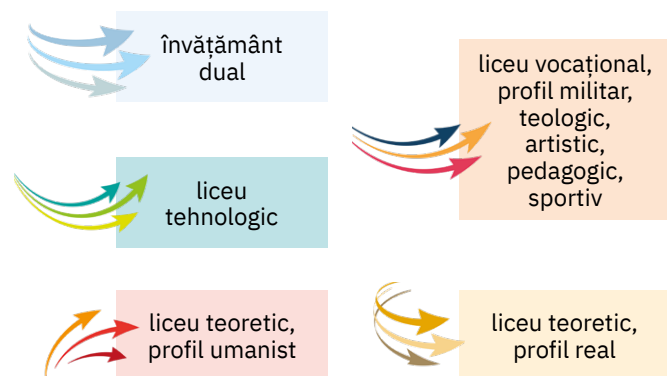

J.J. Grandville (1803-1847), *Gulliver descoperă Laputa, insula zburătoare* (1838)

- Ce părere ai despre metoda de învățare prezentată? Tu cum te pregătești la matematică?
- Discută cu colegul tău/colega ta de bancă despre importanța matematicii și indicăți două argumente diferite.

Explorare

- Lucrați în grupe, alcătuite în funcție de școala/liceul unde doriți să studiați după terminarea gimnaziului, astfel:

O grupă separată va fi constituită din elevii care încă nu s-au hotărât asupra direcției de urmat.

După un timp de documentare și dezbatere, câte un reprezentant al grupelor indicate în organizatorul grafic va încerca, pe rând, să-i convingă pe ceilalți să urmeze același tip de studii.

Ascultătorii din grupa „nehotărâților” vor realiza un clasament al vorbitorilor, în funcție de forța de persuasiune a argumentelor prezentate.

- Când încerci să convingi pe cineva să acționeze într-un anumit mod sau să fie de acord cu o idee, ce preferi să faci? Alege dintre variantele următoare:
 - îi prezinți dovezi (fapte, informații și exemple);
 - încerci să-l impresionezi, să-i produci o stare emoțională;
 - apelezi la ideile consacrate public, la valorile morale, la propria credibilitate.
- Indică de ce raționamentele de mai jos sunt greșite.

Model: Gulliver merge la școala din Laputa, deci Gulliver este elev al acestei școli.

Este greșit pentru că nu există o legătură cauză-efect între vizita la școală și calitatea de elev.

- Profesorul, deranjat de câțiva elevi: „Elevii din această clasă sunt obraznici.”
 - Pentru că mulți elevi urăsc matematica, aceasta ar trebui scoasă din programa de examen.
 - Numeroși tineri doresc să devină medici, prin urmare în viitor vom avea o societate mai sănătoasă.
- Ce argumente ai folosi dacă ai încerca să-ți convingi părinții să te lase într-o tabără școlară? Dar dacă ai vrea să-ți convingi un prieten/o prietenă să te însoțească în acea tabără?

Repere

Calitatea unei **argumentări** se măsoară prin eficacitatea ei, adică prin **puterea de persuasiune** (de convingere). Pentru a fi convingătoare, orice argumentare apelează la trei elemente:

- corectitudinea logică a argumentelor (logos);
- implicarea emoțională a auditoriului (patos);
- credibilitatea vorbitorului, prin valorile comune și prin calitatea argumentelor (etos).

Forța persuasivă a unui argument este dată de doi factori: justetea premiselor de la care pleacă (fapte, exemple, dovezi adevărate sau credibile) și relația adecvată dintre argument și concluzie (deducția să fie corectă).

Receptorul constituie un factor esențial în structurarea unui discurs argumentativ. Astfel, emițătorul vrea să exercite o influență asupra receptorului, să-i modifice convingerile, credințele sau acțiunile. Impactul argumentelor folosite depinde, într-o mare măsură, de cel căruia i se adresează discursul: ce știe receptorul despre tema respectivă, dacă are convingeri ferme referitoare la aceasta, dacă are idei preconceptionale etc.

Aplicații

1. Ordonează enunțurile următoare, astfel încât să obții o argumentare corectă. Pune semne de punctuație potrivite și majuscule, acolo unde este cazul. Schimbă apoi caietul cu al colegului tău/colegei tale de bancă pentru a vă evalua.

- fiindcă aspectele specific umane ale meseriei lor (empatia, grija, umorul, înțelegerea situațiilor excepționale sau a contextului) nu pot fi înlocuite de inteligența artificială
- profesorii nu vor dispărea din școala viitorului
- chiar dacă evoluția tehnologiei permite încă de pe acum învățarea autonomă, cu ajutorul tabletelor inteligente, al cursurilor online, al videoconferințelor etc.
- mai mult, așa cum arată specialiștii, nicio IA nu poate funcționa singură în lumea reală, pe care nu o înțelege, putând doar să o înregistreze și nu să interacționeze cu ea.

2. Precizează dacă argumentarea obținută la exercițiul precedent apelează la elemente raționale, emoționale sau morale.

3. Organizați în clasă o discuție pe tema *Școala viitorului*, urmărind pașii de mai jos.

- Notați ce credeți că se va schimba în viitor. Puteți reflecta la următoarele aspecte: timpul petrecut la școală de către elevi și organizarea acestuia, materiile studiate, o diversitate mai mare de profiluri de specializare, mobilierul școlar, programe educaționale online, felul în care se predă și se evaluează, înființarea unor spații neconvenționale de învățare etc.
- Stabiliți prin vot o listă de 2-3 aspecte concrete care pot fi îmbunătățite în școală încă de pe acum.
- Împărțiți-vă în grupe. Identificați, pentru fiecare situație, cele mai bune strategii de persuasiune,

apelând la argumente logice, bazate pe fapte și dovezi. Un reprezentant al fiecărei grupe va prezenta argumentele în fața clasei.

- Folosiți, pentru evaluare, criteriile din grila de mai jos.

CRITERII DE EVALUARE	😊	😐	😞
Ideea argumentată (premise) a reieșit clar din discurs.			
Argumentele au fost prezentate într-un mod logic și ușor de urmărit.			
Argumentele s-au sprijinit pe exemple relevante, fapte, statistici, cercetări.			
Argumentele au implicat valori morale.			
Argumentele s-au bazat pe experiențe subiective și emoții.			
Stilul argumentării a fost atractiv.			

Provocări

Imaginează/alege o meserie din viitor, apoi notează două argumente pentru necesitatea existenței meseriei inventate/alese de tine: unul bazat pe dovezi și informații confirmate și unul de ordin emoțional.

Lecția 10. Circumstanțialul de cauză

Pentru început

Pune-i o întrebare care să înceapă cu „De ce...?” colegului tău/colegei tale de bancă. Notează răspunsul său. Schimbați apoi rolurile. Verificați împreună dacă răspunsurile voastre au evidențiat:

- a. o cauză;
- b. un scop;
- c. o condiție.

Explorare

Citește textul de mai jos, apoi răspunde cerințelor.

Lui David Attenborough, cercetător naturalist și redactor științific la BBC¹, îi aparține vocea pe care o știm cu toții, dacă ne-am uitat, din curiozitate, la documentare despre natură. El este unul dintre cei care avertizează umanitatea că este în primejdie din nesăbuintă, din lăcomie, din dorința de a trăi bine. Întârziind să luăm măsuri, am fost deja surprinși că, **din pricina** poluării, unele animale sau plante au dispărut. **Din cauza** încălzirii globale, planeta se sufocă încet. Dacă ar fi o ființă, ea ne-ar spune, palidă de frică: Salvați-mă, cât mai este timp!

¹BBC (The British Broadcasting Corporation) – una dintre cele mai mari companii de televiziune din lume și cea mai importantă companie de televiziune britanică.

- a. Identifică, în text, circumstanțialele de cauză, apoi menționează ce părți de vorbire determină fiecare dintre acestea.
- b. Precizează părțile de vorbire prin care sunt exprimate circumstanțialele de cauză pe care le-ai descoperit.
- c. Ce parte de vorbire sunt cuvintele scrise colorat în text? Ce funcție sintactică crezi că au?
- d. Precizează dacă aceste două părți de vorbire pot fi înlocuite cu prepoziția *datorită*. Ce constatăi?
- e. Menționează când are loc acțiunea sau starea indicată de circumstanțialele de cauză din text:
 - înainte de acțiunea exprimată de regent;
 - după acțiunea exprimată de regent.

Repere

Circumstanțialul de cauză este partea de propoziție care exprimă cauza sau motivul realizării unei acțiuni sau al prezenței unei însușiri. Acțiunea, starea sau însușirea indicate de circumstanțialul de cauză sunt obligatoriu anterioare celor exprimate de termenul regent.

- Răspunde la întrebările: *din ce cauză?*, *din ce pricină?*, *din ce motiv?*.
- Se subordonează unui verb, unei locuțiuni verbale (*Am înghețat de frig. A băgat de seamă din întâmplare.*) sau unui adjectiv (*Era roșu de furie.*).
- Se exprimă prin: substantive, pronume sau numeral cu valoare pronominală în cazul acuzativ, cu prepozițiile sau locuțiunile prepoziționale *de*, *din*, *dintru*, *pentru*, *din cauză de*, *din pricină de* (*Plecaser din această cauză.*; *Să nu fii supărat pentru mine.*; *De ce râzi?*; *A fost pedepsit el pentru doi dintre ei.*), pronume personal în cazul genitiv și adjectiv posesiv în cazul acuzativ, precedate de locuțiunile prepoziționale *din cauza*, *din pricina* (*Întârziase din cauza lui/ea.*), adjectiv cu prepoziție (*A plâns de bucuroasă.*), adverb și locuțiune adverbială (*De repede ce vorbea, nu-l înțelegeau.*; *Plouă și de aceea mi-e frig.*), verb la gerunziu și infinitiv (*Lăudându-l prea mult, s-a obrăznicit.*; *Este amendat pentru a nu-și fi făcut datoria.*).
- *Din cauza* și *din pricina* trebuie folosite în enunțuri care exprimă un efect nefavorabil, neavând același sens cu *datorită*, care exprimă un efect pozitiv.

Aplicații

1. Analizează circumstanțialele de cauză din posterul alăturat.

„**din neglijență**” – circumstanțial de cauză, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul acuzativ, nearticulat, precedat de prepoziția simplă „din”.

2. *Din cauza* sau *datorită*? Completează, oral, enunțurile.
 - Avionul nu a putut ateriza ... vântului.
 - Mara a reușit ... perseverenței.
 - A făcut un accident ... grabei.
 - Va câștiga acest concurs ... antrenamentelor făcute.

Din neglijență, oamenii pun Pământul în pericol!

Natura se degradează din cauza îngrășămintelor chimice și de la deversările de ape reziduale. În atmosferă se acumulează gaze industriale, de aceea clima suferă. Aruncând deșeurile oriunde, contaminăm mediul natural cu toxine. Vom fi pedepsiți pentru nepăsarea noastră, dacă nu facem o schimbare.

De ce să nu ne salvăm viitorul?

Lecția 11. Circumstanțiala de cauză

Definiția. Elementele de relație

Explorare

1. Citește următorul text, apoi răspunde cerințelor date.

O nouă dimineață. Îmi întind crengile amorțite, **căci am nevoie** să-mi pun și eu în mișcare sevele. Stau aici, unde a fost cândva codru, iar acum e un parc în mijlocul orașului, **pentru că oamenii și-au construit așezarea în jurul meu**. Am coaja groasă, aproape minerală, **din cauză că sunt foarte bătrân**. Nu-mi dau seama ce vârstă am, **fiindcă am pierdut șirul inelelor din trunchi**. Pot spune doar că lumea s-a schimbat enorm. Sunt mulțumit, **pentru că am trăit atât!** Frații mei au pierit rând pe rând, dintr-un entuziasm al defrișărilor. Eu am fost lăsat, **pentru căte povești spun frunzele mele**. Dar oamenii de azi nu prea mai știu să asculte...

a. Ce exprimă propoziția subordonată de mai jos? Ai în vedere întrebarea la care răspunde.

Din ce cauză întind?

Îmi **întind** crengile amorțite,^{1/} **căci am nevoie**^{2/} [...].

- Identifică, procedând la fel, funcția sintactică a propozițiilor subordonate scrise colorat.
- Menționează termenul regent al fiecărei propoziții subordonate descoperite la exercițiul anterior.
- Găsește circumstanțialul de cauză din text, apoi realizează expansiunea lui într-o propoziție subordonată, corespunzătoare ca sens. Cum ai procedat? Explică.
- Indică prin ce elemente de relație sunt introduse propozițiile subordonate scrise colorat în text și precizează ce părți de vorbire sunt acestea.

2. Citește frazele următoare, apoi răspunde cerințelor.

- Cum* a întârziat, nu l-am mai așteptat.
- Când* m-ai mințit de atâtea ori, mai putem vorbi despre încredere?
- Unde* n-a învățat, a luat notă mică.
 - Cu ce cuvânt poți înlocui elementele de relație marcate cu italic?
 - Ce fel de propoziție subordonată crezi că introduc?
 - Menționează ce parte de vorbire crezi că reprezintă *cum*, *când* și *unde*: adverbe relative cu funcție sintactică sau conjuncții subordonatoare fără funcție sintactică?

Repere

Circumstanțiala de cauză constituie, în frază, o realizare propozițională a circumstanțialului de cauză. Răspunde la întrebările: *din ce cauză?*, *din ce pricină?*, *din ce motiv?*.

Regentul unei propoziții subordonate circumstanțiale de cauză poate fi:

- un verb sau o locuțiune verbală: Toți te *apreciază*,^{1/} *pentru că* ești silitor.^{2/}; *A băgat de seamă* greșeala,^{1/} *fiindcă* a citit atent.^{2/};
- un adjectiv: *Fericită*^{1/} *pentru că* a avut succes,^{2/} a cumpărat bomboane *pentru* toți.^{1/};
- un adverb: *Dansează grațios*,^{1/} *fiindcă* a luat ore de balet.^{2/};
- o interjecție predicativă: *Trosc!* cu pumnul în masă,^{1/} *că* se enervase.^{2/}.

Elementele de relație prin care poate fi introdusă propoziția circumstanțială de cauză sunt:

- conjuncții subordonatoare (*căci*, *că*, *dacă*, *deoarece*, *fiindcă*, *întrucât*; *cum*, *când* și *unde* cu sens causal): Am împrumutat cartea de la el,^{1/} *întrucât* mi-a plăcut prezentarea.^{2/}; De unde să știe,^{1/} *dacă* nu i-a spus nimeni?^{2/} *Cum* nu s-a întors la timp,^{1/} m-am îngrijorat.^{2/};
- locuțiuni conjuncționale (*pentru că*, *pe motiv că*, *din cauză că*, *din pricină că*, *de vreme ce*, *din moment ce*, *odată ce*): Vine mereu la noi,^{1/} *pentru că* se simte bine.^{2/};
- pronume relative însoțite de prepoziții: Nu mă doare capul^{1/} *de ce* crezi tu.^{2/};
- adjective pronominale relative: Nu-i tace gura,^{1/} *de câte* istorii știe.^{2/}.

Adverbele și locuțiunile adverbiale corelative. Topica și punctuația

Explorare

1. Unde se găsesc adverbele și locuțiunile adverbiale scrise italic în frazele de mai jos: în propoziția circumstanțială de cauză sau în regentă?

- De aceea l-am ales, fiindcă are culoarea mea preferată.
- Pentru că îi era teamă, *de asta* s-a ascuns.
- Dacă n-a citit cartea, *atunci* n-o să înțeleagă.
- Dacă n-o cunoaște bine, *apoi* cum ar putea spune ceva despre ea?

2. Care este rolul adverbilor și al locuțiunilor adverbiale prezente în propozițiile regente?

3. Care este poziția propozițiilor circumstanțiale de cauză față de regentele lor, în enunțurile date? Încearcă să

le schimbi topica față de propozițiile regente și spune ce observi.

- A plecat din școală pentru că familia ei s-a mutat.
- Sonia a intrat în panică, fiindcă se temea de câini.
- Cum programul tău e mai scurt, îl vei lua tu de la gară pe Matei.
- Nu mai vin azi cu voi la stadion, că sunt foarte ocupat!
- Grăbită din pricină că ploua, a luat un taxi.

4. Indică felul propozițiilor subordonate din enunțurile de mai jos. Ce anume te-a ajutat să le identifici? Explică.

- a. Știu că mi-a trimis un mesaj.
- b. Știu, că mi-a trimis un mesaj.

Repere

Propozițiilor circumstanțiale de cauză le corespund, în regentă, **adverbe și locuțiuni adverbiale corelative** (*de aceea, de asta, de aia, pentru aceea, atunci, apoi* etc.). Rolul acestora este de a marca suplimentar relația dintre cele două propoziții, clarificând felul propoziției subordonate.

Propozițiile circumstanțiale de cauză pot sta înainte sau după propoziția regentă, în afară de cele introduse prin conjuncția *cum*, care sunt întotdeauna antepuse regentei, și de cele introduse prin conjuncțiile *că* și *căci*, care sunt întotdeauna postpuse regentei.

De obicei, propoziția circumstanțială de cauză se desparte prin virgulă de propoziția regentă. Nu se desparte prin virgulă dacă pentru vorbitor legătura dintre cauză și efect este foarte importantă sau dacă subordonata exprimă singura cauză a acțiunii din regentă.

Aplicații

1. Identifică propozițiile circumstanțiale de cauză din enunțurile de mai jos și menționează ce parte de vorbire determină și prin ce sunt introduse.

- a. Fiindcă se temea pentru soarta lui, a rupt-o la fugă.
- b. Nu vrea să-l mai vadă, pentru căte i-a făcut.
- c. Din cauză că avea emoții, a ratat intrarea în scenă.
- d. Nu-și mai aduce aminte de noi, dacă a trecut atâta timp!
- e. De asta a primit premiul, fiindcă a inventat o formulă nouă și a găsit rezolvarea problemei.
- f. Uite o schiță, că n-am timp de altceva!
- g. Odată ce ai înțeles, poți să continui singur.
- h. Criticat pentru că a impus multe taxe de mediu, guvernul a retras unele care erau prea mari.

2. Desparte frazele de mai jos în propoziții, apoi precizează felul propozițiilor și al elementelor de relație care le introduc.

Copacii sunt ființe vii și inteligente, pentru că ei știu să-și formeze, în subsol, cu ajutorul unor ciuperci, ade-vărate rețele, pe care oamenii de știință le-au numit „internetul arborilor”. Fiindcă prin aceste rețele fac schimb de apă și hrană și comunică între ei, copacii reușesc să suporte mai bine iernile grele sau seceta.

Provocări

Lucrați în perechi. Imaginați-vă un dialog între un adolescent de vârsta voastră și copacul bătrân din mijlocul orașului, de la începutul lecției. Folosiți, în replicile voastre, câte două circumstanțiale de cauză.

Lecția 12. Circumstanțialul de scop

Explorare

Răspunde cerințelor de mai jos, după citirea textului alăturat.

- Transcrie circumstanțialele de scop din text, apoi menționează cuvintele centru cărora li se subordonează acestea.
- Precizează părțile de vorbire prin care sunt exprimate circumstanțialele de scop pe care le-ai descoperit.

Pentru a economisi resursele naturale, reciclezi deșeurile! În acest scop, Țineți cont de câteva sfaturi:

- Adunați resturile vegetale de la bucătărie, cojile de ouă, zațul de la cafea spre a obține compost.
- Pentru eficiență, separați sticla, metalele, hârtia și plasticul.
- Folosiți recipiente de culori diferite pentru sortat.
- Iată un sfat pentru o bună colaborare! În vederea colectării rapide și eficiente a deșeurilor, citiți informațiile din această broșură.

Repere

Circumstanțialul de scop este partea de propoziție care arată scopul desfășurării unei acțiuni sau al prezenței unei însușiri.

- Răspunde la întrebările: *cu ce scop?*, *în ce scop?*.
- Se subordonează unui verb sau unei locuțiuni verbale (*Am adunat fonduri pentru ajutorarea copiilor nevoiași. El a ținut minte exercițiul, spre a-l rezolva mai târziu.*), unei interjecții predicative (*Hai la plimbare!*) sau unui adjectiv (*Era mereu atentă pentru a înțelege lecția.*), adverb (*A colectat deșeurile bine, pentru a nu mai face încă un drum.*).
- Se exprimă prin: substantiv, pronume și numeral cu valoare pronominală în cazurile acuzativ și genitiv cu prepozițiile și locuțiunile prepoziționale *pentru*, *spre*, *întru*, *în*, *cu*, *după*, *la*, *în vederea* (*Mergem la cumpărături. Învăț cu scopul de a ști.; Testul e greu și în vederea lui m-am pregătit.; Am trei examene și doar pentru primul am studiat bibliografia.*), locuțiune adverbială (*De aceea te-a vizitat, pentru a-ți face o bucurie.*), verbe la infinitiv și supin (*Spre a se convinge, a venit el însuși.; Ogorul a fost pregătit pentru semănat.*).

Aplicații

- Identifică circumstanțialele de scop din enunțurile de mai jos, precizând prin ce părți de vorbire se exprimă.
 - Au luptat pentru gloria țării. • Hai, încet, spre a nu-l trezi. • Mergem împreună la pescuit? • Ne-au trimis după pâine. • Pleacă în tabără și pentru aceasta s-a sculat devreme. • În speranța unui viitor mai bun, participăm la acțiuni ecologice. • Am plecat de acasă cu acest scop. • În vederea acestui proiect a adunat mai mulți colaboratori. • Delia are mai multe proiecte, dar lucrează intens pentru două. • A cumpărat un apartament cu intenția de a-l închiria. • De aceea a tușit, pentru a-i atrage atenția.
- Analizează circumstanțialele de scop din textul de mai jos, după modelul dat.

„Există inițiative care abordează problema poluării în mod creativ, cu scopul de a schimba atitudinea oamenilor.

Locuitorii din orașul japonez Kamikatsu și-au propus, spre a nu mai genera deșeuri, să le sorteze în 45 de categorii diferite.

Un suedez a inventat, pentru curățarea orașului, ceea ce se numește *plogging*, adică adunatul resturilor de pe stradă atunci când faci jogging. Oamenii din Curitiba (Brazilia) predau deșeuri colectate pentru a primi în schimb bilete de autobuz, rechizite, cărți, alimente.

În Bangalore (India), o companie produce asfalt din plastic, în vederea eliminării deșeurilor din acest material dăunător naturii.”

După Oana Racheleanu, *Șapte locuri din lume care au găsit soluții creative pentru poluare*, green-report.ro

„**cu scopul**” – circumstanțial de scop, exprimat prin substantiv comun, genul neutru, numărul singular, cazul acuzativ, articulat cu articolul hotărât „-l”, precedat de prepoziția simplă „cu”.

Lecția 13. Circumstanțiala de scop

Definiția. Elementele de relație

Explorare

Citește prezentarea filmului *Wall-E* de Andrew Stanton (2008), apoi răspunde cerințelor date.

În secolul XXII, Pământul a devenit nelocuibil. Pentru a nu pieri, oamenii s-au refugiat pe o navă spațială și au programat miliarde de roboți Wall-E **ca să curețe planeta**. După 700 de ani, unul singur a rămas activ, însă a dezvoltat și un mic defect tehnic: o personalitate puternică și o curiozitate vie. Wall-E muncește toată ziua **ca să compacteze deșeurile** și adună linguri, rășuște de plastic, popice, **ca să se amuze**. Când sosește EVE, un robot de înaltă tehnologie trimis de oameni **să caute plante verzi, semnul miraculos al întoarcerii pe Terra**, Wall-E se îndrăgostește și îi oferă în dar lăstarul descoperit printre gunoai. **Pentru ca EVE să-și termine misiunea**, trebuie să se întoarcă pe navă, iar Wall-E se pregătește **pentru ce și-a pus în gând**.

a. Ce arată propoziția subordonată din fraza de mai jos? Ai în vedere întrebarea la care răspunde.

Oamenii s-au refugiat pe o navă spațială^{1/} și

Cu ce scop au programat?

au programat roboți Wall-E^{2/} **ca să curețe planeta**.^{3/}

Wall-E și EVE – Disneyland (Paris)

- Indică, procedând asemănător, felul celorlalte propoziții subordonate scrise colorat.
- Menționează termenul regent al fiecărei propoziții subordonate descoperite la exercițiul anterior.
- Găsește circumstanțialul de scop din text și realizează expansiunea lui într-o propoziție subordonată, corespunzătoare ca sens. Cum ai procedat? Explică.
- Indică prin ce elemente de relație sunt introduse propozițiile colorate în textul de la începutul lecției și precizează ce părți de vorbire reprezintă.

Repere

Circumstanțiala de scop constituie, în frază, o realizare propozițională a circumstanțialului de scop. Răspunde la întrebările: *cu ce scop?*, *în ce scop?*.

Regentul unei propoziții subordonate circumstanțiale de scop poate fi:

- un verb sau o locuțiune verbală: *L-am chemat*^{1/} să mă ajute.^{2/}; *A ținut minte* greșeala.^{1/}; *ca să nu o repete*.^{2/};
- un adjectiv: Era *amabil* cu toți^{1/} *ca să facă* o impresie bună.^{2/};
- o interjecție predicativă: *Poftim* un ceai^{1/} *ca să te încălzești*.^{2/}.

Elementele de relație prin care poate fi introdusă propoziția circumstanțială de scop sunt:

- conjunții subordonatoare (*ca să/ca ... să, să, de*): S-a dus la munte^{1/} *ca să se relaxeze*.^{2/}; Vino^{1/} *să îți dau cartea*!^{2/}; Hai^{1/} *de mănâncă*!^{2/};
- locuțiunea conjuncțională *pentru ca ... să*: Am urmat sfaturile grădinarului^{1/} *pentru ca planta să se prindă*.^{2/};
- pronume relative însoțite de prepoziții: Muncise mult^{1/} *pentru ce* avea de realizat.^{2/}; A plecat în oraș^{1/} *după ce* avea de cumpărat.^{2/}.

Adverbele și locuțiunile adverbiale corelative. Topica și punctuația

Explorare

1. Unde se găsesc adverbele și locuțiunile adverbiale evidențiate în frazele date: în propoziția circumstanțială de scop sau în regentă?

- *De aceea* stă la umbră, *ca să nu se bronzeze*. • *Ca să nu mai uiți data viitoare, de asta repet!* • *Înădins* a făcut gestul acela, *ca să mă supere*. • *Intenționat* le-a povestit despre drumeție, *pentru ca data viitoare să*

meargă și ei. • *Ca să câștige mai bine, de aceea muncеște*. • *Anume* a venit, *ca să ne felicite*. • A mers *dinadins* la centrul de reciclare a PET-urilor, *ca să verifice funcționarea aparatelor*.

2. Care crezi că este rolul locuțiunilor adverbiale prezente în propozițiile regente?

3. Indică funcția sintactică a locuțiunii adverbiale scrise italic în enunțurile de mai jos, corelând-o cu funcția propozițiilor subordonate. Ce observi?
 - Pentru că îmi era dor de tine, *de aceea* am venit.
 - *De aceea* am venit, ca să te ajut la treabă.
4. Care este poziția propozițiilor circumstanțiale de scop față de regentele lor, în enunțurile următoare?
 - L-a lăudat ca să-l încurajeze.
 - De aceea te-a evitat, ca să nu îți dea explicații.
- Vine de-i face curat săptămânal.
- Ca ei să devină conștienți de greșeală, le-a vorbit despre consecințe.
- Au angajat colaboratori externi pentru ca lucrarea să se termine la timp.
- Du-te neîntârziat să vezi spectacolul!

5. Observă punctuația acestor propoziții și încearcă să formulezi o regulă.

Repere

Propozițiilor circumstanțiale de scop le corespund, în regentă, **adverbe și locuțiuni adverbiale corelative**: *de aceea, de asta, de aia, anume, înadins, într-adins, intenționat*. Rolul acestora este de a marca suplimentar relația dintre cele două propoziții, clarificând felul propoziției subordonate.

Propozițiile circumstanțiale de scop apar după propoziția regentă când sunt introduse prin conjuncțiile *să* și *de*. Dacă sunt introduse prin *ca să* (disociat sau nedisociat) și *pentru ca ... să*, pot sta și înaintea propoziției regente.

Circumstanțialele introduse prin *de* și *să* nu se despart prin virgulă de regentă. Se desparte întotdeauna prin virgulă, indiferent de poziție, circumstanțiala de scop care are un corelativ în regentă.

Așezată înaintea regentei, propoziția circumstanțială de scop se desparte, de obicei, prin virgulă. După regentă, circumstanțiala de scop se poate separa sau nu prin virgulă, în funcție de legătura mai puternică sau mai slabă pe care vorbitorul o stabilește între circumstanțială și regent.

Aplicații

1. Identifică propozițiile circumstanțiale de scop din enunțurile de mai jos și menționează ce parte de vorbire determină și prin ce sunt introduse.
 - a. Se purta frumos ca să fie apreciat.
 - b. Uite o bomboană, ca să te îndulcești!
 - c. A luat-o la sănătoasa ca să scape de câini.
 - d. Haide să participăm și noi la concurs!
 - e. Lucrează pentru ce și-a propus.
 - f. Pentru ca noi să putem să ne înscriem, este necesar acordul părinților.
 - g. Ea s-a pregătit pentru ce scenariu era mai rău.
 - h. Iată cheile, ca să nu ne aștepți pe noi.
 - i. Ca să nu provocăm un dezastru ecologic de care ne temem, să fim grijulii!
 - j. Pentru ca noaptea să nu-l prindă pe drum, s-a grăbit spre vila unde îl aștepta familia.
2. Arată ce fel de propoziții introduce conjuncția subordonatoare *să* în exemplele de mai jos.
 - a. Oamenii de pe navă, obezi, nu mai știau să meargă fără ajutorul tehnologiei.
 - b. Ei se gândeau să revină pe Terra în viitor.
 - c. Gândul să părăsim planeta e tulburător.
 - d. EVE a venit să caute un semn al naturii renăscute.
3. Reformulează frazele de mai jos, astfel încât să fie corecte.
 - a. Au venit la mine că să mă vadă.
 - b. Pentru ca să ia examenul, face exerciții la gramatică.
4. Desparte fraza de mai jos în propoziții, precizează felul acestora și al elementelor de relație care le introduc.

Pentru ca planeta să nu devină un munte de gunoaie, oamenii au început să ia măsuri care să protejeze natura și pe ei înșiși, vorbind din ce în ce mai clar despre ce au de făcut și acționând cum trebuie.

Provocări

Lucrați în perechi. Imaginați-vă că sunteți singurele ființe rămase pe Pământ. Discutați despre ce ați face, unde v-ați duce, ce s-ar întâmpla, folosind în discursul vostru câte două circumstanțiale de scop.

Lecția 14. Construcții concesive

Definiția

Explorare

1. Ai făcut cuiva o concesie, adică ai acționat într-un fel pentru cineva sau pentru ceva, deși puteai sau voiai să faci altfel? Explică, într-un enunț, această situație.

2. Citește dialogul următor, dintre un profesor și elevii săi.

- Liana, ce înseamnă internetul pentru adolescenți?
- **În ciuda spaimei** părinților și **împotriva părerii** generale că adolescenții pierd vremea pe net, aceștia

fac aceleași lucruri dintotdeauna: caută informații, discută cu prietenii prin mesaje, e-mail sau rețele sociale, ascultă muzică, se uită la videoclipuri...

— **Cu toate acestea**, mediul online e considerat periculos. Tu ce crezi, Vlad?

— **Fără să fie periculos în sine**, internetul are totuși riscuri legate de protecția datelor personale, de interacțiunea cu străinii. **Chiar dacă ești neinformați**, tot îți dai seama uneori că există profiluri false, de exemplu.

— Dar, cu toate eforturile noastre de a le explica adulților că a fi conectat este modul nostru de a exista, ei nu înțeleg întotdeauna... **Că le convine, că nu le convine**, lucrurile nu se vor schimba.

3. Ce crezi că exprimă construcțiile scrise colorat în textul de la exercițiul 2? Ai în vedere întrebarea la care răspund și termenii lor regenți, după modelul:

În ciuda cărui fapt fac?

În ciuda spaimei părinților [...], aceștia **fac** aceleași lucruri dintotdeauna.

Repere

- Construcțiile concesive** indică circumstanțele în care un eveniment ar putea împiedica realizarea unei acțiuni sau dobândirea unei însușiri, dar nu o împiedică.

- Răspund la întrebările: *în ciuda cărui fapt?*, *în pofida cărui fapt?*.
- Se subordonează unui verb sau unei locuțiuni verbale (*A acceptat contractul, în pofida ezitărilor*; **Chiar dacă** l-am ajutat,^{1/} tot *nu și-a dat seama*.^{2/}), unui adjectiv sau unei locuțiuni adjectivale (*Echipa a fost victorioasă, în pofida caniculei*; El este *cu nasul pe sus*,^{1/} **deși** nu are experiență.^{2/}), unui adverb sau unei locuțiuni adverbiale (*Copilul pronunța defectuos, în ciuda exercițiilor de dicție*; A lucrat *pe apucate*,^{1/} **chit că** își făcuse un program.^{2/}), unei interjecții predicative (*Hai pe la mine, cu toată împotrivirea alor tăi!*; *Hai cu noi*,^{1/} **deși** nu prea e loc!^{2/}).

Realizarea

Explorare

- Contrage propozițiile subordonate scrise italic în partea de propoziție corespunzătoare, exprimată prin partea de vorbire indicată între paranteze.
 - *Cu toate că nu aveau voie*, copiii s-au dus la joacă. (verb la gerunziu).
 - Nu-și amintise de telefon, *chit că îl atenționasem*. (adjectiv provenit din participiu, însoțit de semiadverbul *chiar*)
 - Vorbește dificil română, *deși a stat mulți ani aici*. (substantiv în cazul genitiv cu locuțiune prepozițională)
 - *Chiar dacă nu a înțeles prea bine problema* (verb la infinitiv cu prepoziție), tot a ieșit la tablă.
 - *Fie că nu vrem, fie că nu vrem* (locuțiune adverbială), intrăm și noi în competiție cu ei.
- Precizează în care dintre enunțurile de mai jos cuvântul *tot* are sens concesiv.
 - A tot cântat, până a răgușit.
 - Chiar adormit fiind, tot a auzit soneria.
 - „Tot pățitu-i priceput.”
 - Venea tot mai des în vizită la noi.
- Precizează ce fel de propoziții există în fraza următoare: *Vrei, nu vrei, eu tot te invit!* Cum este marcat raportul sintactic de subordonare?
- Observă punctuația construcțiilor concesive din textul de la începutul lecției și încearcă să formulezi o regulă.

Repere

Construcțiile concesive se pot realiza atât în planul propoziției, prin **părți de propoziție**, cât și în planul frazei, prin **propoziții subordonate**.

În propoziție, construcțiile concesive pot fi: substantive în cazul acuzativ sau genitiv, cu prepoziții sau locuțiuni prepoziționale (*Cu toată vremea urâtă, am ieșit în oraș.*; *În ciuda părerii tale, e un profesionist.*; *Indiferent de greutate, va reuși!*), adjective în cazul acuzativ, precedate de semiadverbele *chiar* (*și*), *și*, *nici* (*Nu ar veni nici invitat.*), pronume sau numerale cu valoare pronominală în cazul acuzativ, cu prepoziția *fără*, însoțite de semiadverbele *chiar* (*și*), *și* (*Chiar fără tine, tot ne-am descurcat.*; *Chiar și fără doi dintre titulari, echipa a câștigat.*), adverbe sau locuțiuni adverbiale (*Contrar impresiei voastre, ea este o persoană serioasă.*; *Cu toate acestea, nu a renunțat la idee.*), verbe la infinitiv și gerunziu (*Fără a fi prezent, tot a știut ce s-a întâmplat.*; *Neștiind prea multe, s-a descurcat totuși.*).

În frază, construcțiile concesive sunt propoziții subordonate, introduse prin:

- conjuncții subordonatoare (*deși, dacă, de, să, că*): Am mers cu ei,^{1/} **deși** aveam treabă.^{2/}; „Soarele,^{1/} **că** e soare,^{2/} și tot are pete.”^{1/};
- locuțiuni conjuncționale subordonatoare (*cu toate că, chiar dacă, chiar de, chiar să, măcar că, măcar să, măcar de, fără să, fără ca ... să, chit că*): Se temea de el,^{1/} **cu toate că** nu avea motive.^{2/};
- pronume și adjective pronominale nehotărâte (**Orice** îmi zici,^{1/} nu mă supăr.^{2/}; **Oricâte** necazuri ar avea,^{1/} e mereu zâmbitor.^{2/}) sau adverbe nehotărâte (**Oricând** ai veni,^{1/} tot aici ne găsești.^{2/}).

Propoziția subordonată concesivă poate fi juxtapusă regentei: Supără-te,^{1/} noi tot plecăm!^{2/}

Construcțiile concesive pot apărea înainte sau după termenul regent și se despart întotdeauna prin virgulă de acesta.

Aplicații

1. Lucrați în perechi. Găsiți circumstanțialele concesive din textul de mai jos și clasificați-le în:

- a. construcții sintactice în planul propoziției;
- b. construcții sintactice în planul frazei.

Chiar dacă tinerii se declară satisfăcuți de utilizarea rețelelor sociale, mulți trăiesc emoții negative. Câteodată, unii se simt neliniștiți sau excluși, deși par încrezători. Alteori, ei caută aprecierea din partea celorlalți, fără a-și mărturisi această nevoie. Ar trebui ca adolescenții să înțeleagă, cu toată opoziția lor, cât de mult se lasă afectați emoțional de rețelele sociale.

2. Precizează felul propozițiilor subordonate din enunțurile de mai jos, menționând prin ce elemente de relație sunt introduse.

- Cu toate că vremea a fost nefavorabilă, competiția s-a ținut.
- Invită-i și pe ei, chit că probabil n-o să vină.
- A stricat oglinda mașinii, fără să vrea.
- De mi-ai explica o zi întreagă, tot nu am să înțeleg!

- Deși a răspuns la toate întrebările, nu a fost mulțumit.
- Fierul, că e fier, și tot ruginește.

3. Citește fragmentul următor. Care sunt ideile exprimate de autoare, cu ajutorul concesiei? Transcrie, în caiet, construcțiile concesive și regenții lor.

„Cercetătorii au constatat că documentarea cu camera telefonului, deși pare incredibil, deteriorează procesul de formare a amintirilor, fiindcă pui un ecran între tine și evenimentul pe care încerci să-l înregistrezi, detașându-te de prezent. Chiar dacă discutăm mereu despre a trăi clipa, nu putem să stăm deconectați de rețelele sociale. Și, deși uneori am vrea să renunțăm, ritmul universului digital nu ne permite. Eu simt nevoia să dau *refresh* continuu la Twitter ca să aflu știri noi și îmi asigur prietenii că sunt bine, în ciuda inactivității, printr-un Instagram story. Presiunea continuă de a produce conținut pentru ceilalți îmi irosește din timpul meu cu mine și mă distrage.”

După articolul „Social Media îți distruge amintirile” de Eda Yu, publicat pe vice.com la 18 martie 2019, traducere din limba engleză de Oana Maria Zaharia

Portofoliu

1. Construiește trei enunțuri în care să precizezi ce fel de concesii faci când este vorba de prieteni/de timpul pentru învățat etc. Folosește construcții concesive și subliniază-le.
2. Rescrie enunțurile de mai jos utilizând o construcție concesivă.
 - a. Social media poate fi utilă, dar uneori provoacă dependență.
 - b. Unii utilizatori de rețele primesc multe aprecieri și nu se simt mai fericiți.

Lecția 15. Construcții condiționale

Definiția

Explorare

Citește următorul text, apoi răspunde cerințelor.

Încotro se îndreaptă lumea?

Dacă ești optimist, consideri că lumea va progresa netulburată. Dificultățile se vor rezolva, conflictele vor dispărea, rațiunea și armonia vor învinge. Azi este mai bine decât ieri, mâine va fi mai bine decât azi.

În caz că ești pesimist, atunci crezi că lumea se va degrada iremediabil. Descoperirile științifice vor fi întrebuintate greșit, oamenii vor provoca dezastre din înconștiență și totul se va sfârși dramatic.

Dacă am ști viitorul, am mai lua aceleași decizii? Există o altă cale? Există, **cu condiția** de a privi în noi înșine, de a deveni conștienți că fiecare gest, acțiune, idee contează. Suntem capabili să participăm activ la construirea lumii nu de mâine, ci de azi?

Să avem bunăvoință, vom găsi resursele necesare în noi înșine!

Dacă fiecare persoană va contribui la protejarea naturii, vom evita un dezastru ecologic.

- Ce exprimă prima propoziție scrisă colorat în text? Ai în vedere întrebarea la care răspunde.
Cu ce condiție consideri?
↓
Dacă ești optimist, consideri că...
- Indică, procedând asemănător, felul celorlalte propoziții subordonate scrise colorat.
- Ce exprimă partea de propoziție scrisă colorat? Menționează termenul ei regent.

Repere

Construcțiile condiționale exprimă circumstanțe care constau fie într-o ipoteză, fie într-o condiție de care depinde desfășurarea unui proces, a unei acțiuni.

- Răspunde la întrebarea **Cu ce condiție?**
- Se subordonează unui verb sau unei locuțiuni verbale (Dacă o să fie vreme bună,^{1/} *mergem* în excursie.^{2/}; În locul lui Paul, *mi-aș fi dat seama* mai repede.), unui adjectiv (Am o mască *utilizabilă* în caz de incendiu.; Este *folositoare*^{1/} în caz că am nevoie.^{2/}), unei interjecții predicative (*Bravo*, cu condiția să te menții!; *Hai* și tu^{1/} dacă vrei!^{2/}).

Realizarea

Explorare

- Prin ce elemente de relație sunt introduse construcțiile condiționale realizate prin propoziții în textul de la începutul lecției?
- Completează enunțurile de mai jos printr-o ipoteză sau o condiție, realizată mai întâi printr-o propoziție, apoi printr-o parte de propoziție, ca în modelul dat.
ONG-ul se va desființa, *dacă nu va atrage fonduri/ în lipsa fondurilor*.
 - M-aș fi înscris și eu ...
 - Am putea să ne plimbăm, ...
 - Acceptam oferta de a merge la munte, ...
 - Adu-i aminte de promisiunea făcută, ...
 - Nu ne-am fi înțeles între noi, ...
 - Nivelul oceanelor va crește, ...
- Precizează ce fel de propoziții există în fraza următoare: „Ai carte, ai parte!”. Cum este marcat raportul sintactic de subordonare?
- Citește enunțul următor și apoi răspunde cerințelor:
Când ar ști ce-i așteaptă, nu s-ar mai duce acolo!
 - Cu ce parte de vorbire poți înlocui cuvântul scris italic?
 - Menționează ce parte de vorbire crezi că reprezintă *când*, alegând dintre variantele:
 - adverb relativ cu funcție sintactică;
 - conjunție subordonatoare fără funcție sintactică.
- Observă topica și punctuația construcțiilor condiționale de la rubrica *Repere* de mai sus și încearcă să formulezi o regulă.

Repere

Construcțiile condiționale se pot realiza atât în planul propoziției, prin **părți de propoziție**, cât și în planul frazei, prin **propoziții subordonate**.

În propoziție, construcțiile condiționale pot fi: substantive (sau substitute) în cazul acuzativ sau genitiv, cu prepoziții sau locuțiuni prepoziționale (Plecăm dimineață, *cu condiția* să fii gata. *În caz de furtună*, adăpostește-te!; *În locul lor*, l-aș fi pedepsit.); verbe la gerunziu (*Ascultând* cu atenție, vei înțelege.); adverbe (*Antrenează-te, altfel* nu poți câștiga!).

- În frază**, construcțiile condiționale sunt propoziții subordonate, introduse prin:
- conjuncții subordonatoare (*dacă, de, să, când* cu sens condițional): Nu va fi pedepsit^{1/} **dacă** nu este vinovat.^{2/}; S-ar întrista^{1/} **să** nu venim toți de ziua lui.^{2/}; **Când** aș ști^{1/} că minți,^{2/} m-aș supăra.^{3/};
 - locuțiuni conjuncționale subordonatoare (*în caz că, fără să*): Nu mai plecăm la munte,^{1/} **în caz că** plouă.^{2/}; **Fără să** mă informez suficient,^{1/} n-aș fi venit aici.^{2/};
 - pronume relative și nehotărâte cu locuțiunea prepozițională *în locul*: **În locul cui** a intervenit,^{1/} eu nu aș fi spus asta.^{2/}

Propoziția subordonată condițională poate fi juxtapusă regentei: Muncești,^{1/} ai de toate!^{2/}.

În general, topica construcțiilor condiționale este liberă, acestea putând apărea și înainte, și după termenul regent.

În funcție de legătura mai puternică sau mai slabă pe care vorbitorul o stabilește între condiție și realizarea ei, construcțiile condiționale se despart sau nu prin virgulă de regent. Mai frecvent, virgula apare când aceste construcții sunt antepuse: *Fără materiale*, nu poți lucra. *Dacă are timp*, va veni.

Aplicații

1. Lucrați în perechi. Găsiți circumstanțialele condiționale din textul de mai jos și clasificați-le în:

- a. construcții sintactice în planul propoziției;
- b. construcții sintactice în planul frazei.

„Istoria omului a început când noi am încetat să fim o altă formă de pradă. Dacă omul ar fi rămas o creatură aflată la discreția lumii naturale, dacă nu ar fi ieșit din ciclul «mănânci și ești mâncat», nu ar fi evoluat într-o ființă care a modelat lumea.

Evoluția omului, nefiind tulburată de războaie, calamități naturale sau foamete, poate continua. Istoria sugerează că, dacă dispune de resurse și având atâtea minți la dispoziție, progresele majore vor apărea. În caz că un extraterestru ne-ar fi ținut sub observație de la distanță și ar fi pariat pe ingeniozitatea umană, până acum nu va fi pierdut prea mulți bani.”

După Andrew Marr, *Istoria lumii*

2. Identifică, în enunțurile date, construcțiile condiționale. Menționează, pentru fiecare, termenul regent și partea de vorbire prin care se exprimă.

- La nevoie, utilizează două pastile.
- În locul celor doi, aș fi procedat altfel.
- În caz de reușită, să ne anunți.
- Fără aceste cârje nu aș putea merge.

- Fără a repeta, nu îți minte poezia.
- În ipoteza plecării, cumpără-ți un rucsac.
- Pregătindu-se mai bine, ar fi putut reuși.
- În aceste condiții, s-a retras din afacere.
- Vă luăm cu noi, cu condiția respectării programului.
- Știam că altminteri nu ne-ar fi ajutat.

3. Precizează felul propozițiilor subordonate din enunțurile de mai jos, introduse prin conjuncția *dacă*.

- Ne-a întrebat dacă avem încredere în noi.
- Dacă ar cheltui o avere, tot nu ar fi mulțumit.
- Nu și-a pus problema dacă e bine să renunțe la studii.
- Dacă te va ști aproape, va fi mai curajos.
- Se gândea dacă a uitat cheile acasă.
- Dacă nu ai luat-o cu tine la plimbare, atunci s-a întristat.
- Cheamă-l dacă ai nevoie de ajutor.

Provocări

Scrive un portret chinezesc al lumii de mâine, compus din patru fraze, pe modelul:

Dacă lumea de mâine ar fi un supererou, atunci ar fi Ironman.

Dacă lumea de mâine ar fi o formă geometrică, atunci ar fi ... etc.

Autoevaluare L10-L15

- Completează, în caiet, următoarele afirmații:
- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare ...
 - Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
 - Cel mai dificil mi s-a părut ...

Lecția 16. Modalități de exprimare a preferințelor și a opiniilor

Pentru început

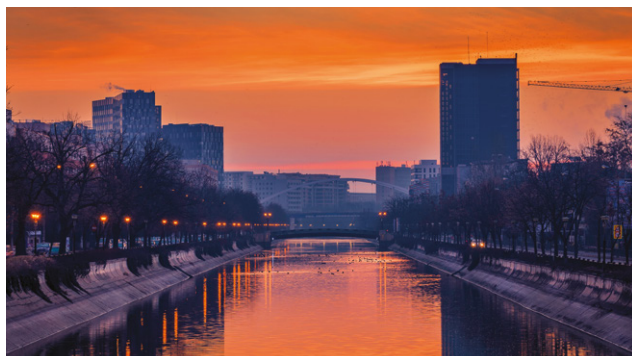
Lucrați în perechi. Discutați despre preferințele voastre (vizând anotimpuri, călătorii, culori, fructe, jocuri, lectură, muzică, modă, sport) și identificați aspectele comune, notându-le într-un tabel asemănător celui de mai jos.

Teme de discuție	Eu	Bifați dacă există gusturi și preferințe comune	Colegul tău/colega ta de bancă

Explorare

1. Recitește două afirmații ale unor personaje din *Fahrenheit 451*, transcrise mai jos, și menționează mijloacele prin care acestea își exprimă preferințele.

- „Era o plăcere să dai foc. Era o încântare să vezi cum se mistuie, cum se înnegresc și cum se transformă lucrurile.”
- „Nu-i așa că-i plăcut să te plimbi la această oră din noapte? Îmi place să miros lucrurile și să le privesc și uneori umblu toată noaptea pe-afară ca să apuc răsăritul soarelui. [...] Îmi place doar să mă uit la oameni, poate cam prea mult, pesemne.”

2. Grupează enunțurile de mai jos în funcție de ce exprimă, conform etichetelor următoare:

apreciere	incertitudine	certitudine
necesitate	probabilitate	dorință

- Cred că s-a dus într-o vizită.
 - Evident, nu ai nicio vină, a fost un accident.
 - Este nevoie să ne mobilizăm pentru acest proiect.
 - Mă îndoiesc că se va întâmpla cum ai spus.
 - Îmi pare bine că îți aduci aminte.
 - Am convingerea că viitorul va fi mai bun.
 - Trebuie să înțelegi că a avut un motiv să întârzie.
 - Mi-e dor de vacanță!
 - Presupun că mai am cartea, dar nu am răbdare să o caut.
 - Din nefericire, devenim cu greu înțelepți.
3. Indică termenii/expresiile din enunțuri care te-au ajutat să răspunzi la exercițiul anterior.

Repere

În **exprimarea preferințelor și a opiniilor**, un rol important îl au cuvintele și expresiile ce redau atitudinea subiectivă a vorbitorului, fie în raport cu tema abordată, fie în raport cu realitatea înconjurătoare. Aceste mijloace lingvistice sunt verbe de opinie, adverbe, adjective, locuțiuni și expresii mai mult sau mai puțin stabile, care pot exprima diverse valori:

- certitudinea:** știu că..., se înțelege că..., am convingerea că..., e limpede că..., adevărul/realitatea e că..., nu încapă îndoială că...; bineînțeles, firește, în mod evident etc.;
- incertitudinea:** bănuiesc că..., presupun/cred că..., îmi imaginez că..., mă îndoiesc că..., nu-mi vine să cred că..., m-aș mira să...; aproximativ, oarecum etc.;
- probabilitatea:** s-ar părea că..., s-ar putea să..., nu e exclus să...; după cât se pare/vede; eventual, poate, probabil, pesemne, parcă etc.;
- necesitatea:** trebuie să..., se cuvine să..., se impune să..., e nevoie/necesar să..., am obligația să...; neapărat etc.;
- dorința:** doresc să..., vreau să..., am intenția să... etc.;
- aprecierea pozitivă:** apreciez, merită să..., sunt mulțumit să..., sunt bucuros că..., am plăcerea/bucuria să..., e bine/frumos/nimerit/recomandabil/util (să)... etc.;
- aprecierea negativă:** detest să..., îmi displace că..., mă doare că..., îmi pare rău..., regret că..., urăsc să..., nu e cazul să..., nu e indicat să...; din păcate, din nefericire, e greșit/nesănătos/rău/trist/urât etc.

Aplicații

1. Redactează un text de opinie, de aproximativ 300 de cuvinte, pentru revista școlii, care să răspundă la întrebarea din titlul unității: *Încotro se îndreaptă lumea?* Pentru aceasta, urmează etapele de mai jos.

a. Împărțiți-vă în patru grupuri: două grupuri de **experți** și două grupuri de **curioși**. Notați pe un bilețel întrebări și sfaturi legate de amenințările sau oportunitățile viitorului, astfel: fiecare din grupa experților, câte un sfat pentru curioși și fiecare din grupa curioșilor, câte o întrebare pentru experți. Fiecare grupă va sintetiza bilețelele primite de la ceilalți, iar apoi va prezenta rezultatul.

b. Reflectează la punctul de vedere pe care îl vei adopta și identifică atitudinea ta față de problema pusă în discuție: atitudine sigură, folosind formule de certitudine și de necesitate sau atitudine prudentă, conținând însă și formule de incertitudine și/sau de probabilitate.

c. Documentează-te și organizează-ți informațiile.

d. Elaborează planul textului, astfel:

→ **introducerea**
captarea atenției receptorilor, formularea opiniei

→ **cuprinsul**
două argumente diferite, care scot în evidență opinia susținută, bazate pe exemple (fapte, dovezi, mărturii, statistici, impresii, emoții, valori morale etc.)

→ **încheierea**
formularea unei concluzii adecvate, reafirmând poziția ta în raport cu subiectul propus și reluând, în mod concentrat, argumentele

e. Recitește textul, corectează greșelile de ortografie, completează omisiunile, renunță la ce nu este important.

f. Verifică legătura logică dintre opinia ta și argumente, exprimată prin conectori specifici.

g. Verifică dacă, în exprimarea punctului tău de vedere, ai folosit mijloacele lingvistice potrivite de exprimare a opiniei.

h. Elaborează forma finală a textului.

2. Schimbă textul tău cu al unui coleg/unei colege de clasă și evalueați-vă reciproc conform grilei de mai jos.

CRITERII DE EVALUARE

Textul a valorificat ideile discutate în activitatea pe grupe.

Opinia a fost formulată limpede.

Textul are introducere, cuprins și încheiere, marcate prin paragrafe.

Opinia a fost susținută prin două argumente diferite și relevante.

Argumentele s-au sprijinit pe exemple adecvate.

În text, există mijloacele lingvistice potrivite de exprimare a opiniei.

Textul mi s-a părut convingător.

3. Citește textul tău din *scaunul autorului*.

Provocări

🔍 Ce ai putea face, concret, pentru ca opinia ta să conteze și să contribui la construirea unei lumi mai bune? Discută cu colegii tăi despre ce înseamnă activism.

Portofoliu

Organizează, în ordinea preferințelor tale, toate lucrările pe care le-ai realizat la rubrica *Portofoliu* din unitățile acestui manual. Redactează un text de 4-5 rânduri în care să îți justifici ordonarea și să arăți cum consideri că ai evoluat în acest an școlar.

Recapitulare

Citește fragmentul de mai jos, extras din romanul *Darul lui Jonas* de Lois Lowry (1993) și răspunde apoi la fiecare dintre cerințe.

Jonas se grăbi să treacă de ușă și se trezi într-o cameră de zi mobilată confortabil. Semăna destul de bine cu locuința propriei unități familiale. Mobilierul era același în toată comunitatea: practic, solid, cu un rost bine definit pentru fiecare piesă. Patul **pentru dormit**. Masa pentru mâncat. Biroul pentru studiu.

Toate piesele cuvenite se găseau și în această încăpere spațioasă, deși fiecare era ușor diferită de cea din propria locuință. Materialele sofalei și scaunelor tapițate erau ceva mai groase și mai de soi; picioarele mesei nu erau drepte ca acelea de-acasă, ci subțiri și curbate, cu o mică sculptură în lemn în partea de jos. Patul, situat într-un alcov¹ din capătul îndepărtat al încăperii, era acoperit cu o cuvertură splendidă, cu broderii complicate pe întreaga ei suprafață.

Însă diferența cea mai mare privea cărțile. Acasă la Jonas se găseau cuvenitele volume de interes general pe care le avea fiecare gospodărie: un dicționar și marea carte a comunității, un volum gros, care conținea prezentarea fiecărui birou, a fiecărei fabrici, clădiri și comisii. Plus Regulamentul, bineînțeles. Aceste cărți erau singurele pe care le văzuse Jonas. Nu știa că existau și altele. Însă pereții acestei încăperi erau acoperiți în întregime de biblioteci ticsite, care ajungeau până-n tavan. [...]

Avu timp doar o secundă să privească în jur, **fiindcă își dădu seama** că bărbatul așezat pe un scaun lângă masă îl urmărea cu privirea. Jonas înaintă grăbit, se opri în fața bărbatului, se înclină ușor și spuse:

— Eu sunt Jonas.

— Știu. Bine-ai venit, Primitor al Memoriei.

Jonas se fâstăci uitându-se în ochii aceia de culoare deschisă care erau la fel cu ai lui.

— Domnule, te rog să mă ierți **pentru neputința** de-a înțelege...

Așteptă, însă bărbatul nu-i răspunse prin formula standard de acceptare a scuzelor.

După o clipă, Jonas continuă.

— Dar am crezut – vreau să spun, cred, se corectă el, amintindu-și că **dacă exista un moment** în care exprimarea corectă era capitală, acesta era momentul, în prezența acestui om, că tu ești Primitorul de Memorie. Eu sunt doar – mă rog, mi s-a dat o însărcinare, adică am fost ales, ieri. Nu sunt absolut nimic. Nu încă.

Bărbatul îl privi gânditor, fără să scoată un cuvânt. Era o privire în care se-adunau interesul, curiozitatea, preocuparea și poate chiar un strop de compasiune.

În cele din urmă, bărbatul vorbi.

— Începând de azi, din clipa asta, cel puțin pentru mine, tu ești Primitorul. Eu am fost vreme-ndelungată. Foarte, foarte îndelungată. Ți dai seama și singur, nu? [...] Simplu spus, zise el, **deși nu e câtuși de puțin simplu**, slujba mea înseamnă să-ți transmit toate amintirile pe care le-am strâns în mine. Amintirile trecutului. [...] E vorba de amintirile întregii lumi, spuse el cu un oftat. De dinaintea ta, de dinaintea mea, de dinaintea Primitorului precedent și a generațiilor de până la el.

Jonas se încruntă.

— Îmi pare rău, domnule. Nu prea-nțeleg. Poate că nu sunt destul de isteț. Nu știu la ce te referi când spui „întreaga lume” sau „generațiile de până la el”. Credeam că suntem doar noi. Credeam că există doar acum.

— E mult mai mult. E tot ce trece dincolo – tot ce se află Altundeva – și tot ce se află în urmă, **întorcându-ne** mult în timp. Eu le-am primit pe toate acestea când am fost ales. Iar aici, în camera asta, singur-singurel, trec mereu prin ele și-o iau de la capăt. Așa vine înțelepciunea. Așa ne modelăm viitorul.

Se opri pentru o clipă, inspirând adânc. [...]

— E ca și cum ai lua-o la vale cu sania prin zăpadă mare, zise el în cele din urmă. La început e nemaipomenit: viteză, aer tare și bun; însă pe urmă zăpada se-adună, ți se strânge pe tălpile saniei, așa că mergi mai încet, trebuie să-mpingi zdravăn **ca să nu te oprești și...**

Clătină dintr-odată din cap și-l privi fix pe Jonas.

— Nu ți-a spus nimic povestea asta, nu? Întrebă el. Habar n-ai ce-i aia zăpadă, nu? [...]

— Nu, domnule, spuse Jonas.

— Mă rog, măcar știm cum stăm. Chiar mă-ntrebam de unde să-ncep. Întinde-te pe pat, cu fața-n jos. Și scoate-ți vestonul².

¹ alcov (s. n.) – loc mai ridicat decât podeaua sau firidă într-o cameră de dormit, unde se așază patul.

² veston (s. n.) – haină de uniformă.

Jonas făcu întocmai, un pic temător. [...]. Se uită la bărbatul care se ridică și se apropie mai întâi de peretele unde se afla microfonul. Era cam același tip de microfon pe care-l găseai în fiecare locuință, cu o singură deosebire. Acesta avea un comutator pe care bărbatul îl răsuci ușor spre partea unde scria ÎNCHIS. Jonas aproape că icni. Să ai puterea să închizi microfonul! Era un lucru uluitor.

Chiar bătrân, bărbatul se apropie cu o rezezi- ciune surprinzătoare de colțul unde se găsea patul. Se așază pe un scaun lângă Jonas, care rămăsese nemișcat, așteptând să vadă ce avea să se întâmple mai departe. [...]

— O să-ți transmit amintirea zăpezii, răspunse bătrânul și-și puse mâinile pe spatele gol al lui Jonas.

Traducere din limba engleză de Radu Paraschivescu

1. Rezumă oral fragmentul citat.
2. Precizează ce structuri textuale recunoști în primul paragraf și modul în care se îmbină acestea.
3. Menționează o altă structură textuală, care nu apare în răspunsul tău la exercițiul precedent, și selectează un exemplu din text.
4. Indică personajele din fragmentul propus.
5. Răspunde la întrebările de mai jos.
 - a. Care este relația dintre cele două personaje?
 - b. De unde provine înțelepciunea Primitorului?
 - c. Ce metodă folosește Primitorul pentru a-l antrena pe Jonas?
 - d. Cu ce se compară bătrânul atunci când explică efectul amintirilor asupra sa?
6. Explică de ce nu înțelege Jonas comparația pe care o face bărbatul.
7. Enumeră cărțile pe care le avea băiatul acasă, apoi comentează precizarea naratorului din secvența „cuvintele volume de interes general pe care le avea fiecare gospodărie”.
8. Indică o sursă posibilă de conflict în roman, având în vedere fragmentul citat.
9. **Cubul.** Lucrați în șase grupe. Fiecare grupă, printr-un reprezentant, va alege sarcina de lucru prin aruncarea unui cub pe ale cărui fețe sunt notate comenzile de mai jos.
 - **DESCRIE!** Realizați descrierea locuinței Primitorului, menționând aspectele care semnifică poziția sa importantă în societate.
 - **COMPARĂ!** Prezentați comparativ cele două personaje, raportându-te la rolul lor social.
 - **ASOCIAZĂ!** Stabiliți o corespondență între *Darul lui Jonas* de Lois Lowry și *Fahrenheit 451* de Ray Bradbury, indicând ce anume v-a condus spre această asociere.
 - **ANALIZEAZĂ!** Precizați ce înseamnă lipsa amintirilor pentru oameni, valorificând în răspunsul vostru spusele lui Jonas: „Credeam că suntem doar noi. Credeam că există doar acum.”
 - **APLICĂ!** Formulați un punct de vedere despre rolul amintirilor în viața voastră.

- **ARGUMENTEAZĂ!** Autoarea plasează o dedicație înaintea romanului: „Pentru toți copiii, cărora le încredințăm viitorul”. Argumentați că aceste cuvinte vă sunt adresate în egală măsură și vouă.
10. Precizează ce valoare asociată are verbul de opinie din replica următoare a personajului: „Dar am crezut – vreau să spun, *cred*, se corectă el, [...] că tu ești Primitorul de Memorie.”
 11. Identifică și analizează circumstanțialele colorate cu galben în text, menționând părțile de vorbire prin care se exprimă.
 12. Indică felul propozițiilor subordonate colorate în text, precizând termenul regent al fiecăreia.
 13. În secvența „Să ai puterea să închizi microfonul!” există o propoziție subordonată. Identific-o, apoi construiește un alt context pentru ea, așa încât propoziția subordonată să fie, pe rând, circumstanțială de scop, circumstanțială condițională, circumstanțială concesivă.
 14. Desenează în caiet un pătrat asemănător celui alăturat și notează la fiecare vârf câte o subordonată circumstanțială diferită, din cele învățate în această unitate, aflată în relație cu regentul din centru.

Mergem

15. Redactează un text de opinie de 200-300 de cuvinte despre cum crezi că va evolua societatea în următorii 50 de ani, plecând de la problemele lumii de astăzi (poluarea mediului, conflicte internaționale, distribuția inegală a resurselor la nivel global, evoluția tehnologică, declinul lecturii etc.). În redactarea textului tău, vei avea în vedere:
 - să ai un conținut adecvat cerinței, utilizând strategii de argumentare și persuasiune;
 - să folosești mijloacele lingvistice potrivite de exprimare a opiniei;
 - să ai o exprimare clară, corectă, adecvată;
 - să respecți normele de ortografie și de punctuație;
 - să fii atent/atentă la aspectul textului, adică la așezarea în pagină și la scrisul lizibil.
- Autoevaluează-te conform grilei de la pagina 199.

Evaluare

Citește fragmentul de mai jos. Rezolvă apoi cerințele pe o foaie separată.

„— Și cum s-a întâmplat de ați renunțat la cariera de astronaut? [...]

— Vezi tu, **oricât de periculoasă și plină de neprevăzut ar fi**, o expediție spațială e totuși ceva inteligibil, rațional, **fiindcă** se știe că toți jucătorii respectă anumite reguli. Și noi, și Universul. Firește, există și necunoscutul, dar numai pentru ca omul să-l exploreze și să-l integreze în sistem, după aceleași legi, cu aceleași reguli. Nu zbori pe Marte într-o trăsurică trasă de găște. Nu ieși în spațiu îmbrăcat în costum de clown. Nici nu te aștepti să dai acolo peste un animal verde, cu trompă, care joacă fotbal cu planetele și te întreabă dacă vii la o petrecere [...]. Eram conștienți că riscăm, dar cunoșteam riscurile sau credeam că le cunoșteam. Mai mult, credeam că Universul le respectă și el. **Dacă am fi nimerit într-o lume pustie** și ne-am fi terminat rezervele de hrană sau am fi fost atacați de niște creaturi bestiale, hidoase, carnivore, am fi pierit liniștiți, chiar bucuroși, na!... oricum, convinși că totul e-n ordine, **fiindcă intra în regulile lumii noastre**. Am fi avut parte de o moarte eroică și normală, iar numele noastre ar fi fost înscrise cu litere de aur undeva pe o

placă de marmură neagră. Frumos, nu? Și poate că ar fi fost mai bine așa. [...] Dar n-am avut noi norocul ăsta...

Noi ne-am trezit într-o lume plină de verdeață, unde, **chiar dacă** nu eram botanist, puteam să recunosc brazi obișnuiți, cu ace verzi și conuri maronii, multe împrăstiate pe jos, prin iarba rară și... pământeană, atât de pământeană... Ne aflam pe un munte acoperit cu o pădure de arbori verzi și înalți, cine să nu-i știe? Erau brazi și pini cu două, cu trei, cu cinci ace, tufe de ienupăr, jnepeni... Era ca pe Pământ, planeta-mamă, pe care pe atunci n-o vizitasem decât de două ori, cu părinții mei. Fusesem în rezervația Pădurea Neagră și în Jamaica. Însă pe planeta unde căzușerăm totul era mai verde, mai albastru, mai ruginiu decât pe Pământ. Nici măcar în holofilmele firmelor de turism nu văzusem culori atât de curate și de vii. Totul părea că strălucește: și stâncile gri-metalice, și verdeața vegetației, și scoarța întunecată a copacilor, și cerul albastru-albastru... Aproape că ne venea să renunțăm la costumele spațiale. Doar că eram totuși într-o lume străină. N-am făcut-o. Nu imediat.”

Radu Pavel Gheo, *Fairia – o lume îndepărtată*

A. 60 de puncte

1. Precizează ce părți de vorbire sunt cuvintele colorate cu galben în text, menționând rolul lor în frază. **6 puncte**
2. Transcrie propozițiile subordonate circumstanțiale din fraza următoare, precizând felul lor: „Firește, exista și necunoscutul, dar numai pentru ca omul să-l exploreze și să-l integreze în sistem, după aceleași legi, cu aceleași reguli.” **6 puncte**
3. Indică felul propozițiilor subordonate colorate cu verde în text. **6 puncte**
4. Alcătuieste un enunț asertiv în care să existe un circumstanțial de cauză exprimat prin substantivul *uimire*. **6 puncte**
5. Realizează expansiunea circumstanțialului scris cu italice în propoziția subordonată corespunzătoare, indicând felul acesteia: „Universul oferă nenumărate mistere *spre explorat*.” **6 puncte**
6. Menționează unde se petrece acțiunea rememorată de fostul astronaut. **6 puncte**
7. Alege varianta corespunzătoare răspunsului corect.
Starea pe care o trăiește exploratorul este de: **a.** confuzie; **b.** furie; **c.** teamă; **d.** tristețe. **6 puncte**
8. Numește tipul de narator, justificându-ți răspunsul cu un exemplu din text. **6 puncte**
9. Ce tip de secvență textuală reprezintă fragmentul de mai jos? Justifică-ți alegerea prin două argumente. **6 puncte**
„Totul părea că strălucește: și stâncile gri-metalice, și verdeața vegetației, și scoarța întunecată a copacilor, și cerul albastru-albastru...”
10. Prezintă, în minimum 30 de cuvinte, ce crede personajul despre expedițiile spațiale. **6 puncte**

B. 30 de puncte

Scrive un text de cel puțin 200 de cuvinte în care să-ți exprimi opinia cu privire la progresul tehnologic: va duce acesta la o societate echitabilă? În redactarea textului tău, vei avea în vedere:

- să-ți formulezi opinia referitoare la problema pusă în discuție;
- să-ți susții opinia prin două argumente, folosind mijloacele lingvistice potrivite;
- să ai o exprimare clară, corectă, adecvată;
- să respecti normele de ortografie și de punctuație;
- să fii atent/atenă la aspectul textului, adică la așezarea în pagină și la scrisul lizibil.

Notă. Se acordă 10 puncte din oficiu.

Recapitulare finală

Citește textul *Sss...elfie* de Gabriel H. Decuble, apoi răspunde la fiecare dintre cerințe.

Toată lumea îl cunoaște pe Mirel, Mirel de la a 9-a B. (Zici că n-ai un Mirel în clasă, deși ești la a 9-a B? Dacă nu-l ai înseamnă că nu trăiești în cea mai bună dintre toate lumile posibile, pentru că Mirelul tău n-a făcut bine la capacitate¹.)

În tot cazul, lui Mirel i-au plăcut încă de mic cărțile și, deseori, cum stătea el aplecat peste paginile vreunei cărți, total absorbit de lectură, i s-a întâmplat să tresară ca la o atingere străină sau să simtă cum cineva i se uită peste umăr. S-a întors, s-a uitat speriat în jur, dar prezența fantomatică nu s-a dat de gol. De fapt, nici n-a stăruit. „O nălucire, mă înșală simțurile”, a tras Mirel concluzia. Până la alt episod de lectură, tot mai pe seară, tot după ce liniștea se înstăpânea peste casă, cât s-o auzi – atunci năluca revenea, însă de fiecare dată pentru o foarte singură clipă.

Asta s-a tot repetat până când părinții i-au făcut cadou, de ziua lui, un telefon performant, cu care putea intra pe rețelele de socializare și cu care renta², de-acum, să tot facă selfie-uri. Avea unde să le posteze. Ei, ce să vezi, de când a devenit un împătimit al selfie-urilor, Mirel nu mai simte acea tresărire. Nimeni nu mai iscodește din spate, nimeni nu-l

mai atinge pe umăr. La câte selfie-uri face, vede mai mereu ce se întâmplă peste umărul său. (Ce-i drept, nici nu mai citește atât de mult, fiind prea ocupat cu socializarea.)

În plus, de când s-a îndrăgostit de acele *funny faces*³ pe care și le poate aplica peste propria-i mutriță – ca să se strâmbă mai nostim decât ar putea-o face de la

¹ *capacitate* – denumire generică sub care este cunoscută evaluarea de la finalul clasei a VIII-a. În anii școlari 2001-2002 și 2002-2003, evaluarea de la finalul clasei a VIII-a purta numele de Examen de Capacitate.

² *a renta* (vb.) – a merita osteneala.

³ *funny faces* (lb. engl.) – fețe caraghioase. Se referă la aplicația care modifică în timp real fața celui care își face o fotografie.

sine –, nu mai conține să se pună în scenă, adică în obiectivul telefonului. Dintre toate aceste figuri șagălnice pe care și le-a tot aplicat, a prins mai mare drag de elf, cu barba, urechile și scufia sa ascuțite, pentru că lucrurile ascuțite atrag mai mult atenția asupra lor. (*They point out*⁴, cum zice Mirel, care între timp a învățat o engleză impecabilă.) Ba, ca să intre cu totul în pielea personajului, s-a întors pentru câteva săptămâni la pasiunea lui mai veche și a citit tot ce-a prins despre elfi.

A aflat, astfel, că viața elfilor începe [...] cu multe luni înainte de naștere, și că, în plus, elfii se maturizează foarte rapid. La câțiva anișori vorbesc deja ca un om înțelept, iar conduita lor în familie este ireproșabilă. Elfii nu îmbătrânesc și sunt, în genere, imuni la boli, iar dacă totuși se întâmplă să moară, atunci mor doar de tristețe. Fapt pentru care ei se străduiesc să rămână mereu veseli – nu altfel decât Mirel al nostru. Nici notele proaste, nici emigrarea Alinei, nici moartea pisicii – care, după cum zice maică-sa, îl moșise la naștere, fiind cu doi ani mai mare decât el – nu i-au putut alunga buna dispoziție, cel puțin în aparență. Căci masca lui preferată a rămas, de atunci, elful. În dosul acestei măști se simte el vesel, plin de viață, pururi tânăr, dar și al naibii de înțelept. Iar pentru că lucrurile stau așa și nu altfel, tot cochetând cu ideea că are inimă de elf, în mintea lui s-a născut un raționament. Îl redau aici pe scurt:

Ca orice imagine, selfie-ul arată mereu trecutul, pentru că surprinde, în afară de propria-ți persoană, ceea ce ai în spate, peste umărul tău, ceea ce lași în urmă. Acest lucru devine clar mai ales când vorbim de o poză de grup. Sss! zice cel cu telefonul. Faceți liniște, concentrați-vă – de parcă poza ar putea să capteze și sunetul –, trebuie să ieșim bine în poză! În selfie, e musai să fii *elfie*! Asta înseamnă deci, se miră Mirel, că, privind în față, privim în trecut? Când vom mai fi noi, toți aceștia, împreună? E drept, inițial instantaneul captat de telefon e doar cu o infimă fracțiune de secundă mai în vârstă decât noi, dar, pe măsură ce trece timpul, e tot mai vechi. Prin urmare, deși teoretic e nedeteriorabil la lumina soarelui, un selfie este o poză îngălbenită din naștere. Invers – și-aici lui Mirel îi pică masca de elf și devine tot mai grav –, năluca aceea care mă spiona din spate,

peste umăr, cea care mă făcea mereu să tresar, ea trebuie să vină din... viitor! Poate eram chiar eu, ca într-un selfie, dar venind din viitor. De aceea nu mă puteam prinde niciodată. Pentru că trecutul e unul, nu mai poate fi schimbat oricât ai vrea, pe când viitorul, reprezentând o mulțime aproape infinită de posibilități, nu poate fi captat nicicum.

Fiind copilul unor buni prieteni, Mirel mi-a dezvăluit chiar mie – ce-i drept, mai mult la imboldul părinților, decât din proprie inițiativă – acest raționament, pe când eram împreună la o masă festivă. Se cam codea el, și pe bună dreptate, să spună tot ce gândește, știind prea bine că părinții vor să-mi smulgă o laudă la adresa fiului lor, iar asta i se părea penibil. Însă lauda mea a venit spontan, neprefăcută, ba, în plus, a fost și una dublă. Am apreciat la Mirel nu doar profunzimea gândurilor, ci și caracterul practic al învățămintelor pe care le poți trage de-aici.

Prin urmare, dragă Mirel, ce pot eu învăța de la tine este că e bine să facem și selfie-uri, reținând mai ales momentele vesele din viață; ele ne feresc de tristețe și devin repere plăcute în dezvoltarea noastră. Însă abia atunci când citești o carte, viitorul ți se deschide: întâi te atinge fin, foarte fin, cât să tresari, apoi atingerea lui devine tot mai viguroasă, iar dacă citești suficient de mult, atunci viitorul îți face de-a dreptul cu mâna, pentru că, între timp, ți s-a mutat în față, iar tu știi precis ce urmează să faci.”

⁴ *They point out* (lb. engl.) – Le evidențiază.

1. Cine este naratorul în textul *Sss...elfie* de Gabriel H. Decuble? La ce persoană a verbului sunt relatate întâmplările?
2. Recitește primele două paragrafe din text și precizează ce informații oferă acestea despre personajul principal.

3. Cadoul făcut de părinții lui Mirel produce o schimbare a obiceiurilor acestuia. Menționează în ce constă această schimbare.
4. Mirel înlocuiește lectura cu o altă activitate. Care este aceasta?
5. Care figură din aplicația telefonică îi place cel mai mult lui Mirel? De ce?

6. Mirel se documentează câteva săptămâni despre viața elfilor, demonstrând că tehnologia digitală nu este în contradicție cu lectura. Citește fragmentele de mai jos și precizează în care există informații reținute de băiat.

a. „ELF, *elfi* s. m. (În mitologia popoarelor germanice) Ființă supranaturală imaginată ca un pitic, binevoitor sau răuvoitor, care simbolizează forțele naturii (apa, focul, pământul etc.). – Din fr. *elfe*, germ. *Elf*.”
Dicționarul explicativ al limbii române

b. „Elf (pl. *Elfen*) Spirite în mitol. germano-scand., fie luminoase și prietene ale zeilor, fie sumbre și vrăjmașe; uneori genii ale vântului. Forma feminină *Elfe* (zână) corespunde întrucâtva zânelor din mitol. românească.”

Victor Kernbach,
Dicționar de mitologie generală

c. „În unele scrieri elfice, acum uitate, se povestește că elfii și oamenii au fost creați, la începutul timpurilor, în aceeași zi și din aceeași materie. Marele Creator a vrut ca aceste două ființe să aibă chip asemănător, ca să se recunoască și să se iubească, dar fiecareia i-a oferit alte daruri. Elfilor le-a dat nemurirea; destinul lor era să trăiască până la sfârșitul lumii.”

Alejandra Ramírez, Agustín Celis,
Catalogul ființelor fantastice

7. De ce crezi că masca preferată a lui Mirel a rămas elful? Motivează-ți răspunsul.

8. Explică raționamentul lui Mirel referitor la relația dintre selfie și trecut.

9. Finalul textului reprezintă mesajul naratorului adresat lui Mirel. Care este acesta?

10. Ce legătură există între lectură și senzația resimțită de Mirel, că o ființă imaterială îl atinge sau îi privește peste umăr? Valorifică, în răspunsul tău, al doilea paragraf al textului și paragraful final.

11. Explică rolul parantezelor din text.

12. Povestirea *Sss...elfie* de Gabriel H. Decuble și textele de mai jos au ca temă cartea. Citește fragmentul din *Steaua fără nume* de Mihail Sebastian, în care șeful de gară stă de vorbă cu profesorul Miroiu și un fragment din poezia *Rânduri pentru carte* de Ion Minulescu. Răspunde apoi la cerințele formulate.

a. „ȘEFUL: [...] Frumoasă carte, dom' profesor?
 PROFESORUL (*tresărind*): Cum?
 ȘEFUL: Zic, frumoasă cartea pe care-o citești?
 PROFESORUL (*evaziv*): O carte veche. [...]
 ȘEFUL (*schimbare de ton*): Dom' profesor! Să nu te superi că te-ntreb. E adevărat?
 PROFESORUL: Ce?
 ȘEFUL: Douăzeci și două de mii ai dat pe ea? [...]
 PROFESORUL (*simplu*): Da.
 ȘEFUL: Păi nu e mult?
 PROFESORUL: Este... dar... ce era să fac? Aveam nevoie de ea.”

b. „Carte –
 Sora mea-nțeleaptă
 Și cuminte,
 Spune-mi, cine
 Mă sorti frate cu tine
 Într-o noapte fără lună,
 Când –
 Pe-aceeași cale dreaptă –
 Ne trezirăm împreună,
 Mână-n mână,
 Ca-ntr-un raft de librărie [...]?...”

- Precizează tipul textelor, alegând dintre variantele epic, liric și dramatic. Motivează-ți răspunsul.
- Prezintă, într-un text de cel puțin 100 de cuvinte, modul în care se reflectă imaginea cărții în fiecare dintre cele trei texte.

13. Lucrați în cinci grupe. Fiecare grupă își va asuma, prin tragere la sorți, unul dintre rolurile indicate. Citiți enunțurile următoare, extrase din textul *Sss...elfie* de Gabriel H. Decuble și răspundeți cerințelor formulate.

a. „Dintre toate aceste figuri șăgalnice pe care și le-a tot aplicat, a prins mai mare drag de elf, cu barba, urechile și scufia sa ascuțite, pentru că lucrurile ascuțite atrag mai mult atenția asupra lor.”

b. „La câțiva anișori vorbesc deja ca un om înțelept, iar conduita lor în familie este ireproșabilă.”

c. „Nimeni nu mai iscodește din spate, nimeni nu-l mai atinge pe umăr.”

d. „Acest lucru devine clar mai ales când vorbim de o poză de grup.”

e. „Poate eram chiar eu, ca într-un selfie, dar venind din viitor.”

Trezorii vocabularului

- Notați câte un sinonim potrivit pentru sensul din text al cuvintelor: *șăgalnice*, *iscodește*, *vorbim*.
- Construiți trei enunțuri în care să ilustrați polisemia verbului *a veni*.
- Transcrieți, din al doilea enunț, un cuvânt format prin derivare.
- Identificați, în primul enunț, cuvintele formate prin conversiune și explicați modul în care s-au format.

Trezorii părților de propoziție

- Precizați felul subiectelor din primul enunț.
- Analizați predicatele din al patrulea enunț.
- Identificați, în al patrulea enunț, un complement prepozițional și un atribut substantival prepozițional.
- Notați un circumstanțial de loc și un circumstanțial de mod, din enunțurile date.

Trezorierii foneticii

- Notați, din primul enunț, cele două cuvinte al căror număr de litere nu corespunde cu numărul de sunete.
- Identificați, în primul și al doilea enunț, trei cuvinte care conțin vocale în hiat și un cuvânt care conține un diftong.
- Precizați din câte litere și din câte sunete sunt alcătuite cuvintele *este*, *eram*, *eu*.
- Explicați de ce cuvântul *selfie* se pronunță diferit față de modul în care se scrie.

Trezorierii părților de vorbire

- Precizați cazul fiecărui pronume personal din enunțurile date.
- Transcrieți, din enunțurile date, un pronume negativ, un adjectiv propriu-zis, un adverb relativ și o conjuncție coordonatoare.
- Notați verbele copulative din enunțurile date.
- Construiți un enunț în care cuvântul *câtiva* din al doilea fragment să fie altă parte de vorbire decât în text și precizați-o.

Trezorierii frazei

- Explicați de ce ultimul enunț dat este o frază.
- Găsiți frazele în care toate propozițiile se află în relație de coordonare.
- Transcrieți propozițiile subordonate din prima frază și menționați felul lor.
- Precizați în care dintre enunțurile date există o propoziție circumstanțială de timp și notați-o.

14. Transformă construcțiile active de mai jos în construcții pasive.

- Toată lumea îl cunoaște pe Mirel.
- Selfie-ul arată mereu trecutul.
- Părinții i-au făcut cadou un telefon performant.

15. Notează construcțiile verbale reflexive din enunțul de mai jos și precizează, pentru fiecare pronume reflexiv, dacă are sau nu are funcție sintactică.

„În plus, de când s-a îndrăgostit de acele *funny faces* pe care și le poate aplica peste propria-i mutriță – ca să se strâmbe mai nostim decât ar putea-o face de la sine –, nu mai conține să se pună în scenă, adică în obiectivul telefonului. Dintre toate aceste figuri șagălnice pe care și le-a tot aplicat, a prins mai mare drag de elf.”

16. Transcrie construcțiile incidente din al treilea paragraf al textului.

17. Desparte frazele de mai jos în propoziții, precizând felul acestora și al elementelor de relație care le introduc.

- „Ca orice imagine, selfie-ul arată mereu trecutul, pentru că surprinde, în afară de propria-ți persoană, ceea ce ai în spate, peste umărul tău, ceea ce lași în urmă.”
- „Asta s-a tot repetat până când părinții i-au făcut cadou, de ziua lui, un telefon performant, cu care putea intra pe rețelele de socializare [...]”
- „Am apreciat la Mirel nu doar profunzimea gândurilor, ci și caracterul practic al învățămintelor pe care le poți trage de-aici.”

18. Identifică în al șaselea și în ultimul paragraf construcțiile concesive și construcția condițională și precizează ce exprimă fiecare dintre acestea.

19. Redactează un text de opinie, de cel puțin 150 de cuvinte, care să răspundă la întrebarea *Cât de importantă este lectura pentru înțelegerea lumii?*

În redactarea textului, vei avea în vedere:

- să-ți formulezi opinia referitoare la problematica pusă în discuție;
- să-ți susții opinia prin două argumente;
- să ai o exprimare clară, corectă, adecvată;
- să respecti normele de ortografie și de punctuație;
- să fii atent/atență la aspectul textului, adică la așezarea în pagină și la scrisul lizibil.

20. Dezbateți următoarea idee: *Oricât ar avansa tehnologia, cărțile rămân cele mai sigure mijloace de informare.* Aduceți argumente pro și contra. Folosiți, pentru evaluarea intervențiilor voastre, criteriile din grila de mai jos.

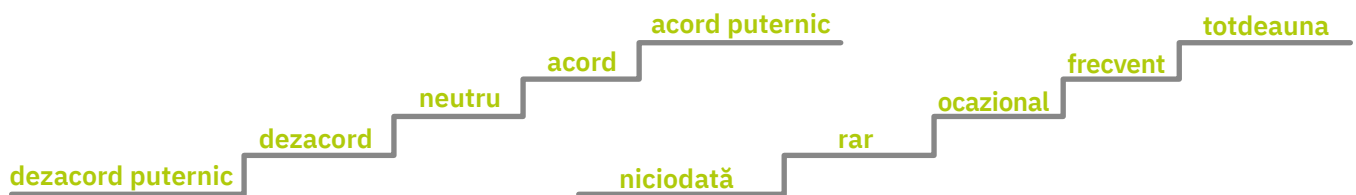
CRITERII DE EVALUARE	😊	😐	😞
Ideea argumentată (premise) a reieșit clar din discurs.			
Argumentele au fost prezentate într-un mod logic și ușor de urmărit.			
Argumentele s-au sprijinit pe exemple relevante, fapte, statistici, cercetări.			
Argumentele au implicat valori morale.			
Argumentele s-au bazat pe experiențe subiective și emoții.			
Stilul argumentării a fost atractiv.			

Observarea sistematică a activității și a comportamentului elevilor este o metodă complementară de evaluare pe care este recomandabil să o folosească profesorul în special pentru a obține informații utile despre interacțiunile dintre elevi, despre comportamentul acestora și despre felul în care acționează în rezolvarea unei sarcini de lucru.

Metoda poate fi adaptată și pentru o evaluare pe care să o facă elevii înșiși colegilor de clasă.

Pentru înregistrarea informațiilor, profesorul poate folosi diferite instrumente de evaluare. Îți prezentăm mai jos două dintre acestea.

➔ **Scara de clasificare** este un set de ierarhizare a unor caracteristici comportamentale. De obicei, se folosește o scară, conform căreia trebuie exprimat acordul sau dezacordul, utilizând cinci trepte pentru răspunsul la o întrebare. Astfel, se pot crea scări asemănătoare celor de mai jos.

Gradele care constituie „treptele” scării pot fi prevăzute și într-un tabel. Important este ca întrebările/cerințele să fie simple, într-un limbaj accesibil, pentru a nu crea confuzii.

➔ **SCARĂ DE CLASIFICARE** pentru ascultarea activă:

MODEL

NUMELE ELEVULUI					
Cerințe	totdeauna	frecvent	ocazional	rar	niciodată
Sunt atent la ce spun ceilalți, astfel că pot formula întrebări adecvate după o prezentare.					
Pot rezuma un mesaj pe care l-am ascultat.					
Mențin contactul vizual cu vorbitorul.					

➔ **Lista de control (sau de verificare)** are în vedere doar înregistrarea prezenței unei acțiuni sau a unei atitudini, deosebindu-se de scara de clasificare, prin care se indică frecvența unui anumit comportament. Elaborarea acesteia presupune indicarea comportamentelor vizate și marcarea prin *da* sau *nu* (ori prin emoticoane) a prezenței acestora.

Listă de control:

Data

MODEL

Nr. crt.	NUMELE ELEVULUI	Ascultă cu atenție comentariile colegilor.	Face comentarii relevante.	Pune întrebări.	Urmează instrucțiunile.
1.		😊 😞*	😊 😞	😊 😞	😊 😞
2.		😊 😞	😊 😞	😊 😞	😊 😞
3.		😊 😞	😊 😞	😊 😞	😊 😞
4.		😊 😞	😊 😞	😊 😞	😊 😞
5.		😊 😞	😊 😞	😊 😞	😊 😞
6.		😊 😞	😊 😞	😊 😞	😊 😞
...		😊 😞	😊 😞	😊 😞	😊 😞

*Profesorul va colora fața potrivită pentru a evidenția comportamentul elevilor.

Texte (selectiv)

p. 10: Mihai Eminescu, *O, rămâi...*, din vol. *Poezii*, Editura Minerva, București, 1971, p. 95; **p. 12:** Nichita Stănescu, *Ce alb, ce negru de alb*, în vol. *Ordinea cuvintelor. II*, Editura Cartea Românească, București, 1985, pp. 109-110; **p. 14:** Lucian Blaga, *Izvorul nopții*, în vol. *Poezii*, Ediție îngrijită de George Ivașcu, Editura pentru Literatură, București, 1968, p. 27; **p. 16:** George Coșbuc, *Pașa Hassan*, în vol. *Poezii*, postfață de I.V. Șerban, Editura Meridiane, București, 1971, pp. 298-301; Tudor Arghezi, *Mamă țară*, în vol. *Versuri. II*, Editura Cartea Românească, București, p. 275; **p. 18:** Nichita Stănescu, *Leția de citire*, în vol. *Ordinea cuvintelor. II*, ed. cit., pp. 99; **p. 22:** Dan Coman, *O pasăre înaltă*, în vol. *Insectarul Coman*, Editura Charmides, București, 2017, p. 32; **p. 25:** Dan Griegorescu, *Album Brâncuși*, Editura Meridiane, București, 1980, pp. 17-19; **p. 28:** Simona Popescu, *Carte*, în vol. *Cartea plantelor și animalelor*, Editura Nemira, București, 2021, p. 262; **p. 31:** George Topîrceanu, *Sfârșit de vară*, în vol. *Versuri și proză*, Editura Tineretului, București, 1968, p. 66; **p. 37:** Ana Blandiana, *Condiție*, în vol. *Poezii*, Editura Minerva, București, 1989, p. 35; **p. 39:** Mircea Sântimbreanu, *A se feri de umezeală!*, în vol. *Recreația mare*, Editura „Ion Creangă”, București, 1973, p. 104; **p. 40:** Magda Isanos, *Toamnă*, în vol. *Cartea munților*, Editura Minerva, București, 1988, p. 93; **p. 41:** Mariana Marin, *La taju! 5*, în vol. *O singurătate feroce*, Editura Tracus Arte, București, 2015, p. 98; Ion Stratan, *Casa melancolică*, disponibilă la adresa https://www.poezie.ro/index.php/poetry/1789205/Casa_melancolic%C4%83; **p. 43:** Ana Grigore, *Apă, praf și soare*, Editura Arthur, București, 2024, p. 38; **p. 44:** Ion Pillat, *Toamnă*, în vol. *Poezii. I*, Editura pentru Literatură, București, 1967, p. 133; **p. 48:** Geo Dumitrescu, *Școala frumuseții*, în vol. *Jurnal de campanie*, Editura Cartea Românească, București, 1974, pp. 68-70; **p. 50:** Ana Blandiana, *Minunea*, în vol. *Poezii*, Editura Minerva, București, 1989, pp. 123-124; **pp. 52-57:** Victor Ion Popa, *Take, Ianke și Cadăr*, în vol. *Teatru*, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1958, pp. 197-297; **pp. 65-66:** Ștefan Popa [Ștefan Aug. Doinaș], articolul „Omenească personajelor”, în revista *Teatru*, nr. 2, anul I, iunie 1956; **pp. 68-69:** Lessing, *Nathan Înteleptul*, în vol. *Opere. II*, Studiu introductiv de Paul Langfeldner, Traducere din limba germană de Lucian Blaga, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1958, pp. 498-501; **p. 70:** Ioan Slavici, *Amintiri*, Editura Litera Internațional, Chișinău-București, 2003, pp. 186-187; **p. 71:** Viorel Cosma, articolul „Bela Bartok și țara noastră”, în revista *Flacăra*, nr. 14/1955, pag. 20, disponibil la adresa https://www.biblioteca-de-va.ro/periodice/flacara/1955/07/flacara_1955_07_14.pdf; **p. 77:** Ion Țămpirescu, *Istoria universală a teatrului*, vol. I, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1958, p. 123; Matei Vișniec, *Iubirile de tip pantof. Iubirile de tip umbrelă...*, Editura Polirom, Iași, 2018; Lessing, *Nathan Înteleptul*, ed. cit., p. 185; **p. 81:** William Shakespeare, *Furtuna*, Traducere de Petre Solomon, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1958, pp. 5, 10, 68, 123, 58, 117, 21; **p. 83:** „Între ochii de veghe și focul (ne)stins al creației-Furtuna lui Găbor Tompa”, articol online de Nona Rotopan, publicat pe bookhub.ro, consultat în 30.05.2020; **p. 85:** „Furtuna – apele care scaldă tărâmul conștiinței”, articol online de Maria Gabriela Constantin, publicat în 2 octombrie 2019, disponibil la adresa <https://revista-amfiteatru.ro/2019/10/02/furtuna-apele-care-scaldat-tarmul-constiintei/>; **p. 85:** Anton Pavlovici Cehov, *Pescărușul*, Traducere de Moni Ghelerter și R. Teculescu, în vol. *Pescărușul. Unchiul Vania*, Editura Polirom, 2016, p. 114; „Un melanj periculos”, articol online de Cristina Bazavan, disponibil la adresa <https://editura.liternet.ro/carte/223/Anton-Pavlovici-Cehov/Pescarusul.html>; **p. 91:** Victor Ion Popa, *Ciuta*, în vol. *Teatru*, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1958, p. 36; Ion Băieșu, *Boul și vitelul*, în vol. *Boul și viteții*, Editura Litera, Chișinău, 1997, p. 248; **p. 92:** „The Little Prince, povestea magică a Micului Prinț”, articol online de Raluca Gârbea, publicat la 15 decembrie 2015, disponibil la adresa www.starfilme.ro/the-little-prince-povestea-magica-amicii-lui-print/; **p. 94:** Horia Lovinescu, *Citadela sfărâmată*, Editura Eminescu, colecția „Rampa”, București, 1981, pp. 14-17; **p. 96:** G.M. Zamfirescu, *Idolul și Ion Anapoda*, în vol. *Domnișoara Nastasia*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1989, pp. 76-77; **pp. 98-100:** Angela Băciu, *În Îara-Obiectelor-cu-Suflet*, în vol. *Cum să inventezi o lume*, Editura Arthur, colecția „Cărțile mele”, București, 2025, pp. 11-17; **pp. 107-108:** Richard Bach, *Pescărușul Jonathan Livingston*, Traducere din limba engleză de Anca Nemoianu, Editura Humanitas, colecția „Cartea de pe noptieră”, București, 2009, pp. 9-13, 33-34; **p. 114:** Adina Popescu, *Țara Așa-si-Așa*, în vol. *Cum să inventezi o lume*, ed. cit., 75-83; **p. 116:** Dan Stanciu, *Spune-mi „Descide-te”*, în vol. *Uite cine vorbește (seniorii)*, coord. Liviu Papadima și Florentina Sămihăian, Ilustrații de Irina Dobrescu, Editura Arthur, București, 2016, p. 184; **p. 119:** Cătălin Pavel, *Muntele cu uși*, Ilustrații de Oana Ispir, Editura Humanitas Junior, București, 2024, pp. 6, 112, 114; **p. 120:** Jean-Claude Carrière, *Cămașa de marmură*, în vol. *Cercul mincișoșilor. Cele mai frumoase 100 de povești filozofice din lumea întreagă*, Traducere din limba franceză de Brîndușa Părculeanu și Emanuel Marcu, Editura Humanitas Junior, 2024, p. 85; **p. 123:** Ana Alfianu, *Val și Cetatea Sufletelor*, Editura Humanitas Junior, București, 2017, p. 19; **p. 125:** Laura Grünberg, *Bățul câmpii*, în vol. *Cel mai mult și mai mult*, coord. Florentina Sămihăian, Liviu Papadima, Ilustrații de Dan Ungureanu, Editura Arthur, București, 2017, pp. 71, 74, 75; Alberto Manguel, *Un cititor în Pădurea din Oglindă*, Traducere de Bogdan-Alexandru Stănescu, Editura Trei, București, 2023, pp. 23-24; **pp. 128-129:** Antoine de Saint-Exupéry, *Micul Prinț*, Traducere din limba franceză de Benedict Corliscu, Editura RAO, 1998, pp. 87-96; **p. 130:** Liliana Corobca, *Kinderland*, Editura Polirom, Iași, 2015, pp. 166-167; **pp. 132-135:** Mihail Sadoveanu, *Iapa lui Vodă*, în vol. *Hanu Ancuței. Baltagul. Creanga de aur. Ochi de aur*, Editura Cartea Românească, București, 1982, pp. 7-19; **p. 137:** Mario Vargas Llosa, *Scrisori către un tânăr romancier*, Traducere de Mihai Cantuniari, Editura Humanitas, București, 2024, p. 116; **pp. 144-145:** Hans Christian Andersen, *Hainele cele noi ale împăratului*, în vol. *Crăiasa zăpezii*, Traducere de Al. Philippide și I. Cassian-Mătășaru, Editura pentru Literatură, București, 1965, pp. 79-83; **p. 147:** Greta Thunberg, discursul în cadrul summitului ONU de la New York (23 septembrie 2019), disponibil la adresa www.libertatea.ro/stiri/greta-thunberg-discursul-de-la-onu/; **p. 154:** Mihail Sadoveanu, *Calăta Ancyntă*, în vol. *Hanu Ancuței. Baltagul. Creanga de aur. Ochi de aur*, Editura Cartea Românească, București, 1982, p. 51; **p. 155:** Adina Popescu, *O istorie secretă a Țării Vampirilor. I. Cartea Pricoliciului*, Editura Arthur, București, 2015, p. 222; **p. 160:** Jean-Claude Carrière, *Cele trei adevăruri ale canarului*, în vol. *Cercul mincișoșilor. Cele mai frumoase 100 de povești din lumea întreagă*, Traducere din limba franceză de Brîndușa Părculeanu și Emanuel Marcu, Editura Humanitas, 2013, pp. 394-395; **p. 156:** V. Voiculescu, *Capul de zimbriu*, în vol. *Capul de zimbriu. Povestiri I*, Ediție îngrijită de Victor Iova, Editura Cartea Românească, București, 1982, pp. 317-319; **pp. 164-169:** Ray Bradbury, *Fahrenheit 451*, Traducere din limba engleză și note de Petre Solomon, Editura Paladin, București, 2018, pp. 9-18, pp. 157-161; **p. 171:** François Rabelais, *Gargantua și Pantagruel*, Traducere din limba franceză de Romulus Vulpescu, Editura Tineretului, București, 1968, pp. 103-104; **pp. 172-173:** Ray Bradbury, *Fahrenheit 451*, ed. cit., pp. 45-46; **p. 176:** Ray Bradbury, *Fahrenheit 451*, ed. cit., pp. 122, 152, 20, 42, 20, 146, 19, 90; **pp. 178-179:** Yuval Noah Harari, *Când vei fi adult, e posibil să nu ai loc de muncă*, în vol. 21 de lecții pentru secolul XXI, Traducere din limba engleză de Lucia Popovici, Editura Polirom, Iași, 2018, pp. 32-37; **pp. 181-182:** Ovid S. Crohmălciceanu, *Prima lecție de geometrie*, în vol. *Istории insolite*, Editura Cartea Românească, București, 1980, pp. 34-38; **pp. 184-185:** Eschil, *Prometeu încăușat*, în antologia *Tragicii greci*, Studiu introductiv și comentarii de D.M. Pippidi, Traducere din limba greacă veche de I. Costa, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1958, pp. 234-237; Tudor Arghezi, *La stele*, în vol. *Versuri*, cu o prefață de Mihai Beniuc, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1959, p. 379; Al. Philippide, *Izgonirea lui Prometeu*, în vol. *Poezii*, antologie, prefață, tabel cronologic și addenda de Antoaneta Tănăsescu, Editura Albatros, București, 1986, p. 29; **p. 186:** Jonathan Swift, *Călătoriile lui Gulliver*, Traducere de Leon D. Levicki, Editura Alfa, București, 2002, p. 202; **p. 191:** „Sapte locuri din lume care au găsit soluții creative pentru poluare”, articol online de Oana Racheanu, publicat la 14 noiembrie 2019, disponibil la adresa <https://green-report.ro/sapte-locuri-din-lume-care-au-gasit-solutii-creative-pentru-poluare/>; **p. 195:** Eda Yu, „Social Media îți distruge amintirile”, articol online publicat la 18 martie 2019, disponibil la adresa <https://www.vice.com.ro/article/social-media-ti-distruge-amintirile/>; **p. 197:** Andrew Marr, *Istoria lumii*, Traducere de Dan Lazăr, Cora Radulian, Editura Nemira, București, 2015, pp. 26, 649; **pp. 200-201:** Lois Lowry, *Darul lui Jonas*, Traducere din engleză de Radu Paraschivescu, Editura Arthur, București, 2013, pp. 83-88; **p. 202:** Radu Pavel Gheo, *Fairia – o lume îndepărtată*, Editura Polirom, Iași, 2016 (e-book); **pp. 203-204:** Gabriel H. Decuble, *Sss...elfie*, în vol. *Selfie (seniorii)*, coordonat de Florentina Sămihăian, ilustrații de Dan Ungureanu, Petra Martin și Raluca Anghel, Editura Arthur, București, 2018, pp. 17-21; **p. 205:** Victor Kernbach, *Dicționar de mitologie generală*, Editura Albatros, București, 1983, p. 183; Alejandra Ramirez, Agustín Celis, *Catalogul ființelor fantastice*, Ilustrații de Abril Barrado, Traducere de Irina Dogaru, Editura Art, București, 2007, p. 156; Mihail Sebastian, *Steaua fără nume*, în vol. *Teatru*, Editura Eminescu, București, 1985, pp. 125-126; Ion Minulescu, *Rânduri pentru carte*, în vol. *Românțe pentru mai târziu*, Editura Litera, București, 2009, p. 242.

Imagini

***Pentru indicarea localizării în pagină**, au fost folosite următoarele prescurtări, individuale sau asociate: (st) = stânga; (d) = dreapta; (s) = sus; (c) centru; (j) = jos.

p. 8: (s) Dreamstime/© Hongqi Zhang; (c) Dreamstime/© Anton Starikov; **p. 9:** Dreamstime/© Saša Prudkov; **p. 10:** (s, j) Wikimedia Commons; **p. 11:** Dreamstime/© ArtistMiki; **p. 12:** Dreamstime/© Giorgio Morara; **p. 13:** Dreamstime/© Rob Lumen Captum; **p. 14:** (s) <https://classificat.cimec.ro/Detail.aspx?tit=Pictura-de-sevalet--Tonitza-Nicolae--Portrait-de-tanar&sk=471B7ABAD274420BD6476001135184C>; (j) Wikimedia Commons; **p. 16:** (s, d) Wikimedia Commons; **p. 17:** (c) Wikimedia Commons; (j): <https://www.didierlorenco.fr/galleries/oil-on-canvas-2016/>; **p. 18:** (s, st) Dreamstime/ a © Jacek Chabraszewski; b © Viacheslav Iacobchuk; c © Viorel Dudau; d © Stokkete; e © Serban Enache; f © Valerii Honcharuk; (c) Dreamstime/© Panaceaaddl; (j) Muzeul Național al Literaturii Române; **p. 19:** (st) <https://supravietuitoit.wordpress.com/pictura-romaneasca/ion-tuculescu-19-mai-1910-27-iulie-1962-pictor-roman/>; (d) Wikimedia Commons; **p. 20:** (s) Dreamstime/ a © Artur Szczybylo; b © Volodymyr Ivash; c © Popa Kindlein; (c) Wikiart.org; **p. 21:** Dreamstime/© Guniata; **p. 22:** Dreamstime/© Yuliya Derbisheva; **p. 23:** (c) Dreamstime/© Kwiktor; (st, j) Editura Humanitas; (dr, j) Editura Paralela 45; **p. 24:** (st, j): Wikimedia Commons; (d): jurnaluldedraja.ro; **p. 25:** (s): <https://www.pinterest.com/pin/21673641930373826/>; (c): Wikipedia.org; (j): <https://www.pinterest.com/pin/21673641930373826/>; **p. 26:** (s) Dreamstime/ a © Bliss; b © Valerii Honcharuk; c © Christine Langerpüschel; d © Ron Sumners; (c) Dreamstime/ a © Brizmark; b © Antonio Guillem; **p. 27:** Dreamstime/© Aleksandr Proshkin; **p. 28:** Dreamstime/© Ustyujanin; **p. 29:** Dreamstime/ a © Andrei Stancu; b © Ninamalyina; c © Mbolina; d © Harju Alexandru Cornel; **p. 30:** (s) Dreamstime/© Somesun; © Irina Belokrylova, © Tigatelu; c © Sergey Tolmachov; (j) Art Klett; **p. 31:** Dreamstime/© Lgrig; **p. 32:** Dreamstime/© Photinia; **p. 33:** Dreamstime/© Mareks Perkons; **p. 34:** Dreamstime/© Ljupko; **p. 35:** Dreamstime/© Parpalea Celestine; **p. 36:** (s) Dreamstime/© Sandaru Nirmana; **p. 37:** Dreamstime/© Travelling-light; **p. 39:** (j) Dreamstime/© Natalya Aksenova, © Pakhnyushchyy, © Cynoclub; **p. 40:** Dreamstime/© Oksana Slepko; **p. 41:** (c) Dreamstime/© Ian Andreiev; (j) Dreamstime – A © Georgii Dolgikh; b © Eskymsk; c © Han Van Vonno; **p. 42:** Apostolosmastiros; **p. 42:** Dreamstime/© Bogdanhoda; **p. 44:** Dreamstime/© Piskel; **p. 45:** Dreamstime/© Artic Minimal; **p. 46:** (s) Dreamstime/© Hongqi Zhang; (st, j) Dreamstime/ a © Kriscole; b © Walter Cicchetti; c © Wisconsinart; d © Gianni Tonazzini; e Art Klett; f © Maksym Drozd; (d, j) Wikimedia Commons; **p. 47:** a Wikimedia Commons; b Dreamstime/© Alibek Aibazov; **p. 48:** Wikimedia Commons; **p. 50:** Dreamstime/© Erin Cadigan; **p. 51:** Dreamstime/© Anton Titov; **p. 52:** (s): Dreamstime/© Sangoiri; (j): ro.wikipedia.org; **p. 53:** <https://www.bulandra.ro/wp-content/uploads/2022/04/Tache-Ianke-si-Cadar-2021-foto-Madalina-Sinoae-01.jpg>; **p. 54:** <https://afisha.md/en/ro/events/performance/454/Take-Ianke-si-Cadar>; **p. 56:** <https://www.ateneuiai.ro/class/take-ianke-si-cadar-32/>; **p. 57:** Dreamstime/© Steve Mann; **p. 58:** <https://m3cnmv.wordpress.com/2010/05/07/piesa-de-teatru-take-ianke-si-cadar-cosmin/#jp-carousel-192>; **p. 59:** <https://teatrulclasic.ro/wp-content/uploads/2016/06/Take-Ianke-7.jpg>; **p. 60:** <https://www.tonybulandra.ro/?p=9331>; **p. 62:** <https://www.ateneuiai.ro/class/take-ianke-si-cadir-lab-bucuresti-2/>; (j) <https://teatrulclasic.ro/events/take-ianke-si-cadar-de-victor-ion-popa>; **p. 63:** Dreamstime/© Craig Russell; **p. 64:** (s) Dreamstime/© Madartists; (j): Dreamstime/© Jorge Silva; **p. 65:** (s) <http://www.infopostei.ro/teatrul-davila-in-1969/>; (j): <https://www.agerpres.ro/documentare/2019/07/16/doza-de-cultura-mistretul-cu-colti-de-argint-341806>; **p. 66:** Dreamstime/© Nomadsoul1; **p. 67:** <https://www.europafm.ro/in-memoriu-marin-moraru-piesa-de-teatru-take-ianke-si-cadir-lavtr-1/>; **p. 68:** Dreamstime/© Vasilyroska; **p. 69:** (st) Editura Humanitas; (dr) Editura Litera; **p. 70:** (s) Dreamstime/© Sshleigel; (j): Wikimedia Commons; **p. 71:** Dreamstime/© Rudmer Zwerver; **p. 72:** <https://afisha.md/en/ro/events/performance/454/Take-Ianke-si-Cadar>; **p. 73:** Dreamstime/© Ferli Achirulli Kamaruddin; **p. 74:** Dreamstime/ a © Nataliya Korchmar; b © Alissamark; **p. 75:** Dreamstime/© Mihail Ivanov; **p. 76:** Dreamstime/© Monkey Business Images; **p. 77:** Dreamstime/© Ihar Baikou; **p. 78:** Dreamstime/© Sergei Butorin; **p. 79:** Dreamstime/© Diterbio; **p. 80:** Dreamstime/© Iryna Naskova; **p. 81:** https://www.tbn.ro/uploads/media_gallery/552/9775/main_Mihai%20Călin,%20grup%20marinari.jpg; **p. 82:** Dreamstime/© Ahmet Artürk; **p. 83:** https://www.teatrulnacionalcluj.ro/upload_img/piese_kabig/4/4280_6fb35.jpg; **p. 84:** Dreamstime/© Valerii Honcharuk; **p. 85:** (c) <https://adevarul.ro/stil-de-viata/cultura/interviuri-fnt-tinerii-actori-stralucesc-in-1899352.html>; (j) Dreamstime/© Erlan400; **p. 86:** Dreamstime/© Kutt Niineppuu; **p. 87:** Dreamstime/© Tetiana Khlobystova; **p. 88:** Dreamstime/© Yuliya Heikens; **p. 89:** Dreamstime/© Carmen Rockett; **p. 90:** Dreamstime/© Uatp1; **p. 91:** Dreamstime/© Monkey Business Images; **p. 92:** cinemil.ro/micul-print; **p. 93:** https://www.imdb.com/title/tt2893110/mmediaviewer/rm3514713857/?ref=tt_ph_1_1; **p. 94:** Wikimedia Commons; **p. 97:** Dreamstime/© Smileus; **p. 98:** (s) Dreamstime/© Designer491; (j) © Simona Andrei; **p. 99:** Wikimedia Commons; **p. 100:** Dreamstime/© Jorge Botella; **p. 101:** Wikimedia Commons; **p. 103:** (c) Wikimedia Commons; (j) a Dreamstime/© Mattilda, © Scorp37; b Dreamstime/© Nimblewit; © Miir; **p. 103:** Dreamstime/© Andrii Lokomak; **p. 104:** <https://agilereflexion.org/think-pair-share-retro/>; **p. 105:** Wikimedia Commons; **p. 106:** (s) Ionuț Popa; (j) Editura Arthur; **p. 107:** Dreamstime/© Anna Chaplygina; **p. 108:** (st, dr) Editura Humanitas; **p. 109:** Dreamstime/© Andreasfischer; **p. 110:** (s) Dreamstime/© Stmooll; (c) Dreamstime/© Lightfieldstudiosprod; **p. 111:** Dreamstime/© Prostockstudio; **p. 112:** Dreamstime/© Andrei Dzemidenka; **p. 114:** (st) Dreamstime/© Viktor Budyka; (dr) Dreamstime/© BiancoBlue; **p. 115:** Dreamstime/© Mst Sahina; **p. 116:** Dreamstime/© Madartists; **p. 117:** (st) Dreamstime/© Oksana Lozinska; (dr) Dreamstime/© Syda Productions; **p. 118:** Dreamstime/© Tomert; **p. 119:** (s) Dreamstime/ a © Kolotpe, b © Farnveldman; c © Antonio Guillem, d © Aaron Amat; (c) Dreamstime/© Mirela Schenk; (j) Dreamstime/© Viacheslav Iacobchuk; **p. 120:** Dreamstime/© Tzidos; **p. 121:** (s) Dreamstime/© Peshkova; (c) Dreamstime/© Pressmaster; (j) Dreamstime/© MaxiSports; **p. 122:** Dreamstime/ (s) © Alexaretouch; (c) © Anna Tolipova; (dr) © Guasor; **p. 123:** Dreamstime/© Anikalsalera; **p. 124:** Dreamstime/ (s) © Antonio Guillem; (c) © Isabel Poulin; (j) © Dmitry Maslov; **p. 125:** (st, dr) Wikimedia Commons; **p. 126:** (st) Dreamstime/© Frank Harms; (dr) Dreamstime/© Chaos; **p. 127:** a, b – Dreamstime/© Andrii Biletskyi; (j) Dreamstime/© Cosmin Constantin Sava; **p. 128:** Dreamstime/© Blackspring; **p. 130:** Dreamstime/© Agsandre; **p. 131:** Dreamstime/© Studiocliver; **p. 132:** <https://www.art-emis.ro/jurnalistica/mostenirea-lui-mihail-sadoveanu-1>; **p. 135:** Dreamstime/© Anilinn; **p. 136:** Dreamstime/© Lifesummerlin; **p. 137:** (c) Dreamstime/© Scol22; a Dreamstime/© Татьяна Беркович; b Dreamstime/© Stuart Blyth; c Dreamstime/© Fotyma; **p. 139:** a <https://muzartbm.ro/2016/tassomarchini-1907-1936-dublu-portret>; b Wikimedia Commons; c Wikipedia.org; **p. 140:** (s) Dreamstime/© Anthony Baggett; a <https://www.artindex.ro/2012/05/16/ion-dumitrescu-soica-dr/>; b <https://l1b213.wordpress.com/alexandru-ciucureanu-pictor-roman/cafenea-si-carciuna-in-pictura-romaneasca/>; **p. 141:** (s) Dreamstime/© Bora Ucak; (j) © Dan Herford; **p. 142:** <https://www.adrubby/print-ads/avia-turbo-motor-oil-make-your-horses-purrr>; **p. 143:** Dreamstime/© Zeynur Babayev; **p. 145:** (s) Dreamstime/© Volkan Akmeşe; (j, st) Editura Humanitas; (j, d) Editura Arthur; **p. 146:** (st) Dreamstime/© Alakoo; (c) Dreamstime/© Gresei; (d) Dreamstime/© Jerry Coli; **p. 147:** (s) Dreamstime/© Antonello Marangi; Dreamstime – a, b, g, j © Astiphot13; c © Cristolov Maxim; d © Honzahruby; e © Golubovy; f © Jakub Jirsak; h © Ondacacacola; i © Photosvit; k © Andy Nowack; l © Daria Kolosova; **p. 148:** Dreamstime/© Andreea Florian; **p. 149:** Dreamstime/© Stefan Rotter; **p. 150:** Dreamstime/© Pedrottimichael86; **p. 151:** Dreamstime/© Serg_velusceac; **p. 152:** Dreamstime/© Faithicannoise; **p. 154:** Dreamstime/© Reich; **p. 155:** Dreamstime/© Jgorznyi; **p. 156:** Dreamstime/© Standret; **p. 157:** Dreamstime/© Alexei Onufriuciu; **p. 158:** Dreamstime/© Andrii Yalanskyi; **p. 159:** Dreamstime/© Prostockstudio; **p. 160:** Dreamstime/© Vinicius Tupinamba; **p. 161:** Dreamstime/© Petro; **p. 163:** Dreamstime/© Hans Slegers; **p. 164:** (s) Dreamstime/© Grandfairley; (j) <https://americanwritersmuseum.org/ray-bradbury-101/>; **p. 170:** Dreamstime/© Wit Olszewski; **p. 171:** Dreamstime/© Anton Samsonov; **p. 172:** Dreamstime/© Ba-mi; **p. 173:** Wikimedia Commons; **p. 174:** (s) Dreamstime/© Olga Kurbatova; © Elenabsl, © Marlenes9, © Mtkang; (j) Dreamstime/© Dmccale; **p. 175:** Dreamstime/© Rudiuk; **p. 176:** (st, s) Dreamstime/© Yelena Panyukova, © Gertot1967; (st, j, dr) Dreamstime/© Aleksey Ignatenko; **p. 178:** (s) Dreamstime/© Stokkete; (j) © Martin Kraft, Wikipedia.org; **p. 179:** (s) Dreamstime/© Paperrose19; (j) Dreamstime/© Alexander Donin; **p. 180:** Dreamstime/© Xtau; **p. 181:** Dreamstime/© Yuri Taran; **p. 182:** (st, dr) Editura Polirom; **p. 183:** Dreamstime/© Iurii Kuzo; **p. 184:** Wikimedia Commons; **p. 185:** Dreamstime/© Gicamatescu; **p. 186:** (s) Wikimedia Commons; (j) Dreamstime/© Embe2006; **p. 187:** Dreamstime/© Piscine26; **p. 188:** (s) Dreamstime/© Photosvit; (j) Dreamstime/© Rebut777; **p. 189:** Dreamstime/© Ilias Beros; **p. 190:** Dreamstime/© Ivanlonan; **p. 191:** Dreamstime/© Irinayeryomina; **p. 192:** Dreamstime/© Varyukhin; **p. 193:** Dreamstime/© Dan Rențea; **p. 194:** Dreamstime/© Monkey Business Images; **p. 195:** Dreamstime/© Burak Çakmak; **p. 196:** Dreamstime/© Pop Nukoonrat; **p. 197:** Dreamstime/© Softdreams; **p. 198:** Dreamstime/© Ionut Petrea; **p. 199:** (st) Dreamstime/© 3000ad; (dr) © Michal Bednarek; **p. 200:** Dreamstime/© Apatcha Muensaksorn; **p. 203:** (s) Dreamstime/© Shelmaj; (j) Dreamstime/© Stockteam, © Zmiter, © Pinkpueblo; **p. 204:** Dreamstime/© Javier Gutierrez Barreto; **p. 206:** Dreamstime/© Maksym Yemelyanov; **p. 207:** Dreamstime/© Syda Productions.

